

ท้าวแก้ว ฉบับวัดท่ากกแก จังหวัดเพชรบูรณ์ : การศึกษาในฐานวรรณกรรมคำสอน

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ทำวแบ้ ฉบับวัดท่ากกแก จ้งหวัดเพชรบูรณ์ : การศีกษาในฐานะวรรณกรรมคำสอน

โดย
นายธีรพงศ์ มีโภาค

การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศีกษาตามหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาไทย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THAO BAE WAT THA KOK KAE'S VERSION, PHETCHABUN : A STUDY OF
DIDACTIC LITERATURE

A Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Master of Arts (Thai for Career Development)

Department of THAI

Graduate School, Silpakorn University

Academic Year 2019

Copyright of Graduate School, Silpakorn University

60208303 : ภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ แผน ข ระดับปริญญามหาบัณฑิต

คำสำคัญ : ท้าวแก้ว, วรรณกรรมคำสอน, ไทหล่ม

นาย ชีรพงศ์ มีโชค: ท้าวแก้ว ฉบับวัดท่ากกแก จังหวัดเพชรบูรณ์ : การศึกษาในฐานะ
วรรณกรรมคำสอน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : อาจารย์ ดร. สิริชญา คอนกรีต

การค้นคว้าอิสระเล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาระคำสอนและกลวิธีการสอนที่ปรากฏ
ในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแก้ว ฉบับวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
ที่จารด้วยตัวอักษร ไทยน้อย จำนวน 1 ผูก 95 ใบลาน 188 หน้าลาน มีเนื้อหาสมบูรณ์

ผลการศึกษาพบว่าวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแก้วมีสาระคำสอน 2 ประเภท คือ 1) คำ
สอนคติทางโลก ได้แก่ สอนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของกษัตริย์ กษัตริ์ นางกำนัล ประชาชน และ
พระสงฆ์ สอนให้กระทำความดี สอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน สอนให้บุตรตระหนักถึงความรักของมารดา
สอนให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี สอนให้กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ และสอนการครองเรือน 2)
คำสอนคติทางธรรม ได้แก่ สอนเรื่องกฎแห่งกรรม เรื่องศีลห้า เรื่องกุศลมูล เรื่องทศพิธราชธรรม และ
เรื่องอภัยทาน

กลวิธีการสอนที่ผู้แต่งเลือกใช้เพื่อนำเสนอสาระคำสอนในวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วพบ 2
กลวิธี คือ 1) กลวิธีการสอนผ่านการเล่าเรื่อง ได้แก่ การสอนผ่านตัวละคร พบการสอนผ่านการสร้าง
ลักษณะอุปนิสัยของตัวละคร การสอนผ่านภูมิหลังของตัวละคร การสอนผ่านการให้ตัวละครตัวหนึ่ง
กล่าวสอนตัวละครอีกตัวหนึ่ง และการสอนผ่านตัวละครแบบคู่ตรงข้าม การสอนผ่านโครงเรื่อง พบ
การสอนผ่านโครงเรื่องใหญ่และโครงเรื่องย่อย การสอนผ่านฉาก พบการสอนผ่านฉากนรกสวรรค์
และการสอนผ่านแนวคิดของเรื่อง พบการสอนผ่านแนวคิดหลักและแนวคิดรองของเรื่อง 2) กลวิธีการ
สอนผ่านทางภาษา ได้แก่ การสอนผ่านการใช้อ้อยคำ พบการใช้อ้อยคำแสดงการบอกให้กระทำและ
การใช้อ้อยคำแสดงการห้ามไม่ให้กระทำ และการสอนผ่านการใช้ภาพพจน์ พบการใช้อ้อยคำอุปมา
และภาพพจน์อุปลักษณ์

60208303 : Major (Thai for Career Development)

Keyword : Thao Bae, Didactic Literature, Thai Lom

MR. TEERAPONG MEEPOKE : THAO BAE WAT THA KOK KAE'S VERSION,
PHETCHABUN : A STUDY OF DIDACTIC LITERATURE THESIS ADVISOR : PROFESSOR
SIRICHAYA CORNGREAT, Ph.D.

This independent studies the local literature Thao Bae, Wat Tha Kok Kae's version, Tan Diao subdistrict, Lomsak, Phetchabun, inscribe by Thai Noi alphabet. The book has 188 pages with complete content for studying the teaching appeared in local literature Tao Bae.

The study results found that the local literature has several types of teachings. 1) Secular teachings about the role of the king, the queen, the people, the monks to do good to another, to be humble, to realized the favor of mother, to follow the customs and traditions, to be grateful and married life. 2) Buddhist doctrine that teach about Karma, The Five Precepts, roots of goodness, duties of the king and forgiveness.

There are two strategies selected by the author to present the teachings in Tao Bae. 1) Teaching through storytelling. By the different habits of characters, character's background, letting a character teaches another one and binary oppositions. Teaching through plots, including main plot and sub plots, the using of scenes: hell, heaven, and by the main theme. 2) Teaching through language. There are words show things to do or not to do. And teaching through figure of speeches, including simile and metaphor.

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความเมตตากรุณาจากอาจารย์ ดร. สิริชญา คอนกรีต อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจทานแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ทั้งยังคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยความรักความเมตตาตลอดมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. อุบล เทศทอง ประธานกรรมการสอบการค้นคว้าอิสระ รองศาสตราจารย์จุไรรัตน์ ลักษณะศิริ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่กรุณาให้คำแนะนำแนวทางให้การค้นคว้าอิสระฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนให้กำลังใจ คำแนะนำ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้วิจัยด้วยความปรารถนาดีเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณพระสมุห์ไพศาล ภัทรมณี เจ้าอาวาสวัดท่ากกแก ที่ได้กรุณาให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ อันเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นคว้าอิสระในครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณพ่อแม่ที่สนับสนุนการศึกษาในทุกด้าน คอยถามไถ่ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจลูกด้วยดีเสมอมา ตลอดระยะเวลาในการศึกษาและการค้นคว้าอิสระ

ขอขอบพระคุณผู้บริหารและคณะครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี ที่อำนวยความสะดวกและคอยให้กำลังใจตลอดระยะเวลาในการศึกษา

ขอขอบคุณครูอภิมุข จิตรพงษ์ ครูวีรพงศ์ สติത്യสุนทร เพื่อนรัก ที่คอยช่วยเหลือในการสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ตลอดจนช่วยพิสูจน์อักษร และขอขอบคุณคุณครูภาวิณี อุบล ผู้เป็นคูชีวิตและกัลยาณมิตรทางวิชาการ ที่คอยให้กำลังใจ และดูแลห่วงใยเสมอมา

ประโยชน์และคุณค่าอันใดที่ได้รับจากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของพ่อแม่ ครูอาจารย์ และบรรพบุรุษชาวไทยลุ่มที่ได้สร้างสรรค์วรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้

ธีรพงศ์ มีโชค

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
3. ขอบเขตของการวิจัย.....	6
4. วิธีการดำเนินวิจัย.....	6
5. ข้อตกลงเบื้องต้น.....	7
6. แหล่งข้อมูล.....	7
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอน.....	8
8.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องท้าวแบ้.....	11
บทที่ 2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอนและภูมิหลังของแหล่งข้อมูล	15
1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอนและกลวิธีการสอน.....	15
1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอน.....	15
1.1.1 ความหมายของวรรณกรรมคำสอน.....	15
1.1.2 ลักษณะของวรรณกรรมคำสอน.....	17
1.2 วรรณกรรมคำสอนและวรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ ..	18

1.2.1	วรรณกรรมคำสอนที่มีอิทธิพลต่อเรื่องท้าวแก้ว.....	19
1.2.2	วรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อเรื่องท้าวแก้ว.....	20
1.3	กลวิธีการสอน.....	22
2.	ภูมิหลังของแหล่งข้อมูล.....	28
2.1	ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดเพชรบูรณ์.....	29
2.1.1	ที่ตั้ง.....	29
2.1.2	สภาพภูมิศาสตร์.....	29
2.1.3	การเมืองการปกครอง.....	30
2.1.4	ประชากร.....	31
2.1.5	ประเพณีวัฒนธรรม.....	32
2.1.6	มรดกทางวัฒนธรรม.....	33
2.2	ข้อมูลเกี่ยวกับไทหล่ม.....	35
2.2.1	ประวัติความเป็นมา.....	35
2.2.2	วิถีชีวิต.....	36
2.3	ข้อมูลเกี่ยวกับต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว.....	38
2.3.1	ความเป็นมาของเรื่องท้าวแก้ว.....	38
2.3.2	สถานที่พบต้นฉบับ.....	38
2.3.3	ลักษณะทั่วไปของต้นฉบับ.....	40
2.3.4	ผู้แต่งและปีที่แต่ง.....	40
2.3.5	ลักษณะคำประพันธ์.....	40
2.3.6	ตัวอักษรที่ใช้ในการบันทึก.....	41
2.3.7	เรื่องย่อ.....	44
บทที่ 3	สาระคำสอนที่ปรากฏในเรื่องท้าวแก้ว.....	49
1.	คำสอนคติทางโลก.....	49

1.1. สอนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน.....	49
1.1.1 กษัตริย์.....	50
1.1.2 กษัตริ์.....	58
1.1.3 นางกำนัล.....	60
1.1.4 ประชาชน.....	61
1.1.5 พระสงฆ์.....	62
1.2 สอนให้ทำความดี.....	64
1.3 สอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน.....	69
1.4 สอนให้บุตรตระหนักถึงความรักของมารดา.....	71
1.5 สอนให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี.....	72
1.5.1 การส่วยแต่งงาน.....	73
1.5.2 การเจริญสัมพันธไมตรี.....	74
1.6 สอนให้กตัญญู.....	76
1.6.1 กตัญญูต่อบิตามารดา.....	76
1.6.2 กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ.....	79
1.7 สอนการครองเรือน.....	81
1.7.1 หน้าที่ของสามี.....	81
1.7.2 หน้าที่ของภรรยา.....	84
2. คำสอนคติทางธรรม.....	89
2.1 กฎแห่งกรรม.....	89
2.1.1 ผลจากการทำบุญ.....	90
2.1.2 ผลของการทำบาป.....	96
2.2 คีล 5.....	104
2.3 กุศลมูล.....	107

2.4 ทศพิธราชธรรม.....	108
2.5 อภัยทาน.....	111
บทที่ 4 กลวิธีการสอนที่ปรากฏในเรื่องท้าวแก้ว.....	114
1. กลวิธีการสอนผ่านการเล่าเรื่อง.....	114
1.1 การสอนผ่านตัวละคร.....	114
1.1.1 การสอนผ่านการสร้างลักษณะอุปนิสัยของตัวละคร.....	115
1.1.2 การสอนผ่านภูมิหลังของตัวละคร.....	128
1.1.3 การสอนโดยการให้ตัวละครตัวหนึ่งกล่าวสอนตัวละครอีกตัวหนึ่ง.....	130
1.1.4 การสอนผ่านตัวละครแบบคู่ตรงข้าม.....	132
1.2 การสอนผ่านโครงเรื่อง.....	135
1.2.1 การสอนผ่านโครงเรื่องใหญ่.....	136
1.2.2 การสอนผ่านโครงเรื่องย่อย.....	141
1.3 การสอนผ่านฉาก.....	143
1.3.1 ฉากสวรรค์.....	143
1.3.2 ฉากนรก.....	144
1.4 การสอนผ่านแนวคิดของเรื่อง.....	146
1.4.1 การสอนผ่านแนวคิดหลัก.....	146
1.4.2 การสอนผ่านแนวคิดรอง.....	148
2. กลวิธีการสอนผ่านทางภาษา.....	151
2.1 การใช้ถ้อยคำ.....	151
2.1.1 การใช้ถ้อยคำแสดงการบอกให้กระทำ.....	151
2.1.2 การใช้ถ้อยคำแสดงการห้ามไม่ให้กระทำ.....	154
2.2 การใช้ภาพพจน์.....	156
2.2.1 อุปมา.....	156

2.2.2 อุปลักษณะ 158

บทที่ 5 สรูป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 161

รายการอ้างอิง 165

ภาคผนวก ก ตัวอย่างต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ฉบับวัดท่ากกแก จังหวัดเพชรบูรณ์ 173

ภาคผนวก ข เนื้อเรื่องวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ฉบับวัดท่ากกแก จังหวัดเพชรบูรณ์ 176

ภาคผนวก ค อภิธานศัพท์ 231

ประวัติผู้เขียน 240

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคมและชีวิตผู้คนในสังคมแต่ละยุคสมัย แสดงความเป็นไปทางการเมือง ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจ สภาพวัฒนธรรม ระดับการศึกษา และการรับรู้ต่าง ๆ (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2523 : คำนำ) วรรณกรรมจึงมีความสัมพันธ์กับสังคมในฐานะที่เป็นผลผลิตทางความคิดของคนในสังคม นอกจากนี้วรรณกรรมยังมีส่วนวางกรอบคุณลักษณะที่ดีของพลเมือง เพื่อให้คนในสังคมปฏิบัติตามและทำให้สังคมมีคุณภาพ (วสันต์ รัตโนภา, 2561 : 2) วรรณกรรมจึงถือเป็นงานเขียนที่มีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างมาก ดังที่กระทรวงวัฒนธรรม (2499, อ้างถึงใน ประจักษ์ ปรากฏพิทยากร, 2522 : 2) กำหนดไว้ในเอกสารวัฒนธรรมของกรมการวัฒนธรรม ฉบับที่ 6 ไว้ว่า หนังสือที่จัดเป็นวรรณกรรมนั้นคือหนังสือชั้นดีที่มีลักษณะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อ่านและมีแก่นสารที่ยึดถือเอามาอ้างอิงได้

วรรณกรรมคำสอนเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่มีเนื้อหาแสดงหลักจริยธรรมคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อกล่อมเกลาให้ผู้อ่านได้พัฒนาตนให้สมบูรณ์มากขึ้น (วสันต์ รัตโนภา, 2560 : 11) ซึ่งผู้ประพันธ์จะนำเสนอเนื้อหาสาระ เพื่อเป็นคติสอนใจ กล่อมเกลาจิตใจให้เป็นคนดี มีคุณธรรมให้เป็นที่รู้จักขนบธรรมเนียมหรือกฎหมาย จารีตประเพณีของสังคม (ประมวล พิมพ์เสน, 2545 : 61) ซึ่งสอดคล้องกับประคอง นิมมานเหมินท์ (2551 : 109) ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทนี้คือคุณค่าของจริยธรรมและผลแห่งกรรมที่ชี้ให้เห็นว่า การประกอบกรรมดีย่อมได้ดีและการประกอบกรรมชั่วย่อมได้ชั่ว กรรมดีที่นำผลดีมาให้ ได้แก่ ความกตัญญูรู้คุณ ความเมตตากรุณา การเคารพเชื่อฟัง การซื่อสัตย์ และการเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ฯลฯ ส่วนกรรมชั่วที่นำผลร้ายมาให้ก็คือการกระทำที่ตรงกันข้าม ได้แก่ การไม่กตัญญู การดื้อรั้น การทุจริต การคดโกง การทรยศ การนอกใจ และการไม่เชื่อถือศรัทธาในพระพุทธศาสนา เป็นต้น

วรรณกรรมคำสอนในภูมิภาคอีสานมีเป็นจำนวนมาก และค่อนข้างจะโดดเด่นอยู่ในความสนใจของประชาชน เนื่องจากหมอลำมักจะหยิบยกขึ้นมาเล่า¹ ในที่ประชุมชนอยู่เนื่อง ๆ โดยเฉพาะเนื้อหาตอนที่สอนใจ สอนแนวปฏิบัติของบุคคลในครอบครัว และสังคม ลักษณะการประพันธ์วรรณกรรมคำสอนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นเทศนาโวหารตลอดทั้งเรื่อง อาจไม่ปรากฏตัวละคร ฉากและ

¹ ยกขึ้นมาเล่า หมายถึง เลือกลงมาแสดงผ่านกลอนลำ

ความขัดแย้งเช่นเดียวกับ “โคลงโลกนิติ” หรือสุภาษิต เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นคำสอนแนวประพฤติโดยยึดคติธรรมทางพุทธศาสนาและจารีตท้องถิ่น (ธวัช ปุณโณทก, 2546 : 180) สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของชาวอีสานได้พอสมควร วรรณกรรมคำสอนที่สำคัญ เช่น “ฮิตสิบสองคองสิบสี่” เนื้อเรื่องเป็นจารีตในสิบสองเดือนและครรลองของชีวิต 14 ประการ วรรณกรรมเรื่องนี้มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวอีสานอย่างมาก “ธรรมดาสอนโลก” เนื้อหาเป็นข้อห้ามในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตั้งแต่เกิดจนตาย หรือที่เรียกว่า “ชะล่า²” หากไม่เชื่อฟังจะเกิดอัปมงคล “พญาค้ำกอนสอนไพร่” เป็นเรื่องที่นักปราชญ์ท้องถิ่นประพันธ์ขึ้น โดยให้พญาค้ำกอน (เจ้าเมืองแห่งหนึ่ง) สอนขุนนางให้รู้เรื่องฮิตคองสอนไพร่ให้รู้จักทำกิน และสอนศีลธรรม “ปู่สอนหลาน” แต่งเป็นคำประพันธ์คล้ายสุภาษิตพระร่วงซึ่งแต่งด้วยร้อยแปดฉันทลักษณ์ลักษณะนี้ชาวอีสานเรียกว่ากาบ จึงทำให้เรื่องนี้เรียกว่า กาบปู่สอนหลาน เนื้อหานำเอาสุภาษิตของท้องถิ่นมาเรียบเรียงให้ต่อเนื่องกัน โดยให้ปู่เป็นผู้สอนหลานถือว่าเป็นคำสั่งสอนของปู่ (ปรีชา หิรัญประดิษฐ์ และสมเกียรติ วัฒนาพงษากุล, 2559 : 26)

นอกจากวรรณกรรมที่แต่งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสอนโดยตรงแล้ว ยังปรากฏคำสอนแทรกอยู่ในวรรณกรรมประเภทอื่น เช่น นิทานชาดก นิทานชีวิต นิทานมหัศจรรย์ เป็นต้น ทั้งนี้ยังมีวรรณกรรมเรื่องอื่นของภาคอีสานที่มีการแทรกคำสอน เช่น “ผาแดงนางไอ่” มีการแทรกคำสอนเรื่องอกุศลมูล “สังข์ศิลป์ชัย” มีการแทรกคำสอนเรื่องกรรม อริยสัจ อกุศลมูลและนิพพาน “เสียวสวาด” มีการแทรกคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นต้น วรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแบ้เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่มีแนวคิดคำสอน โดยจัดอยู่ในวรรณกรรมประเภทชาดกพื้นบ้าน ดังที่วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน (2545 : 193) กล่าวไว้ว่า เรื่องท้าวแบ้ เป็นชาดกเรื่องหนึ่งในชาดกพื้นบ้านหลาย ๆ เรื่องของชาวไทยพวนซึ่งแสดงให้เห็นอิทธิพลของนิทานในปัญญาสาชดก ที่มีต่อวรรณกรรมของชาวไทยพวน เพราะโครงเรื่องของท้าวแบ้คล้ายคลึงกับเรื่อง สุวรรณสังขชาดก การทดสอบก่อนแต่งงานโดยการสร้างสะพานทองก็คล้ายกับสุวรรณสิริสาชดก และยังมีบางส่วนของโครงเรื่องที่ปรากฏตรงกันกับเรื่องสิทธิสารชาดก นอกจากนี้ยังอาจสันนิษฐานได้ว่าพฤติกรรมการได้ของวิเศษของยักษ์ในเหตุการณ์ตอนการเผยแพร่และการยอมรับ ในเรื่องท้าวแบ้ นั้น ได้รับอิทธิพลจากเรื่อง สุวรรณสังขชาดกด้วย เรื่องท้าวแบ้จึงน่าจะเป็นนิทานที่แตกเรื่องมาจากโครงเรื่องแบบสังข์ทอง และมีการนำอนุภาคจากนิทานในปัญญาสาชดก คือ เรื่องสุวรรณสังขชาดก สุวรรณสิริสาชดก และสิทธิสารชาดก มาผสมเป็นเรื่องท้าวแบ้ อีกทั้งวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ยังมีโครงสร้างเนื้อเรื่องแบบปัญญาสาชดก คือมีเรื่องปัจจุบัน เรื่องอดีตชาติ และสรูป ซึ่งสอดคล้องกับพัฒน์ เฟื่องผลา (2535 : 35) กล่าวไว้ว่า ปัญญา

² ชะล่า หมายถึง ข้อห้ามปฏิบัติ

สชาดก หมายถึง ชาดก 50 เรื่อง ที่พระภิกษุชาวเชียงใหม่แต่งขึ้นราว พ.ศ. 2000-2200 ผู้แต่งได้นำเอานิทานพื้นบ้านไทยต่าง ๆ มาแต่งโดยเลียนแบบคัมภีร์อรรถกถาชาดก ดังนั้นปัญญาสชาดกจึงมีลักษณะและโครงสร้างคล้ายกับคัมภีร์อรรถกถาชาดกทุกประการ ยกเว้นเวຍຍာကຣະ เวຍຍາကຣະ คือการอธิบายคำในคานานั้นไม่มีปรากฏในคัมภีร์ปัญญาสชาดก ที่เหมือนหรือคล้ายกับคัมภีร์อรรถกถาชาดกนั้นคือ มีเรื่องปัจจุบันวัตถุ (เรื่องปัจจุบัน) อดีตวัตถุ (เรื่องอดีต) คาถาและสโมธาน (สรุป) ทุก ๆ ชาดกมีการสรุปเกี่ยวกับการกลับชาติว่าใครในอดีตชาติเป็นใครในปัจจุบัน

การดำเนินเรื่องของเรื่องท้าวแบ้ มีการดำเนินเรื่องในลักษณะของนิทานแนวจักร ๆ วงศ์ ๆ โดยเนื้อเรื่องกล่าวถึงโอรสกษัตริย์ที่กำเนิดผิดปกติเป็นแพะ ตัวละครออกผจญภัย ซ่อนรูป พบคู่ครอง พ่อตาทดสอบ และเผยแพร่ถึงดงาม ทุกคนยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับน้ำมนต์ อยู่อินทร์ (2556 : 2) กล่าวไว้ว่า วรรณกรรมท้องถิ่นแนวจักร ๆ วงศ์ ๆ โครงเรื่องจะเกี่ยวกับกษัตริย์ โอรสกษัตริย์ หรือพระเอกเป็นผู้ที่มีความเก่งกล้าก็สามารถอนุมานโลมว่าเป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ด้วย เรื่องราวของนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ มักเป็นเรื่องราวผจญภัยของตัวเอก เริ่มต้นตัวเอกมักได้รับความลำบาก หรือถูกกล่าวหาว่าเป็นกาลีบ้านกาลีเมือง ต่อมาถูกเนรเทศ ได้เรียนวิชา ได้อาวุธวิเศษ ได้คู่ครอง พลัดพรากจากคู่ครอง แต่ในท้ายที่สุดเรื่องจะจบลงอย่างมีความสุข การดำเนินเรื่องมักจะกล่าวถึงความมหัศจรรย์หรือเหตุการณ์ประหลาดต่าง ๆ เช่น ของวิเศษ อาวุธวิเศษ ความสามารถพิเศษ การแปลงกาย มีตัวละครที่มีอำนาจวิเศษ เช่น ยักษ์ เทวดา นาค ฤๅษี ฯลฯ

วรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้มีความแพร่หลายในกลุ่มชนไทพวน พบว่ามีต้นฉบับกระจายอยู่หลายจังหวัด เช่น นครนายก ปราจีนบุรี ลพบุรี เป็นต้น ดังที่สุภักัญญา ภัทรราชย์ (2537 : 78) กล่าวไว้ว่า เรื่องท้าวแบ้เป็นนิทานของชาวไทพวนที่สืบทอดมาจากวรรณคดีของชาวลาวซึ่งเขียนด้วยอักษรลาวในสมัยหลัง นอกจากนั้นเรื่องท้าวแบ้ยังได้แพร่หลายในกลุ่มชนไทหล่ม³ ในฐานะวรรณกรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษชาวลาวอีกด้วย จากการสำรวจวรรณกรรมเรื่องนี้ พบว่าสำนวนวัดท่ากกแก อำเภอล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีเนื้อหามุมุรณและรายละเอียดของเนื้อหาในบางเรื่องมากกว่าฉบับวัดม่วงขาว อำเภอสริมโหด จังหวัดปราจีนบุรี ที่อุไรวรรณ สุพรรณและคณะ ได้ปริวรรตและจัดทำคำศัพท์ที่ปรากฏในเรื่องท้าวแบ้ไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกศึกษาเรื่องท้าวแบ้ ฉบับวัดท่ากกแก ในฐานะวรรณกรรมคำสอน เพื่อเป็นประโยชน์แก่วงวิชาการต่อไป

ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ปริวรรตตัวอักษรไทยน้อยเป็นตัวอักษรภาษาไทยปัจจุบัน จากต้นฉบับใบลานวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 1 ผูก 95 ใบลาน 188

³ ไทหล่ม หมายถึง กลุ่มชนที่อาศัยอยู่อำเภอล่มสักและหล่มเก่า เป็นกลุ่มชนที่สืบทอดวัฒนธรรมมาจากประเทศลาว

หน้าลาน จากการศึกษาเบื้องต้นพบสาระคำสอนที่สำคัญหลายประการ ทั้งคติทางโลกและคติทางธรรม อีกทั้งยังพบกลวิธีการสอนที่น่าสนใจ ได้แก่ กลวิธีการสอนผ่านการเล่าเรื่อง และกลวิธีการสอนผ่านทางภาษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หลอนว่า ⁴	บุญมีได้	เสวยลาดเป็นพญา	กิติ
ให้เจ้า	ทำเพียรอีก	ไฟเมืองทั้งคาย ⁵	
อัน ¹	ท้าวโกดให้	ฝูงหมูโยธา	กิติ
	ให้เจ้ามี	คำขอโทษโทษ	ฝูงนั้น
เขาจึง	ยินดีย่อง	เทวีเป็นแม่	เมืองแล้ว
	ฝูงไฟน้อย	ยอຍ่อง ⁶ ชูคน	แม่แล้ว
อัน ¹	อัดหินาแท้	อย่าลักเอาของท่าน	นั้นเนื้อ
	ให้หลีกเว้น	ทางฮ้าย 5 ปะกาน	แม่เทิน
อัน ¹	ทาง 3 เส้น	จอมพะนางให้มันไต่ ⁷	เทียวทอน
ให้เจ้า	หนีหลีกเว้น	ทาง 5 อย่าเทียว	แม่เนื้อ
ควมว่า	แม่สั่งแล้ว	นางนาคยอมมือ	
สองก็	ลามาดา ⁸	แม่ตลงห้อง	

(ท้าวแบ้ : 45/1/1-45/4/4)

จากตัวอย่างข้างต้นกล่าวว่า นางเทวีควรมีความรักใคร่ประชาชน และให้ความสำคัญต่อเสนาอมาตย์ เช่น พระมารดานางทำมาได้สั่งสอนนางทำมาก่อนออกเดินทางไปเมืองปัตตุมมากับท้าวแบ้ว่าให้รักใคร่ไพร่ฟ้า และเมื่อท้าวแบ้โกรธเหล่าเสนา ทหาร ก็ให้รู้จักขอพระราชทานอภัยในคนเหล่านั้นประชาชนจึงจะยกย่องสรรเสริญว่าเป็นแม่เมืองที่ดี และให้รักษาศีลห้า ประพฤติตามกุศลมูล ซึ่งจากตัวอย่างพบสาระคำสอนและกลวิธีการสอน ดังนี้

⁴ หลอนว่า หมายถึง หากว่า, แม้ว่า

⁵ ทั้งคาย หมายถึง ทั้งหมด

⁶ ยอຍ่อง หมายถึง ยกย่อง

⁷ ไต่ หมายถึง คลานไป, วิ่งไป

⁸ มาดา หมายถึง มารดา, แม่

ประการที่หนึ่ง คำสอนคติทางโลก เป็นการสอนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของกษัตริย์ คือ รักใคร่ประชาชน อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อข้าราชการ ผู้เปรียบเสมือนผู้แทนองค์พระมหากษัตริย์ในการดูแลประชาชน สอดคล้องกับสมชาย นิลอาธิ (2539 : 18) ซึ่งกล่าวถึงเรื่องคองสิบสี (พระราชธรรมนิยมของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์) ไว้ว่า “...ให้เสนามนตรีสามัคคีพร้อมเพรียงกัน ให้หมั่นมาประชุมกันอย่าให้ขาด อันหนึ่งสิ่งใดจักให้อาณัติข้าศึกเกรงขามและให้เข้าอยู่ในเงื้อมมือแห่งเจ้าตนด้วยบุพกรรม ปัญญา ให้บ้านเมืองกำนุก⁹รุ่งเรืองเป็นที่กว้างขวางให้ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินอยู่เย็นเป็นสุข อย่ากดขี่ข่มเหงเทอญ...” จากข้อความในคองสิบสีข้างต้นจะเห็นว่า บ้านเมืองจะเจริญรุ่งเรือง ประชาชนจะอยู่เย็นเป็นสุข ข้าราชการต้องมีความรักสามัคคีและไม่กดขี่ข่มเหงประชาชน ซึ่งเป็นการแสดงถึงความสำคัญของข้าราชการในการดูแลประชาชน และการปกครองบ้านเมือง

ประการที่สอง เป็นสาระคำสอนคติทางธรรม สอนเรื่องศีลห้าและเรื่องกุศลมูล ดังตัวอย่างว่า “...อัน 1 อัดทินาแท้ยาลักเอาของท่านนั้นเนื้อ ให้หลิกเว้นทางฮ้าย 5 ปะกานแม่เทิน อัน 1 ทาง 3 เส้นจอมพะนางให้มันไต่เทียวทอน ให้เจ้าหนีหลิกเว้นทาง 5 อย่าเทียวแม่เนื้อ...” จากตัวอย่างข้างต้น พระมารดาได้สั่งสอนนางทำมาก่อนออกเดินทางไปเมืองปัตตุมมา สอนว่าประการที่ 1 ให้เว้นจากศีลข้อ 2 อทินนา คือ เว้นจากการลักทรัพย์ และปฏิบัติตนรักษาศีลห้า ประการที่ 2 ให้นางทำตามประพุดิตตามหลักธรรมกุศลมูล คือ การไม่โลภ ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น และไม่ลุ่มหลง ซึ่งถือเป็นหลักธรรมที่เป็นปฐมเหตุแห่งความดี และจะนำพาให้บุคคลทั้งหลายที่ปฏิบัติ ไปสู่ภพภูมิที่ดีตามผลจากกรรมของตนเองที่ทำไว้ ดังที่สมชาย นิลอาธิ (2539 : 20) กล่าวในคองสิบสี ไว้ว่า “...ให้แต่งแปลงการทานทุกอย่าง รักษาศีล 5 ศีล 8 เป็นนิจกาลทุกวันอุโบสถ และมีหัวใจอันเต็มไปด้วยพรหมวิหาร 4 ...” จากข้อความในคองสิบสีจะเห็นว่าหลักธรรมที่พระมารดาสั่งสอนนางทำมาเป็นพระราชธรรมนิยมของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ในคองสิบสีของชาวอีสาน ซึ่งถือปฏิบัติสืบต่อกันมาอีกด้วย

ประการที่สาม กลวิธีการสอน เป็นกลวิธีการสอนผ่านการเล่าเรื่อง โดยการสอนผ่านตัวละคร ซึ่งให้ตัวละครตัวหนึ่งกล่าวสอนตัวละครอีกตัวหนึ่ง ดังที่พระมารดาสั่งสอนนางทำมาก่อนออกเดินทางไปเมืองปัตตุมมากับท้าวแก้วว่าให้รักใคร่ประชาชน และให้ความสำคัญต่อเสนาอำมาตย์ ซึ่งเป็นการให้แนวทางการปฏิบัติตนในฐานะกษัตริย์ของเมืองอีกด้วย โดยจะแสดงให้เห็นถึงเหตุและผลเป็นแรงจูงใจ ดังตัวอย่างกล่าวว่า “...ให้เจ้าทำเพียนฮักไฟเมืองทั้งคาย อัน 1 ท้าวโกดให้ฝูงหมูโยทากิติ ให้เจ้ามี

⁹ กำนุก หมายถึง เจริญรุ่งเรือง

คำขอโทดโทยผุงนั้น เขาจึงยินดีย่องเทวีเป็นแม่เมืองแล้ว...” จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่ากลวิธีการสอนนี้จะเป็นแรงจูงใจว่าหากปฏิบัติตนเช่นนี้ จะได้รับผลอย่างไร ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจคำสอนได้ง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยสังเกตว่า สารระคำสอนในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแบ้มีคำสอนทั้งคติทางโลกและคติทางธรรม และสะท้อนโลกทัศน์ของชาวอีสานได้เป็นอย่างดี ตลอดจนกลวิธีการสอนยังมีความน่าสนใจ ทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจสารระคำสอนได้อย่างชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแบ้ ในฐานะวรรณกรรมคำสอน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสารระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนเรื่องท้าวแบ้
2. เพื่อศึกษากลวิธีการสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนเรื่องท้าวแบ้

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแบ้ จากต้นฉบับใบลานวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ จารด้วยตัวอักษรไทยน้อย จำนวน 1 ผูก 95 ใบลาน 188 หน้าลาน มีเนื้อหาสมบูรณ

4. วิธีการดำเนินวิจัย

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล ดำเนินการรวบรวมข้อมูลในด้านต่าง ๆ คือ
 - 1.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอน
 - 1.2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องท้าวแบ้
 - 1.3 ปริวรรตตัวอักษรไทยน้อยเป็นตัวอักษรภาษาไทยปัจจุบัน จากต้นฉบับใบลานวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
2. ขั้นวิเคราะห์ มีขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

นำวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแบ้ที่ปริวรรตจากตัวอักษรไทยน้อยเป็นตัวอักษรไทยปัจจุบัน มาวิเคราะห์สารระคำสอนและกลวิธีการสอนที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง

3. ชั้นสรุปและอภิปรายผล โดยผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีขั้นตอนดังนี้

- 3.1 สรุปผลการศึกษา
- 3.2 อภิปรายผลการศึกษา
- 3.3 ข้อเสนอแนะ

5. ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลในต้นฉบับที่นำมาอ้างอิงจะมีการบอกเลขตำแหน่ง คือ วรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วมีการจารลงในใบลานแต่ละใบลานมี 2 หน้า โดยใส่เลขตำแหน่งกำกับ ได้แก่ ใบลานที่/หน้าที่/บรรทัดที่ เช่น 1/2/3 หมายถึง ใบลานที่ 1 หน้าที่ 2 (ด้านหลัง) บรรทัดที่ 3
2. ข้อมูลจากต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วที่นำมาอ้างอิงจะใช้อักษรวิธีไทยปัจจุบัน ซึ่งได้รับการปริวรรตจากต้นฉบับ

6. แหล่งข้อมูล

1. หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
2. หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. หอสมุดสาขาวังท่าพระ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร
4. ชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยลุ่ม กลุ่มมูลมังวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอห่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เข้าใจเนื้อหาสาระคำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแก้ว
2. ทำให้เข้าใจกลวิธีการสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแก้ว
3. สามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาสาระคำสอนและกลวิธีการสอนในวรรณกรรมคำสอนเรื่องอื่นต่อไป

8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง “ท้าวแก้ว ฉบับวัดท่ากกแก จังหวัดเพชรบูรณ์ : การศึกษาในฐานะวรรณกรรมคำสอน” ผู้วิจัยสามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ งานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องท้าวแก้ว ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

8.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอน

ปัจจุรี ศรีโชค (2550) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการสอนเรื่องชะล่า เช็ดขวงในวรรณกรรมอีสานเรื่องสร้อยสายคำ” ฉบับวัดศรีบุญเรือง บ้านฮี ตำบลขุหลุ อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี จารด้วยอักษรธรรมอีสานลงในหนังสือโบราณ จำนวน 4 ผูก 168 หน้ามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการสอนเรื่องชะล่า เช็ดขวง ในวรรณกรรมอีสานเรื่อง สร้อยสายคำ

ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมเรื่องสร้อยสายคำ สามารถแบ่งประเภทของชะล่า เช็ดขวง โดยจัดตามลำดับชีวิตของบุคคลตั้งแต่การแต่งงาน การปลูกเรือน การครองเรือน พิธีศพและความตาย ซึ่งแต่ละประเภทล้วนเป็นข้อห้ามที่เป็นกุศโลบายในการควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคม รวมทั้งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวอีสานในอดีต สำหรับกลวิธีการสอนชะล่า เช็ดขวง¹⁰ ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้มี 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) กลวิธีในการสอนโดยใช้การชู้เพื่อชู้ให้ผู้ปฏิบัติเห็นผลร้ายด้วยการอาศัยความเชื่อให้คนปฏิบัติ เช่น ความเชื่อเกี่ยวกับนรกและบาปกรรม โดยใช้ถ้อยคำที่มีความหมายในทางลบ เพื่อสร้างอารมณ์ความรู้สึกให้เกิดความกลัว เช่น ฉิบหาย วินาศ โปยกัย เป็นต้น 2) กลวิธีการสอนโดยใช้วิธีการปลอมเพื่อชู้ให้ผู้ปฏิบัติเห็นผลดี ด้วยการกล่าวโน้มน้าวให้เกิดแรงจูงใจ เช่น การชู้ให้เห็นถึงความเจริญเมื่อปฏิบัติตามข้อห้ามนั้น ๆ เช่น เจริญ วุฒิ และรุ่งเรือง เป็นต้น

สุพรรณษา พละศักดิ์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง “ปุมราชธรรม : การศึกษาเชิงวิเคราะห์” ฉบับปริวรรตจากเอกสารต้นฉบับสมัยอยุธยาจากหอสมุดแห่งชาติกรุงปารีส ซึ่งได้รับการปริวรรตและพิมพ์เผยแพร่โดยกรมศิลปากร พ.ศ. 2545 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์สาระสำคัญและกลวิธีการสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องปุมราชธรรมในฐานะวรรณกรรมคำสอน

ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมเรื่องปุมราชธรรมสอนบุคคล 2 กลุ่มใหญ่ คือกลุ่มใหญ่ คือกลุ่มผู้ปกครอง คือพระมหากษัตริย์และขุนนาง และกลุ่มผู้ถูกปกครอง สาระสำคัญในการสอนกลุ่มผู้ปกครอง มีประเด็นที่เหมือนกัน 3 ประเด็นหลัก คือหลักปฏิบัติตน คุณสมบัติ และหน้าที่ ส่วนสาระสำคัญในการสอนพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ เพิ่มสาระสำคัญอีก 1 ประเด็น คือแนวคิดเกี่ยวกับการแต่งตั้งขุนนาง สาระสำคัญในการสอนกลุ่มผู้ถูกปกครอง มีเพียงประเด็นเดียว คือแนวการปฏิบัติตนที่เหมาะสม ส่วนกลวิธีการสอนมี 4 กลวิธี คือ กลวิธีการสอนแบบตรงไปตรงมา กลวิธีการสอนแบบยกอุทาหรณ์ กลวิธีการสอนยึดแนวคิดทางศาสนา และกลวิธีการสอนแบบใช้โวหารภาพพจน์

¹⁰ เช็ดขวง หมายถึง สิ่งที่น่าความไม่เจริญมาให้กับชีวิต

โสภา คชรัตน์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง “นราภุโรบาท : การศึกษาในฐานะวรรณกรรมคำสอน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาระคำสอนและกลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนในวรรณกรรมคำสอนเรื่อง นราภุโรบาทของประเสริฐอักษร (นามแฝง) ฉบับตีพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชตาม โครงการเลือกสรรหนังสือที่มีคุณค่าในปี พ.ศ. 2540

ผลการศึกษาพบว่า 1) สาระการสอนของวรรณกรรมคำสอนเรื่องนราภุโรบาท มีการจัดสาระ คำสอนไว้ตามลำดับอายุของเด็กตั้งแต่วัยทารกอายุ 1 ปีครึ่ง จนถึง 14 ปี การจัดสาระคำสอนในกลุ่ม เด็กอายุปีครึ่งถึง 7 ปี และเด็กอายุ 8 -10 ปี แบ่งได้อย่างเหมาะสมตามวุฒิภาวะของเด็ก เพราะเด็กวัย นี้ควรปลูกฝังเกี่ยวกับจริยธรรมเพื่อเป็นพื้นฐานทางจิตใจ ส่วนสาระคำสอนที่จัดไว้ให้กับเด็กวัย 11-14 ปีนั้น จัดได้อย่างเหมาะสมตามวุฒิภาวะที่เพิ่มขึ้น โดยเน้นการสอนด้านความรู้เป็นสำคัญ เช่น ความรู้ ด้านการเมือง การปกครอง การศึกษา ด้านเศรษฐกิจ และการดำรงชีพ 2) ด้านกลวิธีการนำเสนอ สาระคำสอน นราภุโรบาทมีกลวิธีการนำเสนอ 2 แบบ กล่าวคือกลวิธีการใช้ภาษา มีการใช้คำทับ ศัพท์ภาษาต่างประเทศ การใช้คำภาษาปาก การใช้คำไม่สุภาพ และกลวิธีการใช้สำนวน มีสำนวนที่ใช้ เฉพาะสมัยพระองค์ผู้นิพนธ์ สำนวนที่มีความหมายตรงกับสำนวนทั่วไปและสำนวนที่มีส่วนประกอบ ของคำที่เหมือนและต่างจากสำนวนที่ใช้ทั่วไป นอกจากนี้ยังใช้กลวิธีการสอนแบบตรงไปตรงมาและ วิธีการเปรียบเทียบแบบอุปมา อุปลักษณ์ และสัญลักษณ์เพื่อสร้างความไพเราะของบทประพันธ์ อีกทั้งสามารถสื่อความหมายของคำสอนนั้นได้อย่างกระจ่าง

อุษาดี วรรณประภา (2554) ได้ศึกษาเรื่อง “คำสอนในวรรณกรรมอีสานเรื่อง สร้อยสาย คำ” ฉบับวัดบ้านป่าช้า ตำบลนาคำใหญ่ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี จารด้วยอักษรธรรม อีสานลงในหนังสือโบราณ จำนวน 4 ผูก 79 ลาน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวรรณกรรมอีสานเรื่อง สร้อยสายคำ ด้านคำสอนสำหรับผู้ปกครอง พระสงฆ์ ประชาชน และคำสอนบุคคลทั่วไป

ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมเรื่องนี้ปรากฏคำสอนต่างๆ ซึ่งจำแนกได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก หลักปฏิบัติสำหรับผู้ปกครอง ปรากฏคำสอน 5 เรื่อง ได้แก่ ความเที่ยงธรรม ความไม่เบียดเบียนผู้อื่น พรหมวิหาร 4 การตั้งตนไว้ชอบและการไม่โอ้อวดหลงตน กลุ่มที่สอง หลักปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์ ปรากฏคำสอนเรื่องเดียว ได้แก่ आयตนะ 6 หรือผัสสะ กลุ่มที่สาม หลักปฏิบัติสำหรับบุคคลทั่วไป ปรากฏคำสอน 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องแรกหลักเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรม เช่น การประกอบพิธีการ แต่งงาน การประกอบพิธีเกี่ยวกับศพ การปฏิบัติเมื่อปลูกบ้าน เป็นต้น เรื่องที่สอง หลักปฏิบัติโดยยึด หลักธรรมคำสอนและความเชื่อ คำสอนเกี่ยวหลักธรรม ได้แก่ สอนให้ละอกุศลมูล ไม่ให้ลักทรัพย์

มีความกตัญญู รู้จักให้ทาน และให้รักษาศีล เป็นต้น คำสอนเกี่ยวกับความเชื่อ ได้แก่ เรื่องบาปกรรม นรกสวรรค์ โหราศาสตร์ เรื่องที่สามหลักปฏิบัติโดยยึดจาริก ปรากรฎ 2 เรื่อง คือ เรื่องแรก จาริตการ ครองเรือน ปรากรฎคำสอนการครองเรือนสำหรับพ่อแม่ สามภรรยา ลูกสะใภ้เขย ญาติพี่น้อง และเรื่อง ที่สองจาริตการครองตน ปรากรฎคำสอนการครองตนสำหรับสตรี และสำหรับบุคคคลทั่วไป

สาทิต แทนบุญ (2558) ได้ศึกษาเรื่อง “วรรณกรรมคำสอนของสุนทรภู่ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิต ของคนในสังคมไทย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสารัตถะวรรณกรรมคำสอนของสุนทรภู่ เพื่อศึกษาโลก ทัศน์ของสุนทรภู่ที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนกับสภาพสังคม วัฒนธรรม และเพื่อศึกษาความสำคัญ และบทบาทวรรณกรรมคำสอนของ สุนทรภู่ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยสมัย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

ผลการศึกษาพบว่า สารัตถะวรรณกรรมคำสอนของสุนทรภู่ สวัสดิรักษา เนื้อความเป็น คำสอน เกี่ยวกับการปฏิบัติตามความเชื่อโบราณเพื่อให้เป็นสิริมงคล ระบุประโยชน์ผู้ที่ปฏิบัติตามพึง ได้รับและระบุโทษ หรืออันตรายแก่ผู้ฝ่าฝืน เรื่องที่สอน ได้แก่ เรื่องการรักษาสุขภาพอนามัยการ วางตัว ฯลฯ เพลงยาวถวายโอวาท มีเนื้อความสอนให้ขยันเล่าเรียนวิชาการต่าง ๆ เช่น เรื่องการเมือง การสงคราม กฎมณเฑียรบาล ฯลฯ สุภาษิตสอนหญิง มีเนื้อความที่เกี่ยวกับการสอนสตรีตาม ค่านิยมของสังคมไทย มีทั้งข้อห้าม และข้อควรปฏิบัติ ทั้งในเรื่องของการวางตัวกิริยามารยาท การ แต่งกาย การเลือกคู่ครอง การปรนนิบัติสามี โลกทัศน์ของสุนทรภู่ที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอน สุนทรภู่ แสดงถึงการมองโลกอย่างเข้าใจในชีวิตว่า ชีวิตจะต้องเกี่ยวข้องกับคนในสังคม จึงควรที่จะมี ข้อที่พึงปฏิบัติตน และข้อที่ห้ามปฏิบัติ เพื่อการใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ความสำคัญ และ บทบาทวรรณกรรมคำสอนของสุนทรภู่ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคน ในสังคมไทยนั้นมีความสำคัญคือ การสอนให้เป็นคนดี บทบาทของวรรณกรรมคำสอน คือเพื่อการอบรมสั่งสอน บทบาทที่สะท้อนภาพ ชายและหญิงไทย และบทบาทที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยในด้านคติชน

นันทพัทธ์ ภาพงาม (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “วรรณกรรมวัดเกาะเรื่องนางแสนกล : การศึกษา ในฐานะวรรณกรรมคำสอนชาย” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวรรณกรรมวัดเกาะเรื่องนางแสนกลในด้าน เนื้อหาสาระคำสอนและกลวิธีการสอน

ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมวัดเกาะเรื่องนางแสนกล เป็นวรรณกรรมที่มีเนื้อหาเป็นคำสอน สำหรับผู้ชาย โดยเป้าหมายของการสอนคือสอนผู้ชายที่อยู่ในสถานะฆราวาสและอยู่ในสถานะเพศ

บรรพชิต สำหรับคำสอนชายที่เป็นฆราวาส พบคำสอนที่สอนให้รู้เท่าทันมารยาหญิง สอนมิให้ใจเขลา สอนให้เลือกคู่ครองที่เหมาะสม สอนมิให้หมกมุ่นในกาม และสอนมิให้ลุแกโทสะ ส่วนคำสอนชายที่เป็นบรรพชิต พบคำสอนให้ถือเพศพรหมจรรย์โดยเคร่งครัด และสอนให้ระมัดระวังการอยู่ใกล้ชิดกับสตรี ด้านกลวิธีนำเสนอคำสอนชายในวรรณกรรมวัดเกาะเรื่องนางแสนกลพบว่า มีกลวิธีนำเสนอคำสอน 4 ประการ คือ 1. กลวิธีนำเสนอคำสอนโดยการบรรยายพฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งประกอบด้วย กลวิธีนำเสนอคำสอนโดยการบรรยายของกวี กลวิธีนำเสนอคำสอนโดยการบรรยายของตัวละครเอง และกลวิธีนำเสนอคำสอนโดยการบรรยายของตัวละครอื่น 2. กลวิธีนำเสนอคำสอนด้วยมุขตลก 3. กลวิธีนำเสนอคำสอนด้วยการใช้ความเปรียบ และ 4. กลวิธีนำเสนอคำสอนด้วยการตั้งชื่อตัวละคร

8.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องท้าวแบ้

อุไรวรรณ สุพรรณและคณะ (2536) ได้ศึกษาเรื่อง “การปริวรรตวรรณกรรมนิทานเรื่อง “ท้าวแบ้” อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อปริวรรตและจัดทำคำอธิบายศัพท์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ และเพื่อศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมศัพท์ในวรรณกรรมนิทานเรื่องท้าวแบ้ ได้จำนวน 1,191 คำ แสดงเป็นตารางที่มีทั้งอักษรไทยน้อย และยกข้อความที่ปรากฏคำศัพท์ในข้อความนั้น ๆ 2) ความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรมผู้ประพันธ์ ได้สะท้อนความเชื่อ เช่น ความเชื่อเรื่องเทวดาและสัตว์ในนิยาย ความเชื่อเรื่องของวิเศษในวรรณกรรมสะท้อนให้เห็นว่าของวิเศษมีจริงและจะเกื้อหนุนคนดีมีศีล ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลางที่เกิดจากความฝัน ความเชื่อเกี่ยวกับโหราศาสตร์ และความเชื่อเรื่องกรรม อีกทั้งยังปรากฏประเพณี เช่น ประเพณีสู่ขวัญ ประเพณีแต่งงาน ประเพณีการเข้าเฝ้าและถวายเครื่องราชบรรณาการ เป็นต้น

ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ (2539) ได้ศึกษาเรื่อง “วรรณกรรมไทพวน : ความสัมพันธ์กับสังคม” มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์วรรณกรรมนิทานไทพวน ในอำเภอปากพลี จังหวัดนครนายก และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมไทพวนกับสังคม จำนวน 98 เรื่อง และผู้วิจัยได้ศึกษานิทานลายลักษณ์จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ กาละเกต จันทปัดโชติ และท้าวแบ้

ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะโครงสร้างของวรรณกรรมนิทานไทพวนมีโครงเรื่องไม่ซับซ้อน และโครงเรื่องซับซ้อนตามประเภทของนิทานและความยาวของเนื้อเรื่อง วรรณกรรมนิทานหลายลักษณะ มีกลวิธีในการเปิดเรื่องและปิด เรื่องคล้ายวรรณกรรมหลายลักษณะโดยทั่วไป ส่วนวรรณกรรมนิทาน मुखปาฐะได้ปรับเปลี่ยนกลวิธีการเปิดเรื่องและปิดเรื่องอย่างง่าย ๆ ตามจุดประสงค์ในการเล่าและ กลวิธีของผู้เล่า วรรณกรรมนิทานไทพวนส่วนใหญ่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับบุรพกรรม การบำเพ็ญทาน บารมี ความรัก ชนชั้น และคุณธรรม โดยสะท้อนจากพฤติกรรมของตัวละครเป็นสำคัญสำคัญ ด้าน ความขัดแย้งของตัวละครมักเกิดจากความรัก ความโลภ ความโกรธ ความหลง และความแตกต่างด้าน ฐานะทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ อันนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งทั้งในระดับสังคมและระดับกลุ่มสังคม และระดับต่างสังคม วรรณกรรมนิทานไทพวนมีบทบาทและหน้าที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังในงาน ประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ให้เป็นการศึกษาและปลูกฝังค่านิยมด้านต่าง ๆ แก่คนในสังคม

วัชรภรณ์ ดิษฐปาน (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “แบบเรื่องนิทานสังข์ทอง : ความแพร่หลายและ การแตกเรื่อง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความแพร่หลายของแบบเรื่องนิทานสังข์ทอง และ ปรากฏการณ์การแตกเรื่องของนิทานที่เกิดขึ้นในกระบวนการแพร่กระจายของนิทานสังข์ทอง

ผลการศึกษาพบว่า แบบเรื่องนิทานสังข์ทองเป็นแบบเรื่องที่แพร่หลายมากในกลุ่มชนชาติไท เพราะปรากฏทั้งในนิทานของคนไทยภาคต่าง และในกลุ่มชนชาติไททั้งในและนอกประเทศ ซึ่งมีความ รู้เรื่องสังข์ทองและนิทานในแบบเรื่องนิทานสังข์ทองที่คล้ายคลึงกัน การวิเคราะห์โครงสร้างของ นิทานสังข์ทองพบว่าแบบเรื่องนิทานสังข์ทองประกอบไปด้วยเหตุการณ์สำคัญ 4 ตอน คือ กำเนิด ผิดปกติ-ตัวเอกออกผจญภัย-ตัวเอกที่ซ่อนรูปพบคู่ครองและถูกพ่อตาทดสอบ-การเผยแพร่และการ ยอมรับ และมีพฤติกรรมหลักทั้งหมด 11 พฤติกรรมที่กำหนดโครงสร้างของแบบเรื่อง ผู้วิจัยได้ เปรียบเทียบโครงสร้างนิทานทั้ง 72 สำนวน ทำให้สามารถจำแนกโครงสร้างแบบเรื่องนิทานสังข์ทอง ได้เป็น 3 แบบ ได้แก่ แบบเรื่อง ก สังข์ทอง แบบเรื่อง ข กำกาดำ และแบบเรื่อง ขก ท้าวแบ้ ส่วน การแตกเรื่องพบว่าความแพร่หลายของนิทานสังข์ทองทำให้เกิดนิทานเรื่องใหม่อีกหลายเรื่องจากโครง เรื่องสังข์ทองอันเป็นโครงเรื่องต้นแบบ นิทานเรื่องใหม่ที่เกิดขึ้นในกระบวนการแตกเรื่องนี้จะมีการ เปลี่ยนแปลงในลักษณะต่างๆ ทั้งในระดับพฤติกรรมและโครงเรื่อง

อุไรวรรณ สุพรรณและคณะ (2536) ได้ศึกษาเรื่อง “เปรียบเทียบบทละครนอกเรื่องสังข์ทอง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแบ้ ฉบับ

ปรีวรรตโดย พิเชฐ ชัยพร” มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบบทละครนอกเรื่องสังข์ทองพระราชนิพนธ์ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแก้ว ฉบับปรีวรรตโดย พิเชฐ ชัยพร ในด้านองค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิด

ผลการศึกษาพบว่า 1) โครงเรื่อง คล้ายคลึงในด้านกำเนิดตัวละคร ซึ่งส่งผลให้ถูกเนรเทศออก จากเมือง เร่ร่อนผจญภัย ในที่สุดก็ได้พบกับความสุข แตกต่างกับคือความอิจฉาริษยาซึ่งเป็นสาเหตุ ของการดำเนินเรื่องในบทละครนอกเรื่อง สังข์ทอง ส่วนวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแก้ว มีสาเหตุของ การดำเนินเรื่องจากความรักความห่วงใยที่โหมมต่อท้าวแก้ว มีกลวิธี การสร้างโครงเรื่องโดยการเปิด เรื่องแตกต่างกันโดยสังข์ทองเปิดเรื่องแบบนาฏการ จากนั้นจึงดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้ง ส่วนท้าวแก้วเปิดเรื่องแบบพรรณนา แล้วดำเนินเรื่องด้วยการสร้างความขัดแย้งเหมือนกัน มีการปิด เรื่องแบบสุขสุขนาฏกรรมเหมือนกัน 2) ตัวละคร มีความคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ดังนี้ ในส่วนของ ตัวละครเอกจะมีความคล้ายคลึงกันในด้านชาติกำเนิดที่ผิดธรรมชาติ มีคุณธรรมความกตัญญูและมี ความสามารถเหนือมนุษย์ทั่วไป แต่ตัวละครเอกจะมีความแตกต่างกันในด้านรายละเอียด ส่วนตัว ละครรองจะมีความแตกต่างกันเช่น ชื่อตัวละคร บทบาทภายในเรื่อง แต่จะมีความคล้ายคลึงกัน ใน ด้านลักษณะนิสัย 3) ฉาก จากการศึกษาทั้งสองเรื่องพบว่าใช้ฉากประเภทจินตนาการเหมือนกัน แต่ทั้ง สองเรื่องไม่พบประเภทฉากจริงและมีกลวิธีการสร้างฉากเหมือนจริงและกลวิธีสร้างฉากเหมือนจริง เหมือนกัน 4) แนวคิดของเรื่อง พบว่าทั้งสองเรื่อง มีทั้งแนวคิดหลักและแนวคิดรองที่คล้ายกันดังนี้ แนวคิดหลักเกี่ยวกับเรื่องผู้มีบุญบารมีหรือคนดียอมมีผู้ช่วยเหลือคุ้มครองตรงกับความเชื่อคนดี ตกน้ำ ไม่ไหล ตกไม้ไม่ไหม้ และความเชื่อเรื่องกรรมผลของการกระทำอำนาจคุณความดีที่สั่งสมมาในชาติปาง ก่อนจะมาสนองในชาตินี้ และแนวคิดรองทั้งสองเรื่องเสนอแนวคิดรองเกี่ยวกับความรักระหว่างแม่กับ ลูก ความรักระหว่างสามีภรรยาและความกตัญญู

จากการศึกษางานวิจัยข้างต้นที่เกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอน จำนวน 6 เรื่อง ส่วนใหญ่นั้นนิยม ศึกษาเนื้อหาการสอนกล่าวคือปรากฏการศึกษาสาระคำสอนและกลวิธีการสอน ได้แก่ ปัจจรี ศรีโชค (2550) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการสอนเรื่องชะล่า เช็ดขวงในวรรณกรรมอีสานเรื่อง สร้อยสายคำ” ฉบับวัดศรีบุญเรือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการศึกษากลวิธีการสอนชะล่าเช็ดขวง สุพรรณษา พลศักดิ์ (2550) ได้ศึกษาเรื่อง “ปุมราชธรรม : การศึกษาเชิงวิเคราะห์” เป็นการศึกษา วิเคราะห์สาระสำคัญและกลวิธีการสอนในวรรณกรรมเรื่องปุมราชธรรม โสภา คชรัตน์ (2550) ได้ ศึกษาเรื่อง “นราภุโรบาท : การศึกษาในฐานะวรรณกรรมคำสอน” เป็นการศึกษาสาระคำสอนและ

กลวิธีการนำเสนอสาระคำสอนในวรรณกรรมคำสอนเรื่องนราทุโรบาท อุษาวดี วรรณประภา (2554) ได้ศึกษาเรื่อง “คำสอนในวรรณกรรมอีสานเรื่อง สร้อยสายคำ” ฉบับวัดบ้านป่าข่า จังหวัด อุบลราชธานี เป็นการศึกษาสาระคำสอนของบุคคลแต่ละสถานภาพ สาทิต แทนบุญ (2558) ได้ศึกษา เรื่อง “วรรณกรรมคำสอนของสุนทรภู่ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย” เป็นการศึกษาสาระ คำสอน ความสำคัญและบทบาทของวรรณกรรมคำสอน และนันทพัทธ์ ภาพงาม (2559) ได้ศึกษา เรื่อง “วรรณกรรมวัดเกาะเรื่องนางแสนกล : การศึกษาในฐานะวรรณกรรมคำสอนชาย” เป็น การศึกษาเนื้อหาสาระคำสอนและกลวิธีการสอน จากงานวิจัยที่เกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอนทั้ง 6 เรื่อง แสดงให้เห็นว่าเนื้อหาการสอนถือเป็นลักษณะเด่นที่เป็นภูมิปัญญาด้านการสอนของกวี เพราะ วรรณกรรมคำสอนมักให้ความสำคัญกับการนำเสนอสาระคำสอนด้วยกลวิธีที่น่าสนใจ เพื่อให้ผู้อ่าน เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน

ส่วนงานวิจัยข้างต้นที่เกี่ยวกับเรื่องท้าวแบ้ มีจำนวน 4 เรื่อง ได้มีผู้ศึกษาไว้หลายประเด็น ได้แก่ อุไรวรรณ สุพรรณและคณะ (2536) ได้ศึกษาเรื่อง “การปริวรรตวรรณกรรมนิทานเรื่อง “ท้าวแบ้” อำเภอศรีมโหสถ จังหวัดปราจีนบุรี” เป็นการศึกษาสภาพการดำเนินชีวิตที่ปรากฏใน วรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์ (2539) ได้ศึกษาเรื่อง “วรรณกรรมไทพวน : ความสัมพันธ์กับสังคม” เป็นการวิเคราะห์วรรณกรรมนิทานไทพวน ในอำเภอปากพลี จังหวัด นครนายก ซึ่งมีเรื่องท้าวแบ้เป็นวรรณกรรมในกลุ่มข้อมูล วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน (2545) ได้ศึกษาเรื่อง “แบบเรื่องนิทานสังข์ทอง : ความแพร่หลายและการแตกเรื่อง” ซึ่งได้นำเรื่องท้าวแบ้มาเปรียบเทียบกับ โครงสร้างแบบเรื่อง และกฤษณา มุลคำและคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง “เปรียบเทียบบทละครนอก เรื่องสังข์ทองพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยกับวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง ท้าวแบ้ ฉบับปริวรรตโดย พิเชฐ ชัยพร” ในด้านองค์ประกอบของวรรณกรรม ได้แก่ โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และแนวคิด

เมื่อนำงานวิจัยทั้งหมดที่ผู้วิจัยได้รวบรวม มาประมวลรวมประเด็นในการศึกษา พบว่ายังไม่มี งานวิจัยของผู้ใดที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องท้าวแบ้ ในฐานะวรรณกรรมคำสอน ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจใน การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องท้าวแบ้ เนื่องจากผู้วิจัยต้องการทราบสาระคำสอนและกลวิธีการสอนของเรื่อง ท้าวแบ้ เพื่อค้นหาคำตอบที่จะสร้างองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการในภายภาคหน้า

บทที่ 2

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอนและภูมิหลังของแหล่งข้อมูล

วรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นของภาคอีสานที่มีความสำคัญยิ่งต่อชุมชนอีสานในอดีต เพราะไม่เพียงเป็นวรรณกรรมเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังมีคำสอนต่าง ๆ ที่สอดแทรกอยู่ในเนื้อเรื่อง อีกทั้งเรื่องท้าวแบ้ยังสะท้อนวิถีชีวิต คติความเชื่อ ตามฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสานได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้การจะศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแบ้ในเชิงคำสอนให้เข้าใจได้อย่างถ่องแท้ จึงจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอน และภูมิหลังของชุมชนที่พบจารึกใบลานวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ เพื่อนำมาประกอบประกอบในการวิเคราะห์คำสอนจากเรื่องท้าวแบ้ซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทต่อไปนี้

การศึกษาในบทนี้ผู้วิจัยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 หัวข้อใหญ่ คือ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอนและภูมิหลังของแหล่งข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอนและกลวิธีการสอน

ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอน ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงวรรณกรรมคำสอนในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอน วรรณกรรมคำสอนและวรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ และกลวิธีการสอน ผู้วิจัยขอกล่าวถึงรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

1.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอน

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับความรู้ทั่วไปของวรรณกรรมคำสอน ผู้วิจัยสามารถจำแนกได้ 2 ประเด็น คือ ความหมายของวรรณกรรมคำสอน และลักษณะของวรรณกรรมคำสอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 ความหมายของวรรณกรรมคำสอน

ธวัช ปุณโณทก (2522 : 321) ได้กล่าวว่า วรรณกรรมคำสอน หมายถึง วรรณกรรมที่ทำหน้าที่ในการควบคุมสังคมโดยตรง เพราะวรรณกรรมคำสอนนี้มีจุดประสงค์ต่างไปจากวรรณกรรมนิทานนิยายซึ่งมุ่งแต่ความบันเทิงใจเป็นพื้น ส่วนวรรณกรรมคำสอนมีจุดประสงค์สอน

ประชาชนในด้านจริยธรรม ความประพฤติ ตลอดจนการดำรงชีวิตในสังคม ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับการสอนศีลธรรมนั่นเอง

ราชบัณฑิตยสถาน (2545 : 132-133) ได้กล่าวว่า วรรณกรรมคำสอน หมายถึง งานเขียนที่มีจุดประสงค์เพื่อสอนให้ความรู้ ให้คำแนะนำ เผยแพร่หลักธรรมจรรยา ลัทธิปรัชญา วรรณกรรมคำสอนของไทยมีหลายเรื่อง เช่น สุภาษิตพระร่วง สุภาษิตสอนหญิง เพลงยาวถวายโอวาท เป็นต้น

ทรงศักดิ์ ปรารงค์วัฒนากุล (2559 : 255) ได้กล่าวว่า วรรณกรรมคำสอน หมายถึง วรรณกรรมที่ผู้แต่งมีจุดประสงค์ที่จะแสดงคำสอน คติธรรม ปรัชญา หรือหลักการ จริยศาสตร์ (ethics) โดยที่คำสอนในวรรณกรรมนั้นอาจจะได้รวบรวมจากคำสั่งสอนในศาสนา ลัทธิความเชื่อ ปรัชญา คติธรรม หรือสุภาษิตที่สืบทอดกันมาในมุขปาฐะ และอาจจะแสดงทัศนะของผู้แต่งเองด้วย ในความหมายนี้ไม่รวมตำราที่มุ่งสอนให้ความรู้หรือศาสตร์ด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ตำราโหราศาสตร์ ตำราการประกอบพิธีกรรม ตำราการประกอบอาชีพต่างๆ เป็นต้น วรรณกรรมคำสอนจึงมีชื่อเรียกในภาษาไทยอยู่หลายคำ เช่น “วรรณกรรมสุภาษิต” หรือ “วรรณกรรมสุภาษิตและคำสั่งสอน”

วิฑูร โสภวงศ์ (2559 : 161) ได้กล่าวว่า วรรณกรรมคำสอน หมายถึง วรรณกรรมที่ก่อประโยชน์อย่างมากในการช่วยให้ชนทุกชั้นรู้จักหน้าที่ของตน ประพฤติตนอยู่ในกรอบจริยธรรม ทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อยตลอดมา ข้อสังเกตคือ ไม่ว่าจะสอนผู้ใดวรรณกรรมคำสอนก็จะมีหลักการสอนตรงกันประการหนึ่งคือ มุ่งสอนให้ผู้รับการสอนเป็นผู้ประพฤติดี ทั้งกาย วาจา ใจ มีความหมั่นเพียรในกิจการของตน

วสันต์ รัตนโกศา (2560 : 11) ได้กล่าวว่า วรรณกรรมคำสอน หมายถึง วรรณกรรมประเภทหนึ่งที่มีเนื้อหาแสดงหลักจริยธรรมคุณธรรมต่าง ๆ เพื่อกล่อมเกลาให้ผู้อ่านได้พัฒนาตนให้สมบูรณ์มากขึ้น เนื้อหาในวรรณกรรมคำสอนของไทยนั้นมีทั้งการสอนหลักการปกครองของพระเจ้าแผ่นดินใน โคลงพาลีสอนน้อง การสอนเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการสำนักใน โคลงทศรถสอนพระรามและโคลงราชสวัสดิ์ การสอนการปฏิบัติตนของสตรีที่งามพร้อมใน กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ เป็นต้น

จากที่มีผู้ให้คำนิยามของคำว่า “วรรณกรรมคำสอน” ดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า วรรณกรรมคำสอน หมายถึง วรรณกรรมที่แต่งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสั่งสอนประชาชน ทั้งทางคติธรรมและทางคติโลก และจะช่วยกล่อมเกลาจิตใจของคนในสังคม ให้อยู่ในกรอบระเบียบวินัยที่สังคมวางไว้อย่างมีความสุข

1.1.2 ลักษณะของวรรณกรรมคำสอน

ธวัช ปุณโณทก (2525 : 389) ได้กล่าวถึง เนื้อหาสาระสำคัญของวรรณกรรมคำสอนว่า จะพบการสอนอยู่ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. สอนปรัชญาพุทธศาสนา เช่น เรื่องโลกทานิ กาลนัมมื่อส่วย สมาสสงสาร และ กายนคร กล่าวคือสอนให้คนมุ่งที่จะเข้าสู่นิพพาน ให้ตระหนักในความไม่เที่ยงแท้ของสังสารวัฏ และรู้แจ้งในสังขารของมนุษย์ ซึ่งเป็นไปตามไตรลักษณ์ญาณ คือ อนัตตา อนิจจัง และทุกขัง

2. สอนจริยธรรมของมนุษย์ในการดำเนินชีวิตในสังคม เช่น พระลอสอนโลก คำสอน พระยามังราย พระยาคำทองสอนไพร่ ท้าวคำสอน ปู่สอนหลาน และกฤษณาสอนน้อง คำสอนที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนเหล่านี้จะเน้นในหน้าที่ ของมนุษย์ที่พึงปฏิบัติต่อพระสงฆ์ เริ่มตั้งแต่ ครอบครัว เช่น พ่อแม่-ลูก สามเณร-ภรรยา สังคมกว้างขึ้นได้แก่หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อพระสงฆ์ และหน้าที่ที่ปวงชนจะต้องปฏิบัติต่อเจ้าขุนมูลนาย และหน้าที่ของมูลนายพึงปฏิบัติต่อไพร่ประชาชน เป็นต้น

พิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ (2542 : 113-114) ได้กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของ วรรณกรรมคำสอนไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. สอนเรื่องการครองตน หมายถึง สอนให้รู้จักดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกที่ควร รู้จักวางตัวที่ดี มีกิริยามารยาทเรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจงดงาม แจ่มใส ยึดมั่นในศีลธรรมไม่ลุ่มหลงในอบายมุข และรู้จักเลือกคบเพื่อนที่ดี

2. สอนเรื่องการครองเรือน หมายถึง สอนให้รู้จักครองใจผู้อื่นทั้งที่เป็นบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อแม่ พี่น้อง สามเณรภรรยา และผู้ใต้บังคับบัญชา ให้รักใคร่เมตตา พร้อมอยู่รับใช้อย่างซื่อสัตย์ จงรักภักดี

3. สอนเรื่องการครองงาน หมายถึง สอนให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองอย่างดี ขยันหมั่นเพียรทำงานโดยไม่บกพร่อง มีความรู้ อย่างถูกต้องแท้จริง ไม่หยุดศึกษาหาความรู้ รู้จักคัดเลือกสิ่งดีงามเก็บไว้ใช้ประโยชน์ และไม่ละทิ้งหน้าที่การงานของตนให้ค้างค้ำพอกพูน

พระมหาอำนาจ มหาวิโร (2544 : 29) ได้สรุปลักษณะเนื้อหาของวรรณกรรม คำสอนไว้ 2 ลักษณะ คือ สอนปรัชญาพุทธศาสนาและสอนจริยธรรมในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ จะเห็นได้ว่าวรรณกรรมคำสอนของคนไทยมีคุณค่ายิ่งต่อคนไทยทุกยุคทุกสมัย สามารถปรับใช้ใน ชีวิตประจำวัน

บุญสนอง สมวงศ์ (2551 : 16) กล่าวว่า วรรณกรรมคำสอนของไทย ถ้าแบ่งตาม ลักษณะของคำสอนจะแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. สอนปรัชญา ศาสนาและจริยธรรม คือ สอนให้คนมุ่งที่จะเข้าสู่นิพพานให้ตระหนักในความไม่เที่ยงแท้ของสังสารวัฏ และรู้แจ้งในสังขารของมนุษย์ซึ่งเป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์ อันได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และสอนจริยธรรมซึ่งเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติของบุคคล

2. สอนการดำเนินชีวิตในสังคม คำสอนที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรมเหล่านี้ จะเน้นในหน้าที่ของมนุษย์ที่พึงปฏิบัติต่อกันในสังคม เริ่มตั้งแต่สังคมครอบครัว คือ สังคมพ่อ แม่ ลูก หลาน สามี ภรรยา ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา สังคมที่กว้างขึ้น ได้แก่ หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อพระสงฆ์ หน้าที่ที่ประชาชนพึงปฏิบัติต่อผู้ปกครอง หน้าที่ของผู้ปกครองที่พึงปฏิบัติต่อประชาชน เป็นต้น

วิพุธ โสภางค์ (2558 : 108) ได้กล่าวถึง ลักษณะเนื้อหาของวรรณกรรมคำสอน 2 ลักษณะ คือ คำสอนสำหรับคนทั่วไปและคำสอนสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ คำสอนสำหรับผู้เป็นกษัตริย์ เป็นขุนนางข้าราชการ คำสอนสำหรับผู้ชาย และคำสอนสำหรับผู้หญิง

จากการจัดประเภทเนื้อหาของวรรณกรรมคำสอนดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงสามารถสรุปเนื้อหาของวรรณกรรมคำสอนได้ 2 ประเภท คือ คำสอนเกี่ยวกับปรัชญาศาสนา มุ่งตระหนักสู่การนิพพาน ความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต และหลักธรรมต่าง ๆ และคำสอนเกี่ยวกับจริยธรรมในการดำเนินชีวิต ข้อพึงปฏิบัติและข้อห้ามต่าง ๆ

1.2 วรรณกรรมคำสอนและวรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว

วรรณกรรมคำสอนและวรรณกรรมพุทธศาสนามีอิทธิพลอย่างมากในการดำเนินชีวิตของชาวอีสาน เนื่องด้วยวรรณกรรมเหล่านี้มีหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของคนในสังคมให้อยู่ในกรอบจารีตประเพณีอันดีงาม ปลูกฝังคุณธรรม และให้คนเกรงกลัวต่อบาป บุญ คุณ โทษ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้มาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นวรรณกรรมพุทธศาสนาและวรรณกรรมคำสอน จึงมีหน้าที่สำคัญในการจรรโลงสังคมไทยให้อยู่อย่างสันติสุข ดังที่วิพุธ โสภางค์ (2559 : 158) กล่าวว่า วรรณกรรมศาสนาและวรรณกรรมคำสอน เป็นวรรณกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างเสริมให้คนในสังคมเป็นผู้มีคุณธรรม มีหลักการในการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคมที่ตนเป็นสมาชิก นับตั้งแต่เรามีวรรณกรรมลายลักษณ์เป็นต้นมา ก็ปรากฏวรรณกรรมศาสนาและวรรณกรรมคำสอนอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด หลักธรรมและคำสอนในวรรณกรรมประเภทนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการจรรโลงสังคมไทยตลอด

แม้ว่าวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วจะได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมคำสอนและวรรณกรรมพุทธศาสนา แต่พุทธศาสนาที่ได้รับมานั้นเกิดการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมไปแล้ว เพราะพื้นฐานความ

เชื่อดั้งเดิมของชาวอีสานนับถือผีसांगเทวดาและผีบรรพบุรุษ เมื่อรับพุทธศาสนาเข้ามาในท้องถิ่นจึงเกิดการผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมได้อย่างกลมกลืน ดังที่ประพจน์ อัครวิรุฬหการ (2558 : 301) กล่าวไว้ว่า ความเชื่อดั้งเดิมของสังคมไทยกับศาสนาที่มาจากอินเดียรุ่นแรก คือ พุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์นั้น อยู่รวมกันจนแยกไม่ออก ต่างก็มีหน้าที่ของตนในสังคมอย่างสมดุลพอควร ในทางปฏิบัติและการใช้ชีวิตประจำวันความเชื่อเรื่องผีसांगเทวดายังคงเป็นพื้นฐานอยู่ทุกเมื่อ วรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วจึงเป็นวรรณกรรมที่ได้รับอิทธิพลทั้งหลักธรรมและคำสอนจากความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยและความเชื่อทางพุทธศาสนา ผู้วิจัยจึงจำแนกวรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อเรื่องท้าวแก้วได้ 2 ประเด็น ได้แก่ วรรณกรรมคำสอนที่มีอิทธิพลต่อเรื่องท้าวแก้ว และวรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อเรื่องท้าวแก้ว ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 วรรณกรรมคำสอนที่มีอิทธิพลต่อเรื่องท้าวแก้ว

วรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นของภาคอีสานที่ได้รับอิทธิพลจากเรื่องฮิตสิบสองสิบสี่ในการดำเนินเรื่องอย่างชัดเจน จึงทำให้เรื่องท้าวแก้วมีกรอบแนวคิดและข้อปฏิบัติต่าง ๆ อยู่ในหลักฮิตสิบสองสิบสี่ของชาวอีสาน ดังที่ธวัช ปุณโณทก (2525 : 389) กล่าวไว้ว่า ฮิตสิบสองสิบสี่ คือ จาริตในสิบสองเดือนและครรลองแห่งชีวิตสิบสี่ประการ ฉะนั้นจาริตในสิบสองเดือนก็มีลักษณะเช่นเดียวกับประเพณีในสิบสองเดือน ซึ่งภาคกลางมีพระราชพิธีสิบสองเดือน แต่ในภาคอีสานนั้นประเพณีในจาริตสิบสองเดือนเป็นพิธีกรรมของชาวบ้าน ไม่ใช่พระราชพิธี โดยฮิตสิบสองมีประเพณีดังนี้ เดือนอ้ายประเพณีบุญเข้ากรรม เดือนยี่ประเพณีบุญคูณลาน เดือนสามประเพณีบุญข้าวจี่ เดือนสี่ประเพณีบุญพระเวส เดือนห้าประเพณีบุญหุดสร้งในวันสงกรานต์ เดือนหกประเพณีบุญบั้งไฟ เดือนเจ็ดประเพณีบุญซำฮะ เดือนแปดประเพณีบุญเข้าพรรษา เดือนเก้าประเพณีบุญข้าวประดับดิน เดือนสิบประเพณีบุญข้าวสาก เดือนสิบเอ็ดประเพณีบุญออกพรรษา และเดือนสิบสองประเพณีบุญกฐิน ส่วนคองสิบสี่ คือ ครรลองแห่งเจ้าบ้านผ่านเมือง มีข้อปฏิบัติดังนี้ 1) แต่งตั้งผู้ซื้อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร เป็นที่เคารพยำเกรงของชาวบ้านให้เป็นอุปฮาดราชมณตรี เป็นต้น 2) หมั่นประชุมอุปฮาดราชมณตรีช่วยกันทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรือง 3) ให้ทรงอยู่ในทศพิธราชธรรม 4) ถึงวันปีใหม่ให้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ และสร้งน้ำพระภิกษุสงฆ์ 5) ถึงวันปีใหม่ให้เพียงพระยานำเครื่องบรรณาการพร้อมทั้งน้ำอบน้ำหอมมาบูชาภิเษกหุดสร้งเจ้าเมือง 6) ถึงเดือนหก นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์และถือน้ำพิพัฒน์สัตยาแก่เจ้าเมือง 7) ถึงเดือนเจ็ด ให้เลี้ยงมเหล็กหลักเมือง บูชาเทวดาทั้งสี่ 8) ถึงเดือนแปด นิมนต์พระภิกษุสงฆ์มาชำระบา

เบิกหวานแร่ทราย ตอกหลักบ้านหลักเมือง 9) ถึงเดือนเก้าป่าวประกาศให้ประชาชน ทำบุญข้าว
 ประดับดิน อุทิศส่วนกุศลแก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว 10) ถึงเดือนสิบป่าวประกาศให้ประชาชน ทำบุญ
 สลากอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว 11) ถึงเดือนสิบเอ็ดให้ประชาชนทำบุญออกพรรษา
 12) ถึงเดือนสิบสอง ทอดกฐินตามวัดวาอารามต่าง ๆ 13) ถึงเดือนสิบสอง ให้ไพร่ฟ้ามารวมกันที่หน้า
 พระลานหลวงแห่เจ้าชีวิตไปสร่งน้ำในแม่น้ำ เพี้ยวัด (ตำแหน่ง) จัดวัดที่อยู่ใกล้แม่น้ำแข่งเรือวันละหนึ่ง
 ลำ และวันขึ้นสิบสามค่ำวันสงวเฮือ 14) ให้มีสมบัติคุณเมือง หรือมีค่าควรแก่เมือง (คุณ-ค้ำคุณ, การ
 ก่อให้บังเกิดความเจริญรุ่งเรือง) อันได้แก่ มีทูตที่ฉลาด มีนักปราชญ์ มีพระสงฆ์ที่แตกฉานธรรมวินัยมี
 อารุชยุโธปกรณ์ มีพระโหรา มีเสนาอมาตย์ที่เที่ยงธรรมซื่อสัตย์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบวรรณกรรมอีสานอีกหลายเรื่องที่ได้รับอิทธิพลจากเรื่องฮิตสิบสองคองสิบสี่
 ดังที่จรูญรัตน์ รัตนกร (2535 : 27-39) กล่าวถึงเนื้อเรื่องในวรรณกรรมคำสอนของภาคอีสานไว้ว่า
 พญาคำกองสอนไพร่ พบการสอนให้ขุนนางรู้เรื่องฮิตคอง กาศวิฑูรย์บัณฑิต พบการสอนประชาชน
 ให้ประพฤติปฏิบัติตามฮิตบ้านคองเมือง กาศยหฺลานสอนปู่ พบการสอนผู้สูงอายุให้ปฏิบัติตามฮิตเถ้า
 คองแก่ และย่าสอนหลาน พบการสอนฮิตบ้านคองเมืองให้แก่ประชาชนทั่วไป จะเห็นได้ว่าวรรณกรรม
 คำสอนของภาคอีสานส่วนใหญ่ล้วนแต่ได้อิทธิพลจากเรื่องฮิตสิบสองคองสิบสี่ ซึ่งรวมถึงวรรณกรรม
 เรื่องท้าวแบ้วด้วย

1.2.2 วรรณกรรมพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อเรื่องท้าวแบ้ว

วรรณกรรมพุทธศาสนาที่มื่ออิทธิพลที่มีเนื้อหาและแก่นเรื่องเกี่ยวกับหลักธรรม
 และความเชื่อทางศาสนาเป็นหลัก (ศิริสาร เหมือนโพธิ์ทอง, 2561 : 15) ชาดกถือเป็นวรรณกรรม
 พุทธศาสนาที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะป็นอรรถกถาชาดกหรือปัญญาสชาดก ดังที่
 นิยะดา เหล่าสุนทร (2538 : 40) กล่าวไว้ว่า หลังจากที่ปัญญาสชาดกได้มีการกำเนิดขึ้น เข้าใจว่าคง
 จะแพร่หลายและได้รับความนิยมไม่แพ้อรรถกถาชาดก เพราะนอกจากมีลักษณะเป็นชาดกซึ่งมีคติ
 สอนใจโน้มน้าวให้เลื่อมใสในพระพุทธจริยาวัตรเช่นเดียวกันแล้ว เนื้อเรื่องของปัญญาสชาดกก็
 สนุกสนานเพลิดเพลิน มีการผจญภัยของพระเอกผู้เปรียบพร้อมด้วยคุณธรรม และมีความเชี่ยวชาญ
 ด้านศิลปศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับศิริสาร เหมือนโพธิ์ทอง (2561 : 17) กล่าวไว้ว่า ปัญญาสชาดกอาศัย
 คำเรื่องมาจากนิทานพื้นบ้าน เนื้อหาบางเรื่องเรียบง่ายไม่ซับซ้อน บางเรื่องมีอิทธิปาฏิหาริย์ มีของ
 วิเศษ มีการพลัดพราก มีการผจญเคราะห์กรรมต่าง ๆ คือมีลักษณะเรื่องแบบที่เรียกว่านิทานจักร ๆ
 วงศ์ ๆ ทั้งนี้แก่นเรื่องจะมุ่งเน้นที่หลักธรรมของพระพุทธศาสนา

วรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านที่ได้รับอิทธิพลมาจากนิทานในปัญญาสชาดก ดังที่วัชรภรณ์ ดิษฐปาน (2545 : 193) กล่าวไว้ว่า โครงเรื่องของท้าวแบ้คล้ายคลึงกับเรื่อง สุวรรณสังฆชาดก การทดสอบก่อนแต่งงานโดยการสร้างสะพานทองคำก็คล้ายกับสุวรรณสิริสาชาดก และยังมีบางส่วนของโครงเรื่องที่ปรากฏตรงกันกับเรื่อง สิทธิสารชาดก นอกจากนี้ยังอาจสันนิษฐานได้ว่าพฤติกรรมการได้ของวิเศษของยักษ์ในเหตุการณ์ ตอนการเผยแพร่และการยอมรับในเรื่องท้าวแบ้ นั้น ได้รับอิทธิพลจากเรื่อง สุวรรณสังฆชาดกด้วย เรื่องท้าวแบ้จึงน่าจะเป็นนิทานที่แตกเรื่องมาจากโครงเรื่องแบบสังข์ทอง และมีการนำอนุภาคจากนิทานในปัญญาสชาดก คือ เรื่องสุวรรณสังฆชาดก สุวรรณสิริสาชาดก และสิทธิสารชาดก มาผสมเป็นเรื่องท้าวแบ้ อีกทั้งวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ยังมีโครงสร้างเนื้อเรื่องแบบปัญญาสชาดก

นอกจากนี้ยังมีวรรณกรรมเรื่องไตรภูมิพระร่วง บทพระราชนิพนธ์ของพระยาสิทธิไทย ที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้เป็นอย่างมาก ซึ่งผู้แต่งนำเอาแนวคิดของการปลูกฝังคุณธรรมให้ทำความดีละเว้นความชั่ว ความเชื่อกฎแห่งกรรม ความเชื่อนรกสวรรค์ ไปแทรกไว้ในเนื้อเรื่องที่แต่งขึ้น เพื่อให้ผู้อ่านเกรงกลัวต่อบาป บุญ คุณ โทษ ดังที่กุสุมา รัชชมนิ (2559 : 8) กล่าวไว้ว่า เนื้อหาหลักของไตรภูมิพระร่วงสอนให้คนทำความดีและละเว้นความชั่ว โดยกำหนดให้นามธรรมต่าง ๆ เช่น บาป บุญ กุศล มีผลตอบแทนเป็นรูปธรรมชัดเจน เหมาะแก่ความเข้าใจของคนในสมัยนั้น ภาพของภูมิต่าง ๆ พร้อมทั้งรายละเอียดต่าง ๆ ที่กำหนดเป็นตัวเลข เช่น ความกว้างยาว ลึก ของขุมนรก เป็นกลวิธีที่กวีใช้สำหรับสร้างภาพเพื่อชักจูงผู้อ่านให้เห็นผลตอบแทนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ไตรภูมิในที่นี้หมายถึงแดนทั้งสาม คือ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุภูมิ กามภูมินั้นแบ่งออกเป็นอบายภูมิประกอบด้วย นรกภูมิ ตีรจฉานภูมิ เปรตภูมิ และอสุรกายภูมิ ส่วนกามสุคติภูมิประกอบด้วย มนุสสุภูมิและฉกามาพจรภูมิ รูปภูมิเป็นภูมิของพรหมที่ยังมีรูป 16 ภูมิ ส่วนอรุภูมิเป็นภูมิของพรหมที่ไม่มีรูปมี 4 ภูมิ การวาดภาพภูมิใหญ่ทั้งสามก็เพื่อแสดงถึงจุดมุ่งหมายปลายทางที่บุคคลแต่ละคนจะต้องไป เมื่อประกอบกรรมต่างกัน เช่น ผู้ใดทำชั่วจะไปเกิดเป็นเปรต เป็นสัตว์นรก ผู้ใดกระทำความดีจะไปเกิดในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ คำสอนเรื่องการทำความดีเพื่อผลตอบแทนที่ดีครอบคลุมตั้งแต่การปฏิบัติตนต่อพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ ไปจนถึงการทำมาค้าขาย นอกจากสอนคนทั่วไปที่เป็นไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินแล้วยังสอนคติธรรมแก่ผู้ปกครองให้ยึดมั่นในหลักทศพิธราชธรรม เพื่อให้ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองมีความสุขในไตรภูมิพระร่วงมีข้อความที่กล่าวว่าพระราชกษัตริย์ทรงตั้งมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรมคือสมมติเทวดา ผู้สถิตในสวรรค์ชั้นฉกามาพจร จึงนับได้ว่าคำสอนที่เป็นแนวคิดของเรื่องคือหลักธรรมซึ่งเป็นเรื่องของ

การกระทำความประพฤติ และการดำเนินชีวิตเพื่อสิ่งตอบแทนคือชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีที่สุดในภูมิ
ทั้งสาม

จากการศึกษาวรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วต่างข้างต้นนี้
สามารถสรุปวรรณกรรมที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วได้ 2 ประเภท ได้แก่ วรรณกรรม
คำสอนที่มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว คือ วรรณกรรมคำสอนเรื่องฮีตสิบสองคองสิบสี่ ซึ่งถือ
เป็นจารีตสิบสองเดือนและครรลองแห่งชีวิตสิบสี่ประการของชาวอีสาน และวรรณกรรมพุทธศาสนาที่
มีอิทธิพลต่อวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว คือ วรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่องไตรภูมิพระร่วง ซึ่งมีแนวคิด
ปลูกฝังคุณธรรม ให้ทำความดีละเว้นความชั่ว ความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม และความเชื่อเรื่องนรก
สวรรค์ เพื่อให้ผู้อ่านเกรงกลัวต่อบาปและมุ่งทำความดี และการนำเอาอนุภาคจากนิทานใน
ปัญญาสชาดกมาผสมผสานแต่งขึ้นเป็นเรื่องท้าวแก้ว

1.3 กลวิธีการสอน

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551 : 47-51) กล่าวว่า วิถีการสอนของพระพุทธเจ้า
มีหลายแบบ ที่น่าสังเกตหรือพบเสมอ คงจะได้แก่วิถีต่อไปนี้

1. แบบสากัจฉา หรือสนทนา วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ทรงใช้เสมอไม่น้อยกว่าวิธีใด ๆ โดยเฉพาะ
ในเมื่อผู้มาเฝ้าหรือทรงพบนั้น ยังไม่ได้เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจหลักธรรม
ในการสนทนาพระพุทธเจ้ามักจะทรงเป็นฝ่ายถาม นำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจธรรมและเลื่อมใส
ศรัทธาในที่สุด แม้ในหมู่พระสาวก พระองค์ก็ทรงใช้วิธีนี้ไม่น้อย และทรงส่งเสริมสาวกสนทนาธรรม
กันอย่างในมงคลสูตรว่า “กาเลน ธมฺมสากัจฉา เอตมฺมงฺกฺลฺมุตตมํ – การสนทนาธรรมตามกาล เป็น
มงคลอันอุดม”

2. แบบบรรยาย วิธีสอนแบบนี้ น่าจะทรงใช้ในที่ประชุมใหญ่ในการแสดงธรรมประจำวัน ซึ่งมี
ประชาชน หรือพระสงฆ์จำนวนมาก และส่วนมากเป็นผู้ที่มีพื้นความรู้ความเข้าใจ ก็กับความเลื่อมใส
ศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมและหาความสงบสุขทางจิตใจ นับได้ว่าเป็นคน
ประเภทและระดับใกล้เคียงกัน พอจะใช้วิธีบรรยายอันเป็นแบบกว้าง ๆ ได้ ลักษณะพิเศษของพุทธวิธี
สอนแบบนี้ ที่พบในคัมภีร์บอกว่าทุกคนที่ฟังพระองค์แสดงธรรมอยู่ในที่ประชุมกัน แต่ละคนรู้สึก
ว่าพระพุทธเจ้าตรัสอยู่กับตัวเองโดยเฉพาะ ซึ่งนับว่าเป็นความสามารถอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่งของ
พระพุทธเจ้า

3. แบบตอบปัญหา ผู้ที่มาถามปัญหานั้น นอกจากผู้ที่มีความสงสัยข้องใจในข้อธรรมต่าง ๆ แล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือลัทธิศาสนาอื่น บ้างก็มาถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพระพุทธศาสนา หรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน บ้างก็มาถามเพื่อลองภูมิ บ้างก็เตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จน หรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสมกัน ในสังคีตสูตร ท่านแยกประเภทปัญหาไว้ตามลักษณะวิธีตอบเป็น 4 อย่าง คือ 1) เอกังสพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ฟังตอบแบบตรงไปตรงมาตายตัว 2) ปฏิปุจฉาพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่ฟังย้อนถามแล้วจึงแก้ 3) วิภังชพยากรณ์ปัญหา ปัญหาที่จะต้องแยกแยะตอบ 4) ฐปนียปัญหา ปัญหาที่ฟังยับยั้งเสีย

4. แบบวางกฎข้อบังคับ เมื่อเกิดเรื่องมีภิกษุกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นเป็นครั้งแรก พระสงฆ์หรือประชาชนเล่าลือโพนทนาติเตียนกันอยู่ มีผู้นำความมากราบทูลพระพุทธเจ้า พระองค์ก็จะทรงเรียกประชุมสงฆ์ สอบถามพระภิกษุผู้กระทำความผิด เมื่อเจ้าตัวรับได้ความเป็นสัตย์จริงแล้วก็ทรงตำหนิ ชี้แจงผลเสียหายที่เกิดแก่ส่วนรวม พรรณนาผลร้ายของความประพฤตินี้ไม่ดี และคุณประโยชน์ของความประพฤติที่ดีงาม แล้วทรงแสดงธรรมกถาที่สมควรเหมาะสมกับเรื่องนั้น จากนั้นจะตรัสให้สงฆ์ทราบว่าจะทรงบัญญัติสิกขาบท โดยทรงแถลงวัตถุประสงค์ในการบัญญัติให้ทราบ แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทข้อนั้น ๆ ไว้ โดยความเห็นชอบพร้อมกันของสงฆ์

บรรยวสัถ์ ฝางคำ (2555 : 17-23) กล่าวไว้ว่า วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่สำคัญ มีดังนี้

1. วิธีการสอนตามหลักนวัคส์ตฤศาสน์ มีวิธีการสอน 3 ลักษณะ คือ

1.1 สอนแบบร้อยกรอง (ป็ชชะ) คือคาถา อุทานและชาดก

1.2 สอนแบบร้อยแก้ว (คัชชะ) แยกย่อยไปเป็น 5 ลักษณะ

1.2.1 แบบสุตตะ วิธีการสอนแบบแสดงอธิบายรายละเอียดเรื่องราว

1.2.2 แบบเวຍຍากรณะ วิธีสอนแบบแยกย่อย ๆ เนื้อหาให้เห็นส่วนประกอบต่าง ๆ จนกว่าจะแยกไม่ได้

1.2.3 แบบอิติวุตตะกะ วิธีการสอนแบบอ้างอิงหลักฐานข้อมูลและตัวอย่างประกอบ

1.2.4 แบบอัพภูตธรรม วิธีการสอนแบบสรุป แสวงหาคำตอบที่เป็นประเด็นสำคัญของเรื่อง

1.2.5 แบบเวทัลละ วิธีการสอนแบบตั้งโจทย์ ตั้งคำถามแล้วแสวงหาคำตอบ

1.3 สอนแบบร้อยแก้วผสมร้อยกรอง (วิมิสสะ) ตัวอย่าง คือพระสูตรที่มีคาถา หรือ
อรรถกถา ธรรมบท

2. วิธีการสอนตามพยากรณ์ วิธีการสอนแบบตอบปัญหา ผู้ที่ถามปัญหานั้นนอกจากมีความสงสัย
ในข้อธรรมแล้ว โดยมากเป็นผู้นับถือศาสนาหรือลัทธิอื่น ถามเพื่อต้องการรู้คำสอนทางฝ่ายพุทธ
ศาสนาหรือเทียบเคียงกับคำสอนในลัทธิของตน การตอบปัญหานั้น พระพุทธเจ้าทรงมีวิธีการตอบ
ปัญหา 4 วิธีด้วยกัน กล่าวคือ

2.1 เอ็กซ์พยากรณ์ ปัญหาที่ฟังตอบทันที เป็นปัญหาง่ายๆ ที่ผู้ถามถามด้วยความ
บริสุทธิ์ใจอยากรู้จริง ฟังแล้วก็ได้ประโยชน์ พระพุทธองค์จึงทรงตอบทันที

2.2 วิภังชพยากรณ์ ปัญหาที่ควรตอบอย่างละเอียด

2.3 ปฏิปุจฉาพยากรณ์ ปัญหาที่ฟังย้อนถามก่อนแล้วจึงตอบ เป็นปัญหาที่ผู้ถาม
มักจะเข้าใจผิดเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ อยู่แล้วเป็นเบื้องต้น พระพุทธเจ้าจึงทรงย้อนถามในเรื่องอุปมา
ง่าย ๆ เสียก่อน เพื่อผู้ฟังเข้าใจปัญหาที่สลับซับซ้อนได้

2.4 ฐปนพยากรณ์ ปัญหาที่ไม่ฟังตอบเลยเป็นปัญหาทางอภิปรัชญา หรือปรมัตถ
สัจจะอันลึกซึ้ง ซึ่งไม่เกี่ยวกับการแก้ทุกข์ ผู้ถามมุ่งจะชวนทะเลาะถกเถียงอวดภูมิปัญญาของตน
มากกว่าที่จะแสวงหาความรู้ความเข้าใจ พระองค์จึงไม่ทรงตอบ

3. วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า การสอนของพระพุทธเจ้าแต่ละครั้ง แม้ที่เป็นเพียงธรรมกถา
หรือการสนทนาทั่วไป ซึ่งมีใช้คราวที่มีความมุ่งหมายเฉพาะพิเศษ ก็จะดำเนินไปอย่างสำเร็จผลดีโดยมี
องค์ประกอบที่เป็นคุณลักษณะ 4 ประการ

3.1 สันติสนทนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตาหรือเห็น
จริงด้วยใจเหมือนตาเห็น พระพุทธองค์ก็จะทรงชี้แจง จำแนก แยกและอธิบาย และเหตุผลให้ชัดเจน
จนผู้ฟังเข้าใจแจ่มแจ้ง เห็นจริงเห็นจัง คล้ายกับว่าเห็นด้วยตา

3.2 สมาทปนา ชักจูงใจให้เห็นจริง ชวนให้แสดงคล้ายตามจนต้องยอมรับและนำไป
ปฏิบัติ เมื่อทรงเห็นว่าสิ่งใดควรปฏิบัติ ก็จะทรงแนะนำหรืออธิบายให้ผู้ฟังซาบซึ้งในคุณค่าให้มองเห็น
ความสำคัญที่จะต้องฝึกฝนหรือนำไปปฏิบัติ

3.3 สมตเตชนา ระวังใจให้กลัวกลัว บังเกิดกำลังใจปลุกให้มีอุตสาหะ เข้มแข็งมั่นใจ
ว่าจะทำให้สำเร็จได้ ไม่หวั่นต่อความเหนื่อยยาก สอนระวังใจผู้ฟังให้มีความกล้าหาญในการปฏิบัติตาม
เมื่อทรงชี้แจงให้ผู้ฟังเข้าใจได้ชัดเจนจนอยากจะนำไปปฏิบัติแล้ว พระองค์ก็จะทรงปลุกเร้าใจให้เขา
กระตือรือร้นเกิดความอุตสาหะมีกำลังใจมั่นที่จะปฏิบัติให้เกิดผลให้จงได้

3.4 สัมผัสทั้งสนา ซโลมใจให้เข้มขึ้น ไร่เรียง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่ตนจะพึงได้รับจากการปฏิบัตินั้น พระพุทธเจ้านอกจากจะทรงยึดหลักการสอนให้ผู้ฟังเข้าใจในเหตุผล ซาบซึ้งในคุณค่าและปลุกเร้าให้อาจหาญกล้าแล้ว พระองค์ยังทรงสอนให้เข้าใจเกิดความเข้มแข็งเบิกบานไม่เหน็ดเหนื่อยหรือท้อแท้ ให้มีหวังในผลของการที่ได้ปฏิบัติตาม

4. กลวิธีและอุบายประกอบการสอน

4.1 การยกอุทาหรณ์และเล่านิทานประกอบ การยกตัวอย่างประกอบคำอธิบายและเล่านิทานประกอบการสอน นั้นช่วยให้เข้าใจความได้ง่ายและชัดเจน ช่วยให้จำได้แม่นยำ เห็นจริงและเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้การเรียนการสอนมีอรรถรสยิ่งขึ้น

4.2 การเปรียบเทียบด้วยข้ออุปมา คำอุปมาช่วยให้เรื่องที่ลึกซึ้งและเข้าใจยาก ปรากฏความหมายเด่นชัดออกมาและเข้าใจง่ายขึ้น มักใช้ในการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมเปรียบเทียบให้เห็นชัดด้วยสิ่งที่เป็นรูปธรรม หรือแม้เปรียบเรื่องที่เป็นรูปธรรมด้วยข้ออุปมาแบบรูปธรรม

4.3 การใช้อุปกรณ์การสอน ในสมัยพุทธกาล ทรงใช้บุคคล เหตุการณ์ สถานที่และสภาพแวดล้อมทางสังคม เป็นสื่อในการเรียนการสอน

4.4 การทำเป็นตัวอย่าง วิธีการที่ดีที่สุดหนึ่งโดยเฉพาะในทางจริยธรรม คือการทำเป็นตัวอย่างซึ่งเป็นการสอนแบบไม่ต้องกล่าวสอนเป็นงานองการสาธิตให้ดูแต่ที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำนั้น เป็นไปในรูปที่พระองค์ทรงเป็นผู้นำที่ดี

4.5 การเล่นภาษา เล่นคำและใช้คำในความหมายใหม่ การเล่นภาษาและเล่นคำ เป็นเรื่องของความสามารถในการใช้ภาษาผสมปฏิภาณ

4.6 การรู้จักจังหวะและโอกาส ผู้สอนจะต้องรู้จักใช้จังหวะและโอกาสให้เป็นประโยชน์

4.7 ความยืดหยุ่นในการใช้วิธีการ ถ้าผู้สอนสอนอย่างไม่มีอึดตาย ตัดต้นหามาจะทิวถุ ก็จะมีผลสำเร็จในการเรียนรู้เป็นสำคัญสุด

4.8 การลงโทษและให้รางวัล แม้พระพุทธเจ้าทรงใช้การชม ยกย่องบ้าง ก็เป็นไปในรูปการยอมรับคุณความดีของผู้นั้น กล่าวชมโดยธรรม ให้เขามั่นใจในการกระทำความดีของตน แต่ไม่ให้เกิดเป็นการเปรียบเทียบข่มคนอื่นลง

4.9 กลวิธีแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น บางครั้งบางครั้ง ย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปไม่มีที่สิ้นสุด การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าย่อมอาศัยปฏิภาณ คือความสามารถในการประยุกต์หลักวิธีการและกลวิธีต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม เป็นเรื่องเฉพาะครั้งเฉพาะคราวไป

ทรงศักดิ์ ปรารงค์วัฒนากุล (2557 : 89-110) ได้กล่าวถึง กลวิธีการนำเสนอหรือกลวิธีการสอนของวรรณกรรมไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. การตั้งชื่อ แสดงให้เห็นกลวิธีการนำเสนอชื่อเรื่องที่น่าสนใจ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้น่าเชื่อถือหรือน่าสนใจ โดยมีกลวิธี 3 แบบ ได้แก่

1.1 การอ้างถึงชื่อบุคคลหรือผู้อาวุโสที่น่าเชื่อถือ เป็นที่รู้จัก เป็นบุคคลที่ควรเคารพศรัทธา ว่าเป็นผู้กล่าวสอนเนื้อหาคติธรรมคำสอนในเรื่อง ซึ่งเป็นลักษณะกลวิธีชักจูงจิตใจผู้อ่านผู้ฟังให้คล้อยตาม

1.2 ตั้งชื่อเรื่องตามเนื้อหาคำสอน เช่น เรื่องเกี่ยวกับศีล 5 และเรื่องโคลงศีลห้า เป็นต้น

1.3 ตั้งชื่อเรื่องตามวิธีการแต่ง เช่น เรื่อง เจ็บเทียมคลอง ซึ่งเป็นวรรณกรรมคำสอนที่มีการยกนิทานมาเป็นอุทาหรณ์หรือแนวเปรียบเทียบกับเนื้อหาคำสอน

2. การระบุผู้รับสารหรือกลุ่มเป้าหมายในการสอน

2.1 ระบุผู้รับสารแบบกว้างๆ หรือไม่มีการระบุผู้รับสาร

2.2 ระบุผู้รับสารเป็นกลุ่มกษัตริย์และพระราชวงศ์

2.3 ระบุผู้รับสารเป็นกลุ่มขุนนาง

2.4 ระบุผู้รับสารเป็นข้าท้าว

2.5 ระบุผู้รับสารเป็นไพร่

3. การบอกให้กระทำหรือการห้ามไม่ให้กระทำ เป็นกลวิธีการนำเสนอวรรณกรรมคำสอนที่มีลักษณะเด่น คือ การบอกให้กระทำ เป็นการชี้แนะแนวทางอย่างตรงไปตรงมาให้ประพฤติปฏิบัติตามในทางตรงกันข้ามก็มีการห้ามไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมไม่ควร โดยมีทั้งบอกเหตุผลและไม่บอกเหตุผล

4. การอุปมาอุปมัย เป็นกลวิธีการนำเสนอโดยการเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปมัย เพื่อสร้างภาพพจน์ให้ผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาคำสอนได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ก่อให้เกิดสุนทรียภาพทั้งรสคำและรสความ

5. การยกอุทาหรณ์ เป็นกลวิธีการนำเสนอเพื่อให้คำสอนมีการอ้างอิงน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ซึ่งวิธีการยกอุทาหรณ์ที่ปรากฏอาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

5.1 ยกชื่อบุคคลหรือตัวละครในวรรณคดีที่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมาเป็นตัวอย่าง หรือกล่าวถึงเหตุการณ์หรือการกระทำของบุคคลหรือตัวละครนั้นมาเทียบเคียงเป็นแบบอย่าง

5.2 ยกนิทานที่มีเนื้อหาให้คิดแง่คิดหรือมีลักษณะเป็นคำสอนขึ้นมาประกอบ

6. การใช้คำปริศนาหรือคำผูกให้แก่ เป็นกลวิธีการนำเสนอโดยใช้คำปริศนาหรือคำผูกให้แก่ เพื่อให้คำสอนมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

สิริวรรณ ศรีพหล (2558 : 93-94) ได้กล่าวถึง วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าไว้ 10 วิธี ดังนี้

1. วิธีสอนแบบบรรยาย พระพุทธเจ้าทรงดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขึ้นเสนอหลักการ หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบเสนอ ขึ้นสนทนากับผู้ฟังภายในกรอบสาระเพื่อนำไปสู่การยอมรับในหลักนั้น ๆ และขึ้นสรุปใจความสำคัญ

2. วิธีสอนแบบไตรสิกขา เป็นการสอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้น ได้แก่ ขั้นศีล ขั้นสมาธิ และขั้นปัญญา

3. วิธีสอนแบบธรรมสภาัจฉา เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อภิปรายปัญหา การแสวงหาเหตุผล คิดค้น คัดค้าน หรือคล้อยตาม เป็นวิธีการสอนที่พระพุทธองค์ทรงนำหลักธรรมมาประยุกต์ในการสอนพุทธบริษัท

4. วิธีสอนแบบอริยสัจสี่ เป็นการสอนที่พระพุทธองค์ทรงนำเอาหลักธรรมมาประยุกต์ในการสอนพุทธบริษัท

5. วิธีสอนแบบปุจฉาวิสัชนา เป็นการสอนที่ใช้การถามหรือตอบ และพระพุทธเจ้าทรงใช้ถ้าศึกษาพุทธประวัติ จะเห็นว่าพระพุทธองค์ทรงแสดงอนันตลักษณ์สูตร ซึ่งเป็นลักษณะการถาม-ตอบ

6. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน ตามแนวพุทธศาสตร์ เป็นกระบวนการหาความจริงและวิธีแก้ปัญหา ด้วยการตั้งคำถามในแนวกระบวนการวิทยาศาสตร์ทั้งทางโลกและทางธรรม

7. วิธีสอนแบบเบญจขันธ์ เป็นการนำเอาหลักธรรมเรื่องขันธ์ 5 อันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ มาประยุกต์ในการสอน

8. วิธีสอนแบบพหุสูต เป็นการนำหลักพหุสูตมาจัดเสนอเป็นกระบวนการเรียนการสอน

9. วิธีสอนแบบอุปมาอุปไมย เป็นพุทธวิธีที่สำคัญอย่างหนึ่งที่พระพุทธองค์ทรงใช้ในการเทศนา ซึ่งช่วยการรับรู้ของเหล่าสาวกให้เข้าใจพุทธธรรมแจ่มแจ้งยิ่งขึ้น

10. วิธีสอนแบบใช้กระบวนการเผชิญสถานการณ์และการตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นกระบวนการสมัยใหม่ที่ประยุกต์มาจากวิธีสอนของพระพุทธเจ้า

พระอริการเวียง กิตติวณฺโณ (2560 : 105) ได้กล่าวถึง วิธีการสอนของพระพุทธเจ้าไว้ 3 ลักษณะ ได้แก่

1. อภิญญาธัมมเทศนา ทรงแสดงธรรมด้วยความรู้อย่างคือ ทรงรู้อย่างเห็นเองแล้วจึงทรงสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม เพื่อใช้แก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน

2. สนิทานธัมมเทศนา ทรงแสดงธรรมมีเหตุผล คือผู้ฟังตรึกตรองตามหรือเห็นจริงได้ และสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมให้ถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น

3. สัปภาฎฐิการิธัมมเทศนา ทรงแสดงธรรมเห็นจริง คือผู้ฟังนำผลนั้นไปปฏิบัติตาม พร้อมทั้งได้รับผลแห่งการปฏิบัติตามกำลังของตน

นอกจากนั้น พระอริการเวียง กิตติวณฺโณ (2560 : 111) ยังได้กล่าวถึง เทคนิควิธีการสอนของพระพุทธเจ้าไว้ 3 แบบ ดังนี้

1. แบบสากัจฉา หรือใช้วิธีการสนทนา เป็นวิธีที่ใช้สำหรับผู้เรียนที่ยังไม่มีความเลื่อมใสศรัทธา เริ่มต้นด้วยการสนทนา นำคู่สนทนาเข้าสู่ความเข้าใจและเลื่อมใสในที่สุด

2. แบบบรรยาย ใช้ในที่ประชุมใหญ่ ผู้ฟังส่วนมากเป็นผู้มีพื้นความรู้ความเข้าใจ มีความเลื่อมใสศรัทธาอยู่แล้ว มาฟังเพื่อหาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติม ผู้ฟังเป็นประเภทเดียวกันและระดับใกล้เคียงกันพอจะใช้วิธีบรรยายแบบกว้างๆ ได้ลักษณะพิเศษของพุทธในการสอนแบบนี้ ทำให้ผู้ฟังแต่ละคนรู้สึกว่าผู้สอนพูดกับตัวเองโดยเฉพาะ

3. แบบตอบปัญหา บางทีเป็นการถามเพื่อหาคำตอบเทียบเคียงกับสิ่งที่อยู่ในใจของผู้เรียน บางทีถามเพื่อลองภูมิ บางทีเตรียมมาถามเพื่อข่มปราบให้จน หรือให้ได้รับความอับอาย ในการตอบคำถาม พระพุทธองค์ให้พิจารณาคุณลักษณะของปัญหาและใช้วิธีตอบให้เหมาะสม

2. ภูมิหลังของแหล่งข้อมูล

การที่จะศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นของภาคอีสานจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดเพชรบูรณ์ ข้อมูลเกี่ยวกับไทหล่ม และข้อมูลเกี่ยวกับต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดเพชรบูรณ์

จังหวัดเพชรบูรณ์ ถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายและความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม ประเพณี วิถีชีวิต และวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งพบว่าพื้นที่ในจังหวัดเพชรบูรณ์นั้น ปรากฏร่องรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์เรื่อยมาจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน ดังนั้นด้วยภูมิหลังของจังหวัดเพชรบูรณ์จึงเป็นแหล่งรวมของศิลปวัฒนธรรมมากมาย ดังที่รัชชชัย ชั้นไพศาลศิลป์ (2555 : 40-51) กล่าวเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปของจังหวัดเพชรบูรณ์ ไว้ว่า ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเพชรบูรณ์ ประกอบด้วย ที่ตั้ง สภาพภูมิศาสตร์ การเมืองการปกครอง ประชาชน ประเพณีวัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 ที่ตั้ง

จังหวัดเพชรบูรณ์ ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่างหรือภาคกลางตอนบนของประเทศ ไทยตำแหน่งอยู่ระหว่างภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณเส้นรุ้งที่ 16 องศาเหนือ กับเส้นแวงที่ 101 องศาตะวันออก ส่วนที่กว้างที่สุดของจังหวัดจากด้านตะวันออกถึง ตะวันตกกว้าง 55 กิโลเมตร ส่วนที่ยาวที่สุดจากด้านเหนือถึงใต้ยาว 296 กิโลเมตร ตามทางหลวง หมายเลข 21 อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 346 กิโลเมตรมีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	จังหวัดเลย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	จังหวัดลพบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดชัยภูมิ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดพิจิตร

2.1.2 สภาพภูมิศาสตร์

จังหวัดเพชรบูรณ์มีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแบบท้องกระทะ ประกอบด้วยเนินเขา ป่าและที่ราบเป็นตอน ๆ สลับกันไป พื้นที่มีลักษณะลาดชันจากเหนือลงไปใต้ ตอนเหนือมีทิวเขาสูง ตอนกลางเป็นที่ราบและมีเทือกเขานาบกันไปทั้งสองข้างมีลักษณะรูปเกือกม้า เทือกเขาด้านทิศ ตะวันตกติดกับเขตจังหวัดพิษณุโลก ประกอบด้วยแนวเทือกเขาใหญ่ เทือกเขาค้อ ภูหวด ติดต่อกับ ภูหินร่องกล้าเชื่อมกับแนวเขาทางด้านเหนือ ซึ่งเป็นเขตติดต่อจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดเลย ประกอบด้วย ภูผานางแอน ภูกม่วัง ภูสะแกง เขาแผงม้า ต่อเนื่องกับเทือกเขาด้าน ทิศตะวันออก

บริเวณอำเภอน้ำหนาวติดกับจังหวัดเลย จังหวัดขอนแก่น และจังหวัดชัยภูมิ คือ เทือกเขาเพชรบูรณ์ อันประกอบด้วยภูเขาต่าง ๆ ได้แก่ ภูห้วยหินลาด ภูกระดึง ภูเรือ ภูหลวง เขาเสลียงตาเถา เขาแปปัน น้ำ เขาอุ่มนาง และเขาลวก มีร่องอากาศเย็นจากเทือกเขาหิมาลัยพัดเข้ามาตามลำน้ำโขง ไอน้ำเย็นไหล กระทบเทือกเขาบริเวณอำเภอน้ำหนาว อำเภอหล่มเก่า อำเภอหล่มสัก และอำเภอเขาค้อ ทำให้ บริเวณทางตอนเหนือมีอากาศเย็นตลอดปี โดยเฉพาะในเขตอำเภอน้ำหนาว อากาศเย็นปะทะอากาศ ร้อนทางภาคกลางของประเทศไทย ทำให้อุณหภูมิในเขตอำเภอตอนกลาง คือ อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ อำเภอชนแดน อำเภอวังโป่ง สูงขึ้น และอุณหภูมิจะสูงมากขึ้นในเขตอำเภอตอนใต้ ตั้งแต่อำเภอ หนองไผ่ อำเภอบึงสามพัน อำเภอวิเชียรบุรี และอำเภอศรีเทพ

เนื่องจากจังหวัดเพชรบูรณ์มีภูเขาล้อมรอบ สภาพอากาศโดยทั่วไปจึงร้อนจัดในฤดู ร้อนและหนาวจัดในฤดูหนาว ฤดูร้อนจะอยู่ในระหว่างเดือนมีนาคมถึงเมษายน และจะเริ่มมีฝนตกใน เดือนพฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม เดือนกรกฎาคมเป็นระยะฝนทิ้งช่วง หรือบางปีอาจมีพายุดีเปรสชัน ผ่านเข้ามาในเดือนนี้ ส่วนฤดูหนาวจะอยู่ในระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์

ปริมาณน้ำฝนที่ตกเฉลี่ยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ประมาณปีละ 1,121 มิลลิเมตร อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด ประมาณ 33.3 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดประมาณ 21.3 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดที่เคยวัดได้ประมาณ 43.00 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดวัดได้ 2.00 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนสูงสุดที่เคยวัดได้ใน 1 วัน มีปริมาณ 156.4 มิลลิเมตร ที่เขตอำเภอเมืองเพชรบูรณ์

2.1.3 การเมืองการปกครอง

จังหวัดเพชรบูรณ์มีการจัดการบริหารราชการแผ่นดินส่วนภูมิภาค มีหน่วยงาน ราชการของกระทรวง ทบวง กรม ส่วนราชการต่าง ๆ ที่ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่ของจังหวัด 2 ลักษณะ คือ หน่วยงานราชการบริหารส่วนภูมิภาคประจำจังหวัด จำนวน 29 หน่วยงาน และราชการบริหาร ส่วนกลางในจังหวัด จำนวน 51 หน่วยงาน

จังหวัดเพชรบูรณ์แบ่งเขตการปกครองเป็น 11 อำเภอ 117 ตำบล และ 1,777 หมู่บ้าน การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล เมือง จำนวน 2 แห่ง เทศบาลตำบล จำนวน 20 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 105 แห่ง

2.1.4 ประชากร

จำนวนประชากรในจังหวัดเพชรบูรณ์ ณ เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2561 มีจำนวนประชากร 994,540 คน เป็นชาย 492,253 คน เป็นหญิง 502,287 คน สำหรับประชากรที่ไม่มีสัญชาติไทย มีจำนวน 1,866 คน

ปัจจุบันประชากรจังหวัดเพชรบูรณ์ส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อชาติไทย สัญชาติไทย แต่สามารถแบ่งออกตามลักษณะทางวัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มหล่มสักและหล่มเก่า กลุ่มเพชรบูรณ์ กลุ่มเพชรบูรณ์ตอนล่าง กลุ่มชาวบนหรือชะบน และกลุ่มชาวไทยภูเขา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.4.1 กลุ่มหล่มสักและหล่มเก่า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงสันนิษฐานว่าเป็นพวกลาวพุงขาว ซึ่งสืบเชื้อสายมาจากหลวงพระบาง มีภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม เช่น การนับถือผีและประเพณีเกี่ยวกับผี ผสมผสานควบคู่ไปกับพุทธศาสนา

2.1.4.2 กลุ่มเพชรบูรณ์ อยู่ทางใต้ลงมาเป็นคนไทยที่มีขนบธรรมเนียม ประเพณีเดียวกับคนไทยภาคกลางแถบใกล้เคียง เช่น ชาวพิจิตร ลพบุรี แต่สำเนียงภาษาพูดแตกต่างกันออกไปเล็กน้อย

2.1.4.3 กลุ่มเพชรบูรณ์ตอนล่าง บริเวณนี้มีชาวไทยจากภาคอีสาน อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานปะปนกันอยู่เป็นจำนวนมาก และได้นำเอาขนบธรรมเนียมประเพณีอีสานติดมาด้วย เช่น ภาษาพูด อาหาร การแต่งกาย การทอผ้า ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นต้น

2.1.4.4 กลุ่มชาวบนหรือชะบน เป็นกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำป่าสักที่บ้านน้ำเลา บ้านห้วยไคร้ บางท่าด้วง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ และบางส่วนในอำเภอหนองไผ่ ที่ได้ชื่อว่าชาวบนคงจะเนื่องจากชอบตั้งบ้านเรือนอยู่ในที่สูง ปลูกข้าวไร่ และหาของเลี้ยงชีพ นับถือผีมีภาษาพูดและขนบธรรมเนียมประเพณีเฉพาะกลุ่ม สันนิษฐานว่าเชื้อสายมาจากพวกลาว

2.1.4.5 กลุ่มชาวไทยภูเขา จังหวัดเพชรบูรณ์มีประชากรชาวไทยภูเขา กระจายอยู่ตามอำเภอเขาค้อ อำเภอภูหลวง อำเภอหล่มเก่า มีหลายเผ่า ได้แก่ เผ่าม้ง ลีซอ เย้า มูเซอ และเผ่าอื่น ส่วนใหญ่เป็นเผ่าม้งและลีซอ ซึ่งมักตั้งถิ่นฐานอยู่ที่สูงในเขตอำเภอเขาค้อ โดยเฉพาะที่บ้านเข็กน้อยนั้นเป็นหมู่บ้านม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

2.1.5 ประเพณีวัฒนธรรม ได้แก่ การกินอยู่ การแต่งกาย และประเพณีที่สำคัญ จะกล่าวตามลำดับดังนี้

2.1.5.1 การกินอยู่ มีการผสมผสานของอาหารภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นิยมบริโภคอาหารที่ได้จากธรรมชาติมากกว่าพืชที่เพาะปลูกหรือเลี้ยง เพื่อการค้า จึงมักหาอาหารตามธรรมชาติที่มีตามฤดูกาล ตัวอย่างอาหารคาว เช่น แกง ต้ม หมก บั๊วหรือย่าง ข้าว ซุป ลาบ และน้ำพริกหรือแจ่ว รสชาติมักจะเค็มและเผ็ด แต่รสชาติไม่จัดเท่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และไม่นิยมใช้กะทิหรือน้ำมันในการปรุงอาหาร อาหารว่าง เช่น เมี่ยงหัวทูน¹¹ เมี่ยงกล้วยดิบ¹² เมี่ยงกะหล่ำ ข้าวจี ข้าวเหนียวซุบไขทอดหรือบั้ง ส้าแดง¹³ เป็นต้น และขนมหวานจะนิยมประเภท แกงบวด กวน นึ่ง บั้ง เป็นต้น

2.1.5.2 การแต่งกาย โดยส่วนมากมักแต่งกายพื้นเมืองในโอกาสพิเศษ เครื่องแต่งกายของชายจะนุ่งผ้าขาวม้าฝ้าย ผ้าโสร่งฝ้าย ผ้าโสร่งไหม และกางเกงขาก๊วยใช้นุ่งในโอกาสลาลอง กางเกงแบบสากลนิยมใช้ในโอกาสปกติหรือโอกาสพิเศษ ส่วนกางเกงแพรแต่ก่อนใช้เป็นเครื่องแต่งกายชุดสุภาพเป็นทางการ แต่ปัจจุบันใช้เป็นชุดลาลองและผ้าโจงกระเบนจะใช้นุ่งในโอกาสพิเศษ ส่วนเครื่องนุ่งห่มของชายจะใช้ผ้าขาวม้าพาดไหล่ เสื้อม่อฮ่อม เสื้อคอกระตุ้ม เสื้อคอพวงมาลัย และเสื้อประจำจังหวัดเป็นเสื้อคอกลม ไม่มีคอตั้งผ้าหน้าตลอดความยาว แขนยาวเหนือศอก ตัดเย็บด้วยผ้าเรียบสีเขียวใบไม้ ขลิบรอบคอ และริบผ้าพับตลบปลายแขนด้วยผ้าสีเหลืองสด กระเป่าปะอกด้านซ้ายปักสัญลักษณ์รูปพ่อบุณผาเมือง เครื่องแต่งกายสตรีจะนุ่งผ้าซิ่นหรือผ้านุ่งทำจากผ้าฝ้ายมัดหมี่จะใช้ในโอกาสปกติ ส่วนผ้าไหมจะนุ่งในโอกาสพิเศษ ผ้าโจงกระเบนและแบบสากลนิยม ได้แก่ กระโปรง กางเกง ส่วนเครื่องนุ่งห่มสตรีจะใช้ผ้าแถบ ผ้าเปียง เสื้อชั้นในแบบแขนกลวง และแบบสองแขน และเสื้อประจำจังหวัดที่ใช้รูปแบบเดียวกับฝ่ายชาย

¹¹ เมี่ยงหัวทูน หมายถึง อาหารพื้นบ้านของชาวไทหล่มที่นิยมรับประทานกันอย่างแพร่หลาย โดยนำเอาหัวทูนมาขูดออกเป็นเส้น ๆ แล้วยำใส่เครื่องปรุงที่เตรียมไว้ ประกอบด้วย มะเขือเทศ ถั่วลิสงคั่ว น้ำปลา น้ำตาล มะนาว และมะขามเปียก

¹² เมี่ยงกล้วยดิบ หมายถึง อาหารว่างพื้นบ้านของชาวไทหล่มที่นิยมรับประทานกันอย่างแพร่หลาย โดยนำเอาพริก ขาตะไคร้ มาโขลกให้ละเอียด แล้วใส่เครื่องปรุงประกอบด้วย มะขามเปียก น้ำปลา น้ำปลาร้า และน้ำตาล โขลกให้เข้ากัน จากนั้นนำใบขนุนอ่อนห่อกล้วย มะเฟือง ขนาดพอดีคำมาราดน้ำเมี่ยงที่เตรียมไว้

¹³ ส้าแดง หมายถึง อาหารพื้นบ้านของชาวไทหล่มที่นิยมรับประทานกันอย่างแพร่หลาย โดยนำเอาแดงกวาหรือแดงร้านมาผัดครั้งแล้วใช้ช้อนชูดเนื้อแดง จากนั้นก็ปรุงรสด้วยน้ำปลา น้ำปลาร้า พริกชี้หูหั่น หอมแดงหั่น และใบแมงลัก

เครื่องประดับ สตรีนิยมสวมเครื่องประดับที่ทำจากทอง ได้แก่ สร้อยคอ สร้อยแขน แหวน ต่างหู ฝ่ายชายใช้เครื่องประดับเฉพาะสร้อยคอหรือแหวนเท่านั้น

2.1.5.3 ประเพณีที่สำคัญ

ประเพณีของชาวเพชรบูรณ์ส่วนใหญ่คล้าย ๆ ทางภาคอีสาน เพราะคนส่วนใหญ่อพยพจากภาคอีสาน เช่น การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การกินตอง ทำบุญข้าวสาด บุญบั้งไฟ บุญพระเวส สงกรานต์ เป็นต้น แต่มีประเพณีที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ได้แก่ ประเพณีอุ้มพระดำน้ำ จัดขึ้นในเขตพื้นที่ตำบลในเมือง อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จัดในเทศกาลทำบุญสารท คือ แรม 15 ค่ำ เดือน 10 ประเพณีนี้เกิดขึ้นเนื่องจากความเชื่อที่มีต่อพระพุทธรูปนามพระพุทธรูปทรงเครื่อง เนื้อทองสำริด ขนาดหน้าตักกว้าง 13 นิ้ว สูง 18 นิ้ว มีพุทธลักษณะแบบลพบุรี ทรงเทริด ทรงเครื่องประดับที่พระศอก ต้นพระกร ข้อมพระหัตถ์และข้อพระบาททั้ง 2 ข้าง ซึ่งมีประวัติว่า เมื่อประมาณ 400 ปีมาแล้วพบในลำน้ำป่าสักโดยคนหาปลา จึงอัญเชิญไปประดิษฐานที่วัดไตรภูมิ ซึ่งเป็นวัดที่อยู่กลางใจเมืองแต่เมื่อถึงเทศกาลวันสารท พระพุทธรูปองค์นี้ก็หายไป และพบคำพูด คำว่าในลำน้ำที่เดิม จึงอัญเชิญกลับที่วัดไตรภูมิ เป็นเช่นนี้ถึง 3 ครั้ง ทางวัดจึงหาหมอมานำพิธีตอก ตะปูสะกดจึงไม่หนีหายไปไหนอีก แสดงว่าพระพุทธรูปองค์นี้ชอบน้ำ และสามารถลบนาคาให้ฝนตก จึงเกิดประเพณีอุ้มพระดำน้ำขึ้นในเทศกาลทำบุญสารทเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ประเพณีนี้แต่เดิมหลังจากถวายภัตตาหารเช้าแด่พระภิกษุแล้ว เจ้าเมืองเพชรบูรณ์พร้อมข้าราชการจากหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนก็จะอัญเชิญพระพุทธรูปนามพระพุทธรูปไปดำน้ำโดยเรือขนาดใหญ่ และเรือเล็ก ร่วมขบวน โดยมีการประดับตกแต่งเรืออย่างสวยงาม จากทำนน้ำหน้าวัดไตรภูมิสร่งน้ำที่วังเกาะระสาร ต่อมาเปลี่ยนไปที่วังมะขามแพบปัจจุบันเป็นวัดโบสถ์ชนะมาร

2.1.6 มรดกทางวัฒนธรรม

จังหวัดเพชรบูรณ์มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน มีหลักฐานปรากฏอยู่จำนวนมาก ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ และปูชนียสถาน หรือแหล่งศิลปกรรมที่มีความเก่าแก่ มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และสืบทอดให้ชนรุ่นหลังต่อไป ซึ่งมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบูรณ์ที่สำคัญ ได้แก่ ด้านจิตรกรรม ด้านสถาปัตยกรรม ด้านประวัติศาสตร์ และด้านการละเล่นพื้นบ้าน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.6.1 ด้านจิตรกรรม ที่วัดศรีมงคลหรือวัดนาทราย อำเภอหล่มเก่า มีภาพจิตรกรรมภายในอุโบสถ ซึ่งอายุอยู่ในสมัยอยุธยาตอนปลาย เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ตลอดจนภูมิปัญญาชาวบ้าน อีกด้านหนึ่งเป็นภาพเกี่ยวกับการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติสมัยนั้น

2.1.6.2 ด้านสถาปัตยกรรม ส่วนใหญ่ที่ปรากฏจะเห็นจากหลักฐาน เช่น วัดมหาธาตุ อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ พบเจดีย์แบบทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ก่อด้วยอิฐ ศิลปะสุโขทัย แต่ปัจจุบันส่วนยอดได้พังทลายไปแล้ว สถาปัตยกรรมตอนเหนือของเพชรบูรณ์ แสดงให้เห็นว่ามีการสืบเชื้อสายของผู้คนมาจากประเทศลาว ล้านช้าง เวียงจันทน์ และหลวงพระบาง จึงปรากฏสถาปัตยกรรมแบบลาว ได้แก่ สลุป เจดีย์ มีลักษณะฐานเป็นทรงสี่เหลี่ยมย่อมุม ส่วนยอดเจดีย์เป็นแบบดอกบัวตูมเหลี่ยมซึ่งเป็นที่นิยมในแบบศิลปะลาว รวมทั้งได้รับการสืบทอดด้านภาษาซึ่งมีสำเนียงเป็นแบบเดียวกันกับประเทศลาว

2.1.6.3 ด้านประวัติศาสตร์ ทางตอนใต้ของเพชรบูรณ์ปรากฏเมืองโบราณศรีเทพ ซึ่งมีพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์และอยู่อาศัยมาหลายสมัย ตั้งแต่สมัยทวารวดีและสมัยลพบุรีหรือเขมรโบราณ ซึ่งถือว่าในอดีตเคยเป็นเมืองที่สำคัญและเจริญรุ่งเรืองอยู่หลายร้อยปี

2.1.6.4 ด้านการละเล่นพื้นบ้าน ชาวเพชรบูรณ์มีการละเล่นที่หลากหลาย เช่น การเส็งกลอง¹⁴ การละเล่นแมงตบเต่า¹⁵ การรำแช่ลาน¹⁶ หมอลำ เพลงฉ่อยเพชรบูรณ์ และเพลงกล่อมเด็ก ในด้านดนตรีมีทั้งดนตรีไทย แตรวง และดนตรีพื้นบ้านตบแก่ง เป็นต้น

จากข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดเพชรบูรณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่าจังหวัดเพชรบูรณ์เป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และเชื้อชาติ ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดเพชรบูรณ์ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรม

¹⁴ การเส็งกลอง หมายถึง การแข่งขันหรือการประกวดตีกลอง

¹⁵ การละเล่นแมงตบเต่า หมายถึง การละเล่นพื้นเมืองของชาวไทหล่ม ที่มีผู้เล่นจำนวน 5-10 คน ในอดีตผู้เล่นจะใช้ผู้ชายล้วน แต่ปัจจุบันมีผู้หญิงเข้ามาร่วมเป็นผู้เล่นด้วย การละเล่นแมงตบเต่าเป็นการแสดงเพื่อความบันเทิง ผู้เล่นจะแต่งกายคล้ายลิเก บทร้องและบทเจรจาใช้ภาษาถิ่นกลุ่มภาษาหล่มซึ่งมีสำเนียงลาว ดังนั้นการละเล่นแมงตบเต่าบางครั้งจึงเรียกว่า ลิกลาว

¹⁶ รำแช่ลาน หมายถึง การพ้อนรำที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบันของชาวไทหล่มในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นการพ้อนรำประกอบการขับกาศยซึ่งเพื่อประกอบในพิธีการทำบุญหลวงหรือบุญบังไฟ เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ในพิธีกรรมนี้จะมีการจุดบังไฟถวายเจ้าพ่อผาแดงซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ ณ ผาแดง เพื่อให้เจ้าพ่อคลันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล การรำแช่ลานนี้จะกระทำในช่วงเดือนห้าหรือเดือนหกของทุกปี

ประเพณีจากภาคอีสานและประเทศลาวโดยตรง โดยเฉพาะประชาชนในกลุ่มหล่มสักและหล่มเก่า และกลุ่มเพชรบูรณ์ตอนล่าง ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดเพชรบูรณ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการทำความเข้าใจบริบททางสังคมของคำสอนในวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว อันจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์สาระคำสอนในบทที่ 3 ต่อไป

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับไทหล่ม

จังหวัดเพชรบูรณ์นอกจากจะมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานแล้ว ในพื้นที่อำเภอหล่มสักและหล่มเก่ายังเป็นศูนย์รวมศิลปวัฒนธรรมของชาวล้านช้าง โดยเรียกประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวว่า ชาวไทหล่ม ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับไทหล่ม ได้แก่ ประวัติความเป็นมา และวิถีชีวิต ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 ประวัติความเป็นมา

เมืองหล่ม ตั้งอยู่บริเวณอำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า ในเขตจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่มที่มีเทือกเขาล้อมรอบทั้งสามด้าน ได้แก่ ด้านทิศเหนือ ด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ชื่อเมืองหล่มแต่เดิมนั้น เรียกว่า “เมืองลุ่ม” คำว่า “ลุ่ม” ถ้าออกเสียงตามสำเนียงพื้นถิ่นจะต้องออกเสียงว่า “ลุ่ม” ในภาษาพื้นเมืองหล่มและภาษาพื้นเมืองภาคเหนือรวมถึงประเทศลาว หมายถึง “ข้างล่าง” เช่นมีคำที่ชาวหล่มสักใช้เรียกบริเวณใต้ถุนเรือนว่า “ใต้ลุ่มใต้ล่าง” ในภาษาเหนือเรียก “ใต้ลุ่ม” ซึ่งหมายถึงข้างล่าง นั่นเอง แต่ถ้าแปลความหมายตามภาษาไทยกลาง หมายถึง บริเวณที่ลุ่มต่ำมีลักษณะเป็นแอ่งหรือบริเวณที่ราบลุ่ม ซึ่งตรงกับลักษณะของพื้นที่ตั้งของอำเภอหล่มสักและหล่มเก่า เพราะตั้งอยู่ระหว่างอ้อมกอดของภูเขามีสลักษณะเป็นแอ่งกระทะ (กมล บุญเขตและคณะ, 2557 : 46-47)

ชาวไทหล่ม เป็นกลุ่มชนที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบชาวลาว ถ้าจะเรียกว่า “คนลาว” ก็ไม่ผิด คำว่า “ไทหล่ม” ไม่ได้หมายถึงเชื้อชาติ ลาวไทย แต่มีความหมายถึงกลุ่มผู้คนที่มิถุนิลาเนาอยู่ในเมืองหล่ม คำว่า “ไท” ในความหมายดั้งเดิมภาษาหล่มนั้น หมายความว่า “คน” เช่นเมื่อเราอยากจะทำบ่าวเขาเหล่านั้นเป็นคนถิ่นไหน ก็ใช้คำถามเป็นภาษาหล่มว่า “เจ้า เป็นไทบ้านไต่” (คุณเป็นคนบ้านไหน) และอาจมีคำตอบว่า “ซ้อย¹⁷เป็นไทบ้านเหนือ” (ฉันเป็นคนบ้านเหนือ) เป็นต้น ดังนั้นคำว่า “ไทหล่ม” จึงหมายความว่า “คนหล่ม” นั่นเอง ตามข้อสันนิษฐานของสมเด็จ

¹⁷ ซ้อย หมายถึง ข้าพเจ้า

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ชาวไทหล่มนั้นเป็นลาวพุงขาว เช่นเดียวกับชาวมณฑลอุดร ซึ่งนิยมสักลายสีดำเหนือหัวเข่า แต่ไม่ถึงพุงเหมือนชาวล้านนา ซึ่งก็เรียกต่างกันไปว่า “ลาวพุงดำ” สำเนียงภาษาไทหล่มจะเรียกตนเองว่าเป็นคนลาว มีวัฒนธรรมลาวที่ชัดเจนมากทางด้านภาษาพูด บริเวณเมืองหล่มเก่าและเมืองหล่มสักนั้น มีการรวมตัวกันของวัฒนธรรมลาวที่หนาแน่นและหลากหลาย แต่ที่สำคัญนั้นมีอยู่ 2 ตระกูล คือ ตระกูลลาวหลวงพระบาง และตระกูลลาวเวียงจันทน์ ถ้าจะแยกแยะลาวทั้งสองตระกูลนี้ ต่างกันด้านสำเนียงการพูดเท่านั้น นอกนั้นก็เหมือนกันเกือบทั้งหมด ภาษาลาวสำเนียงหลวงพระบาง คือสำเนียงที่ใช้พูดกันมากบริเวณจังหวัดเลย หรือที่เรียกกันว่า “ภาษาไทเลย” ส่วนสำเนียงเวียงจันทน์นั้นก็เป็อีกสำเนียงหนึ่งที่ใช้พูดกันบริเวณจังหวัดหนองคาย อุดรธานี ขอนแก่น ชัยภูมิ และอื่นจังหวัด ๆ ในเมืองหล่มบริเวณที่พูดภาษาสำเนียงหลวงพระบาง ได้แก่ ในอำเภอหล่มเก่า บ้านนาซำ บ้านหินกลิ้ง บ้านตาดกลอย เป็นต้น ในอำเภอหล่มสัก ได้แก่ บ้านน้ำก้อ บ้านสักงอย บ้านบุงยาง เป็นต้น ส่วนสำเนียงเวียงจันทน์ ในอำเภอหล่มเก่า ได้แก่ บ้านนาแซง บ้านพรวน เป็นต้น ในอำเภอหล่มสัก ได้แก่ บ้านฝายนาแซง บ้านตัว บ้านหวาย บ้านน้ำดุก บ้านโสก เป็นต้น (สมพิศ สายบุญชื่น และสศุติ คำมี, 2559 : 1)

2.2.2 วิถีชีวิต

วิถีชีวิตของชาวไทหล่มมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ที่ตั้งของชุมชนอยู่ตามกลางหุบเขา และธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์จึงเหมาะแก่การเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ อีกทั้งยังสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามจากบรรพบุรุษชาวลาวยีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวไทหล่ม ได้แก่ อาชีพ อาหาร การแต่งกาย และประเพณี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.2.1 อาชีพ ชาวไทหล่มมีอาชีพทำไร่ข้าวโพด สวนผัก สวนมะขาม สวนมะม่วง ไร่กะหล่ำปลี เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น (กมล บุญเขตและคณะ, 2557 : 49)

2.2.2.2 อาหาร การรับประทานอาหารของชาวไทหล่มนั้น จะนิยมร่วมกันรับประทานเป็นวง โดยมีภาชนะใส่อาหาร คือ ชันโตก หรือที่ชาวไทหล่มเรียกว่า พาเข้าหย่อง อาหารที่ชาวไทหล่มนิยมรับประทานนั้นคล้ายอาหารของทางภาคอีสานทั่วไป คือส่วนมากจะไม่นิยมอาหารมัน นิยมรับประทานข้าวเหนียวและอาหารที่มีรสจัด (สมพิศ สายบุญชื่น และสศุติ คำมี, 2559 : 11)

2.2.2.3 การแต่งกาย ผู้ชายนุ่งกางเกงขายาวหรือครึ่งแข้งหรือนุ่งโสร่ง มีผ้าขาวม้าคาดพุงหรือ พาดไหล่ นิยมสักลายช่วงขาท่อนบนถึงเอวดังคำกล่าวที่ว่า “เพิ่นว่าขาลายแล้ว แอวบ่ลายมันบ่ค่องคั้นว่าสักนกน้อยงอยแก้มจั่งสิ่งงาม” แต่ต่อมาสักเต็มตัวเพราะได้รับอิทธิพลของ

ชาวภูไทที่เข้ามาปะปนในภายหลัง กล่าวว่ถ้าผู้ชายไม่ส้กลาย สว ๆ จะไม่ให้อบน้ำท่าเดียวกัน ส่วนผู้หญิงจะนุ่งผ้าซิ่นทอเองด้วยไหมหรือฝ้าย เรียกว่าซิ่นหมี่หรือซิ่นมุกมีสีสันสวยงาม มีหัวซิ่นและตีนซิ่นที่ทอพิเศษและสวยงามเย็บต่อกัน เสื้อสมัยก่อนไม่นิยม ส่วนมากใช้ผ้ารัดหน้าอกและห่มผ้าสไบเฉียง บ่าเวลาที่จะไปร่วมงานบุญประเพณีต่าง ๆ หรือไปในงานสำคัญ ใส่ต่างหูทั้งสองข้าง ส่วนผู้ชายจะใส่ตุ้มหูข้างเดียว และแต่เดิมนั้นผู้หญิงชาวไทหล่มจะต้องไว้ผมยาวแล้วเกล้าเป็นมวยไว้ด้านหลังศีรษะ บริเวณท้ายทอย ถ้าเป็นหญิงสูงศักดิ์ก็จะเกล้าให้สูงขึ้นมาเหนือบริเวณกระหม่อม ส่วนการตัดผมสั้นของผู้หญิงชาวไทหล่มนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะได้รับอิทธิพลของผู้หญิงชาวกรุงเทพฯ ในสมัยประมาณไม่เกินร้อยปีมานี้ ในปัจจุบันก็ยังคงมีหญิงผู้ถือจารีตการไว้ผมยาวเกล้ามวยตามบรรพบุรุษอยู่พอให้เห็นบ้างเป็นบางครั้ง เสื้อผู้หญิงจะเป็นเสื้อแขนยาวปิดกระดุมเม็ดเงินถี่ ๆ ตั้งแต่คอลงมา รองเท้าใช้ไม้ไผ่ปล้องสั้น ๆ เจาะรูเชือกร้อยหรือมีฉะนั้นจะใช้หนังควายแห้งทั้งหญิงและชาย เมื่อแก่เฒ่าหรือแต่งงานแล้วชอบกินหมาก ในปัจจุบันนี้ชาวไทหล่มวัยหนุ่มสาวนิยมแต่งกายตามสมัยนิยม (สมพิศ สายบุญชื่น และสตุติ คำมี, 2559 : 11)

2.2.2.4 ประเพณี ชาวพื้นเมืองหล่มสักและหล่มเก่า นั้น สืบเชื้อสายมาจากอาณาจักรล้านช้างโดยเฉพาะหลวงพระบางเป็นส่วนมาก เฉพาะในเมืองหล่มสักนั้นกลุ่มชนที่เป็นเชื้อสายหลวงพระบางนั้นมีประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่เหลือเป็นกลุ่มชนเชื้อสายเวียงจันทร์อันได้แก่ชาว ตำบลบ้านหวาย ตำบลบ้านดัว ตำบลห้วยไร่ เป็นต้น ชื่อนี้จะแยกแยะได้โดยสำเนียงการพูดที่จะแตกต่างกันอยู่บ้างเล็กน้อย ถ้าใครเป็นชาวไทหล่มแล้วก็จะพอทราบ เมื่อจะพูดถึงประเพณีแล้วก็ต้องพูดถึงจารีต “ฮิตสิบสองคองสิบสี่” ฮิต คือ จารีต ส่วนคำว่า คอง ก็คือ ข้อวัตรปฏิบัติ ในสมัยโบราณอาณาจักรล้านช้างก็ใช้ฮิตสิบสองนี้เป็นระเบียบการปกครองของชาวบ้าน ส่วนคองสิบสี่นั้นเป็นระเบียบหรือข้อวัตรของพระมหากษัตริย์หรือพระสงฆ์ เมื่อทราบแล้วว่าฮิตกับคองนั้นคืออะไร ดังนั้นทำให้ชาวไทหล่มยังคงมีฮิตหรือจารีตที่นิยมปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน (สมพิศ สายบุญชื่น และสตุติ คำมี, 2559 : 14)

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับไทหล่ม จะเห็นได้ว่าชาวไทหล่มสืบเชื้อสายมาจากประเทศลาว มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมแบบชาวลาว แม้ว่าปัจจุบันชาวไทหล่มบางส่วนจะรับเอาวัฒนธรรมของส่วนกลาง และต่างชาติ เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่ก็ไม่ได้ละทิ้งประเพณีวัฒนธรรมที่เคยสืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งอดีต

2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว

ในส่วน of ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับต้นฉบับวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแก้วนี้ ผู้วิจัยได้ต้นฉบับมาจาก พระสมุห์ไพโรศลา ภัทธมุนี วัดท่ากกแก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ และได้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 7 ประเด็น คือ ความเป็นมาของเรื่องท้าวแก้ว สถานที่พบต้นฉบับ ลักษณะทั่วไปของต้นฉบับ ผู้แต่ง และปีที่แต่ง ลักษณะคำประพันธ์ ตัวอักษรที่ใช้ในการบันทึก และเรื่องย่อของเรื่องท้าวแก้ว ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 ความเป็นมาของเรื่องท้าวแก้ว

เรื่องท้าวแก้ว เป็นชาดกเรื่องหนึ่งในชาดกพื้นบ้านหลาย ๆ เรื่องของชาวไทพวนซึ่งแสดงให้เห็นอิทธิพลของนิทานในปัญญาสชาดก ที่มีต่อวรรณกรรมของชาวไทพวน เพราะโครงเรื่องของ ท้าวแก้ว นี้คล้ายคลึงกับเรื่อง สุวรรณสังขชาดก การทดสอบก่อนแต่งงานโดยการสร้างสะพานทองคำ คล้ายคลึงกับสุวรรณสิริชาดก และยังมีบางส่วนของโครงเรื่องที่ปรากฏตรงกันกับ สิทธิสารชาดก

นอกจากนี้ยังอาจสันนิษฐานได้ว่าพฤติกรรมการได้ของวิเศษของยักษ์ในเหตุการณ์ ตอนเผยแพร่และการยอมรับในเรื่องท้าวแก้ว นั้นได้รับอิทธิพลจากเรื่อง สุวรรณสังขชาดก เรื่องท้าวแก้ว จึงน่าจะเป็นนิทานที่แตกเรื่องมาจากโครงเรื่องแบบสังข์ทอง และมีการนำอนุภาคจากนิทานในปัญญาสชาดก มาผสมเป็นเรื่อง ท้าวแก้ว ทำให้เกิดเป็นเรื่อง ท้าวแก้ว ที่มีพฤติกรรมตอนได้คู่ครองแบบ สุวรรณสิริชาดก แต่มีพฤติกรรมอื่น ๆ คล้ายสุวรรณสังข์ โดยเฉพาะพฤติกรรมการได้สิ่งวิเศษหรือทรัพย์สมบัติ อันเป็นพฤติกรรมหลักใน สุวรรณสังข์ และสุวรรณสิริสา ซึ่งปรากฏในแบบเรื่อง ท้าวแก้ว อันเป็นชาดกพื้นบ้านที่สร้างขึ้นเลียนแบบชาดกใน ปัญญาสชาดก ด้วย (วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน, 2545 : 193)

2.3.2 สถานที่พบต้นฉบับ

วัดและชุมชนบ้านท่ากกแก เดิมเรียกว่า “บ้านท่าข้าว¹⁸แก” สันนิษฐานว่า เริ่มก่อตั้งเป็นชุมชนเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2323 สมัยกรุงธนบุรี พร้อม ๆ กับการก่อตั้งหมู่บ้านท่ากกโพธิ์และวัดโพธิ์ศรีสองคร (บ้านโพธิ์ศรีท่าสองคอน) ประชาชนส่วนมากคือชาวบ้านท่ากกโพธิ์ที่ขยับขยายที่ทำกินในการทำนาและปลูกอ้อย (บริเวณที่เชื่อมต่อบ้านท่ากกโพธิ์จึงเรียกว่าบ้านน้ำอ้อย) คนเฒ่าคนแก่เล่า

¹⁸ ข้าว หมายถึง สะพาน

ว่าบริเวณโรงเรียนบ้านท่ากกแกและใกล้เคียง เป็นป่าช้าเก่าตั้งแต่สมัยใดไม่มีใครทราบ เพราะตั้งแต่มีหมู่บ้านมาไม่เคยมีการฝังหรือเผาศพในบริเวณนั้น หากแต่มีการขุดพบซากกระดูก หม้อไห มีดพริ้ว และเครื่องราง แต่ยังไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นของมนุษย์ในยุคสมัยใดที่อยู่อาศัยมาก่อน สาเหตุที่เรียกว่าบ้านท่าซัวแก คือ การสัญจรไปมาทางเรือจะมีจุดสังเกตคือต้นสะแกใหญ่เป็นจุดแวะจอดเรือ และต้นสะแกใหญ่ได้ล้มขวางลำน้ำทำให้ชาวบ้านใช้ข้ามไปมาหากันทั้งสองฝั่ง จึงเรียกกันว่า “ซัวแก” ภายหลังทางการจึงเปลี่ยนชื่อให้เป็นบ้านท่ากกแก เพื่อให้คล้องกันกับชื่อบ้านท่ากกโพธิ์ ประชาชนมีการผสมผสานกันระหว่างไทหล่มเดิม (คนเมืองหล่มเก่า) และไทเวียงจันทร์ที่อพยพขึ้นมาจากสระบุรี ในระหว่างการรวมผู้คนในการก่อตั้งเมืองหล่มสักใหม่ และยังมีชาวบ้านโสก บ้านนาหลวง เข้ามาอยู่อาศัย ดังนั้นสำเนียงภาษาของชาวบ้านท่ากกแกจึงมีการผสมผสานและแตกต่างกันไป

วัดท่ากกแก มีหลักฐานที่บ่งชี้ว่า สร้างมาร่วมสมัยกับวัดโพธิ์ศรีสองคร คือ สิม¹⁹ โบราณที่มีขนาดเล็กและพระประธานเก่าแก่ แต่ถูกกึ่งต้นโพธิ์หักลงมาทับพังเสียหาย ชาวบ้านได้รื้อเอาอิฐเก่านำไปก่อเป็นธาตุน้อยสององค์ แล้วจึงได้จ้างช่างจากเมืองน่านมาก่อสร้างสิมขึ้นมาใหม่ ครอบสิมเดิม ซึ่งก่อสร้างจนแล้วเสร็จ เมื่อปี พ.ศ. 2478 โดยชาวบ้านจะช่วยกันนำดินจากคลองกาทะเลา (ช่องกุดกุง) นำมาปั้นอิฐยังปรากฏชื่อวังอิฐมาจนถึงทุกวันนี้ และนำปูนจากบ้านห้วยปูนนำมาก่อฉาบเป็นทรวดทรงมีเอวชั้นแบบสิมล้านช้างเวียงจันทร์ทั่วไป แต่ประดับตกแต่งช่อฟ้า (โหงั่ว) ใบระกา แกะสลักด้วยไม้เป็นศิลปะล้านนา มีคันทวยไม้สลักเป็นรูปต่าง ๆ ลวดลายปูนปั้นที่บริเวณฐานพระพุทธรูป เหนือบานหน้าต่างลายเครือเถาหัวนาราคู ครุฑ ลิงเกาะเกี่ยว ที่โดดเด่นคือลายปูนปั้นรูปพญานาคเกี่ยวหัวกั้วที่บริเวณเหนือซุ้มประตู ช่างได้ก่อพระประธานองค์ใหญ่หนึ่งองค์ และองค์เล็กอีกสององค์ด้วยอิฐและปูนมีลักษณะสวยงามแบบอย่างศิลปะเมืองน่าน (ล้านนาผสมลาวและไทลื้อ) ชาวบ้านเรียกกันว่า “พระเจ้าใหญ่” ภายหลังเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2535 ได้รับการถวายนามจากพระราชพัชรภรณ์ เจ้าคณะจังหวัดเพชรบูรณ์ในสมัยนั้นว่า “พระสุวรรณนันทมุนี” ซึ่งมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้าน มีเรื่องเล่าว่ามีปาฏิหาริย์แก้วเสด็จอยู่เป็นประจำ เมื่อถึงวันพระใหญ่เป็นแสงพุ่งออกจากสิมเก่าลอยออกไปทางทิศตะวันออก สำหรับธาตุน้อยสององค์ได้ถูกรื้อถอนออกไปเพื่อก่อสร้างอุโบสถหลังใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2536

วัดท่ากกแกถือเป็นศูนย์รวมชุมชนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่โดดเด่น อันได้แก่ ประเพณีแห่ต้นปราสาทผึ้ง ไหลเรือไฟ ในทุกเดือนสิบเอ็ดของทุกปี ประเพณีบุญพระเวส ประเพณียกธงก่อพระทราย บุญปีใหม่สงกรานต์ และประเพณีอื่นที่เกี่ยวข้องกับทาง

¹⁹ สิม หมายถึง โบสถ์

พระพุทธรูปศาสนาและในหลักฮีตสิบสองคองสิบสี่ (พระสมุห์ไพโรศาล ภัทรมุนี, สัมภาษณ์ 30 กรกฎาคม 2562)

2.3.3 ลักษณะทั่วไปของต้นฉบับ

ต้นฉบับที่ใช้ในการศึกษาเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง ท้าวแบ้ ฉบับวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ใบลานที่จารมีขนาดความยาว 47 เซนติเมตร กว้าง 4.5 เซนติเมตร จารด้วยอักษรไทยน้อยในใบลาน จำนวน 1 ผูก 95 ใบลาน 188 หน้าลาน เนื้อหาสมบูรณ์

2.3.4 ผู้แต่งและปีที่แต่ง

วรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแบ้ ฉบับวัดท่ากกแก ไม่ปรากฏผู้แต่งและปีที่แต่ง เนื่องด้วยวรรณกรรมท้องถิ่นส่วนมากมีการคัดลอกสืบต่อกันมาอย่างช้านาน ผู้คัดลอกจึงไม่ได้จารชื่อตนเองลงในใบลาน อีกทั้งผู้แต่งวรรณกรรมต้นฉบับก็ไม่นิยมจารชื่อตนไว้ในใบลานเช่นกัน ดังที่เสนห์ ทันอินทรอาจ (2552 : 19) กล่าวไว้ว่า วรรณกรรมอีสานเรื่องเดียวกันอาจมีหลายสำนวน และไม่นิยมเขียนชื่อผู้แต่งไว้ สันนิษฐานว่าอาจจะอายุในภูมิความรู้ จึงไม่กล้าแสดงตัวเพราะสมัยก่อนมีปราชญ์หรือผู้ที่มีความรู้มากมายนั่นเอง ข้อสันนิษฐานอีกอย่างหนึ่งก็คือวรรณกรรมอีสานเกือบทั้งหมดเป็นเรื่องที่อิงพุทธศาสนา ผู้แต่งอาจถือว่าแต่งเพื่อเป็นศาสนบูชาจึงไม่กล้าบอกชื่อตนในที่ซึ่งมีการออกชื่อพระพุทธรูปเจ้า

2.3.5 ลักษณะคำประพันธ์

วรรณกรรมท้องถิ่นเรื่อง ท้าวแบ้ ฉบับวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นบทร้อยกรอง ประเภทโคลงสาร ซึ่งหนึ่งบทมี 2 บาท คือ บาทเอกและบาทโท บาทหนึ่งมี 7 คำ แบ่งเป็น 2 วรรค วรรคหน้ามี 3 คำ วรรคหลังมี 4 คำ หากวรรคใดเนื้อความไม่สมบูรณ์ก็สามารถเติมเข้าได้อีกวรรคละ 2 คำ หากเติมข้างหน้าเรียกว่า คำเสริม และเติมเข้าข้างหลังเรียกว่า คำสร้อย คำประพันธ์ประเภทนี้ มีลักษณะบังคับการใช้ คำเอก และคำโท ซึ่งแบ่งได้ 2 แบบ ดังนี้

2.3.5.1 แบบบาทเอก มีแผนผังดังนี้

(0 0) 0 0 0 0 0 0 0 (0 0)

(0 0) 0 0 0 0 0 0 0 (0 0)

ตัวอย่าง

แต่นั้น บากล่าวต้าน ดอมนาดท่ามา

พ่อหาก ปะอวนเสี้ย ที่สวนพายพุ้น

(ท้าวแบ้ : 32/1/1)

2.3.5.2 แบบบาทโท มีแผนผังดังนี้

(0 0) 0 0 0 0 0 0 0 (0 0)

(0 0) 0 0 0 0 0 0 0 (0 0)

ตัวอย่าง

แต่นั้น ลาซาเจ้า พยาหลวงตนพ่อ

ก็ซังแจ่มเจ้า บาท้าวลูกเขย แท้แล้ว

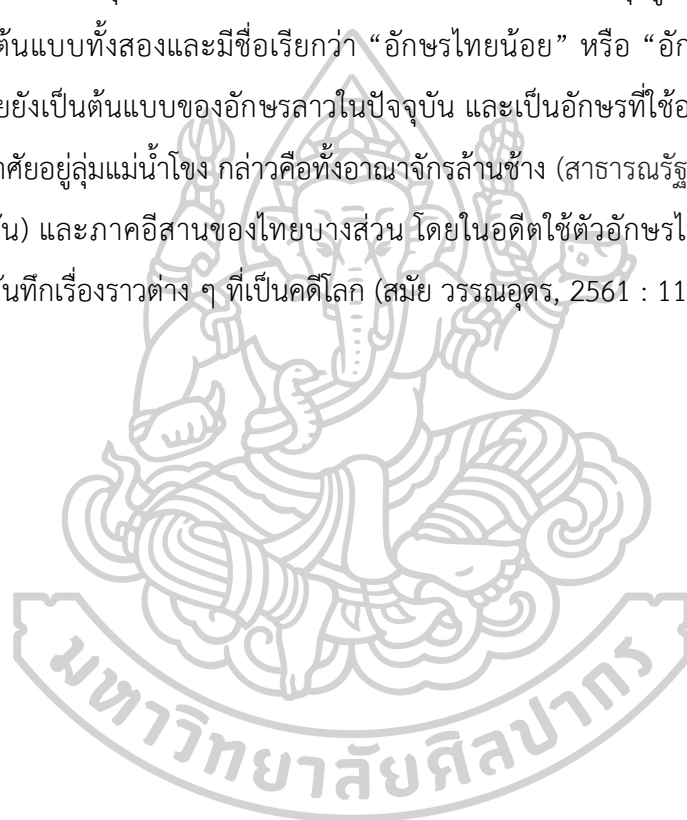
(ท้าวแบ้ : 28/1/3)

2.3.6 ตัวอักษรที่ใช้ในการบันทึก

วรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ ฉบับวัดท่ากกแก อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ใช้ตัวอักษรไทยน้อยจารลงบนใบลาน ซึ่งเป็นวิธีการบันทึกวรรณกรรมท้องถิ่นของชาวไทหล่ม ดังที่ธัญมัย รังสิกรรพุม และคณะ (2560 : 68) กล่าวไว้ว่า ไทหล่มเองในอดีตก็นิยมใช้อักษรไทยน้อยในการติดต่อสื่อสารทั่วไปถือเป็นอักษรประจำท้องถิ่นก่อนที่จะมีการเล่าเรียนและใช้ตัวอักษรไทยสยาม เช่น ในปัจจุบัน อักษรไทยน้อยนิยมใช้เขียนตำราเกี่ยวกับทางโลก เช่น หนังสือ

ใบลานยาว ใบลานก้อม²⁰ เอกสารสมุดข่อย ตำรายาสมุนไพร ตำราโหราศาสตร์ กฎหมายเอกสาร
ราชการ กรมการเมือง นิทานพื้นบ้าน เป็นต้น

อักษรไทยน้อย หรือในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเรียกว่า อักษรลาว
บูฮาน หรืออักษรลาวเดิม นักอักษรวิทยาเชื่อว่าอักษรไทยน้อยเป็นตัวอักษรที่พัฒนามาจากอักษรไทย
สมัยสุโขทัย ผสมผสานกับตัวอักษรฝักขามของอาณาจักรล้านนาที่เข้าสู่ดินแดนอาณาจักรล้านช้าง
และได้พัฒนารูปแบบอักษรเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนแบบค่อยเป็นค่อยไป จนมีความต่างจาก
อักษรฝักขามและอักษรสุโขทัยสมัยพระยาสิทธิไทยมากขึ้นตามลำดับ ในที่สุดรูปแบบสัณฐานก็พัฒนาต่าง
ไปจากอักษรต้นแบบทั้งสองและมีชื่อเรียกว่า “อักษรไทยน้อย” หรือ “อักษรลาวโบราณ” อีกทั้ง
อักษรไทยน้อยยังเป็นต้นแบบของอักษรลาวในปัจจุบัน และเป็นอักษรที่ใช้อยู่ในกลุ่มวัฒนธรรมไทย
และลาว ซึ่งอาศัยอยู่กลุ่มแม่น้ำโขง กล่าวคือทั้งอาณาจักรล้านช้าง (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชน
ลาว ในปัจจุบัน) และภาคอีสานของไทยบางส่วน โดยในอดีตใช้ตัวอักษรไทยน้อย เป็นอักษรทาง
ราชการที่จัดบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นคดีโลก (สมัย วรรณอุตร์, 2561 : 11)

²⁰ ก้อม หมายถึง สั้น

แบบอักษรที่ใช้จารในใบลาน

ก	ข	ค ฅ	ฌ	ง	
ก, ๓	ຂ, ຂ, ຂີ	ຄ, ກ, ຄ,		ງ, ງ, ງ	
:ก	:ข	:ค	:ฌ	:ง	
จ	ฉ	ช/ฌ	ณ	ญ	
๑		ຂ, ຂ, ຂ			
:จ	:ฉ	:ช/-ช	:ณ	:ญ	
ฎ	ฏ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
:ฎ	:ฏ	:ฐ	:ฑ	:ฒ	:ณ
ด	ต	ถ	ท	ธ	น
ດ, ດ	ຕ, ຕ	ຸ, ຸ	ທ, ທ		ນ, ນ, ນ
:ด	:ต	:ถ	:ท	:ธ	:น
					-ด, -ด
บ	ป	ผ	ฝ	พ	พ
ບ, ບ	ປ, ປ	ຜ		ພ, ພ	ພ
:บ	:ป	:ผ	:ฝ	:พ	:พ
ภ	ม, ฌ	ย	ร	ล	ว
	ມ, ມ, ມ	ຍ, ຍ, ຍ	ຣ, ຣ, ຣ	ລ, ລີ	ວ, ວ, ວ
:ภ	:ม, -ม	:ย	:ร	:ล	:ว
	-ม, -ม	-ย, -ย, -ย	ຣ	ລ	
ศ	ษ	ส	ห	ฬ	อ
		ສ, ສ, ສ	ຫ		ອ, ອ, ອ
:ศ	:ษ	:ส, -ส	:ห	:ฬ	:อ
		-ส, -ส			

อุย	คฺน	ศฺน	ทฺน	ทฺม	ทฺฬ
อ, ๑, ๑	๑	๑	๑, ๑	๑, ๑	๑
-๑					
๑					
-๑	-๑	๑, ๑	๑, ๑		๑
๑	๑	๑	๑	๑	-๑
๑, ๑	๑, ๑, ๑	๑-	๑๑-	๑-	-๑, ๑
๑	๑	๑	๑	๑	๑
๑	๑, ๑, ๑	๑-๑	-๑, -๑	๑	
๑	๑	๑	๑	๑	๑
๑, ๑	๑				
๑	๑	๑	๑	๑	๑
๑	๑	๑	๑	๑	๑
๑	๑	๑	๑	๑	๑
๑, ๑	๑, ๑, ๑	๑	๑	๑	๑

2.3.7 เรื่องย่อ

นานมาแล้วมีเมืองใหญ่ชื่อว่าทุมมา เจ้าเมืองปกครองเมืองบ้านด้วยความสงบสุข รมเย็นตลอดมา แต่เจ้าเมืองและพระมเหสียังไม่มีพระโอรสสืบราชบัลลังก์ เจ้าเมืองพร้อมด้วยพระมเหสีจึงทำพิธีอธิษฐานขอโอรสจากเทวดา เมื่อถึงเวลาประมาณเที่ยงคืน พระมเหสีก็ฝันเห็นพระสวามีมีปีกบินไปรอบทวีปทั้งสี่ แล้วบินกลับมายังเมืองทุมมา และได้กลายร่างเป็นเนื้อทรายมีขนสีทองทั่วทั้งตัว พระมเหสีได้เล่าให้พระสวามีฟัง เจ้าเมืองก็ดีใจมากที่ได้ฟังความฝันคิดว่าพระองค์จะได้พระโอรสตามที่ปรารถนา ต่อมาไม่นานพระมเหสีก็ตั้งครรภ์ เมื่อครบกำหนด 10 เดือน พระมเหสีก็ประสูติ พระโอรสออกมาเป็นแพะ โดยมีลักษณะขนอ่อนนุ่มสีทองตลอดทั้งตัวข้าทาสบริวารเมื่อได้เห็นต่างตกใจกลัวเป็นอย่างมาก เจ้าเมืองกังวลใจจึงได้เชิญโหรมาทำนายดวงชะตาพระโอรสที่เพิ่งประสูติ เมื่อโหรทำนายดวงชะตาท้าวแบ้ก็รู้ทันทีว่าท้าวแบ้เป็นพระโพธิสัตว์มาเกิด แต่หากเลี้ยงในเมือง

ประชาชนจะได้รับความเดือดร้อน โหราจึงปิดบังความจริงที่ท้าวแบ้เป็นพระโพธิสัตว์ และได้ทำนายดวงชะตาท้าวแบ้ว่าเป็นกาลกิณีต่อบ้านเมือง หากยังอยู่ในเมืองประชาชนจะได้รับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติครั้งใหญ่หลวง ไม่มีหนทางใดจะแก้ไขได้ นอกจากเนรเทศให้พ้นออกไปจากเมืองทุมมา เจ้าเมืองจึงสั่งให้เสนาอำมาตย์นำตัวท้าวแบ้ไปลอยแพภายใน 3 วัน ซึ่งแพนั้นตกแต่งอย่างสวยงามพร้อมใส่เงินทองและข้าวของเครื่องใช้ครบครัน จากนั้นหมู่ปุโรหิตได้เข้าไปในห้องบรรทมพระมเหสีเพื่อนำตัวท้าวแบ้ไปลอยแพ โดยนำท้าวแบ้ใส่ขันทองแล้ววางลงที่แพให้ลอยไปตามกระแสน้ำ พระอินทร์ พระพรหม พญาครุฑ พญานาค ต่างมองดูแพของท้าวแบ้ลอยไปเรื่อยๆ จนแพลอยไปติดที่สวนของยาจำสวนที่อาศัยอยู่นอกเมืองทุมมา ยาจำสวนจึงตัดสินใจลงแพเพื่อเลี้ยงดูท้าวแบ้ อยู่ได้ 3 เดือน แพก็ลอยไปติดที่เกาะกลางแม่น้ำโขง จนเรื่องร่ำลือถึงไปพระอินทร์พระแท่นศิลาบาตรเกิดแข็งกระด้าง จึงมองลงมายังโลกมนุษย์พบแพของท้าวแบ้ติดอยู่เกาะกลางแม่น้ำโขง พระอินทร์จึงเนรมิตศาลาให้เป็นที่อยู่อย่างสวยงาม สร้างสระบัว และสร้างสวนอุทยาน และเนรมิตสิ่งของที่จำเป็นให้ท้าวแบ้และยาจำสวนไว้ใช้

วันหนึ่งมีนายสำเภาเดินเรือผ่านมายังเกาะกลางแม่น้ำโขง พร้อมด้วยลูกเรืออีก 500 คน ยาจำสวนจึงนำผลแดงโมลลูกใหญ่ไปกำนัลนายสำเภา เพื่อขออาศัยเรือสำเภาออกจากเกาะกลางแม่น้ำโขงด้วย ต่อมานายสำเภาได้รับท้าวแบ้เป็นบุตรบุญธรรม และพาท้าวแบ้ ยาจำสวนไปยังเมืองกงจิ้นด้วยกัน เมื่อถึงเมืองกงจิ้นนายสำเภาได้นำนอรระนาตไปถวายพระเจ้าเมืองกงจิ้น เมื่อขึ้นเรือท้าวแบ้ได้ขอร้องให้นายสำเภาไปทาบทามสู่ขอพระธิดาของพระเจ้าเมืองกงจิ้นมาเป็นภรรยาตน พระเจ้าเมืองกงจิ้นมีพระธิดา 7 องค์ แต่พระธิดาทั้ง 6 องค์ ปฏิเสธการแต่งงานของท้าวแบ้เพราะรังเกียจว่ามีรูปร่างหน้าตาอัปลักษณ์เหมือนแพะ มีเพียงน้องคนสุดท้ายที่ชื่อนางทำมาที่ยอมแต่งงานกับท้าวแบ้ ทำให้พี่สาวทั้งหมดต่างพากันหัวเราะเยาะ เจ้าเมืองกงจิ้นยอมยกนางทำมาให้แต่งงานกับท้าวแบ้ แต่มีข้อแม้ว่าท้าวแบ้ต้องจัดหาสินสอดเงินทองอย่างละ 100 ชั่ง ช้างม้าอย่างละ 100 ตัว ข้าทาสหญิงชาย 100 คู่ และต้องสร้างสะพานเงินสะพานทองจากท่าเรือจนถึงประตูเมือง พร้อมทั้งปลูกกล้วยปลูกอ้อยให้ออกลูกออกผลมาเป็นเงินเป็นทอง ท้าวแบ้จึงตั้งจิตอธิษฐานขอร้องให้พญานาคและพญาครุฑมาช่วยเหลือ พญานาคและพญาครุฑรับรู้ถึงแรงอธิษฐานจึงช่วยเนรมิตสินสอดให้แก่ท้าวแบ้ตามที่เจ้าเมืองกงจิ้นได้เรียกร้องไว้ เจ้าเมืองกงจิ้นจึงยินยอมยกนางทำมาให้แต่โดยดี

เมื่อเสร็จพิธีแต่งงาน ท้าวแบ้และนางทำมาได้เข้าห้องหอและเวลาประมาณเที่ยงคืน ท้าวแบ้ได้ถอดรูปแพะออก เป็นหนุ่มรูปงาม นางทำมาแอบเห็นร่างแท้ของท้าวแบ้ จึงขโมยร่างแพะไปเผาไฟ เมื่อพี่ทั้งหมดของนางทำมาได้เฝ้าดูมาเห็นท้าวแบ้รูปงามก็หลงรัก และอิจฉานางทำมาที่ได้สามีรูปงาม

ดุจพระอินทร์ พี่สาวทั้งหกจึงวางแผนฆ่านางทำมา โดยครั้งแรกหลอกให้ไปอาบน้ำแล้วผลักตกแม่น้ำ แต่พญานาคได้มาช่วยไว้ทัน ครั้งที่สองหลอกให้ไปเก็บดอกไม้แล้วผลักตกเหวแต่พญาครุฑก็มาช่วยไว้ได้ และนำไปส่งคืนให้ท้าวแบ้ ท้าวแบ้และนางทำมามีนิสัยชอบทำบุญให้ทานแก่ผู้ตกทุกข์ได้ยาก จึงเป็นที่รักใคร่ของประชาชนชาวเมืองงงจิน ทำให้เจ้าเมืองงงจินไม่พอใจ เพราะเกรงว่าประชาชนจะไม่เคารพศรัทธาตน จึงคิดอุบายหลอกท้าวแบ้ให้ไปเที่ยวป่าแล้วมอมเหล้าจนสลบ เพื่อให้ยักษ์ทั้งสี่ตนมาจับกิน แต่ท้าวแบ้ก็หนีรอดมาได้และได้ของวิเศษของยักษ์มาอีกด้วย นั่นก็คือ ร่องเท้าแก้วที่สวมแล้วสามารถเหาะเหินบนอากาศได้ กระโจมหัวที่สวมแล้วสามารถเหาะไปได้ไกลเท่าที่อยากไป น้ำเต้าที่ทำให้คนแก่กลายเป็นสาว คนตายฟื้นคืนชีพได้ และพระขรรค์วิเศษ ท้าวแบ้จึงเดินทางกลับเมืองงงจินมาลานางทำมาเพื่อไปทอ่งเที่ยวป่าหิมพานต์ เมื่อถึงเวลากลับท้าวแบ้จึงเก็บเอาผลนางกายที่มีรสชาติหอมหวานอร่อยมาฝากนางทำมา นางทำมาเมื่อได้กินผลไม้ที่อร่อยก็คิดถึงพระบิดาจึงนำผลนางกายไปถวายเจ้าเมืองงงจิน เมื่อเจ้าเมืองงงจินสอบถามที่มาของผลไม้ จึงเกิดความสงสัยว่าท้าวแบ้ไปยังป่าหิมพานต์ได้อย่างไร แต่พอรู้ความจริงว่าท้าวแบ้มีของวิเศษช่วยในการเดินทาง ก็เกิดความโลภอยากของวิเศษเหล่านั้นได้มาครอบครอง จึงคิดวางแผนกำจัดท้าวแบ้โดยให้นางไอ่พี่สาวของนางทำมาขอตามไปเก็บผลนางกายด้วย เมื่อท้าวแบ้นอนหลับพักผ่อนอยู่บนต้นนางกายนางไอ่ก็ขโมยของวิเศษและเหาะหนีกลับเมืองงงจิน ทิ้งท้าวแบ้ไว้กลางป่าหิมพานต์ พอท้าวแบ้ตื่นนอนก็ตกใจร้องไห้คร่ำครวญเพราะคิดถึงนางทำมา พระอินทร์เห็นก็เกิดสงสารจึงแปลงกายเป็นนกกางขาขาวมาบอกท้าวแบ้ถึงความวิเศษของผลนางกายทั้งห้ากิ่ง ดังนี้ กิ่งทางทิศตะวันตกเมื่อผลหล่นลงน้ำกลายเป็นปลา กิ่งทางทิศตะวันออกเมื่อสุกร่วงลงแล้วกลายเป็นข้าว กิ่งทางทิศอุดรกินแล้วทำให้รูปร่างงาม กิ่งทางทิศหรดีกินแล้วเป็นนกรกระยางขาว กิ่งทางทิศปัจฉิมกินแล้วเป็นลิง ท้าวแบ้เก็บผลไม้ที่เกิดจากกิ่งทิศหรดีกินเป็นนกลแล้วบินกลับเมืองตอนเช้า เมื่อได้กินผลไม้ที่เกิดจากกิ่งทิศอุดรทำให้รูปร่างงามยิ่งกว่าเดิม นางทำมาจำไม่ได้ เจ้าเมืองงงจินเห็นครั้งแรกก็เข้ามาถวายบังคมเพราะคิดว่าเป็นพระอินทร์เสด็จลงมา พี่สาวทั้งหกได้มาขอให้ท้าวแบ้รับตนเป็นภรรยาเพิ่มอีกคน เพราะหลงใหลในความงดงาม เมื่อเจ้าเมืองงงจินและพี่สาวทั้งหกรู้ความจริงว่านี่คือท้าวแบ้ ก็เกิดความอิจฉาริษยาอยากมีรูปร่างที่งดงามบ้าง จึงขอร้องให้ท้าวแบ้เก็บผลของต้นนางกายมาให้พวกตนกินบ้าง ท้าวแบ้จึงแค้นเคืองโดยการหลอกว่าจะไปเก็บผลของต้นนางกายมาให้ แต่ขอของวิเศษคืนเพื่อใช้ในการเดินทาง เมื่อถึงป่าหิมพานต์ท้าวแบ้จึงได้เก็บเอาผลของต้นนางกายที่เกิดจากทิศอุดรมาให้เจ้าเมืองงงจินกินจึงได้กลายเป็นลิง และเก็บจากทิศหรดีมาให้พี่สาวทั้งหกกินจึงได้กลายเป็นนกกางขาขาวบินหนีเข้าป่าไป

ดังนั้นเมืองกงจินจึงไม่มีกษัตริย์ปกครองเมือง ท้าวแบ้จึงกราบทูลเชิญพระมารดาของนางทำมาขึ้นครองราชสมบัติเมืองกงจินสืบต่อมา

ต่อมาท้าวแบ้เกิดความคิดถึงเมืองทุมมาจึงชวนนางทำมากลับเมืองด้วยกัน ก่อนออกเดินทางพระมารดาของนางทำมาได้สั่งสอนพระธิดาในการปฏิบัติตนและการครองเรือน ในระหว่างเดินทางต้องผ่านเมืองร้าง ท้าวแบ้สงสัยว่าเกิดเหตุการณ์อะไรขึ้น จึงเดินสำรวจภายในเมืองร้างพบจดหมายเขียนติดไว้ที่เสากลางเมืองว่ามีพระธิดาซ่อนอยู่ในเสานี้ ท้าวแบ้ได้ช่วยเหลือพระธิดาออกมาจากเสานี้ และได้สอบถามความเป็นมาจึงรู้ว่านางชื่อคำหยาดเป็นพระธิดาของเจ้าเมืองมิลลา นางคำหยาดเล่าถึงสาเหตุที่เมืองมิลลาต้องเป็นเมืองร้าง ว่า เพราะมียักษ์เข้ามาจับชาวเมืองมิลลากินเป็นอาหาร ท้าวแบ้ทราบดังนั้นจึงวางแผนฆ่ายักษ์จนสำเร็จ ยักษ์จึงขอมมาและขอชีวิต ท้าวแบ้จึงได้สอนให้ยักษ์ตนนี้รักษาศีลห้า ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต จากนั้นจึงถามถึงที่เก็บกระดูกของชาวเมือง และได้ขุดชีวิตชาวเมืองทั้งหมดขึ้นมาใหม่ เจ้าเมืองมิลลาซาบซึ่งบุญคุณของท้าวแบ้เป็นอย่างมาก จึงยกเมืองมิลลาให้ปกครอง แต่ท้าวแบ้ไม่ปรารถนาในราชสมบัติจึงได้ถวายเมืองคืนให้แก่เจ้าเมืองมิลลา ท้าวแบ้ได้ส่งนางคำหยาดจากเมืองมิลลาเพื่อเป็นชายาของตนอีกคน และขอให้นางคำหยาดติดตามตนไปยังเมืองทุมมาด้วย เจ้าเมืองมิลลาจึงให้ขุนนางแต่งเรือสำเภา พร้อมทั้งแต่งเครื่องบรรณาการไปถวายเจ้าเมืองทุมมาและแจ้งข่าวท้าวแบ้ให้เจ้าเมืองทุมมาทราบ เจ้าเมืองทุมมาและพระมเหสีจึงแต่งสำเภาเพื่อมารับท้าวแบ้ที่เมืองมิลลา เมื่อเรือมาถึงเมืองมิลลาท้าวแบ้ นางทำมา และนางคำหยาด จึงขึ้นเรือออกเดินทางระหว่างการเดินทางนั้น นางคำหยาดร้องไห้คร่ำครวญเพราะคิดถึงพระบิดาและพระมารดาเป็นอย่างมาก นางทำมาจึงเข้ามาปลอบเพื่อให้คลายความโศกเศร้า พร้อมทั้งสอนนางคำหยาดว่าตนก็ห่างไกลจากพระบิดาพระมารดาเช่นกัน ฉะนั้นเราทั้งสองคนต้องรักใคร่ปรองกั้น ช่วยเหลือกันเสมือนพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน เมื่อเดินทางมาถึงเมืองทุมมา เจ้าเมืองทุมมาและพระมเหสีเห็นท้าวแบ้ครั้งแรกก็รับมาถวายบังคม เพราะคิดว่าพระอินทร์เสด็จลงมา ท้าวแบ้จึงรีบไปห้าม พร้อมทั้งเล่าเรื่องทั้งหมดที่ตนเองได้ประสบเคราะห์กรรมให้พระบิดาและพระมารดาฟัง เจ้าเมืองทุมมาและพระมเหสีต่างพากันร้องไห้เพราะสงสารท้าวแบ้ เมื่อพูดคุยกันเสร็จเจ้าเมืองทุมมาจึงสั่งให้ขุนนางจัดงานมหาสมโภช บริจาคทานให้แก่ประชาชนที่ยากไร้ทั้งเมือง และสั่งลงโทษโหราผู้ทำนายดวงชะตาท้าวแบ้ว่าเป็นกาลกิณี แต่ท้าวแบ้ได้ทูลขอชีวิตโหราไว้

เจ้าเมืองทุมมาสละราชสมบัติให้ท้าวแบ้ขึ้นปกครองเมืองทุมมา เมื่อเวลาผ่านไปท้าวแบ้เกิดคิดถึงย่าจำสวนและนายสำเภาผู้เป็นพ่อบุญธรรม จึงแต่งตั้งราชทูตไปเมืองจำปาเพื่อขอรับทั้งสองคนนำมาเลี้ยงดูตอบแทนพระคุณ เจ้าเมืองจำปาจึงมีคำสั่งให้ทหารออกตามหา และเมื่อพบย่าจำสวนและ

นายสำเภาแล้วได้ให้เสนาอำมาตย์จัดเครื่องราชบรรณาการใส่เรือสำเภานำมาถวายท้าวแบ้ด้วย เพื่อเป็นการผูกมิตรเจริญสัมพันธไมตรีกัน เมื่อถึงฤกษ์งามยามดียาจำสวนและนายสำเภาก็ออกเดินทาง พอถึงเมืองทุมมาท้าวแบ้ก็ใช้น้ำเต้าวิเศษรดทั้งสองคนให้กลับมาเป็นหนุ่มเป็นสาวอีกครั้ง พร้อมทั้งจัดงานแต่งงานให้ทั้งสองคนได้ใช้ชีวิตร่วมกัน เมื่อเสร็จพิธีแต่งงานยาจำสวนได้สอนท้าวแบ้ให้ปกครอง บ้านเมืองโดยยึดหลักทศพิธราชธรรม ท้าวแบ้จึงได้ปกครองเมืองด้วยความสงบสุขร่มเย็นตลอดมา

ในท้ายเรื่องมีการสโมธาน เพื่อแสดงความสัมพันธ์ของบุคคลในอดีตเชื่อมโยงกับในสมัย พุทธกาล ดังนี้

1. ท้าวแบ้ ต่อมาเกิดเป็น พระพุทธเจ้า
2. เจ้าเมืองทุมมาและนายสำเภา ต่อมาเกิดเป็น พระเจ้าสุทโธทนะ
3. พระมารดาและยาจำสวน ต่อมาเกิดเป็น พระนางมหาสิริมหามายา
4. นางท่ามาและนางคำหยาด ต่อมาเกิดเป็น นางยโสธราพิมพา
5. พระเจ้ากัจจิน ต่อมาเกิดเป็น พระเทวทัต
6. พี่สาวทั้ง 6 ต่อมาเกิดเป็น นางจิญจมาณวิกา

จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ ทำให้สรุปได้ว่าวรรณกรรมเรื่อง ท้าวแบ้เป็นวรรณกรรมประเภทชาดกพื้นบ้านที่ได้รับอิทธิพลมาจากปัญญาสาตก ต้นฉบับพบที่วัด ท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นวรรณกรรมของชาวไทหล่ม ไม่ปรากฏผู้แต่ง ลักษณะคำประพันธ์เป็นบทร้อยกรอง ประเภทโคลงสาร จารด้วยอักษรไทยน้อยใน ใบลาน จำนวน 1 ผูก 95 ใบลาน 188 หน้าลาน เนื้อหาสมบูรณ

ข้อมูลในบทที่ 2 นี้ ผู้วิจัยจะนำไปใช้ในการทำความเข้าใจบริบททางสังคมในวรรณกรรมเรื่อง ท้าวแบ้ อันจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์สาระคำสอนในบทต่อไป

บทที่ 3

สาระคำสอนที่ปรากฏในเรื่องท้าวแบ้

วรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแบ้ เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อศึกษาเนื้อหาของเรื่องก็ปรากฏสาระคำสอนในหลายแง่มุม อีกทั้งยังปรากฏการสอนตามสถานภาพของบุคคล โดยมีลักษณะการสอนคล้ายกับแนวคิดในฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสาน ซึ่งถือเป็นข้อประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ผู้วิจัยได้ศึกษาสาระคำสอนที่ปรากฏในเรื่องท้าวแบ้ โดยสามารถจำแนกสาระคำสอนได้ 2 ประเภท ได้แก่ คำสอนคติทางโลก และคำสอนคติทางธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. คำสอนคติทางโลก

คำสอนคติทางโลก เป็นคำสอนในเรื่องแนวประพฤติปฏิบัติอันเป็นครรลองของสังคมที่คนในสังคมควรยึดถือตาม “รื่ตบ้านคลองเมือง” ซึ่งมีทั้งคำสอนสำหรับบุคคลทั่วไปและคำสอนสำหรับบุคคลตามสถานภาพต่าง ๆ (ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล, 2557 : 117) เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ สามารถจำแนกคำสอนคติทางโลกได้ 7 ประเภท ได้แก่ สอนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน สอนให้ทำความดี สอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน สอนให้บุตรตระหนักถึงความรักของมารดา สอนให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี สอนให้กตัญญู และสอนการครองเรือน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1. สอนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน

บทบาท หมายถึง หน้าที่ของบุคคลตามสถานภาพหรือตำแหน่งฐานะที่ตนดำรงอยู่ บทบาทจึงเป็นกลไกอย่างหนึ่งของสังคมที่ทำให้คนที่อยู่ร่วมกันสามารถสร้างระบบความสัมพันธ์ต่อกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย (สนธยา พลศรี, 2545 : 125) ดังนั้นสังคมจะเกิดความสันติสุขได้ก็ต่อเมื่อคนในสังคมรู้จักบทบาทหน้าที่ของตน และปฏิบัติตามกรอบจารีตประเพณีที่สังคมได้กำหนด

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ ปรากฏการสอนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของบุคคล 5 สถานภาพ ได้แก่ กษัตริย์ กษัตริ์ นางกำนัล ประชาชน และพระสงฆ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 กษัตริย์

กษัตริย์ คือ ประมุขของอาณาจักร จอมทัพ ที่รวมและที่มาแห่งอำนาจและกฎหมาย ผู้รักษากฎหมายและความยุติธรรมทั้งปวง เจ้าชีวิต เจ้าแผ่นดิน และองค์อุปถัมภ์พุทธศาสนา (ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล, 2558ก : 124) กษัตริย์จึงมีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ และควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างในสังคม รวมทั้งมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการปกป้องดูแลประชาชนให้มีความสุข ตลอดจนตั้งมั่นอยู่ในหลักทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นข้อควรปฏิบัติของกษัตริย์ที่ดี ดังจะเห็นได้จากคำสอนของเจ้าเมืองมิลิลาที่กล่าวสอนท้าวแบ้หลังจากชุบชีวิตชาวเมือง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	เมืองไคยาวโยด	กว้างได้เขตพันวา	ก็ดี
คั่นบ่	มีพยาทง	ก็บ่เป็นเมืองบ้าน	
เมืองไค	ทงอยู่สำง	ทตชะลาด ²¹ คองเมือง	ก็ดี
คั่นบ่	มีเสนา	ก็บ่เป็นเมืองบ้าน	
เมืองไค	ทงอยู่สำง	เป็นพยายตไหย่	ก็ดี
คั่นว่า	ไพบ่พ้อม	แปง ²² บ้านก็บ่เป็น	เจ้าเฮย

(ท้าวแบ้ : 55/2/1-55/2/3)

ถอดความได้ว่า แม้บ้านเมืองจะกว้างใหญ่เพียงใด ถ้าไม่มีผู้ปกครองก็ไม่ถือว่าเป็นบ้านเมือง แม้ว่าจะมีผู้ปกครองที่ปกครองเมืองด้วยหลักทศพิธราชธรรม แต่ถ้าไม่มีขุนนางก็ไม่เป็นบ้านเมืองที่สมบูรณ์ และแม้บ้านเมืองจะมีผู้ปกครองที่ยิ่งใหญ่ ถ้าไม่มีประชาชนคอยช่วยเหลือก็ไม่เป็นบ้านเมือง

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนกษัตริย์ ให้รู้จักบทบาทหน้าที่เรื่องการปกครองบ้านเมืองโดยให้ความสำคัญกับทุกฝ่าย ดังตอนที่ ท้าวแบ้ชุบชีวิตชาวเมืองมิลิลาที่ถูกยักษ์จับกิน ให้ฟื้นคืนชีพอีกครั้ง เจ้าเมืองมิลิลาก็ได้สั่งสอนท้าวแบ้ ให้เห็นถึงความสำคัญของกษัตริย์ว่าหากไม่มีกษัตริย์ถึงบ้านเมืองจะมีอาณาเขตกว้างใหญ่เพียงใดก็ไม่ถือว่าเป็นเมือง หากไม่มีเสนาข้าราชการบ้านเมืองก็จะไม่เป็นบ้านเมืองที่สมบูรณ์ และหากไม่มีประชาชนที่เป็นกำลังหลักในการพัฒนาบ้านเมืองบ้านเมืองนั้นก็จะไม่เป็นบ้านเมืองที่สมบูรณ์เพราะทุกคนต่างมีบทบาทหน้าที่ของตนในการทำให้

²¹ ทตชะลาด หมายถึง คุณธรรม 10 ประการ ของผู้ปกครอง

²² แปง หมายถึง ปรับปรุง, พัฒนา

บ้านเมืองพัฒนาและเจริญรุ่งเรืองสืบต่อไปได้ สอดคล้องกับหลักฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสาน ดังที่มยุรี ปาละอินทร์ (2543 : 127) กล่าวในคองสิบสี่ คองเจ้าคองขุน²³ไว้ว่า “พระเจ้าแผ่นดินให้แต่งตั้งขุนนางข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ตามความเหมาะสม และฟังความคิดเห็นข้อเสนอแนะของข้าราชการและประชาชน” จากคำสอนในคองเจ้าคองขุนจะเห็นได้ว่ากษัตริย์ไม่ได้ปกครองบ้านเมืองแต่โดยลำพัง หากยังมีขุนนางช่วยปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ แทนพระองค์ และยังสอนให้ฟังความคิดเห็นของขุนนางและประชาชนอีกด้วย

นอกจากนี้ยังสะท้อนบทบาทสังคมไทยสมัยจารีตในแง่ของความสำคัญของไพร่พลว่ามีความสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติบ้านเมืองเป็นอย่างยิ่ง ดังตัวอย่าง “คันทว่าไฟบ่พ้อม แปะบ้านก็บ่เป็น เจ้าเฮย” ดังที่ศุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล (2558ข : 205) กล่าวไว้ว่า กำลังคนเป็นปัจจัยการผลิตที่มีความสำคัญ ตรงกับสำนวนคำกล่าวที่ว่า ท้าวพระยาครองเมืองได้ก็ด้วยไพร่ และมีคำพังเพยว่า รกคนดีกว่ารกหญ้า หมายความว่า มีกำลังคนมาก ๆ ยิ่งดีกว่ามีที่ดินมาก ๆ แล้วต้องปล่อยให้หญ้าขึ้นรก ฉะนั้นระบบไพร่จึงมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของสถาบันกษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง เพราะระบบไพร่เป็นเครื่องมือในการควบคุมกำลังคน หากบุคคลใดมีกำลังคนอยู่ในสังกัดมากก็สามารถตั้งตนเป็นกษัตริย์ได้อย่างชอบธรรม และจากคำสอนข้างต้นยังเชื่อมโยงไปถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่กษัตริย์ต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรม สะท้อนถึงแนวคิดสำคัญของกษัตริย์ในไตรภูมิ พระร่วงกับการดำรงฐานะเป็นพระจักรพรรดิราช ดังที่วิทยา สุจริตธนาธิกรักษ์ (2559ข : 177) กล่าวไว้ว่า ไตรภูมิระบุว่าผู้เป็นกษัตริย์ต้องยึดมั่นในพุทธศาสนา ให้ทาน รักษาศีล ใฝ่ใจในธรรม ถือศีลห้าและศีลแปด เมืองต่าง ๆ จึงมานอบน้อมขอเป็นเมืองขึ้นและยอมรับฟังคำสั่งสอนของพระจักรพรรดิผู้อยู่ในทศพิธราชธรรม

ในขณะเดียวกัน กษัตริย์ก็ต้องดูแลรักใคร่ประชาชนอย่างเสมอหน้า ไม่แบ่งแยก ดังคำสอนที่ท้าวแบ่ให้แก่เจ้าเมืองมิลิลาก่อนจะออกเดินทางกลับเมืองทุมมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	พะก็ไปสั่งเจ้า	เมืองไทยมิดิลลา	หันแล้ว
เจ้าก็	ทงนะคอนหลวง	นั่งปองเป็นเจ้า	
บัดนี้	ข้อยจักลาจากเจ้า	คืนสู่เมืองหลัง	ก่อนแล้ว
ขออย่า	มีโผไฟเบียดเบียน	ตนเจ้าคอยอยู่	ดีเย้อ

²³ คองเจ้าคองขุน หมายถึง ข้อปฏิบัติของพระเจ้าแผ่นดินที่ต้องปฏิบัติต่อประชาชน

การแผ่พระบรมเดชานุภาพนั้นเป็นเรื่องสำคัญสำหรับกษัตริย์ แต่การรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพนั้นก็สำคัญเช่นกัน และการรักษาไว้ซึ่งพระบรมเดชานุภาพที่ดีที่สุดคือการรักและเอาใจใส่ประชาชน ตลอดจนทรัพยากรต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากคำสอนที่พราหมณ์กล่าวสอนท้าวแบ้ในพิธีขึ้นครองเมืองทุมมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ขอให้	เจ้าได้ผ่านด้าว ²⁷	เมืองกว้างอยู่เย็น	แต่ท่อน
	ให้เจ้าฮัก	ช้างม้าฝูงหมู่	บัวนาง ²⁸
	นำมาถวาย	ส่วยไฮลือไฮ้	

(ท้าวแบ้ : 82/1/2)

ถอดความได้ว่า ขอให้ท้าวแบ้ได้ปกครองเมืองที่กว้างใหญ่ให้ร่มเย็นเป็นสุข ให้รักช้างม้า และนางสนมที่เมืองอื่นนำมาถวาย

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนกษัตริย์ เรื่องการปกครองบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข ดังตอนที่ ท้าวแบ้ขึ้นครองเมืองทุมมา พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีกรรมได้กล่าวสอนท้าวแบ้ในเรื่องการปกครองบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข ให้รักช้าง ม้า และนางสนมที่เมืองอื่นนำมาถวาย ในคำสอนเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถของกษัตริย์ในการปกครองบ้านเมือง รวมไปถึงการแผ่ขยายพระราชอำนาจทางการปกครอง โดยมีเมืองต่าง ๆ เป็นเมืองขึ้นที่จะต้องส่งเครื่องบรรณาการ และยังสะท้อนแนวคิดทางพระพุทธศาสนาให้กษัตริย์ดำรงตนเป็นธรรมราชา มีความเมตตาต่อประชาชนและสัตว์ ถึงแม้ประชาชนและสัตว์เหล่านั้นจะเป็นเพียงของบรรณาการจากเมืองอื่นก็ตาม

อีกทั้งคำสอนข้างต้นยังพบลักษณะการปกครองเมืองขึ้นของไทยในอดีต โดยเมืองขึ้นจะต้องมีการส่งเครื่องราชบรรณาการมาเป็นของกำนัลทุกปี เพื่อแสดงถึงความจงรักภักดีต่อเมืองที่ตนขึ้นอยู่ ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2517 : 20) กล่าวไว้ว่า เมืองขึ้นเป็นเมืองที่ปกครองตนเอง มีการสืบตำแหน่งผู้ปกครองของตนเอง แต่แสดงตนว่ายอมอ่อนน้อมต่อราชธานีโดยการส่งเครื่องราชบรรณาการ เช่น ต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง ส่วยและผลประโยชน์อย่างอื่น เพื่อแสดงว่ายอมเป็นเมืองขึ้น

²⁷ ด้าว หมายถึง เขต, แดน, แคว้น

²⁸ บัวนาง หมายถึง นางสนม

จากตัวอย่างข้างต้น สังเกตได้ว่ากษัตริย์มักแสดงแสนยานุภาพด้วยการแสวงหาเมืองขึ้น ยิ่งเมืองขึ้นมีจำนวนมาก ยิ่งแสดงว่ากษัตริย์มีบารมีมาก การแสวงหาเมืองขึ้นจึงเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่กษัตริย์ควรทำ ดังจะเห็นได้จากคำสอนของพราหมณ์ที่กล่าวสอนท้าวแบ้ในพิธีอภิเษกสมรสท้าวแบ้กับนางท่ามา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	พามมะนาเข้า	ถวายพอนพูระนาต	
ให้เจ้า	ยื่นยี่งล้ำ	พันเข้าหมื่นปีอะสง	แต่ท่อน
สี่สี่	สิตทิมังคละพ้อม	ไชโยแข็งข่ม	
ให้จง	ได้ผ่านค้ำ	เมืองกว้างชูแดน	แต่ท่อน
กับทั้ง	ผีปู่เชื้อ	บ้านเมืองเทศกงจีน	ก็ดี
ขอให้	คุณคุณสี่	นั่งปองเป็นเจ้า	
	พามถวายแล้ว	ยอมมอบบาศ	
	เข้าไขปอน	2 เจ้าช้วน	

(ท้าวแบ้ : 21/2/2-21/2/4)

ถอดความได้ว่า พราหมณ์เข้าถวายพรท้าวแบ้ให้มีอายุเป็นพันเป็นหมื่นปี ให้ได้ปกครองเมืองที่กว้างใหญ่ทุกดินแดน อีกทั้งขอให้ผีบรรพบุรุษเมืองกงจีนมาส่งเสริมให้ท้าวแบ้ได้เป็นกษัตริย์ เมื่อพราหมณ์ถวายพรเสร็จ จึงนำไขต้มไปป้อนท้าวแบ้และนางท่ามา

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนกษัตริย์ เรื่องแผ่ขยายอำนาจและอาณาเขตการปกครอง ดังตอนที่ พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีอภิเษกสมรสท้าวแบ้กับนางท่ามา ได้กล่าวสอนท้าวแบ้ว่า ให้ได้ปกครองอาณาเขตทั่วทุกสารทิศ ซึ่งเป็นการแผ่ขยายอำนาจและอาณาเขตการปกครองตามลักษณะการปกครองในอดีตของไทย เนื่องด้วยในอดีตการแผ่ขยายอำนาจไปยังดินแดนต่าง ๆ ก็เพราะต้องการครอบครองที่ดินและทรัพยากรอันมีค่า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้าส่งผลต่อมั่นคงของอาณาจักร และการขยายอาณาเขตของสังคมไทยในอดีตมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของกษัตริย์เป็นอย่างมาก เพราะการมีที่ดินมากเท่าใดก็จะแสดงถึงพระราชอำนาจของกษัตริย์มากเท่านั้น ดังที่วิทยา สุจริตธนารักษ์ (2559 : 19) กล่าวไว้ว่า กษัตริย์นั้นหมายถึงผู้แบ่งปันที่ดิน หรือที่นาให้แก่คนในสังคม ทำให้เกิดความเชื่อว่าที่ดินเป็นของผู้ปกครอง แนวคิดเรื่องพระมหากษัตริย์จึงเป็นเครื่องมือที่ดีในการยืนยันว่าที่ดินเป็นของผู้ปกครอง ต่อมา

พระมหากษัตริย์สมัยอยุธยาจึงประกาศเป็นทางการว่าที่ดินทั้งหมดในราชอาณาจักรเป็นของพระมหากษัตริย์แต่เพียงผู้เดียว พระมหากษัตริย์ของไทยจึงทรงมีฐานะเป็นพระเจ้าแผ่นดินโดยปริยาย

ในคำสอนข้างต้นนี้ยังพบความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ ซึ่งผู้สอนได้กล่าวอ้างถึงอำนาจศักดิ์สิทธิ์ให้มาช่วยส่งเสริมการเป็นกษัตริย์และการแผ่ขยายอำนาจการปกครองของท้าวแบ้ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อดั้งเดิมของคนไทยในการนับถือผีบรรพบุรุษ ดังที่ประพจน์ อัครวิรุฬหการ (2558 : 296-297) กล่าวไว้ว่า เจ้าเมือง เจ้าแผ่นดิน ผู้ที่มีอำนาจและปกครองอย่างดีเป็นที่นับถือ เมื่อล่วงไปก็จะอยู่ในฐานะบรรพบุรุษของบ้านของเมือง เป็นใหญ่กว่าบรรพบุรุษตามครอบครัวธรรมดา ๆ ท่านเหล่านี้จะได้รับยกย่องให้เป็น มเหสักข์ มีผู้นับถือบูชากันอย่างแพร่หลาย ซึ่งเชื่อกันว่าทรงอำนาจ ต้องปรนนิบัติบูชาให้ถูกต้อง เพื่อจะได้ช่วยชัยให้พ้นโศกภัยและทำกิจการได้สำเร็จตามปรารถนา ถือเป็นหลักประกันหรือการประกันภัยทางด้านจิตใจอย่างหนึ่งในสังคม

ไม่ใช่เพียงพระราชอำนาจเพียงอย่างเดียวเท่านั้นที่จะสามารถครองแผ่นดินและครองประชาชนได้ หากแต่ว่ากษัตริย์หรือผู้ปกครองจำเป็นต้องมีเมตตา มีน้ำใจเอื้อเฟื้อต่อประชาชนทุกหมู่เหล่าด้วย จึงสามารถปกครองประชาชนในแผ่นดินได้อย่างทั่วถึง ดังจะเห็นได้จากตอนที่ท้าวแบ้ แจกทานให้แก่คนยากไร้ในเมืองงกจิน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บัดนี้	จักกล่าวถึง	โพธิสัตว์ไต้เทียม ²⁹	นางงก่าว	ก่อนแล้ว
พะก็	ตกแต่งให้	ทานแท้ช้วน		
ฝูงหมู่	คนทุกไเฮ้	ผู้ขมอดชิน ³⁰ ใจ		ก่อนแล้ว
พะก็	ตกแต่งให้	ทานแท้ช้วน		แท้แล้ว
กับทั้ง	คนทุกไเฮ้ผู้	คะมอดชินใจ		ก็ดี
พะก็	เอาค่าทาน	ให้เขาคนฮ้อย		
กับทั้ง	ขาหักห้า ³¹	เป็นคะยื่อ ³² มั่งซ้อ ³³		ก็ดี
พะก็	ทานทอดให้	คำฮ้อยแก่เขา		หันแล้ว

²⁹ เเทียม หมายถึง คู่

³⁰ ชิน หมายถึง ชิน, ชัดชิน

³¹ ห้าน หมายถึง อาคารที่เดินหรือวิ่งด้วยปลายเท้าอย่างคนเท้าเจ็บ

³² คะยื่อ หมายถึง โรคหืด โรคมีเสลมมืดในลำคอ หายใจไม่สะดวก

³³ มั่งซ้อ หมายถึง คนที่มีท่าทางแข็งแรง

ก็จึง	ลือฮ้อนฮอด ³⁴	เท้าขง ³⁵ ขอบงจิ้น
เขาก็	มาขอทาน	ซูวันมีแล้ว
กับทั้ง	ข้ามะลาด ³⁶ พ้อม	ฝุงหมูไทในเขา
	ก็มาทูนบา	ซูคนจิงแท้

(ท้าวแบ้ : 27/2/4-28/1/3)

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ้และนางทำมาออกให้ทานแก่คนที่ยากไร้ในทุกวัน และให้ทานแก่คนพิการ คนที่เป็นโรคร่างกายไม่แข็งแรง จนชื่อเสียงของท้าวแบ้เลื่องลือดังไกล ทำให้เข้ารับใช้ในพระเจ้ากงจิ้นต้องมารับบริจาคทานด้วย

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนกษัตริย์ เรื่องการทำทานให้แก่ประชาชนที่ยากไร้ ดังตอนที่ ท้าวแบ้และนางทำมาให้ทานแก่คนยากไร้และคนที่โรคต่าง ๆ หรือแม้แต่ประชาชนที่แข็งแรง ท้าวแบ้ก็แจกทานให้ จนข่าวที่ท้าวแบ้ให้ทานแก่ประชาชนลือไปถึงพระเจ้ากงจิ้น ทำให้พระเจ้ากงจิ้นเกิดความริษยาไม่พอใจในการกระทำ จากคำสอนดังกล่าวไม่ได้สอนโดยตรงแต่สอนผ่านพฤติกรรมตัวละคร ถึงคุณสมบัติของกษัตริย์ที่ดีว่าควรรักใคร่ประชาชน สงเคราะห์คนยากไร้อย่างท้าวแบ้ ซึ่งต่างจากพระเจ้ากงจิ้นที่มีแต่ความริษยา ไม่ต้องการให้ประชาชนรักใคร่นิยมชมชอบท้าวแบ้ ผู้เป็นเขย ทั้งสองมีภาวะความเป็นผู้นำที่ต่างกัน ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าท้าวแบ้ประพฤติปฏิบัติเช่นนี้ เพราะยึดมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรม คือ การให้ทาน เสี่ยสละความสุขส่วนตนเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการสอนในลักษณะเดียวกัน โดยการสอนผ่านเหตุการณ์พิธีราชาภิเษกขึ้นปกครองเมืองทุมมาของท้าวแบ้ เจ้าเมืองทุมมาได้บริจาคทานแก่คนยากไร้ เพื่อเป็นกุศลฉลองพิธีราชาภิเษกครั้งนี้ด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อนั้น	พะก็มีอาสให้	ลาชะโกต ³⁷ ชาวเมือง
ให้สุ	เทเงินคำ ³⁸	ออกมาอย่าช้า

³⁴ ฮอด หมายถึง ถึง

³⁵ ขง หมายถึง กรุง

³⁶ ข้ามะลาด หมายถึง ข้าราชการบริวารของกษัตริย์

³⁷ ลาชะโกต หมายถึง ขุนนางผู้ดูแลท้องพระคลัง

สุกี้	ตกแต่งห้าง	ตนไหย่กาละพีก ³⁹	
	ยาย ⁴⁰ ย้งสุด	ท้าวทางเถิงคุ่ม	
กับทั้ง	เสื่อผ้าพ้อม	เทออกไปทาน	เทียวท้อน
ให้แก่	ฝูงหมู่คนทุก	ขมอด ⁴¹ จนคนไเฮ้ ⁴²	
ความว่า	พะสั่งแล้ว	เสเน็ด ⁴³ โดยพลัน	
	เขาก้เตาดา	ตกแต่งตีดาพ้อม	

.....

พอเมื่อ	ดาวันค้อย	เมื่อแลง ⁴⁴ แดดอ่อน	มาแล้ว
พะกี้	เดือนป่าวให้	ขุนท้าวชูคน	
	สุอย่าซ่า	เฮวฮีบปลันเป็อง	
	สูงจเอาเงินคำ	หว่านหาคนฝูงไเฮ้	

(ท้าวแบ้ : 81/1/3-83/1/4)

ถอดความได้ว่า เจ้าเมืองทุมมาให้ขุนนางที่ดูแลท้องพระคลังนำเงินและทองไปโปรยทานตามทางจนถึงวัง และนำเสื่อผ้าไปให้ทานแก่คนยากไร้

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของกษัตริย์ที่ต้องอนุเคราะห์ประชาชนให้มีชีวิตที่ดีขึ้น โดยการให้ทานแก่คนยากไร้ ซึ่งแสดงถึงคุณธรรมของกษัตริย์ตามหลักทศพิธราชธรรม และตรงกับหลักจักรวรรดิวัตร 12 ซึ่งถือเป็นแนวปฏิบัติทางการปกครองประกอบด้วยหลัก 12 ประการ (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2559 : 33-34) ดังนี้

1. ควรอนุเคราะห์คนภายในราชสำนักและคนทหารพลเรือน ตลอดจนราษฎรให้มีความสุขไม่ปล่อยปละ

³⁸ คำ หมายถึง ทอง

³⁹ กาละพีก หมายถึง โปรยทาน

⁴⁰ ยาย หมายถึง ทำให้กระจายออกไป

⁴¹ ขมอด หมายถึง ลำบาก, ยากไร้

⁴² คนไเฮ้ หมายถึง คนยากไร้

⁴³ เสเน็ด หมายถึง เสด็จ, ไป

⁴⁴ เมื่อแลง หมายถึง เวลาเย็น

2. ควรผูกไมตรีกับประเทศอื่น ๆ
3. ควรอนุเคราะห์พระราชวงศานุวงศ์
4. ควรเกื้อกูลพราหมณ์ คฤหบดี และคฤหบดีชน
5. ควรอนุเคราะห์ประชาชนในชนบท
6. ควรอุปการะสมณพราหมณ์ผู้มีศีล
7. ควรจัดรักษาฝูงเนื้อ และนก ตลอดจนสัตว์ทั้งปวงมิให้สูญพันธุ์
8. ควรห้ามชนทั้งหลายมิให้ประพฤติดิฉัตรกรรมและชักนำด้วยตัวอย่างให้อยู่กุศลจริต
9. ควรเลี้ยงดูคนจนเพื่อมิให้ประกอบกิจการทุจริตเป็นต่อสังคม
10. ควรเข้าใกล้สมณพราหมณ์เพื่อศึกษาบุญและบาปและการกุศล อกุศลให้

ประจักษ์ชัด

11. ควรห้ามจิตมิให้ต้องการไปยังที่พระราชินีไม่ควรไป
12. ควรดับความโลภ ไม่ปรารถนาสิ่งที่พระราชินีไม่ควรจะได้

เป็นที่น่าสังเกตว่า เจ้าเมืองทุมมาให้ทานแก่คนยากไร้เป็นทั้งคุณธรรมและกิจกรรมของกษัตริย์ที่ควรปฏิบัติ ซึ่งเป็นอิทธิพลของศาสนาพุทธที่มีผลต่อการปฏิบัติตนของกษัตริย์ ดังที่ทวิสุรฤทธิกุล (2558 : 71) กล่าวไว้ว่า พระมหากษัตริย์ต้องเป็นผู้นำทั้งทางโลกและทางธรรม ในทางโลกก็ทรงเป็น “กษัตริย์” ที่แปลว่า “นักรบ” ที่จะต้องปกครองบ้านเมืองให้สงบราบคาบ ส่วนในทางธรรมก็คือทรงอยู่ในฐานะความเป็นอัครศาสนูปถัมภกที่จะต้องทำนุบำรุงพุทธศาสนาและวางพระองค์เป็นแบบอย่างที่ดี ในพระจริยวัตรเกี่ยวกับศาสนาพุทธนี้ ธรรมะสำคัญของพระมหากษัตริย์ที่ยึดถือมาแต่ครั้งสุโขทัยแล้วนั้นก็คือ ทศพิธราชธรรม และจักรวรรดิวัตร

อีกทั้งการให้ทานในพิธีกรรมที่สำคัญอย่างเช่น พิธีราชาภิเษกของท้าวแสนนั้น ยังเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในสังคมไทยมาอย่างช้านาน เพราะกษัตริย์ทุกพระองค์มักจะประกอบพิธีกรรมที่เป็นกุศลอย่างยิ่งใหญ่เพื่อเป็นการฉลองรัชกาล เช่น การทำทาน สร้างวัดเจติย การปล่อยนกโทษ เป็นต้น เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจกับการเปลี่ยนแปลงกษัตริย์ผู้ปกครองพระนคร (ทวิ สุรฤทธิกุล, 2558 : 71)

1.1.2 กษัตริย์

กษัตริย์ หมายถึง กษัตริย์ผู้หญิง เจ้าผู้หญิง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556ข : 86) ซึ่งเป็นชนชั้นสูงที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมอำนาจของกษัตริย์ ดังที่อภิวันท์ อดุลยพิเชษฐ (2544 : 37)

กล่าวไว้ว่า ครอบครัวยุคนั้นสูงผู้หญิงจะมีความสัมพันธ์กับสถานะทางการเมืองการปกครอง ดังที่พระมหากษัตริย์มีมเหสีหลายคนเป็นความต้องการเสริมอำนาจทางการเมืองของเหล่าขุนนาง โดยเอาสตรีที่เป็นบุตรสาวของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มาเป็นเจ้าจอม เพื่อป้องกันการคิดเป็นกบฏของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

นอกจากนี้กษัตริย์ยังมีบทบาทสำคัญในการคลี่คลายความบาดหมางต่าง ๆ ระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง เป็นผู้เชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลทั้งสองกลุ่ม รวมทั้งมีหน้าที่ดูแลพลบโยนขุนนางและประชาชนอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากคำสอนของพระมารดาที่สอนนางท้าวให้รักใคร่ประชาชนและรู้จักพลบโยนขุนนาง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หลอนว่า	บุญมีได้	เสวยลาดเป็นพญา	ก็ดี
	ให้เจ้าทำ	เพียนฮักไฟเมือง	ทั้งคาย
อัน 1	ท้าวโกดให้	ฝูงหมูโยทา	ก็ดี
	ให้เจ้ามี	คำขอโตดโทย	ฝูงนั้น
เขาจึง	ยินดีย่อง	เทวีเป็นแม่	เมืองแล้ว
	ฝูงไฟน้อย	ยอยย่องซุคน	แม่แล้ว

(ท้าวแบ้ : 45/1/1-45/1/3)

ถอดความได้ว่า เมื่อท้าวแบ้ได้เป็นกษัตริย์ปกครองเมืองใดก็ดี ให้นางท้าวทำรักใคร่ประชาชนและเมื่อท้าวแบ้โกรธเหล่าเสนา ทหาร ให้นางท้าวรู้จักขอพระราชทานอภัยโทษให้คนเหล่านั้น ประชาชนจึงจะยกย่องสรรเสริญว่าเป็นแม่เมืองที่ดี

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการกล่าวสอนผู้ที่เป็นกษัตริย์ว่าควรรักใคร่ประชาชน และช่วยเตือนสติกษัตริย์เมื่อกระทำผิดพลาด ดังตอนที่ พระมารดานางท้าวได้สั่งสอนนางท้าวมาก่อนออกเดินทางไปเมืองทุมмаกับท้าวแบ้ว่า เมื่อใดที่ท้าวแบ้ได้เป็นกษัตริย์ปกครองบ้านเมือง ให้นางท้าวทำรักใคร่ประชาชนและเมื่อท้าวแบ้โกรธเหล่าเสนา ทหาร ให้นางท้าวรู้จักขอพระราชทานอภัยโทษให้คนเหล่านั้น ประชาชนจึงจะยกย่องสรรเสริญว่าเป็นแม่เมืองที่ดี ดังที่ทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล (2557 : 201) กล่าวไว้ว่า คุณธรรมสำหรับกษัตริย์ ต้องมีใจกรุณาปราณีต่อบ่าวไพร่ ต่อมนตรีทั้งหลาย และให้ปรนนิบัติรับใช้พระสวามีผู้เป็นเจ้าเมืองดุจดั่งพระนางมัทรีผู้มีความจงรักภักดีต่อพระเวสสันดร

ในคำสอนนี้ยังพบว่าผู้หญิงเป็นเพศที่ละเอียดอ่อนกว่าผู้ชาย และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสามีเป็นอย่างมาก ซึ่งจะเห็นได้จากการกระทำของนางทำมาที่ขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่เสนาและทหาร เพราะการตัดสินใจโทษในขณะที่มีอารมณ์โกรธของท้าวแบ้ อาจจะส่งผลร้ายต่อบ้านเมืองและตัวท้าวแบ้เอง แม้ว่าในสังคมไทยจะกำหนดให้ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้าและผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง แต่ในทางการเมืองการปกครองถือว่าผู้หญิงมีอิทธิพลต่อความคิดของกษัตริย์ผู้เป็นพระสวามีเป็นอย่างมาก

1.1.3 นางกำนัล

นางกำนัล หมายถึง หญิงสาววัง มีหน้าที่รับใช้พระมหากษัตริย์และเจ้านาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 619) ซึ่งถือเป็นชนชั้นผู้ถูกปกครองที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความจงรักภักดี ดังจะเห็นได้จากคำสอนของนางทำมาที่สอนนางกำนัลก่อนออกเดินทางไปยังเมืองทุมมาดังตัวอย่างต่อไปนี้

สูงส่ง อยู่สืบสร้าง⁴⁵ ดอมแม่มาดา
 ท่อนินตายสัง ออย่ามีมาต้อง
 (ท้าวแบ้ : 45/2/2)

ถอดความได้ว่า นางทำมาบอกให้นางกำนัลอยู่ดูแลพระมารดา อย่าให้มีภัยอันตรายใด ๆ มาแผ้วพานได้

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำสอนนางกำนัล เรื่องการรับใช้พระเจ้าแผ่นดินด้วยความจงรักภักดี ดังตอนที่ พระเจ้าก่งจิ้นกลายเป็นลิงวิ่งเข้าป่าไป เมืองก่งจิ้นก็ขาดผู้ปกครอง ท้าวแบ้จึงกราบทูลเชิญพระมารดาของนางทำมาขึ้นครองราชสมบัติแทนพระเจ้าก่งจิ้น ก่อนกลับเมืองทุมมา นางทำมาได้กล่าวสอนเหล่านางกำนัลให้ช่วยเหลืองานพระมารดาและคอยดูแลรับใช้อย่าให้มีภัยอันตรายใดมาแผ้วพานได้ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือพระกรณียกิจต่าง ๆ ของกษัตริย์องค์ใหม่แห่งเมืองก่งจิ้น

แม้ว่าเหล่านางกำนัลจะเป็นสตรีเพศ ไม่มีความรู้เรื่องการปกครองบ้านเมืองหรือรบทัพจับศึก แต่เนื่องจากผู้ปกครองนครพระองค์ใหม่เป็นกษัตริย์ ในรัชสมัยนี้ผู้หญิงจึงมีบทบาทหน้าที่ของความเป็นชายมากกว่าทุกรัชสมัยที่ผ่านมา อีกทั้งผู้หญิงชนชั้นผู้ปกครองจะไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็น

⁴⁵ สืบสร้าง หมายถึง ทำต่อไป

ช่วยเหลือพระเจ้าแผ่นดินปกครองบ้านเมือง เพราะหน้าที่เหล่านี้ถูกกำหนดให้เป็นของเพศชาย และยังขัดกับแนวคิดผู้หญิงที่ดีในอุดมคติของสังคมไทยอีกด้วย ดังที่พินดา หันสวาสดี (2544 : 24) กล่าวไว้ว่า ผู้หญิงที่ดีในอุดมคติ คือ ผู้หญิงที่เป็นกุลสตรี ประพฤติในกรอบบรรทัดฐานของสังคมและศีลธรรม โดยเฉพาะความประพฤติทางเพศ เคารพและเชื่อฟังพ่อแม่ เชื่อฟังและให้เกียรติสามีซึ่งเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองตน (เพราะผู้หญิงนั้นอ่อนแอ) ให้สามีเป็นผู้นำและประพฤติเป็นข้างเท้าหลังที่ดี มีหน้าที่หลักคือดูแลรับผิดชอบงานในบ้าน การกินอยู่ของคนในครอบครัว และอบรมเลี้ยงดูลูก

1.1.4 ประชาชน

ประชาชน หมายถึง คนที่เกิดและอาศัยอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่ง ถือว่าเป็นเจ้าของหรือสมาชิกของประเทศ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556ก : ออนไลน์) ซึ่งเป็นชนชั้นผู้ถูกปกครองและถือเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประเทศชาติจะสงบสุขได้ก็ต่อเมื่อประชาชนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบจารีต และคุณธรรมที่สังคมได้กำหนดไว้ ในเรื่องนี้ท้าวแป๊ะได้กล่าวสอนชาวเมืองมิลิลาให้ปฏิบัติตามหลักจารีตประเพณีก่อนเดินทางกลับเมืองทุมมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อนั้น	พะกล่าวตั้น ⁴⁶	เตือนป่าวชาวเมือง	
	ทั้งหลายเฮย	อยู่ตืออย่าเส้า	คอยเย้อ
	เจ้าพี่น้อง	ฝูงหมู่ชาวเมือง	ซ้อยเฮย
อันว่า	คองบูลาน ⁴⁷	อย่าชวนกันม้าง ⁴⁸	
ให้คอย	พากันสร้าง	สมพาน ⁴⁹ อย่าได้ขาด	อ่อนเฮย
อย่าได้	เบียดไฟ่น้อย	คนไฮ้ข่มเหง	แต่เนื้อ

(ท้าวแป๊ะ : 74/2/2-74/2/4)

ถอดความได้ว่า ท้าวแป๊ะสั่งสอนชาวเมืองมิลิลาว่าอย่าละทิ้งจารีตประเพณีที่ปฏิบัติมาตั้งแต่โบราณ ให้หมั่นสร้างบุญกุศลอยู่เสมอ และอย่าได้ข่มเหงเบียดเบียนคนที่ยากไร้

⁴⁶ ตั้น หมายถึง พุด

⁴⁷ บูลาน หมายถึง โบราณ

⁴⁸ ม้าง หมายถึง ทำลาย

⁴⁹ สมพาน หมายถึง บุญที่เคยสะสมไว้

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นกล่าวสอนประชาชนให้การหมั่นสร้างบุญกุศล ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมที่ปฏิบัติมาแต่ครั้งโบราณ ดังที่ท้าวแบ้ได้สั่งสอนชาวเมืองมิถิลา ก่อนเดินทางกลับเมืองทุมมาว่า ให้ปฏิบัติตามจารีตประเพณีที่ทำกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณ หมั่นสร้างกุศลสะสมบุญอยู่เป็นประจำและไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งคำสอนข้างต้นตรงกับหลักอิตฺติสยงคองสิบสี ดังที่มยุรี ปาละอินทร์ (2543 : 129) กล่าวในคองสิบสี คองบ้านคองเมือง⁵⁰ไว้ว่า “ประชาชนต้องรักษาศีลทำบุญบริจาคทานแก่พระสงฆ์เป็นประจำ” จากข้อความในคองบ้านคองเมืองจะเห็นได้ว่าประชาชนชาวอีสานนั้นต้องเคร่งครัดในการรักษาศีลทำบุญ

การปฏิบัติตามจารีตประเพณีอันดีงามและทำบุญสร้างกุศลอยู่เป็นนิจ ถือเป็นหน้าที่ของคนในสังคมที่ต้องยึดถือและรักษาไว้ ซึ่งความเชื่อเรื่องการสะสมบุญและการกระทำความดีเป็นแนวคิทางพุทธศาสนาที่ปฏิบัติกันมาอย่างช้านาน โดยเชื่อกันว่าบุญกุศลสร้างไว้ในชาติปัจจุบันจะส่งผลให้ชาติหน้าพบแต่ความสุขความเจริญ อาจกล่าวได้ว่าคำสอนข้างต้นเป็นการสอนตามแนวคิทางพุทธศาสนาแบบชาวบ้านที่ไม่เน้นเรื่องการหลุดพ้นจากวัฏสงสารเพื่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน แต่เน้นเรื่องกรรมและชาติภพ ดังที่ณัฐพล โสติธรัตน์วิโรจน์ (2562 : 17-18) กล่าวไว้ว่า แนวคิดที่สำคัญของพุทธศาสนาที่ปรากฏชัดเจนในโลกทัศน์ไทย เป็นเรื่องของกรรมเวรเวียนว่ายตายเกิดที่เกี่ยวกับชาติภพและแนวคิดเรื่องกรรม ที่ส่งผลให้สัตว์โลกถือกำเนิดและได้รับผลเป็นไปตามแรงแห่งกรรม

1.1.5 พระสงฆ์

พระสงฆ์ คือ ผู้ปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้าจนรู้แจ้งเห็นจริง ตามที่พระพุทธเจ้าทรงเห็นมาแล้ว (ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ และทวี ผลสมภาพ, 2541 : 1) พระสงฆ์ถือเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญมากต่อสังคมไทยในอดีต เพราะพระสงฆ์มีหน้าที่เป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงกลุ่มชนชั้นปกครองและชนชั้นถูกปกครอง ให้มีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นผู้ที่มีหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ดังเรื่องท้าวแบ้ตอนท้าวแบ้กล่าวสอนพระสงฆ์ให้ประพฤติตนตามพระธรรมวินัยและหมั่นสร้างบุญกุศล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	คองบูลาน	อย่าชวนกันม้าง	
ให้คอย	พากันล้าง	สมพานอย่าได้ขาด	อ่อนเฮย

⁵⁰ คองบ้านคองเมือง หมายถึง ข้อปฏิบัติตามธรรมเนียมและปฏิบัติตามบ้านเมืองแต่ละท้องถิ่น

อย่าได้ เบียดเบียนน้อย คนไข้มเหง แต่เนื้อ
 คอยอยู่ ดีเยื่อให้สังคะเจ้า ในทำบุญมาก เจ้าเฮย

(ท้าวแบ้ : 74/2/2-74/2/4)

ถอดความได้ว่า อย่าละทิ้งจารีตประเพณีที่ปฏิบัติมาตั้งแต่โบราณ ให้หมั่นสร้างบุญกุศลอยู่เสมอ อย่าได้เบียดเบียนคนที่ยากไร้ และให้พระภิกษุสงฆ์ประพฤติตนตามพระธรรมวินัย หมั่นสร้างบุญกุศล

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนพระภิกษุสงฆ์ เรื่องการปฏิบัติตนให้อยู่ในพระธรรมวินัย ซึ่งตรงกับหลักฮีตสิบสองคองสิบสี่ ดังที่พระบรมจจ จิตตโกโร (2560 : 60) กล่าวในคองสิบสี่สำหรับพระสงฆ์ ไว้ว่า “ให้พระภิกษุศึกษาพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าและรักษาศีล 227 ข้อเป็นประจำทุกวัน” คำสอนในคองนี้เป็นการกล่าวเตือนพระภิกษุสงฆ์ไม่ให้ตั้งตนอยู่ในความประมาท โดยเน้นให้มีความขยันหมั่นเพียรในการศึกษาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อเป็นการสืบทอดอายุของพระพุทธศาสนาและให้นำหลักธรรมต่าง ๆ ไปเผยแผ่อบรมสั่งสอนประชาชน

พระสงฆ์ถือเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพนับสูงสุด เพราะถือว่าเป็นผู้ที่บริสุทธิ์ เป็นผู้ทรงศีลยิ่งเป็นผู้ทรงศีลบริสุทธิ์เท่าใด ก็ยิ่งได้รับการยกย่องนับถือจากฆราวาสมากขึ้นเท่านั้น พระสงฆ์มีสถานภาพสูงมากในสังคมไทยสมัยก่อน เป็นหลักยึดของชาวบ้านในชุมชน เป็นหลักยึดให้บ้านเมืองให้รัฐ รวมทั้งมีบทบาทสำคัญในการศึกษาด้วย ดังมีคำไทยว่า “บวชเรียน” เมื่อได้รับการบวชเป็นเณรหรือเป็นพระก็จะได้รับการศึกษาให้อ่านออกเขียนได้และได้ศึกษาพุทธธรรมด้วย พระสงฆ์จึงเป็นที่พึ่งของชุมชน ทำให้ชาวบ้านมีที่ยึดเหนี่ยวและพึ่งพา ปัญหาใด ๆ ทั้งระดับปัจเจกบุคคลและในระดับหมู่บ้านมักมีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษา (ประพจน์ อัครวิรุฬหการ, 2558 : 320) นอกจากนี้ผู้ปกครองในอดีตยังให้ความสำคัญกับพระสงฆ์และความบริสุทธิ์ของพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก พุทธศาสนาจะสถาพรรุ่งเรืองมีคุณค่าและมีความหมายอย่างแท้จริงก็ขึ้นอยู่กับความบริสุทธิ์ ความถูกต้องของสถาบันสงฆ์ ซึ่งมีพระสงฆ์เป็นผู้ดำรงไว้ และสืบทอดพุทธศาสนาด้วยการปฏิบัติ ดังนั้นจึงเป็นภาระทางจารีตนิยมที่สำคัญของผู้ปกครองที่จะต้องให้ความอุปถัมภ์สนับสนุนและพิทักษ์พระพุทธศาสนาและพระสงฆ์ (สมบูรณ สุขสำราญ, 2559 : 162) ด้วยเหตุนี้ท้าวแบ้จึงกล่าวสอนพระภิกษุสงฆ์ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด

ในแง่ความเหมาะสมของคำสอนข้างต้น หากเป็นบุคคลทั่วไปกล่าวสอนพระภิกษุสงฆ์คงเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง แต่ด้วยท้าวบัวอยู่ในสถานะของพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบุญบารมีเพื่อจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล ผนวกกับแนวคิดของสังคมไทยที่ยกย่องกษัตริย์เป็นพระโพธิสัตว์หรืออาจจะมีสถานภาพเสมือนพระพุทธเจ้า สังเกตได้จากการเรียกพระราชโอรสที่เกิดจากพระอัครมเหสีว่าสมเด็จหน่อพระพุทธเจ้า จึงมีทั้งศักดิ์และสิทธิ์ที่จะกล่าวสั่งสอนพระภิกษุสงฆ์ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด ดังที่วิทยา สุจริตธนารักษ์ (2559 : 194) กล่าวไว้ว่า พระมหากษัตริย์เป็นดังพระโพธิสัตว์ที่หวังจะช่วยมนุษย์ให้พ้นทุกข์ ทรงมีสภาพเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องจากพสกนิกรให้เป็นผู้ปกครอง ทรงเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ทรงยึดถือและปฏิบัติธรรมตามนัยแห่งธรรมราชา และทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ชำระให้บริสุทธิ์และให้เป็นปึกแผ่น

1.2 สอนให้ทำความดี

การทำความดี คือ การประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรมจรรยา มุ่งกระทำความดี ละเว้นความชั่ว ทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใสอยู่เสมอ บุคคลใดที่กระทำแต่สิ่งดีงาม ไม่ประพฤติผิดศีลธรรม เมื่อพบอุปสรรคหรือภัยอันตรายต่าง ๆ มักมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาคอยช่วยเหลือคุ้มครองให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยดี ดังตอนที่ท้าวบัวถูกลอยแพไปติดยังเกาะกลางแม่น้ำโขง แต่ด้วยบุญกุศลและความดีที่เคยสร้างมาในชาติปางก่อน จึงทำให้แท่นศิลาบาตรที่นั่งของพระอินทร์เกิดการแข็งกระด้าง ทำให้พระอินทร์มองลงมายังโลกมนุษย์และเห็นความเดือนร้อนของท้าวบัว จึงได้ลงมาช่วยเหลือ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	แพก็ไป	จอดยงกอไค	ฟ่างดอน
ก็จึง	ไหลไปค้ำ	ดอนโขงเกาะไทย	
	แพก็ค้ำ	อยู่หั้นซ้ำซัง	บ่ไหล
ดูตั้ง	หลายวันได้	หลายคืนทัดเที่ยง	
	หลายขอบเข้า	ละคูได้ขอบ	แท้แล้ว
ก็จึง	ฮ้อนออกให้ ⁵¹	ที่นั่งอินตา	
	หินศิลาบาตไต้	เลยกะด่างแก่นแข็ง	
อินก็	หลิง ⁵² ไฮไต้	เมื่อเหนือหลิงล่า	คุณั้น

⁵¹ ไต้ หมายถึง ผู้เป็นใหญ่

⁵² หลิง หมายถึง เล็ง, แลดู

ก็จึง	เห็นแจ่มเจ้า	คาค้างอยู่ตอน	แท้แล้ว
อันนี้	บ่ใช่คนชั่วฮ้าย	ผู้ถ้อยสามาน	เจ้าเฮย
	ตั้งแม่นลับพะยู	หน่อพุตโท ⁵³ เป็นเจ้า	
แต่นั้น	อินตาเจ้า	แสวงลงเฮวฮีบ	

อินก็	นิละมิตสร้าง	สาลาหลังไหย่	
	มีทั้งสุดเสื่อ	กั้งบังไว้ชูอัน	
มีทั้ง	สาดอ่อนเกียง	สุดเสื่อปูไป	
มีทั้ง	เกียนพมหลาย	สาดงาปูไว้	ทางบน
	เพียงมุงเม็ก	มะนียอดช่อฟ้า	เหลือองเหลืออม
แต่คำ	อินก็นิละมิตสร้าง	วังโบกชะละนี้	
	มีบัวทอง	เกิดในทันนั้น	
	น้ำนั้นใสส่อง	แจ้งเสมอแว่น	ย้อยทวิ
	บัวบานหลาย	เกิดในทันนั้น	
อินก็	นิละมิตสร้าง	สวนอาสาอุตทยาน	
	ลับพะสันมี	เกิดในทันนั้น	
		(ท้าวแบ้ : 8/2/1-9/1/4)	
ก็บ่	มีเดียดฮ้อน	ลับพะสิ่งโไพไฟ	
	อยู่ชะบาย	สุกสำลานบ่มีฮ้อน	

.....

เป็นแต่	ขุนแจ่มเจ้า	บาส้างแต่หลัง
---------	-------------	---------------

(ท้าวแบ้ : 11/1/1-11/1/2)

ถอดความได้ว่า แผของท้าวแบ้ลอยไปติดที่เกาะกลางแม่น้ำโขงอยู่หลายวัน จนแพ่นศิลา
บาตรที่นั่งของพระอินทร์เกิดการแข็งกระด้าง พระอินทร์จึงมองลงมายังโลกมนุษย์เห็นท้าวแบ้ได้รับ
ความเดือดร้อน และรู้ทันที่ว่าท้าวแบ้เป็นคนดีและจะเป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคตกาล ด้วยผลบุญที่ได้

⁵³ พุตโท หมายถึง พระพุทธรูปเจ้า

กระทำไว้ในชาติก่อน พระอินทร์จึงได้ช่วยเหลือโดยการสร้างศาลาที่อยู่อาศัย สระบัว และสวนอุทยาน ให้ทั่วแบริ้วอย่างสุขสบาย

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนให้ทำความดีผ่านเหตุการณ์สำคัญของเรื่อง โดยแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีบุญบารมีและสั่งสมความดีมานั้น เมื่อได้รับความเดือดร้อน ตกทุกข์ได้ยาก เทพเทวดาจะมาช่วยเหลือให้รอดพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ ตามความเชื่อของสังคมไทย พระอินทร์เป็นผู้ทรงธรรม มีความเมตตา คอยช่วยเหลือมนุษย์ที่ได้รับความเดือดร้อน ดังที่สุภณิดา เชื้ออินตะ (2544 : 70) กล่าวไว้ว่า พระอินทร์ในสังคมไทย มีฐานะเป็นผู้พิทักษ์จรรยาบรรณและช่วยเหลือผู้ที่ทำความดี ส่งผลให้คนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชนเกิดความเลื่อมใสและเชื่อมั่นในเรื่องของการทำบุญ ละบาป จนเกิดเป็นค่านิยมของสังคมพุทธว่าอนิสงส์ผลจากการทำความดีนั้น จะส่งผลให้ผู้ที่กระทำมีชีวิตที่สุขสบาย ในกายภาคหน้าทั้งในชาตินี้และชาติต่อไป และถ้าทำความดีสูงสุดก็สามารถจุดไปเป็นพระอินทร์ในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ได้ ซึ่งความเชื่อเหล่านี้จะส่งผลให้สังคมเกิดความสงบสุข คือ สามารถทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ไม่มีการเบียดเบียนผู้อื่น มีความเมตตากรุณาต่อผู้ที่ด้อยกว่าตน และยังสามารถกล่อมเกลาคิดใจของคนให้มีความอ่อนโยนมากขึ้น ซึ่งความเชื่อในเรื่องของพระอินทร์และเหล่าเทวดาบนสวรรค์นั้น เป็นเสมือนกฎหมายที่ใช้ควบคุมและถือเป็นระเบียบกฎเกณฑ์ทางด้านความประพฤติที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตนของคนในอดีต เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงผลแห่งการกระทำของตนเป็นสำคัญ ทั้งนี้จะมีการสร้างพระอินทร์ให้เป็นตัวละครที่คอยช่วยเหลือคนดี และช่วยจรรโลงสังคมให้น่าอยู่ หรือทำให้กลุ่มคนส่วนใหญ่มาอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ส่วนผู้ใดที่ฝ่าฝืนหรือทำผิดกฎของสังคมก็จะถูกลงโทษให้เห็นเป็นตัวอย่างได้ชัดเจน หรือเปลี่ยนจากนามธรรมให้เป็นรูปธรรม เพื่อเตือนให้ผู้คนในสังคมให้มุ่งมั่นกระทำแต่ความดีเป็นที่ตั้ง

แนวคิดและความเชื่อในเรื่องของพระอินทร์ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ทั้งในลักษณะที่เป็นเทวดาผู้พิทักษ์รักษาคนดี ทำหน้าที่ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่มวลมนุษย์ที่ได้รับความเดือดร้อนจากเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งการทำหน้าที่เป็นองค์ศาสนูปถัมภก ช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปในดินแดนชมพูทวีป ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องของพระอินทร์ที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยนี้ มีที่มาจากวรรณคดีบาลี-สันสกฤตของอินเดีย กล่าวคือ เมื่อครั้งพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาสู่ประเทศไทย การรับเอาแนวคิดและความเชื่อต่าง ๆ จึงถูกถ่ายทอดโดยผ่านทางงานวรรณกรรมของไทย และการประกอบพิธีกรรมในราชสำนัก ทั้งนี้นอกจากจะรับอิทธิพลของพุทธศาสนาจากอินเดียแล้ว ไทยเรายังรับเอาแนวคิด ความเชื่อ และพิธีกรรมของลัทธิพราหมณ์ในศาสนาฮินดูเข้ามาด้วย ดังนั้นเรื่องราวที่เกี่ยวกับพระอินทร์จึงเกิดการผสมผสานกันระหว่างแนวคิดในวรรณกรรมพุทธศาสนากับแนวคิดในวรรณคดี

สันสกฤตของลัทธิพราหมณ์ และบทบาทของพระอินทร์ส่วนใหญ่ก็มักจะปรากฏในด้านดีที่กล่าวถึงการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่น ปกป้องคุ้มครองโลกมนุษย์ และรักษาความสงบสุขบนสรวงสวรรค์เป็นสำคัญ (สุภณิดา เชื้ออินต๊ะ, 2544 : 106)

อีกทั้งยังปรากฏตัวละครครุฑและนาคที่คอยช่วยเหลือท้าวแบ้ให้ผ่านพ้นจากอุปสรรคต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี ดังตอนที่ ท้าวแบ้อธิษฐานวอนไหว้ครุฑและนาคให้มาช่วยเหลือเนรมิตสินสอดในการแต่งงานของท้าวแบ้และนางท่ามา นาคจึงนำเงิน ทอง ช้าง ม้า และสิ่งของต่าง ๆ มาถวาย ส่วนครุฑก็เนรมิตสะพานเงิน สะพานทอง กล้วย อ้อย และทาสหญิงชายไว้ให้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อนั้น	จันโทขึ้น	ลาตีเถิงเที่ยง	
	บาบ่าวน้อย	แพงล้านบ่นอน	
เจ้าก็	คณิง ⁵⁴ เถิงไท่	นาโคคุดนาก	
ขอให้	มาอยู่ค้ำ	ชูช้อยตั้งคณิง	แต่ท่อน
ก็จึง	ฮ้อนฮอดท้าว	นาโคนากใหญ่	
เจ้าก็	ขนเงินค้ำ	ออกมาถวายเจ้า	
	เงินค้ำลัน	กองมะนีนบโกด	
	ช้างแลม้า	ได้พ้อฮ้อยชูตัว	
	บ่อาดไฮ้	สับพะสิ่งเงินค้ำ	นานา
	มีอะเนก	นองเหลือลัน	
ก็จึง	ฮ้อนฮอดเท้า	คุดใหญ่หิมมะพาน	
คุดก็	ทะยานตนเหาะ	หอบทะยานเถิงเจ้า	
คุดก็	นิละมิดสั่ง	ข้าวเงินพ้อมข้าวค้ำ	เกาะก่าย
	ทั้งก้วยอ้อย	มีพ้อมชูอัน	
กับทั้ง	ทาสาข้า	ยิงชายฮ้อยคู่	
	บังเกิดพ้อม	มีแท้ชูอัน	
คุดก็	นิละมิดแล้ว	กับกายเลยหนี	
เถิงแห่ง	ห้องหิมมะพาน	อยู่เย็นในห้อง	

(ท้าวแบ้ : 18/1/4-18/2/4)

⁵⁴ คณิง หมายถึง คิตถิง

ถอดความได้ว่า เมื่อเวลาเที่ยงคืนท้าวแบ้ได้อิฐฐานถึงพญาครุฑและพญานาคขอให้มาช่วยเหลือ เรื่องจึงร้อนถึงพญานาคต้องขนเงินทอง ช้างม้า และสิ่งของต่าง ๆ มาให้ และร้อนถึงพญาครุฑที่ต้องมาเนรมิตสร้างสะพานเงินสะพานทอง กล้วยอ้อย และทาสหญิงชายให้ท้าวแบ้

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพญาครุฑและพญานาค เป็นตัวละครที่คอยช่วยเหลือคนดี ซึ่งจากพฤติกรรมของท้าวแบ้ก็กล่าวได้ว่า ท้าวแบ้เป็นคนดี มีความเมตตา และชอบสร้างบุญกุศล ดังตัวอย่างว่า “เขาก้ทำบุญสร้างปาละมีผายเมื่อ ก็ม่มีเดียดฮ้อนอยู่ล้างแต่ทาน” (ท้าวแบ้ : 84/1/2) ดังนั้นเมื่อท้าวแบ้พบเจอปัญหาอุปสรรคที่ไม่สามารถจะแก้ไขได้ ด้วยความดีและบุญบารมีที่ได้ทำไว้ จึงทำให้พญาครุฑและพญานาคเข้ามาช่วยเหลือให้ผ่านพ้นอุปสรรคไปได้เสมอ ดังที่สมัย วรรณอุตร (2561 : 11) กล่าวไว้ว่า วรรณกรรมอีสานเสนอให้เห็นว่า นาคและครุฑ มีอำนาจเหนือธรรมชาติ มักจะให้คุณแก่มนุษย์ที่มีคุณธรรม และทำร้ายบุคคลที่ทุศีล

นอกจากนั้นในตัวอย่างข้างต้นยังสะท้อนความเชื่อเรื่องครุฑและนาคที่มีต่อสังคมไทย ดังที่ กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์ (2555) ซึ่งศึกษามโนทัศน์เรื่องนาคของชนชาติไทย กล่าวว่า มโนทัศน์เรื่องนาคของชนชาติไทแสดงให้เห็นว่านาคเป็นสัตว์กึ่งเทพที่ศักดิ์สิทธิ์มีลักษณะคล้ายงูใหญ่ มีอิทธิฤทธิ์อำนาจเหนือมนุษย์จึงสามารถช่วยเหลือและปกป้องคุ้มครองมนุษย์ ส่วนครุฑนั้น ยมโดย เพ็งพงศา (2521 : 11) กล่าวว่า มีความเชื่อและความนิยมยกย่องครุฑว่าหากนรชนผู้ใดเคยฟังเรื่องครุฑกิติ อ่านเรื่องครุฑในที่ประชุมพราหมณ์กิติ ย่อมจะไปสู่สวรรค์ ได้บุญแรงโดยแท้ จากที่กัญญรัตน์ เวชชศาสตร์ และยมโดย เพ็งพงศา ได้กล่าวถึงครุฑและนาคแสดงให้เห็นว่า ครุฑและนาคเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่สังคมไทยให้ความเคารพยกย่องเป็นดังเทพเจ้าผู้ให้คุณให้โทษแก่มวลมนุษย์ได้ อีกทั้งเชื่อว่าครุฑและนาคคุ้มครองปกป้องผู้ที่กระทำความดี

อย่างไรก็ตามความเชื่อเรื่องครุฑและนาค นอกจากจะเป็นเทพที่คอยช่วยเหลือมนุษย์ที่กระทำความดีแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งได้รับอิทธิจากวรรณคดีเรื่องไตรภูมิพระร่วง ซึ่งในตัวอย่างข้างต้นปรากฏตัวละครครุฑ นาค และมีการอ้างถึงป่าหิมพานต์ ดังที่ทวีศักดิ์ ญาณประทีป (2536 : 81) กล่าวไว้ว่า ไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณคดีที่เป็นแม่บทของวรรณกรรมไทยทั้งปวงและมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมในสมัยหลัง วรรณกรรมในสมัยหลัง ๆ เกือบทุกเรื่องมีเรื่องไตรภูมิแทรกอยู่หรือไม่ก็กล่าวอ้างถึงสิ่ง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในไตรภูมิ เช่น ครุฑ นาค ป่าหิมพานต์ ทิวเขาสัตบริภัณฑ์ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะความบันเทิงใจของผู้แต่งที่ได้รับจากไตรภูมินั่นเอง

1.3 สอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน

การอ่อนน้อมถ่อมตน คือ การไม่แสดงออกถึงความสามารถที่ตัวเองมีอยู่ให้ผู้อื่นทราบ เพื่อข่มผู้อื่นหรือเพื่อโอ้อวด แต่แสดงความสงบเสงี่ยมเจียมตัว เพื่อให้ผู้อื่นรักใคร่ เห็นอกเห็นใจตนเอง ดังตอนที่ ยาจำสวณไปขอความช่วยเหลือจากนายสำเภาให้พาตนและท้าวแบ้อออกจากเกาะกลางแม่น้ำโขงด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บัดนี้	กล่าวถึงพะกะสัตไถ่	จาละจาตอมยา	
ท้าวก็	อดอดอดด้าน	ดอมเถ้าย่านาย	ย่าเลย
เจ้าจง	ก็เอาพ้อม	แดงโมหน่วย ⁵⁵ ใหญ่	
	ไปخاب ⁵⁶ ไหว้	ชะเพาค้าออกหนี	ย่าท่อน
แต่นั้น	ยาก็เก็บเอาได้	แดงโมหน่วยใหญ่	
	ไปخابไหว้	นายชะเพาค้า	ออกหนี
	ยาก็ยอ้อยอง	นายชะเพากัมขาบ	บ่ซ้า
	ก็ขอลอบเข้า	ชะเพาเจ้าออกไป	แต่ท่อน
		
แต่นั้น	ชาวชะเพาด้าน	ขานนายค้ำม่วน ⁵⁷	
	เป็นเหตุด้วย	นายเถ่าสิ่งใด	นี้ได้
		(ท้าวแบ้อ : 12/1/3-13/1/1)	

ถอดความได้ว่า ยาจำสวณนำผลแดงโมผลใหญ่ไปก้านลิห้วนนายสำเภา เพื่อขอติดเรือออกจากเกาะกลางแม่น้ำโขง พร้อมทั้งกล่าวคำยกย่องสรรเสริญนายสำเภา เมื่อนายสำเภาได้ฟังคำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานของยาจำสวณจึงทำให้ยอมช่วยเหลือ

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน โดยยาจำสวณแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน พุดจาไพเราะ กราบไหว้แสดงความเคารพ และนำผลแดงโมไปก้านลิต่อนายสำเภา ทำให้นายสำเภารับท้าวแบ้อและยาจำสวณขึ้นเรือสำเภาออกจากเกาะกลางแม่น้ำโขง จากพฤติกรรมของ

⁵⁵ หน่วย หมายถึง ผล, ลูก

⁵⁶ ขาบ หมายถึง กราบ

⁵⁷ ค้ำม่วน หมายถึง ถ้อยคำที่ไพเราะ

ยาจำสวณสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนที่ปฏิบัติต่อนายสำเภา จึงทำให้ได้รับความช่วยเหลือในที่สุด

นอกจากนี้การกราบไหว้นายสำเภา ยังสะท้อนโลกทัศน์ไทยที่แสดงออกถึงความอ่อนน้อมต่อกันของคนในสังคมไทย ดังมีภาชิตว่า “มืออ่อน” มืออ่อนในที่นี้หมายถึง นอบน้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้น้อยควรแสดงออกถึงความเคารพ ให้เกียรติ และมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ทั้งนี้การมีมารยาททางสังคมดังกล่าวก็เพื่อให้การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นเรียบร้อย และการมีมารยาททางสังคมที่ดีเหมาะสมนั้น อาจเป็นเสมือนใบเบิกทางสู่ความสำเร็จในชีวิตได้ (สาคร สมเสร็จ, 2562 : 23) ดังที่ย่าจำสวณใช้ความอ่อนน้อมถ่อมตนเอาชนะใจนายสำเภาให้ช่วยเหลือตนในที่สุด และนายสำเภาภักย์ยาจำสวณก็ได้แสดงความอ่อนน้อมถ่อมตนตอบกลับต่อท้าวแบ้ในฐานะชนชั้นปกครองดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	2 ข้าเฝ้าเหลียวเห็นท้าว	บาบุญบุดตะลาด	
คือคู่	อินอยู่ฟ้า	ลงสั่งสืบแทน	แท้แล้ว
2 เฝ้า	ก็ยมมือไหว้	บาบุญบุดตะลาด	
คิดว่า	บ่แมนแจ่มเจ้า	บาท้าว ⁵⁸ แต่หลัง	แท้แล้ว
แต่นั้น	บาคาน ⁵⁹ ต้าน	ดอมนายตนพ่อเจ้า	
	อย่าก้มขาบไหว้	ตนช้อยบ่ควน	พ่อเฮย
ช้อยนี้	แมนลูกเจ้า	ตนพ่อเอาไป	นั่นแล้ว
อย่าได้	วันทาวอน	บ่ควนจึงแท้	

(ท้าวแบ้ : 93/1/1-93/1/2)

ถอดความได้ว่า เมื่อย่าจำสวณและนายสำเภาพบท้าวแบ้ที่มีรูปร่างงดงามเป็นครั้งแรกก็จำไม่ได้จึงก้มลงกราบ พอเห็นดั่งท้าวแบ้รีบเข้าไปห้ามและอธิบายว่าตนคือบุตรของทั้งสองจะมากราบไหว้เช่นนี้เป็นการไม่สมควร

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนของยาจำสวณและนายสำเภาที่ปฏิบัติต่อท้าวแบ้ในฐานะกษัตริย์ซึ่งทุกคนต้องให้ความเคารพยำเกรง การกราบไหว้ท้าวแบ้ยังแสดง

⁵⁸ บาท้าว หมายถึง ผู้ชาย

⁵⁹ บาคาน หมายถึง ชายหนุ่ม

ให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบอำนาจนิยม และการดำรงอยู่ในความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ซึ่งการมองโลกในลักษณะนี้จึงมองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ไม่เท่าเทียมกัน โดยจะยกย่องและให้คุณค่าต่อผู้ที่มีสถานภาพเหนือกว่าทั้งอำนาจ อภิสัทธา ตำแหน่ง และเกียรติยศ (สาคร สมเสร็จ, 2562 : 26-27) แต่ในขณะเดียวกันท้าวแบ๊ก็ไมยอมให้ยาจำสวนและนายสำเภากราบไหว้ โดยให้เหตุผลว่าบิดามารดาไม่ควรจะมาราบไหว้บุตร จากเหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูที่ท้าวแบ๊มีต่อยาจำสวนและนายสำเภา ถึงแม้ว่าจะได้เป็นกษัตริย์ปกครองบ้านเมืองก็ยังไม่เคยลืม ว่าใครเป็นผู้เลี้ยงดูช่วยเหลือในยามที่ตนลำบาก

1.4 สอนให้บุตรตระหนักถึงความรักของมารดา

มารดาเป็นผู้ที่ให้กำเนิดบุตร อบรม สั่งสอน ให้บุตรดำเนินชีวิตไปในทางที่ดีงาม เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อดูแลประคับประคองบุตรจนเติบโตใหญ่ ความรักของมารดาจึงถือเป็นความรักที่บริสุทธิ์ควรค่าแก่การยกย่องสรรเสริญ ดังจะเห็นได้จากตอนที่พระมารดาพบกับท้าวแบ๊เป็นครั้งแรกหลังจากถูกลอยแพ แล้วพรรณนาถึงความรัก ความห่วงใยที่มีต่อท้าวแบ๊ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	บาไทท้าว	ยอมมอบบพ่	
ข้อยนี้	ตั้งหากแม่ลูกเจ้า	บุญกว้างพ่พยา	แท้แล้ว
แต่นั้น	ลาซาเจ้า	ยินดีชมชื่น	
เจ้าก็	อุ้มแจ่มเจ้า	บาท้าวจูบชม	หั้นแล้ว
กับทั้ง	มาตาเจ้า	เทวีตนแม่	
ก็จึง	อุ้มแจ่มเจ้า	ตั้งฮุ่งหลังคึด	
เมื่อนั้น	ลาซาเจ้า	ปิดตาตนพ่	
บอกให้	เสเน็ดพ้อม	เอาเจ้าใส่แพ	นั้นนา
เหลือที่	แม่นี้ใจวอนไหว้	อินพมชูช้อย	จึงแล้ว
แม่ก็	ฮ้องฮ้ำให้	นำเจ้าฮ้ำไฮ	แม่นา
กับทั้ง	ชาวเมืองพ้อม	กัวตายฮ้านสิ้น	
เขาก็	มาพ้ำพ้อม	เอาเจ้าล่องไหล	แม่แล้ว
ก็บ่	เสียแวงแม่	สั่งเจ้าบาคานตนลูก	จึงน้อ
บัดนี้	หายโสกได้	เห็นหน้าอยู่เย็น	แม่ทอน

(ท้าวแบ๊ : 67/2/1-67/2/4)

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ็กราบพระบิดาพระมารดาและบอกความจริงว่าตนเป็นโอรสของทั้งสอง พระมารดาดีใจมากจนร้องไห้ และได้พรรณนาความรักความห่วงใยที่มีต่อท้าวแบ็ เมื่อครั้งท้าวแบ็ถูกนำไปลอยแพ

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนให้บุตรตระหนักถึงความรักของมารดา โดยพระมารดาพรรณนาถึงตอนที่ท้าวแบ็ถูกลอยแพ ว่าพระมารดาสุดแสนจะทุกข์ทรมาน ร้องไห้คร่ำครวญ วอนให้พระอินทร์ พระพรหม ให้มาช่วยเหลือปกป้องคุ้มครองท้าวแบ็ จะเห็นได้ว่าจากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนผ่านพฤติกรรมตัวละครพระมารดา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรักความผูกพันอันยิ่งใหญ่ของมารดาที่มีต่อบุตร ถึงแม้ว่าทุกคนในเมืองจะพร้อมใจกันให้นำท้าวแบ็ไปลอยแพ เพราะโหราทำนายว่าเป็นกาลกัณฐ์ต่อบ้านเมือง แต่พระมารดาไม่เคยรังเกียจและรักบุตรของตนน้อยลงเลย ความรักของมารดาที่มีต่อบุตรจึงยิ่งใหญ่สุดที่จะพรรณนาได้

ผู้หญิงในฐานะมารดานั้นจัดเป็นฐานะที่ได้รับการยกย่องมาตั้งแต่ยุคศาสนาพราหมณ์ คือ ยุคก่อนพุทธกาล พระพุทธศาสนาถือว่ามารดาและบิดาเป็นพรหมของบุตร เพราะมีพรหมวิหาร 4 ประการ คือ เป็นผู้ที่มีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ธรรมทั้งสี่ประการนี้แสดงให้เห็นว่ามารดาและบิดาเป็นผู้ให้ ไม่มีข้อใดที่แสดงว่ามารดาต้องการอะไรจากบุตร (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2541 : 96-97) ซึ่งการแสดงออกของพระมารดาสะท้อนพฤติกรรมตรงกับหลักธรรมพรหมวิหารสี่ทางพุทธศาสนา ได้แก่ เมตตา ดั่งการแสดงออกของพระมารดาที่มีความปรารถนาดีต้องการให้ท้าวแบ็มีความสุข กรุณา ดั่งเหตุการณ์ที่ท้าวแบ็ตกอยู่ในอันตรายจะถูกนำไปลอยแพ พระมารดาก็พยายามช่วยให้ท้าวแบ็พ้นจากอันตราย มุทิตา ดั่งเหตุการณ์ที่พระมารดาพบกับท้าวแบ็และเห็นท้าวแบ็มีความสุข พระมารดาก็พลอยยินดีด้วย และอุเบกขา ดั่งเหตุการณ์ที่พระบิดาและพระมารดาปล่อยให้ท้าวแบ็ปกครองบ้านเมืองด้วยตนเอง โดยพระมารดาและพระบิดาจะให้ความช่วยเหลือเมื่อบุตรต้องการ

1.5 สอนให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี

ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นสิ่งที่สังคมยึดถือปฏิบัติกันมาอย่างช้านาน โดยการสร้างสรรค์จากบรรพบุรุษสู่คนรุ่นหลัง ซึ่งมักแฝงไปด้วยศีลธรรมจรรยา ความเชื่อต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญของคนในสังคม

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ็ ปรากฏการสอนให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีจำนวน 2 ประเพณี ได้แก่ การสว่ขอแต่งงาน และการเจริญสัมพันธไมตรี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.5.1 การสว่ขอแต่งงาน

การสว่ขอแต่งงานถือเป็นประเพณีไทยที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างช้านาน ซึ่งเป็นการเจรจาย่างเป็นทางการของผูัใหญ่ทั้งสองฝาย การสว่ขอนี้จะมีการตกลงกันเรื่องสินสอดและการเตรียมงานต่าง ๆ ตามธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติกันมา ดังตอนที่นายสำเภาสว่ขอนางทำมาพระธิดาของพระเจ้ากรุงจีนให้แก่ท้าวแบ้ โดยพระเจ้ากรุงจีนเรียกค่าสินสอดตามโบราณราชประเพณีที่ได้กระทำมาดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อนั้น	ลาซาเจ้า	พยาหลวงด้านตอบ	
เฮาก็	ถามลูกเต้า	นงหน้าชูคน	แท้แล้ว
อันว่า	ทำมาน้อย	ชั้นเอาก็คงคือ	แท้แล้ว
ท่อว่า	สินสูได้	พอฮ้อยก็จึงเอา	เจ้าเฮย
เฮาจิ	ขาดค่าน้อย	ตามแต่บุลาน	
	ตามคองเมือง	แต่ปะถมเกล้า	
อันแต่	เงินค่าได้	พอแสนตาง	
	ช่างมาได้	พอฮ้อยชูตัว	
อัน 1	ข้างยั้งพ้อม	ข้าชายฮ้อยคู่	
	หาให้ได้	ปานนั้นจึงเอา	เจ้าเฮย
อัน 1	นั้นให้สร้าง	ข้าวเงินพ้อมข้าวคำ	เกาะกาย
ตั้งแต่	ทางทำพุ้น	เถิงเท้าฮอดเฮา	แต่ท่อน
อัน 1	ให้ปลูกกล้วย	เคือเงินพ้อมเคือคำ	แถวถี้
ปลูกแต่	ทางทำพุ้น	เถิงเท้าฮอดโฮง	
ก็จึง	สมกะสัดไท้	บาบุนตนปะเส็ด	
คั่นว่า	หาให้ได้	ปานนั้นจึงจีเอา	เจ้าเฮย

(ท้าวแบ้ : 16/2/4-17/2/1)

ถอดความได้ว่า พระเจ้ากรุงจีนเรียกค่าสินสอดนางทำมาตามโบราณราชประเพณีของบ้านเมืองที่ได้กระทำมา ซึ่งประกอบด้วยเงินทองอย่างละแสนชั่ง ช่างม้าอย่างละ 100 ตัว ข้าทาสหญิงชาย 100 คู่ ให้สร้างสะพานเงินสะพานทอง และปลูกกล้วยที่ออกเครือมาเป็นเงินเป็นทองให้สมฐานะของกษัตริย์จึงจะยอมยกนางทำมาให้

จากตัวอย่างข้างต้นจะสังเกตได้ว่าพระเจ้ากรุงจีนได้เรียกค่าสินสอดตามโบราณราชประเพณีที่บ้านเมืองตนเคยปฏิบัติมา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าก่อนแต่งงานต้องมีการสู่ขอ และผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงจะเรียกค่าสินสอด ถึงแม้ว่าคำสอนข้างต้นไม่ได้สอนโดยตรง แต่เป็นการสอนผ่านเหตุการณ์ที่ตัวละครได้ดำเนินเรื่อง เพื่อสอนให้รู้จักขนบธรรมเนียมเรื่องการสู่ขอแต่งงานของสังคมไทย ว่าในการแต่งงานต้องมีการเรียกค่าสินสอดของฝ่ายผู้หญิงอีกด้วย

นอกจากนี้การที่ท้าวแบ้ขอให้นายสำเภามาทาบถามพระธิดาทั้ง 7 พระองค์ ของพระเจ้ากรุงจีนนั้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสังคมไทยในอดีตว่าผู้ชายค่อนข้างได้เปรียบผู้หญิงเรื่องการเลือกคู่ครอง แม้ว่าท้าวแบ้จะมีรูปร่างอัปลักษณ์หน้าตาคล้ายสัตว์ แต่ก็มีสิทธิ์ในการเลือกคู่ครองซึ่งต่างกับนางทำมาที่แล้วแต่พระเจ้ากรุงจีนจะเลือกให้ตามความเหมาะสม ดังที่ลักษณะ ศกุนะสิงห์ (2556 : 70-71) กล่าวไว้ว่า สังคมไทยสมัยก่อนผู้ชายมีโอกาสเลือกคู่ครองมากกว่าผู้หญิง แต่ผู้หญิงไม่ค่อยมีโอกาสเลือกคู่ แล้วแต่บิดามารดาหรือผู้ปกครองจะเห็นสมควรและจัดให้ สำหรับฝ่ายชาย ถ้าบิดามารดาหรือผู้ปกครองสนใจอยากได้หญิงใดมาเป็นศรีสะใภ้ หรือตัวผู้ชายเองสนใจหญิงใด ประการนั้นจะได้นำมาเป็นคู่ครองก็จะบอกบิดามารดาไปทาบถามสู่ขอ

1.5.2 การเจริญสัมพันธไมตรี

การเจริญสัมพันธไมตรี เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของรัฐมาตั้งแต่ครั้งสมัยสุโขทัย ซึ่งถือเป็นนโยบายทางการผูกมิตรกับอาณาจักรใกล้เคียง โดยจะแต่งตั้งราชทูตผู้มีความรู้ความสามารถของเมืองนั้นนำเครื่องราชบรรณาการไปถวาย เพื่อเจริญสัมพันธไมตรี ดังตอนที่เจ้าเมืองจำปาให้แต่งตั้งราชทูตนำเครื่องราชบรรณาการไปถวายเจ้าเมืองทุมมา พร้อมกับกำกับการส่งตัวยาจำสวนและนายสำเภาดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	พะกล่าวด่าน	จาท่อเสนา	
	เฮาจักวาง	นายไปบ่ควน	จิงแท้
ควนที่	เฮาแต่งห้าง ⁶⁰	ลาชะทูตไปนำ	ชอบตาย
	นำไปเถิง	แห่งเมืองพายัพ ⁶¹	
กับทั้ง	บันนะกานพ้อม	ของควนทุกสิ่ง	

(ท้าวแบ้ : 90/2/2-90/2/3)

⁶⁰ ห้าง หมายถึง เตรียม

⁶¹ พายัพ หมายถึง ข้างหน้า

ถอดความได้ว่า เจ้าเมืองจำปาสั่งสอนเสนาว่าการจะให้การให้ยาจำสวนกับนาย
สำเภาไปโดยลำพังเป็นการไม่สมควร ควรจะแต่งตั้งราชทูตนำเครื่องราชบรรณาการไปถวายด้วย

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการเจริญสัมพันธไมตรี โดยเจ้าเมืองจำปากล่าว
สอนเสนาว่าการให้ยาจำสวนกับนายสำเภาไปโดยลำพังเป็นการไม่สมควร ควรจะแต่งตั้งราชทูตนำ
เครื่องราชบรรณาการไปถวายเจ้าเมืองทุมมาด้วยจึงจะเหมาะสม เพื่อเป็นการแสดงไมตรีจิตที่ดีต่อกัน
ซึ่งตรงกับหลักฮีสตีสบสองคองสิบสี่ ดังที่พระบรมจจ จิตตกรโร (2560 : 28-29) กล่าวไว้ในคองสิบสี่
สำหรับกษัตริย์ไว้ว่า ให้มีสมบัติคูนเมือง ของมีค่าควนเมือง 14 อย่าง ดังนี้

1. หูเมือง มีทูตานุทูต ผู้สะหลาด มีป็นยาดี
2. ตามเมือง มีนักรบลาด บันนิต สอนกระทำ
3. แกนเมือง มีพะพิกขุสง ผู้แตกฉาน ฮอบฮู้ ในพะทำมะรวิน
4. ประตุเมือง มีอาวุธ ยุคโทปะกอน ไว้ป้องกันศัตรู
5. ฮากเมือง มีหมอสูฮฮา ทวยเหตุฮ้ายเหตุดี
6. เหง้าเมือง มีเสนาอำมาตผู้เที่ยงทำ
7. ชื่อเมือง มีโยทาทาน ผู้เก่งกำ
8. ฝาเมือง มีตาควานตาแสงผู้ซื่อสัต
9. ขางเมือง มีเจ้า ตั้งอยู่ในศีลทำ
10. เขตเมือง มีผู้สะหลาดคูนพื้นที่ตั้งเมือง
11. สะติเมือง มีคะหะบตติเสตถิและทวยคำ
12. ใจเมือง มีแพตผู้สะหลาด เชี่ยวชาน
13. ค่าเมือง มีพุมมีปากติมีลาคา ค่างวด
14. เมกเมือง มีเทวะดาอาฮักหลักเมือง

ในคองสิบสี่ข้างต้นจะเห็นได้ว่ากษัตริย์ควรมีสมบัติอันประเสริฐ 14 ประการ และ 1
ใน 14 ของสมบัติอันประเสริฐคือ หูเมือง หมายถึง ราชทูตผู้เฉลียวฉลาด ฉะนั้นเมื่อเสนาอำมาตย์ไม่มี
การแต่งตั้งราชทูตนำเครื่องราชบรรณาการไปถวายท้าวแบ้เจ้าเมืองทุมมา เจ้าเมืองจำปาจึงได้กล่าว
สอนว่าเป็นการไม่สมควร จึงให้มีการแต่งตั้งราชทูตและจัดเตรียมเครื่องราชบรรณาการ เพื่อการเจริญ
สัมพันธไมตรี

1.6 สอนให้กตัญญู

ความกตัญญูกตเวที เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์และเป็นบ่อเกิดของคุณธรรมอื่น ๆ เช่น ความเมตตา การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เพื่อนมนุษย์ เป็นต้น นอกจากมนุษย์ทุกคนต้องมีความกตัญญูกับบุคคลที่มีบุญคุณกับตนแล้ว ในฐานะบุตรต้องมีความกตัญญูตอบแทนพระคุณของบิดามารดา และระลึกถึงพระคุณบิดามารดาอยู่เสมอ

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ปรากฏการสอนให้กตัญญูกับบุคคลอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ กตัญญูต่อบิดามารดา และกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.6.1 กตัญญูต่อบิดามารดา

การกตัญญูต่อบิดามารดาถือเป็นมงคลสูงสุดของชีวิตบุตร ที่ได้ตอบแทนพระคุณที่อบรมเลี้ยงดูมาจนเติบโตใหญ่ บุตรคนใดที่กตัญญูทำการอุปการะบำรุงทางกายและทางใจต่อบิดามารดา บุตรผู้นั้นจะมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองไปเบื้องหน้า ดังตอนที่ นางคำหยาดขอให้ท้าวแก้วชุบชีวิตพระบิดา และพระมารดา ท้าวแก้วรับคำขอและกล่าวสอนนางคำหยาดว่า พระคุณของบิดามารดายิ่งใหญ่เหมือนดังแผ่นดิน ผู้ใดให้ความเคารพและกตัญญูจะทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า คุณพ่อแม่นี้ หนักถึงทอละนี⁶²
ไผ่ผู้ ยาแยง⁶³นบ ก็จึงเฮือง⁶⁴เมื่อหน้า

(ท้าวแก้ว : 54/2/3-54/2/4)

ถอดความได้ว่า พระคุณของพ่อแม่ยิ่งใหญ่มากกว่าแผ่นดิน ผู้ใดให้ความเคารพจะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนเรื่องความกตัญญูต่อพ่อแม่ ซึ่งตรงกับหลักฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสาน ดังที่มยุรี ปาละอินทร์ (2543 : 115) กล่าวในคองสิบสี่ คองลูกคองหลาน⁶⁵ไว้ว่า สตรีในฐานะลูกหลานให้ปฏิบัติหน้าที่ของลูกที่พึงปฏิบัติต่อพ่อแม่ ด้วยการปรนนิบัติพ่อแม่เสมือนเข้ารับใช้ ทำสิ่งใดไม่ควรให้พ่อแม่เสียใจ เคารพเชื่อฟังและกตัญญูต่อพ่อแม่

⁶² ทอละนี หมายถึง แผ่นดิน

⁶³ ยาแยง หมายถึง ยาเกรง, เคารพ

⁶⁴ เฮือง หมายถึง รุ่งเรือง

⁶⁵ คองลูกคองหลาน หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ลูกหลานพึงปฏิบัติต่อพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่

นอกจากคำสอนข้างต้นนี้จะตรงตามหลักฮีตสิบสองคองสิบสี่แล้ว ในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนายังกล่าวถึงความกตัญญูไว้เช่นกันว่า ความกตัญญูเป็นหลักการสำคัญหนึ่งในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถสังเกตได้ด้วยการกระทำความดีต่อกัน เป็นการแสดงถึงความปรารถนาดีของทุกคนโดยผลของการกระทำย่อมจะทำให้ตนมีความสุข และผู้อื่นมีความสุขด้วย เพราะเหตุนี้หลักการทางพระพุทธศาสนาจึงได้กล่าวยกย่องบุคคล ผู้มีความกตัญญูว่า “เป็นบุคคลที่หาได้ยากในยาก” ดังจะเห็นความปรากฏในพระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิกาย ว่าบุคคลที่หาได้ยากมี 2 จำพวก คือ บุพพการี คือ ผู้ทำอุปการะก่อน และกตัญญูกตเวที คือ ผู้รู้อุปการะที่เขาทำแล้วและตอบแทน (สุวรรณฐา สิม, 2560 : 18) จากพระไตรปิฎกจะเห็นได้ว่าความกตัญญูมีความสำคัญมากในสังคัมพุทธ ผู้ใดปฏิบัติจะมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองดังในตัวอย่างข้างต้นว่า “ไฟผู้ ย่าแยงนบ ก็จึงเอียงเมื่อหน้า” ดังที่สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร) (2539 : 461) กล่าวไว้ว่า ความกตัญญูทำให้มีเกียรติยศ การมีเกียรติยศทำให้มีความเจริญเดช ความเจริญเดชทำให้เป็นที่น่ารักใคร่ ความเป็นผู้ที่น่ารักใคร่ทำให้มีความน่าเคารพนับถือ เมื่อมีคนเคารพนับถือแล้ว ก็มีแต่ความเบิกบานสรสราญใจที่เกลียดก็หาย ที่หน่ายก็สิ้น บุญก็มาปัญญาเกิด ความมีบุญมาปัญญาเกิดนั้น ส่งเสริมให้มีความเจริญก้าวหน้า

อีกทั้งยังมีคำสอนในลักษณะเดียวกันนี้ ดังตอนที่ ท้าวแบ้ได้สั่งสอนนางคำหยาดว่าการจะละทิ้งพระบิดาพระมารดาไปอยู่กับท้าวแบ้ที่เมืองทุมมานั้นเป็นการไม่สมควร เพราะพ่อแม่มีพระคุณใหญ่หลวง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อนั้น	พะกะสัตเจ้า	โลมนางน้อยขนาด	
ลือจัก	ปะเผ่าผู้	บุนกว้างพ่อแม่ตน	ได้แต่
เจ้าหาก	เป็นมิ่งเหง้า ⁶⁶	มีลูกยิ่งเดียว	แท้หนา
สังจี	ไล่ ⁶⁷ ปิดตา	พ่อตนไปได้	นี้แต่
อันว่า	ปิดตาเจ้า	เหลือหัวหายาก	จึงแล้ว
อันว่า	ผัวชี้ฮ้าย ⁶⁸	หาได้งายตาย	ดอกนา

(ท้าวแบ้ : 71/2/4-72/1/1)

⁶⁶ เหง้า หมายถึง ต้นตระกูล, ทั้งหมด

⁶⁷ ไล่ หมายถึง ละทิ้ง

⁶⁸ ชี้ฮ้าย หมายถึง ไม่ดี

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ้พูดกับนางคำหยาดว่าจะละทิ้งพ่อแม่ผู้ที่มีบุญคุณไปได้อย่างไร เพราะนางคำหยาดเป็นลูกคนเดียวเปรียบเป็นของมีค่าแห่งวงศ์ตระกูล ซึ่งการจะทิ้งพ่อแม่เพื่อไปอยู่กับสามีนั้นเป็นการไม่สมควร

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ท้าวแบ้มีการกล่าวเปรียบเทียบกับบิดามารดากับสามีว่าบิดามารดามีพระคุณหาที่ใดเปรียบได้ ต่างกับสามีที่ไม่ดีจะหาเมื่อไรก็ยอมได้ สอดคล้องกับพฤติกรรมของท้าวแบ้ที่แสดงตนว่าเป็นผู้ชายที่ไม่ดีนั้น สะท้อนให้เห็นว่าท้าวแบ้ไม่ยอมให้นางคำหยาดเลือกตน และละทิ้งบิดามารดา เพราะการเลือกสามีแล้วทิ้งบิดามารดาถือว่าผิดจารีตประเพณีของสังคมไทย แสดงถึงการขาดความกตัญญูทวดต่อบิดามารดา

ความกตัญญูเป็นสิ่งสำคัญที่บุตรต้องพึงระลึกไว้อยู่เสมอ เพื่อจะได้หาโอกาสตอบแทนพระคุณบิดามารดา ซึ่งถือเป็นมงคลอันสูงสุดในชีวิต ดังตอนที่ พระมารดาได้กล่าวสั่งสอนท้าวแบ้ว่าเมื่อเติบโตใหญ่ได้เป็นกษัตริย์เมืองใดก็ตาม จงระลึกถึงมารดาอยู่เสมอและอย่าได้ลืมคำสั่งสอนดังตัวอย่างต่อไปนี้

แม่ก็	มีคำด่าน	บาคานแกลงสั่ง	
บัดนี้	เวนแจ่มเจ้า	บาท้าวก็หากมี	แม่แล้ว
เจ้าหาก	ไปอยู่ร้าง	เสวยลาดเมืองใด	ก็ดี
อย่าได้	มีใจลับ	เล่าลืมหักข้อย	
	อย่ามีใจเว้น	ลืมหักแม่สั่ง	จึงเทิน
ขอให้	สี่แจ่มเจ้า	คณิงให้แม่ตน	แต่ท่อน

(ท้าวแบ้ : 7/2/1-7/2/3)

ถอดความได้ว่า พระมารดาสั่งสอนท้าวแบ้ว่าหากได้เป็นกษัตริย์ปกครองเมืองใดให้ระลึกถึงมารดาอยู่เสมอ และอย่าลืมหักสอนของมารดา

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนให้ระลึกถึงพระคุณของมารดา ซึ่งตรงกับหลักอิติสิบสองคองสิบสี่ ดังที่มยุรี ปาละอินทร์ (2543 : 131) กล่าวในคองสิบสี่ คองลูกคองหลาน ไว้ว่า “ให้ลูกระลึกถึงพระคุณของบิดามารดา ถ้าท่านเสียชีวิตแล้วให้นึกถึงให้เหนือศีรษะยกไว้ในที่สูงเสมอ” จากข้อปฏิบัติในคองลูกคองหลานจะเห็นได้ว่า บุตรไม่เพียงระลึกถึงพระคุณของบิดามารดาตอนที่ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น แต่ต้องระลึกถึงพระคุณตลอดไป ถึงแม้ท่านจะเสียชีวิตไปแล้วก็ตาม ในคำสอนข้างต้น

นอกจากจะสะท้อนแนวคิดเรื่องความกตัญญูแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของมารดาที่ต้องอบรมสั่งสอนบุตรให้เป็นคนดีอีกด้วย

1.6.2 กตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

การกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เป็นการตอบแทนบุญคุณผู้ที่อุปการะช่วยเหลือ เมื่อยามที่ตกทุกข์ได้ยาก แม้เรื่องที่ช่วยเหลือจะมากหรือน้อยก็ตาม ต้องระลึกนึกถึงด้วยความซาบซึ้งใจอยู่เสมอ ดังตอนที่ ท้าวแบ้สั่งให้เสนาไปรับตัวย่าจำสวนและนายสำเภาที่อาศัยอยู่เมืองจำปามาเลี้ยงดู ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เจ้ากี้	ทงอยู่สำง	เสวยลาดทุมมา	
	พอปะหมาน	3 ขวบปีมาเต้า	
เจ้ากี้	คิดถึงไต้	ไอยะโกตนย่า	
เจ้ากี้	คิดบ่แล้ว	นำแก้วย่าตน	หั้นแล้ว
อันว่า	บุนคุณเจ้า	จำสวนมีมาก	จึงแล้ว
	ยามเมื่อ ทุกยากไเฮ้	มีแต่ไอยะโก	หั้นแล้ว
ไผ่	เห็นในน้ำ	ก็เล่ายังว่าฮ้าย	ดอกนา
อัน 1	ปิดตาเจ้า	นายชะเพาตนพ่อ	ก็ดี
แล้วเจ้า	หากทุกหมื่นชั้น	นำข้อยแต่หลัง	แท้แล้ว
บัดนี้	กูจักไเฮ้	ดุงตั้งขอย่าไอยะโก	
เอามา	เป็นมาตา	อยู่น่าเพียนเลี้ยง	
กับทั้ง	ปิดตาเจ้า	นายชะเพาตนพ่อ	
ให้เอา	มาพำพ้อม	เพียนเลี้ยงพำกัน	หั้นแล้ว

(ท้าวแบ้ : 84/1/2-84/2/1)

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ้ปกครองเมืองทุมมาได้ประมาณ 3 ปี ก็คิดถึงย่าจำสวนและนายสำเภาผู้ที่มีบุญคุณเลี้ยงดูตนมา จึงได้สั่งให้ทหารไปรับย่าจำสวนและนายสำเภามาเลี้ยงดูที่เมืองทุมมา

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนเรื่องความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ซึ่งเป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยสะท้อนผ่านพฤติกรรมของท้าวแบ้ที่รับตัวย่าจำสวนและนายสำเภามาเลี้ยงดู แม้ว่าคำสอนดังกล่าวจะไม่ได้กล่าวสอนโดยตรง แต่เมื่อพิจารณาพฤติกรรมและการแสดงออกผ่านลักษณะนิสัยของท้าวแบ้แล้วนั้น ผู้แต่งสะท้อนค่านิยมของสังคมไทยเรื่องความกตัญญูไว้อย่างชัดเจน จากตัวละครท้าวแบ้ ซึ่งได้พรรณนาผ่านตัวอย่างข้างต้นว่า เมื่อครั้งที่ตกทุกข์ได้ยากก็มีแต่ย่าจำสวนที่คอยอุปการะเลี้ยงดูมากับนายสำเภา ท้าวแบ้จึงระลึกบุญคุณของผู้อุปการะตนอยู่เสมอ ในฐานะของผู้มีพระคุณดุจบิดามารดา อาจกล่าวได้ว่าผู้ที่ให้ความช่วยเหลืออุปการะนี้ ได้ชื่อว่า “ผู้มีพระคุณ” ผู้ได้รับความช่วยเหลือควรรำลึกถึงอยู่เสมอ จะลืมเสียไม่ได้เลย และควรต้องหาทางตอบแทนบุญคุณในเมื่อมีโอกาส การสนองคุณนั้นทำได้หลายวิธี ไม่ใช่จะต้องมอบเงินทองหรือข้าวของให้เป็นการตอบแทนที่สำคัญก็คือการตอบแทนทางจิตใจ เมื่อถึงคราวที่ผู้เคยทำบุญคุณให้แก่ตน ตกอยู่ในฐานะที่ต้องการความช่วยเหลือ ก็ต้องให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดีตามกาลเทศะ ตามกำลังความสามารถของตนที่จะทำได้ จะโดยทางกำลังทรัพย์ กำลังความคิด หรือกำลังแรงงาน ก็ได้แล้วแต่กรณี (ทวีบุญยศ, 2524 : 34-37)

นอกจากนี้ยังปรากฏการแสดงความกตัญญูทวดที่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อเจ้าเมืองมิลิลาตอบแทนพระคุณของท้าวแบ้ที่ได้ปราบยักษ์และชุบชีวิตชาวเมืองมิลิลา โดยยกเมืองมิลิลาให้ท้าวแบ้ปกครอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อนั้น	ลาซาเจ้า	ยินดีชมชื่น	
	เห็นไพน้อย	คืนพ้อมชื่นชม	แท้แล้ว
พะก็	เขินแจ่มเจ้า	ขึ้นสู่ออกคำ	
	เสนาเมือง	แห่นำพ้อฮ้อย	
กับทั้ง	ลาซาเจ้า	พยาหลวงตนพ้อ	
	เวนมอบบ้าน	เมืองให้พะยอดคุณ	หันแล้ว
กับทั้ง	เมืองหลวงไว้	ให้บาคานตกแต่ง	จึงเทิน
ขอให้	สีแจ่มเจ้า	ทงสั่งสืบเมือง	พ้อทอน
อันว่า	บุญคุณเจ้า	เหลือหัวมีมาก	จึงแล้ว
	มาไผดข้อย	ปางนี้ก็จึงหาย	แท้แล้ว

(ท้าวแบ้ : 56/2/4-57/1/2)

ถอดความได้ว่า เจ้าเมืองมิลิลาดีใจมากที่ชาวเมืองพื้นถิ่นซัพอีกครั้ง จึงได้เชิญท้าวแบ๊ไปที่หอคำ เพื่อยกราชสมบัติเมืองมิลิลาให้ท้าวแบ๊ปกครองสืบต่อจากพระองค์ และกล่าวสรรเสริญท้าวแบ๊ว่ามีบุญคุณใหญ่หลวงที่มาช่วยเหลือชาวเมือง

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนให้รู้จักตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ ดังที่เจ้าเมืองมิลิลา ตอบแทนบุญคุณท้าวแบ๊ โดยยกเมืองมิลิลาให้ท้าวแบ๊ปกครอง ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงพฤติกรรมความกตัญญูของเจ้าเมืองมิลิลาเป็นอย่างยิ่ง และแสดงให้เห็นถึงการไม่ยึดติดในอำนาจหรือการปล่อยวางของเจ้าเมืองมิลิลาอีกด้วย เพราะค่านิยมของสังคมไทยเป็นสังคมที่ยึดติดกับอำนาจของผู้ปกครองเป็นหลัก จึงมีการยกย่องผู้ที่มีอำนาจให้ความเคารพ และเกรงกลัวว่ามี คนไม่มีอำนาจคนในสังคมจะไม่เกรงกลัว ดังนั้นคนไทยจึงต้องการเป็นผู้มีอำนาจ เพื่อรับการยกย่องและเกรงกลัวจากคนในสังคม (สาคร สมเสริญ, 2562 : 31) จากการศึกษาที่เจ้าเมืองมิลิลาไม่ยึดติดในอำนาจของตน จึงสะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณอย่างสูงสุด ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ทำลายความเห็นแก่ตัวอันเป็นศัตรูของความดี และความกตัญญูนี้จะนำไปสู่คุณธรรมในด้านอื่น ๆ อีกด้วย

1.7 สอนการครองเรือน

การครองเรือน เป็นการดำเนินชีวิตคู่ร่วมกันของสามีภรรยา การที่สามีภรรยามาใช้ชีวิตร่วมกันนั้น ย่อมเกิดปัญหา ข้อขัดแย้งต่าง ๆ จากพฤติกรรมของทั้งสองฝ่าย เพื่อให้เกิดความสุขความเจริญภายในครอบครัว จึงมีข้อควรปฏิบัติระหว่างกันของสามีภรรยา

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ๊ ปรากฏการสอนเรื่องการครองเรือนจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ หน้าที่ของสามี และหน้าที่ของภรรยา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.7.1 หน้าที่ของสามี

หน้าที่ หมายถึง กิจที่ต้องทำด้วยความรับผิดชอบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556ข : 1289) ในการครองเรือนของคู่สามีภรณานั้น ย่อมมีหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน เพื่อให้ครอบครัวอยู่อย่างมีความสุข ดังที่พระเมธีวราภรณ์ (2555 : 129-130) กล่าวไว้ว่า สามีมีหน้าที่ปฏิบัติต่อภรรยาให้มีความสุข โดยให้ความนับถือ ยกย่อง ให้เกียรติภรรยา มีใจหนักแน่นซื่อสัตย์ไม่นอกใจ ให้ภรรยาเป็นผู้จัดการภาระงานภายในบ้านไม่เข้าไปก้าวก่าย และหาเครื่องประดับ เครื่องแต่งกาย มามอบให้ภรรยาอยู่เสมอ จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ๊ ปรากฏการสอนเกี่ยวกับหน้าที่ของสามีจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ สามีต้องดูแลปกป้องภรรยา และสามีต้องมีใจหนักแน่น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.7.1.1 สามิต้องดูแลปกป้องภรรยา

สามิเป็นผู้ที่มีหน้าที่เลี้ยงดูและปกป้องภรรยาไม่ให้ได้รับความทุกข์ร้อนใด ๆ เพราะสังคมไทยในอดีตผู้ชายเป็นใหญ่เหนือผู้หญิง สามิจึงมีสถานะเป็นที่พึ่งของภรรยา ดังตอนที่ ท้าวแป้สู่นางคำหยาดกับเจ้าเมืองมิลิลาไปเป็นภรรยาอีกคน เจ้าเมืองมิลิลาจึงได้กล่าวสั่งสอน ท้าวแป้ก่อนจะยกนางคำหยาดให้ว่า เมื่อมีภัยอันตรายใด ๆ ก็อย่าทิ้งนางคำหยาด เมื่อได้ครองเมือง ทูมมาแล้วก็ต้องดูแลอย่าทำให้นางคำหยาดเสียใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หลอนว่า	มีโพยไฟ	ก็อย่าไล่นางน้อยแต่เนื้อ	
อัน 1	หลอนว่าเจ้า เสวยลาด	หากทงอยู่สำง ทุมมาก็ดี	
อย่าได้	ไล่นางเสีย	หม่นหมองสุนเส้า	แต่เนื้อ
อัน 1	หลอนว่านักสนม ⁶⁹ ล้น	เต็มโองสับส่อ	ก็ดี
ขอให้	สีแจ่มเจ้า	บาท้าวอย่าฟัง	แต่เนื้อ

(ท้าวแป้ : 73/2/1-73/2/2)

ถอดความได้ว่า หากมีภัยอันตรายอย่าได้ละทิ้งนางคำหยาด และเมื่อใดที่ได้ ขึ้นปกครองเมืองทุมมาก็อย่าทำให้นางคำหยาดเสียใจ หากมีนางสนมมากมายมาพุดจาญแห่ต่าง ๆ นานา ขอให้ท้าวแป้อย่าหลงเชื่อฟังคำเหล่านั้น

จากตัวอย่างข้างต้นกล่าวสอนว่าสามิต้องดูแลปกป้องภรรยาและไม่ทำให้ ภรรยาเสียใจ ซึ่งสาเหตุที่สอนในลักษณะนี้ก็เพราะเจ้าเมืองมิลิลาารู้ดีว่า เมื่อท้าวแป้ได้ครองเมืองทุมมา จะต้องมีนางสนมใหม่ ๆ เข้ามาถวายตัวเป็นบาทวาริจาริกาอยู่เสมอ เจ้าเมืองมิลิลาจึงได้กล่าวสอนเพื่อ เป็นการย้ำเตือนให้ท้าวแป้ไม่ลืมคำสอนของตน เพราะค่านิยมของสังคมไทยในอดีตที่นิยมผัวเดียว หลายเมีย ซึ่งไม่ใช่เรื่องผิดแปลกแต่เป็นเรื่องของโครงสร้างทางสังคมที่ผู้ชายมีอำนาจด้านเศรษฐกิจ เหนือผู้หญิง ผู้หญิงจึงจำเป็นต้องพึ่งพาและได้รับการปกป้องคุ้มครองจากผู้ชาย ดังที่อคิน ธิพัฒน์ (2527 : 26-31) กล่าวไว้ว่า ระบบผัวเดียวหลายเมียเป็นที่ยอมรับและถือปฏิบัติในหลายสังคมใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นผลมาจากความต้องการแรงงานของรัฐและไพร่พลในยามศึกสงคราม การ ขาดกำลังไพร่พลเป็นลักษณะร่วมอย่างหนึ่งของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันเนื่องมาจาก

⁶⁹ นักสนม หมายถึง นางสนม

สงครามทำให้มีความจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมเพื่ออำนวยความสะดวกในการรวบรวมกำลังไพร่พล

อย่างไรก็ตามระบบหัวเดียวหลายเมียนิยมกันเฉพาะชนชั้นปกครอง แต่ชนชั้นล่างนิยมมีหัวเดียวเมีย อาจจะเป็นเพราะผู้ชายชนชั้นล่างไม่มีความสามารถในการเลี้ยงดูผู้หญิงหลาย ๆ คนได้

1.7.1.2 สามีต้องมีใจหนักแน่น

สามีเป็นดั่งเสาหลักของภรรยาและครอบครัว สามีจึงมีสถานะอยู่เหนือภรรยาทุกคน สามารถให้คุณและโทษได้ ด้วยเหตุนี้ภรรยาทั้งหลายจึงแก่งแย่งชิงดี ใส่ร้ายป้ายสีกัน ผู้เป็นสามีจึงต้องมีใจหนักแน่น ไม่ฟังความเข้าเดียว ดังตอนที่ ท้าวแบ้สู้ขอนางคำหยาดกับเจ้าเมืองมิตลาไปเป็นภรรยาอีกคน เจ้าเมืองมิตลาจึงได้กล่าวสอนท้าวแบ้ก่อนจะยกนางคำหยาดให้ว่าอย่าเชื่อฟังคำยุแหย่จากนางสนมทั้งหลาย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อัน 1	หลอนว่านักสนมล้น	เต็มโหงส์บัสสู	ก็ตี
ขอให้	สีแจ่มเจ้า	บาท้าวอย่าฟัง	แต่เนื้อ

(ท้าวแบ้ : 73/2/2)

ถอดความได้ว่า หากมีนางสนมมากมายมาพูดจาอุบายต่าง ๆ นานา ขอให้ท้าวแบ้อย่าหลงเชื่อฟังคำเหล่านั้น

จากตัวอย่างข้างต้นสอนว่าสามีควรมีใจหนักแน่น ไม่ควรเชื่อคำยุแหย่จากหญิงอื่น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าท้าวแบ้ต้องมีภรรยาเพิ่มอีกจำนวนหนึ่ง นอกเหนือจากนางท่ามาและนางคำหยาด และการมีภรรยาหลายคนก็ย่อมจะเกิดปัญหาการชิงดีชิงเด่นระหว่างผู้หญิงที่เป็นภรรยาด้วยกันเอง เจ้าเมืองมิตลาจึงสั่งสอนท้าวแบ้ไว้ไม่ให้เชื่อคำยุแหย่จากผู้หญิงเหล่านั้น

จากการศึกษาคำสอนคติทางโลกที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ ฉบับวัดท่ากนก อำเภอลำลูกเกด จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสาระคำสอนคติทางโลกกับบริบททางสังคม ดังจะเห็นได้ว่าคำสอนต่าง ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ล้วนแต่เป็นบรรทัดฐานหรือข้อตกลงทางสังคมของคนในสมัยนั้น โดยเกิดจากความรู้ ความคิด ค่านิยม และประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาของคนในท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดให้แก่คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติตาม เนื่องจากใน

สังคมมีบุคคลหลายสถานภาพด้วยกัน ดังนั้นคำสอนที่ปรากฏจึงมีการสอนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนตามสถานภาพ เช่น บทบาทหน้าที่กษัตริย์ บทบาทหน้าที่ประชาชน บทบาทหน้าที่พระสงฆ์ เป็นต้น และยังมีการสอนให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยสอนให้ กระทบความดี ละเว้นความชั่ว รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน กตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดาและผู้มีพระคุณ และยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ได้ปฏิบัติมาแต่ครั้งอดีต นอกจากนี้ยังมีการสอนเรื่องการครองเรือนเพื่อให้สามีและภรรยาที่เพิ่งแต่งงานได้มีแนวทางในการปฏิบัติตน เช่น ภรรยาต้องมีความอดทนอดกลั้น สามีต้องปกป้องดูแลภรรยา เป็นต้น ซึ่งคำสอนคติทางโลกทั้งหลายเหล่านี้ ย่อมทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำสอนกับบริบททางสังคมของชาวไทยหล่มได้เป็นอย่างดี

1.7.2 หน้าที่ของภรรยา

หน้าที่ของภรรยา ผู้หญิงที่เป็นภรรยาจะอยู่ในฐานะของการเป็นแม่เรือน ผู้ดูแลความเรียบร้อยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับครอบครัว (อภิวันท์ อดุลยพิเชษฐ, 2544 : 56) ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ เช่น การจัดดูแลบ้านให้เรียบร้อย รู้จักต้อนรับเพื่อนของสามีหรือแขกที่มาเยือน ซื่อสัตย์ไม่ประพฤติผิดนอกใจสามี รู้จักประหยัลดอดออมรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ และขยันหมั่นเพียรในงานทั้งปวง (พระเมธีวราภรณ์, 2555 : 129-130) จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ปรากฏการสอนเกี่ยวกับหน้าที่ของภรรยาจำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ ภรรยาต้องปรนนิบัติสามี ภรรยาต้องมีความอดทนอดกลั้น และภรรยาหลงกับภรรยน้อยต้องรักใคร่ปรองดองกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.7.2.1 ภรรยาต้องปรนนิบัติสามี

การปรนนิบัติสามีเป็นการหน้าที่ของภรรยาที่พึงกระทำในสังคมไทย ซึ่งเป็นการผูกใจสามีให้รักและเมตตาตน ดังตอนที่ นางท้าวแก้วต้องกลับเมืองทุมมากับท้าวแก้ว พระมารดาได้กล่าวสั่งสอนนางท้าวแก้วให้กลับเมืองทุมมาเป็นเพื่อนท้าวแก้ว และดูแลปรนนิบัติท้าวแก้วด้วยความเคารพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	แม่ตบถ้อย	ขานลูกทั้งเหง้า	
	สายใจเฮย	ค่อยไปเย้อเจ้า	
ให้เจ้า	เมื่อ ⁷⁰ เพื่อนท้าว	บุตตะลาดกุมมาน	แม่เท็น

⁷⁰ เมื่อ หมายถึง กลับ

ให้เจ้า บัวละบัด⁷¹ท้าว จอมขวัญผัวมิ่ง จิงเนื้อ
จงให้ เพียนบาคาน เกิงตาดอนอมไหว

(ท้าวแบ้ : 44/2/4-45/1/1)

ถอดความได้ว่า พระมารดาอนุญาตให้นางท่ามากลับเมืองทุมมาเป็นเพื่อน
ท้าวแบ้ และสอนให้ดูแลปรณินบัติ ให้ความเคารพต่อสามี

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นคำสอนเรื่องการดูแลปรณินบัติและให้ความเคารพ
ต่อสามี ตามค่านิยมของสังคมไทยในอดีตที่ภรรยาต้องมีหน้าที่ดูแลปรณินบัติสามี ซึ่งคำสอนดังกล่าว
ตรงกับหลักฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสาน ดังที่มยุรี ปาละอินทร์ (2543 : 130) กล่าวในคองสิบสี่
คองผัวคองเมีย⁷²ไว้ว่า “ภรรยาให้ความเคารพสามีเสมอญาติของตน และภรรยาให้ปรณินบัติรับใช้สามี
ของตนและรักหวงแหนสามีตน” จากข้อความในคองผัวคองเมียจะเห็นได้ว่าหน้าที่ของภรรยาต้องดูแล
ปรณินบัติสามีให้มีความสุขและต้องให้ความเคารพต่อผู้เป็นสามี

ตามคำสอนที่ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ สะท้อนให้ว่าสังคมไทยมีการกดขี่ทางเพศ
ผู้หญิงจะถูกสังคมกำหนดให้รับใช้ปรณินบัติผู้ชาย เพราะถูกมองว่าเป็นเพศที่อ่อนแอกว่า จึงไม่มีโอกาส
ได้แสดงความสามารถได้อย่างแท้จริง และผู้หญิงชนชั้นสูงในสังคมไทยในอดีตก็มักจะถูกกอบรม
กิริยามารยาทความเป็นกุลสตรีมากกว่าผู้หญิงทั่วไป ซึ่งแนวคิดผู้ชายเป็นใหญ่นี้สังคมไทยได้รับอิทธิพล
มาจากอินเดียและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ปราณี วงษ์เทศ (2534 : 180) กล่าวไว้ว่า ผู้หญิงจะ
มีสถานภาพต่ำกว่าผู้ชายในด้านคติความเชื่อทางพุทธศาสนาที่ยกย่องเพศชายและกีดกันผู้หญิง
โดยเฉพาะผู้หญิงในหมู่ชนชั้นสูง เนื่องจากผู้หญิงในชนชั้นสูงจะตกอยู่ใต้อำนาจผู้ชายผ่านทางความ
เชื่อเรื่องกุลสตรี และความเข้มงวดด้านความประพฤติทางเพศ โดยมีค่านิยมที่เกี่ยวกับผู้หญิงชนชั้นสูง
ว่าต้องเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี เอาอกเอาใจสามี รักนวลสงวนตัว เป็นข้างเท้าหลัง สงบเสงี่ยม
ซึ่งผู้ชายจะเป็นผู้กุมอำนาจ ในขณะที่ผู้หญิงมีหน้าที่เพียงพยายามผูกใจสามีไว้ให้ได้

นอกจากนี้ยังพบการสอนให้ภรรยาดูแลปรณินบัติสามี แต่เป็นการสอนใน
ลักษณะภรรยา 2 คน ดูแลปรณินบัติสามีคนเดียว ดังตอนที่ ท้าวแบ้ นางท่ามาและนางคำหยาดจะ
กลับเมืองทุมมา เจ้าเมืองมิถิลาจึงได้สั่งสอนนางท่ามาและนางคำหยาดว่า ให้นางทั้ง 2 คน ดูแล
ปรณินบัติและให้ความเคารพต่อสามี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

⁷¹ บัวละบัด หมายถึง ปรณินบัติ

⁷² คองผัวคองเมีย หมายถึง ข้อปฏิบัติที่สามีและภรรยาพึงมีต่อกัน

เจ้ากี้ สอนสั่งเจ้า น้อยอ่อนทั้ง 2
ให้คอย แพง⁷³บาคาน เกิงตาดนอมไว้ พี่เนื้อ

(ท้าวแบ้ : 73/2/4-74/1/1)

ถอดความได้ว่า เจ้าเมืองมิลิลาสั่งสอนนางท่ามาและนางคำหยาดให้รักและ
ดูแลท้าวแบ้

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนให้ภรรยาดูแลปรนนิบัติสามี โดยเจ้าเมือง
มิลิลาผู้กล่าวสอนให้ความสำคัญต่อการดูแลปรนนิบัติสามีเป็นอย่างมาก อาจเพราะเจ้าเมืองมิลิลาเป็น
เพศชายและสังคมไทยมีแนวคิดเพศชายเป็นใหญ่

สังคมไทยได้กำหนดให้ผู้ชายเป็นผู้นำและผู้หญิงเป็นผู้ตาม เมื่อแต่งงานแล้ว
ผู้หญิงต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นภรรยาที่ดี เพื่อประดับประดาชีวิตคู่ที่สมบูรณ์ตามที่สังคม
คาดหวังเอาไว้ บ่อยครั้งที่พบว่า เมื่อครอบครัวแตกแยกสังคมจะโทษผู้หญิง เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้หญิงจึง
ต้องคอยกำกับตนเองให้ทำหน้าที่ของความเป็นภรรยาดีกว่าสิ่งอื่น (สุภาภรณ์ อัจฉมวงคล และคณะ,
2554 : 11) ด้วยเหตุนี้การดูแลปรนนิบัติสามีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งกับผู้หญิงในสังคมไทย และใน
วรรณกรรมท้าวแบ้ก็สะท้อนแนวคิดเรื่องนี้จากคำสอนได้อย่างชัดเจน

1.7.2.2 ภรรยาต้องมีความอดทนอดกลั้น

ภรรยาเป็นผู้ที่มีความอดทนอดกลั้นอย่างมาก เพราะสังคมไทยในอดีต
ภรรยาต้องเคารพให้เกียรติสามี ดูแลปรนนิบัติสามี และหลีกเลี่ยงการทะเลาะเบาะแว้งต่าง ๆ
ดังตอนที่ เจ้าเมืองมิลิลาผู้กล่าวสอนนางท่ามาและนางคำหยาดว่า หากท้าวแบ้โกรธต้องมีความ
อดทน ไม่พูดจาขัดแย้งจนเกิดเรื่องราวใหญ่โต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อัน 1 ท้าวโกดให้ อย่าตอบชื่นชม พ่อเนื้อ
ให้เจ้า มีใจอด ต่อบาบุนกว้าง พ่อเนื้อ

(ท้าวแบ้ : 74/1/1)

⁷³ แพง หมายถึง หวง, ทะนุถนอม

ถอดความได้ว่า เมื่อท้าวแบ้โกรธก็อย่าพูดจาให้ขัดเคืองกัน ให้มีความอดทน
อดกลั้น

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนภรรยาให้มีความอดทนอดกลั้นต่ออารมณ์
โกรธของสามี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องอำนาจผู้ชายเป็นใหญ่ ผู้หญิงจึงต้องเป็นผู้ที่อดทน
อดกลั้นต่ออารมณ์รุนแรงของผู้ชาย ตามกรอบความเป็นกุลสตรีที่ต้องมีความอ่อนโยนและความใจเย็น
ดังที่วารุณี ภูริสินสิทธ์ (2545 : 9) กล่าวไว้ว่า ทศนะที่เชื่อว่าผู้หญิงกับผู้ชายมีความแตกต่างกันตาม
ธรรมชาติ ทำให้เกิดความคิดและความเชื่อตามมาว่า ผู้ชายจะแสดงให้เห็นถึงลักษณะความเป็นชาย
เช่น ก้าวร้าว ความสามารถในการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์
ในขณะที่ผู้หญิงจะแสดงออกถึงความอ่อนโยน อ่อนน้อมถ่อมตน ซอบดูแล ไวต่อความรู้สึก สนใจ
ความรู้สึกตามสัญชาตญาณและไม่เห็นแก่ตัว

1.7.2.3 ภรรยาหลงกับภรณน้อยต้องรักใคร่ปรองดองกัน

สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคน ด้วยเหตุนี้
จึงมักมีความขัดแย้งของภรรยาที่ต่างต้องการทำให้สามีรักและเมตตาตน ความรักใคร่ปรองดองของ
ภรรยาจึงมีความสำคัญต่อความสงบสุขภายในครอบครัว ดังตอนที่ ท้าวแบ้ นางท่ามาและนาง
คำหยาดจะกลับเมืองทุมมา เจ้าเมืองมิลิลาได้กล่าวสั่งสอนนางท่ามาและนางคำหยาดว่า ให้นางทั้ง 2
คน รักใคร่ปรองดองกันเสมือนเกิดจากบิดามารดาเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กับทั้ง	2 แจ่มเจ้า อย่าได้ฟัง	นางนาดแพงกัน ความสับส่อ ⁷⁴ เขา	พ่อเนื้อ ฝูงนั้น
อันว่า	2 แจ่มเจ้า	เสมอเพียง ⁷⁵ แม่เดียว	พ่อแล้ว
อัน 1	ท้าวโกดให้	อย่าตอบขิ้นควม	พ่อเนื้อ
ให้เจ้า	มีใจอด	ต่อบาบุญกว้าง	พ่อเนื้อ

(ท้าวแบ้ : 74/1/1-74/1/2)

⁷⁴ สับส่อ หมายถึง ยุแหยให้แตกแยก

⁷⁵ เพียง หมายถึง เหมือน

ถอดความได้ว่า ให้นางท่ามาและนางคำหยาดรักใคร่ปรองดองกัน อย่าได้
เชื่อคำยุแหย่จากผู้อื่น และให้นางทั้งสองรักใคร่กันเหมือนเกิดจากพ่อแม่เดียวกัน อีกทั้งเมื่อท้าวแบ้
โกรธก็อย่าพูดจาให้ขัดเคืองกัน ต้องมีความอดทนอดกลั้น

จากตัวอย่างข้างต้นกล่าวสอนว่าครอบครัวใดที่สามีมีภรรยา 2 คน ภรรยา
ต้องรักใคร่ปรองดองเสมือนเกิดจากพ่อแม่เดียวกัน ซึ่งคำสอนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงระบบเครือญาติ
ในสังคมไทย เพราะการมีสถานะเป็นพี่น้องกันย่อมมีความใกล้ชิดผูกพันกันมากกว่าบุคคลอื่น และ
ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องที่นับถือกัน เช่นนางท่ามากับนางคำหยาดนี้ ความสัมพันธ์ของทั้งสองคน
ย่อมจะอยู่ในลักษณะที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังที่ปิยนาค บุณาค (2559 : 213) กล่าวไว้ว่า ระบบ
เครือญาติที่ไม่ได้สืบสายโลหิตเดียวกัน เรียกว่า ญาติขยายวงค์หรือญาติสมมติ ได้แก่ บุคคลที่ไม่ใช่
ญาติแต่ให้ความนับถือประดุจญาติ มีหน้าที่และสิทธิต่อกันเหมือนญาติจริง ๆ นอกจากนั้นศาสนาพุทธ
ยังมีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับหลักคำสอนของค่านิยมบางประการของสังคมไทยในเรื่องเครือญาติ ซึ่ง
เป็นแนวปฏิบัติดั้งเดิมในสังคมไทยอยู่แล้ว

นอกจากนี้ยังพบการสอนเรื่องการรักใคร่ปรองดองของภรรยา หากแต่
ผู้กล่าวสอนมีสถานะภรรยาหลวงกล่าวสอนภรณยาน้อย ดังตอนที่ นางคำหยาดโสกเศร้าเพราะคิดถึง
พระบิดาพระมารดา นางท่ามาจึงเข้ามาปลอบและบอกว่าตนก็คิดถึงพระบิดาพระมารดาเช่นกัน
ให้นางคำหยาดอดทนพร้อมกล่าวสอนว่า ให้นางคำหยาดกับตนรักใคร่ปรองดองกัน เสมือนเกิดจาก
ครรภ์มารดาเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	คำหยาดน้อย	เลยฟังคำพี่	
อันว่า	2 แจ่มเจ้า	เสมอเพียงแม่เดียว	แท้แล้ว
อันว่า	2 แจ่มเจ้า	เหมือนฮ่วมอุตทอน ⁷⁶	แท้แล้ว
อันว่า	2 แพงฮัก	ฮ่วมกันหมายหมั้น	

(ท้าวแบ้ : 77/1/2-77/1/3)

ถอดความได้ว่า นางท่ามาสอนนางคำหยาดว่าเราทั้ง 2 คน ต้องรักกัน
เหมือนพี่น้องที่เกิดจากท้องแม่เดียวกัน

⁷⁶ อุตทอน หมายถึง ท้อง

จากตัวอย่างข้างต้นกล่าวสอนว่าภรรยาหลวงและภรณยาน้อยต้องรักใคร่ปรองดองเสมือนเกิดจากกรรมมารดาเดียวกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลในระบบเครือญาติของสังคมไทย เพราะการนับถือกันเป็นพี่น้องร่วมกรรมมารดาเดียวกันนั้น จะช่วยลดช่องว่างระหว่างบุคคลที่ไม่เคยรู้จักกัน ให้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดผูกพันกันมากขึ้น

2. คำสอนคติทางธรรม

คำสอนคติทางธรรม หมายถึง คำสอนที่มาจากพุทธศาสนา เป็นคติธรรมที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและคัมภีร์สำคัญของพุทธศาสนา (ทรงศักดิ์ ปรากฏวัฒนากุล, 2559 : 117) โดยมีแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด เพื่อสนับสนุนให้คนทำความดี

วรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ถือได้ว่าเป็นวรรณกรรมที่เกิดจากความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธานุภาพของชาวไทหล่มที่นำเอานิทานพื้นบ้านมาแต่งเลียนแบบชาดก เพื่อสร้างให้เป็นวรรณกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธานุภาพ อีกทั้งในบริบททางสังคมของชาวไทหล่มยังสะท้อนความศรัทธาในพระพุทธานุภาพเป็นอย่างยิ่ง ดังที่กมล บุญเขต และคณะ (2557 : 10) กล่าวไว้ว่าชาวไทหล่มมีความศรัทธาในประเพณีงานบุญที่ส่งผลให้มีความเชื่อในเรื่องพระศรีอริยเมตไตรยตามหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้ตนเองได้พ้นจากทุกข์และเกิดร่วมชาติกับพระศรีอริยเมตไตรยในชาติภพที่ผู้คนมีความเป็นอยู่เท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็รูปร่าง หน้าตา ผิวพรรณ และอื่น ๆ เป็นต้น

ดังนั้นจากพื้นฐานความเชื่อและความศรัทธาที่ชาวไทหล่มมีต่อพุทธศาสนา จึงปรากฏคำสอนคติทางธรรมอยู่ในวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ซึ่งมีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก จากการศึกษาผู้วิจัยสามารถจำแนกคำสอนคติทางธรรมได้ 5 หลักธรรม ได้แก่ กฎแห่งกรรม ศิล่ทำ กุศลมูล ทศพิธราชธรรม และอภัยทาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 กฎแห่งกรรม

กฎแห่งกรรม หมายถึง หลักของธรรมที่เป็นไปตามระเบียบของธรรมชาติ เป็นกฎของโลกซึ่งทางพุทธศาสนาเรียกว่าธรรมนิยาม กล่าวคือ ข้อกำหนดที่เป็นไปตามธรรมชาติที่เที่ยงตรงไม่มีการบิดพลิ้ว (ชัยวัฒน์ อดิพัฒน์ และทวี ผลสมภพ, 2541 : 125) เมื่อผู้ใดกระทำให้สิ่งใดไว้ ย่อมได้รับผลของการกระทำจากสิ่งนั้น ซึ่งจะแสดงความสัมพันธ์ของเหตุและผลของการกระทำนั้นเอง ผลกรรมที่เคยกระทำมาอาจจะส่งผลในชาติปัจจุบันหรือชาติหน้าก็ได้

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ ปราภฏการสอนเรื่องกฎแห่งกรรมอยู่ 2 ประเภท ได้แก่ ผลจากการทำบุญ และผลจากการทำบาป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 ผลจากการทำบุญ

ผลจากการทำบุญ หรือผลบุญ คือ ผลของกุศลหรือผลของความดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561 : 201) ซึ่งอานิสงส์ของผู้ที่กระทำจะได้รับในชาติปัจจุบันและชาติหน้า ตามความเชื่อทางพุทธศาสนา หากผู้ใดสร้างบุญกุศลไว้มาก เมื่อตายไปจะได้เกิดบนสวรรค์เสวยสุขอยู่ในวิมาน หรือชาติหน้าจะได้ไปเกิดในตระกูลที่เพียบพร้อมด้วยทรัพย์สินเงินทอง ข้าทาสบริวารล้อมรอบ ดังตอนที่ ท้าวแบ้ปกครองเมืองทุมมาใช้ชีวิตอย่างมีความสุข เพราะผลบุญแต่ครั้งอดีตชาติที่ ท้าวแบ้ได้กระทำไว้ โดยชาติที่แล้วท้าวแบ้เกิดเป็นเทพบุตร และได้ทำบุญด้วยจิตใจอันบริสุทธิ์ปราศจากความโกรธนำแก่นขนุนมาถวายให้พระพุทธเจ้าดมย้อมผ้า ในชาติปัจจุบันจึงได้เกิดเป็นพระโพธิสัตว์มาบำเพ็ญบารมี เพื่อจะเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เป็นแต่	บุนบาสร้าง	พายหลังขาดก่อน	จึงแล้ว
	นำส่งให้	บาท้าวก็จึง	ถึงอุ้น
	ขาดก่อนได้	เป็นเทพบุตร	
พอกี้	เอาชก ⁷⁷ มาให้	ท่านพุทธโเจ้า	
เจ้ากี้	ตั้งไฟ ⁷⁸ ต้ม	ยังชกหม้อไหย่	
ก็เพื่อ	ได้ย้อมผ้า	พุทธโเจ้าแต่หลัง	แท้แล้ว
คั้นว่า	ทำบุญให้	มีใจอันซื่อ	จึงเทิน
อย่าได้	ชมเคียด ⁷⁹ ค้อย	ทานแล้วก็เล่าเสีย	เจ้าเฮย

(ท้าวแบ้ : 93/2/4-94/1/2)

⁷⁷ ชก หมายถึง แก่นขนุนที่ใช้ย้อมผ้า

⁷⁸ ตั้งไฟ หมายถึง ก่อไฟ

⁷⁹ เคียด หมายถึง โกรธ

ถอดความได้ว่า เหตุที่ท้าวแบ้เกิดเป็นพระโพธิสัตว์เพราะได้สร้างบุญกุศลไว้ตั้งแต่ชาติปางก่อน ซึ่งได้เกิดเป็นเทพบุตรนำแก่นขนุนถวายแด่พระพุทธเจ้าตั้มย้อมผ้า และในขณะที่ทำบุญนั้นมีใจอันบริสุทธิ์ปราศจากความโกรธ

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนเรื่องการทำบุญด้วยใจอันบริสุทธิ์ ละจากความโกรธ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการทำบุญด้วยจิตอันบริสุทธิ์ ละจากความโกรธนี้ มีอานิสงส์ของการทำบุญสูง เพราะการละจากความโกรธหรือโทสะถือเป็นหลักธรรมในกุศลมูล อันเป็นรากเหง้าของการสร้างกุศลผลบุญทั้งปวง เมื่อผู้ใดไม่มีโทสะก็ย่อมมีจิตที่ผ่องใสเบิกบาน ซึ่งเป็นเหตุแห่งการสร้างบุญกุศลต่าง ๆ

นอกจากนั้นการทำบุญกับพระพุทธเจ้ายังได้กุศลบุญมาก เพราะพระพุทธเจ้าเป็นองค์สัมพััญญะ ผู้มีศีลบริสุทธิ์ ปราศจากราคะ โทสะ โมหะ ดังที่วชิณ อินทสระ (2558 : 32-34) กล่าวไว้ว่า เหตุที่การทำบุญให้ทานแก่ผู้ที่มีศีลธรรมจึงได้บุญมาก ข้อนี้เปรียบเหมือนการหว่านเมล็ดพืชลงในเนื้อดินที่ดีได้น้ำหล่อเลี้ยงตามสมควร พืชนั้นก็เจริญงอกงามกว่าที่หว่านลงในเนื้อดินเลวหรือดินจืด ข้อนี้ฉันใด การทำบุญทำทานหรือการทำความดีต่อผู้มีศีลธรรม ก็ย่อมจะมีผลมากกว่าการทำบุญทำทานแก่ผู้ที่ไม่รู้คุณธรรมฉันนั้นเหมือนกัน พระพุทธเจ้าตรัสอธิบายเรื่องนี้ว่า “การทำบุญให้ทานในทานผู้ปราศจากราคะ โทสะ โมหะ มีผลมาก ได้รับอานิสงส์ประมาณมิได้” อีกทั้งผลบุญของผู้ที่ช่วยเหลือพระโพธิสัตว์จะทำให้ได้ไปเกิดบนสวรรค์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	กันดาน ⁸⁰ ฮ้าย	ยักษ์ทั้ง 4	ตัวนั้น
ก็หาก	แมนปะลิวาน	แห่งองพุดโทเจ้า	
	ตายไปได้	เกิดกำ ⁸¹ หนแห่ง	เมืองสวัน ⁸²
	เนาวิมานคำ ⁸³	อยู่สวันเมืองฟ้า	

(ท้าวแบ้ : 94/2/4-95/1/1)

ถอดความได้ว่า ยักษ์ร้ายทั้ง 4 ตน เมื่อตายไปได้ไปเกิดบนสวรรค์อยู่ในวิมานทอง และกายภาคหน้าจะได้เป็นบริวารของพระพุทธเจ้า

⁸⁰ กันดาน หมายถึง ยักษ์

⁸¹ กำ หมายถึง เบื้อง, ข้าง, ทิศ

⁸² สวัน หมายถึง สวรรค์

⁸³ คำ หมายถึง ท้อง

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนเรื่องผลบุญจากการช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ โดยการยกอุทาหรณ์เหตุการณ์ของยักษ์ทั้ง 4 คน ที่ไม่ได้ทำร้ายท้าวแบ้และยังทิ้งของวิเศษไว้ให้ท้าวแบ้ได้ใช้อีกด้วย จากผลบุญที่ได้กระทำความดีไว้กับพระโพธิสัตว์นี้ ยักษ์ทั้ง 4 คน จึงได้ไปเกิดบนสวรรค์เสวยสุขอยู่ในวิมาน ดังที่มาขศรี คหฺภูฐา (2535 : 123) กล่าวไว้ว่า วิมาน เป็นสถานที่อยู่ของเทวดา ซึ่งเทวดาในที่นี้ หมายถึง บุคคลที่เคยกระทำความดีในอดีต แล้วมาเสวยวิบากกรรมดีในสวรรค์ ทั้งนี้เทวดาองค์ใดจะอยู่วิมานใด ก็ขึ้นอยู่กับผลกรรมที่ตนได้กระทำไว้

ตามความเชื่อในไตรภูมิ สวรรค์เป็นดินแดนอันเป็นที่อยู่ของเทวดา ผู้ที่ทำความดีขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ก็จะได้ไปบังเกิดยังสรวงสวรรค์ อยู่ในวิมานที่มีปราสาทสวยงาม ได้รับประทานอาหารและสวมใส่เสื้อผ้าอันเป็นทิพย์ สวรรค์ในทางพระพุทธศาสนาสามารถจำแนกออกได้เป็น 6 ชั้น เรียกว่าฉกามาพจร ได้แก่ จตุมาหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี และปรนิมมิตวสวัตตี (วสันต์ รัตโนภา, 2560 : 33) การที่เทวดาทั้งหลายจะอุบัติขึ้น ณ สวรรค์ชั้นไหน เป็นเทวดาประเภทใดอยู่ในฐานะอะไรนั้น ก็ขึ้นอยู่กับบุญที่สั่งสมมาตั้งแต่ครั้งยังมีชีวิตอยู่ (น้อมนิจ วงศ์สุทธิธรรม, 2541 : 137-138) นอกจากนั้นในไตรภูมิพระร่วง (กรมศิลปากร, 2555 : 180-181) ยังกล่าวถึงความสวยงาม ความบริสุทธิ์ และความสุขของเทวดาในสวรรค์ไว้ว่า

“...เทพยดาเมื่อไปเกิดในแดนสวรรค์นั้นจะมีร่างกายโตใหญ่ขึ้นทันที อีกครูนั่งต่อมาก็จะมีเครื่องประดับที่สวยงาม มีรูปโฉมโฉมพรรณเป็นหนุ่มหรือสาววัย 16 ปี และจะคงสภาพเช่นนี้ตลอดไป เทพยดาจะมีร่างกายสะอาดบริสุทธิ์ ปราศจากมลทิน ภายในกายปราศจากกลิ่นเหม็นแม้เพียงเล็กน้อย เทพยดาทั้งหลายรู้จักเนรมิตกายให้ใหญ่โตตามความประสงค์ และถ้าต้องการย่อตัวให้เล็กลง ก็สามารถเนรมิตได้เช่นกัน อาจจะย่อกายให้เล็กถึงขนาดสถิตอยู่ที่ปลายเส้นผมถึง 20 องค์กรก็ได้ หรือ 40 องค์กรก็ได้ หรือ 60 องค์กรก็ได้ หรือ 80 องค์กรก็ได้ เทพยดาอย่ามียานเนรมิตได้ทั้งนั้น อาหารของเทพยดา คืออาหารทิพย์ทุกมื้อ อาหารนั้นแห้งหายเข้าสู่ร่างกายของเทพยดาไม่มีกากมูล (หรืออุจจาระปัสสาวะ) ดังเช่นมนุษย์เรา การเจ็บไข้ได้ป่วยจะไม่บังเกิดแก่เทพยดาตราบจนสิ้นอายุ เทพยดาไม่รู้จักป่วยไข้มีแต่ความสุขสำราญใจตลอดเวลา อยู่กับครอบครัวลูกเมียด้วยความสุขเบิกบานชั่วกาลนาน...”

ในความเชื่อเรื่องไตรภูมิแสดงให้เห็นว่าผู้ใดที่กระทำกุศลกรรมไว้ เมื่อตายไปก็จะได้ไปเกิดบนสวรรค์ ดังที่ยักษ์ทั้ง 4 คน ที่ได้ช่วยเหลือท้าวแบ้พระโพธิสัตว์ กระทั่งเมื่อตายไปนั้น ยักษ์ทั้ง 4 คน จึงได้ไปเสวยสุขอยู่ในวิมานบนสวรรค์ ซึ่งเป็นสถานที่อันประเสริฐ มีความวิจิตรงดงามหาที่ใดเปรียบได้ พรั่งพร้อมไปด้วยบริวารและสิ่งของอันเป็นทิพย์

นอกจากนี้ยังพบว่ายักษ์ที่จับชาวเมืองมิลลากินเป็นอาหาร เมื่อได้ฟังคำสั่งสอนของท้าวแบ้พระโพธิสัตว์แล้ว ยักษ์ตนนี้ก็ยึดมั่นปฏิบัติตามคำสั่งสอน เมื่อตายไปจึงได้เกิดอยู่บนสวรรค์เสวยสุขอยู่ในวิมาน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	ยักษ์ไหยฮ้าย	ตัวชอก ⁸⁴ กินคน	ปางนั้นนา
มันก็	ฟังคำสั่งสอน	แห่งองพุดโทเจ้า	
แต่ก่อน	ปางนั้นมัน	บู้ยังแห่งสิน ⁸⁵ ทาน	
มันก็	ฟังคำสั่งสอน	แห่งพุดโทจ้ามั่น	
มันก็	ตายไปได้	เกิดกำหนดแห่ง	เมืองสวัน
	เนาวิมานคำ	อยู่กะเสิมสุก้าง	

(ท้าวแบ้ : 95/1/1-95/1/3)

ถอดความได้ว่า ยักษ์ร้ายที่จับชาวเมืองมิลลากินนั้น เมื่อได้ฟังคำสั่งสอนของท้าวแบ้ และปฏิบัติตาม ทำให้เมื่อตายไปได้เกิดบนสวรรค์อยู่ในวิมานทองอย่างสุขสบาย

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผลบุญจากการยึดมั่นในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระโพธิสัตว์ ซึ่งกายภาคหน้าจะเสวยพระชาติตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้านั้น หากบุคคลใดปฏิบัติตามคำสั่งสอนเหล่านี้ก็จะได้ไปเกิดอยู่บนสวรรค์เสวยสุขอยู่ในวิมาน ดังที่มาขศรี คหังสุธา (2535 : 123) กล่าวไว้ว่า บุคคลที่เคยเป็นสาวกของพระพุทธเจ้ามีศรัทธาตั้งมั่นในพระธรรมคำสั่งสอน จะมีโอกาสอยู่วิมานที่สวยงาม และเป็นผู้ที่มีฤทธิ์มาก

อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงกุศลกรรมแห่งการรักษาศีลและทำทาน ซึ่งแสดงผ่านพฤติกรรมของยักษ์ที่รักษาศีลและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของท้าวแบ้พระโพธิสัตว์ จึงได้รับอานิสงส์เมื่อตายไปจึงได้ไปเสวยสุขอยู่บนสวรรค์ ดังที่พิมพ์ชนก สืบพงษ์สังข์ (2552 : 72) ได้กล่าวไว้ใน สีสสูตร

⁸⁴ ชอก หมายถึง คันทา

⁸⁵ สิน หมายถึง ศีล

ถึงอานิสงส์ 5 ประการ ของบุคคลผู้มีศีลไว้ว่า ผู้มีศีลย่อมมีโภคทรัพย์ ผู้มีศีลย่อมมีชื่อเสียงขจรไปไกล ผู้มีศีลย่อมมีความแก้วกล้าไปสู่ที่ชุมนุมชนใด ๆ ได้ทุกสถานที่ไม่มีความขลาดกลัว ผู้มีศีลย่อมมีสติสัมปชัญญะดีเมื่อเวลาตายก็รู้ตัว ผู้มีศีลเมื่อตายจากโลกนี้ไปแล้ว ย่อมไปบังเกิดในโลกสวรรค์

นอกจากนี้ยังปรากฏการสอนเรื่องผลของการทำบุญกฐิน ดังตอนที่ การย้อนอดีตชาติของนางท่ามาและนางคำหยาดว่าชาติที่แล้ว เป็นธิดาของเศรษฐีเมืองพาราณสี นางท่ามาเกิดจากภรรยาหลวง ส่วนนางคำหยาดเกิดจากภรรยาน้อย ทั้ง 2 ได้ทำบุญกฐินร่วมกัน จึงทำให้ชาตินี้ได้สามีคนเดียวกัน เพราะผลบุญที่กระทำมาในชาติปางก่อน และยังกล่าวถึงการทำบุญกฐินว่าหากผู้ใดกระทำจะทำให้ชีวิตไม่ตกต่ำ มีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	2 นางน้อย	โสมงามเสมอพาก	กันแล้ว
ตั้งหาก	งามยิ่งย้อย ⁸⁶	ย้อยเจ้าแบ่งกัน ⁸⁷	แท้แล้ว
ชาติก่อน	พูนได้เป็น	ลูกเสดถีหลวง	
เนาอยู่	เมืองพาลานะสี	อยู่กะเสมสุกสั่ง	
อันว่า	ท่ามาน้อย	เป็นลูกเมียหลวง	
	นางคำเป็น	เมียพาย ⁸⁸ ลูกเสดถี	
ปางนั้น	ยามเมื่อสังคะเจ้า	จำวัดสาเสี่ยออก	มานั้น
เสดถี	ก็ตกแต่งให้	กันถิ่นพ้อมทอดทาน	แท้แล้ว
ก็จึง	ทันลูกน้อย	นางนาคทั้ง 2	
	พากันมา	แสวสน ⁸⁹ ยังผ้า	
อันว่า	2 นางน้อย	หียบพอไตนึ่ง	
เสดถี	ก็ทานทอดให้	สังคะเจ้ามอบเวน	แท้แล้ว
เป็นแต่	ขุนข้าเจ้า	ทั้ง 2 นางนาค	จึงแล้ว
ข้าก็	ได้แสวผ้า	กันถิ่นแต่หลัง	เจ้าเฮย
ชาตินี้	2 ก็ได้เกิด	พ้อมดอมกันฮ่วม ⁹⁰	แท้แล้ว

⁸⁶ ยิ่งย้อย หมายถึง มากมาย

⁸⁷ แบ่งกัน หมายถึง ต่างกัน

⁸⁸ เมียพาย หมายถึง ภรรยาน้อย

⁸⁹ แสวสน หมายถึง จับชายผ้า

ชาตินี้	ได้มาเป็นหนุ่มหน้า ⁹¹	บาท้าว่วมกัน	แท้แล้ว
ฟังเยื่อ	เจ้าทั้งหลาย	จำจื่อ ⁹² เอาท่อน	
ไผ่ผู้	ได้ทานทอดให้	กันถินนั้นปะเส็ดดี	เจ้าเฮย
บ่ห่อน	ตกต่ำค้อย	ผู้ชู้สามาน	
เป็นแต่	บุนหลังซัก	ส่งถึงพายหน้า	

(ท้าวแป้ : 63/2/1-65/1/2)

ถอดความได้ว่า อดีตชาติของนางทำมาและคำหยาด ชาติก่อนเกิดเป็นบุตรของ เศรษฐีชาวเมืองพาราณสี นางทำมาเป็นบุตรที่เกิดจากภรรยาหลวง ส่วนนางคำหยาดเป็นบุตรที่เกิด จากภรณาน้อย เมื่อถึงเทศกาลออกพรรษาบิดาได้ทำบุญทอดกฐินแล้วให้บุตรสาวทั้งสองจับชายผ้า กฐินถวายแต่พระภิกษุสงฆ์ด้วยกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาติปัจจุบันของนางทั้งสองเกิดมาได้สามีคน เดียวกัน และให้ทุกคนจำเอาไว้ว่าผู้ใดที่ทำบุญกฐินไม่มีทางที่ชีวิตจะตกต่ำได้

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอานิสงส์ของการทำบุญกฐิน เนื่องจากการทำบุญ กฐินถือเป็นจารีตประเพณีที่ชาวอีสานทุกคนยึดถือและปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งอยู่ในหลักฮีต สิบสองกองสิบสี่ ดังที่วิมลพรรณ ปิตธวัชชัย (2516 : 107) กล่าวไว้ว่า เมื่อถึงเดือนสิบสองชาวอีสาน จะทำบุญกฐิน ตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันเพ็ญเดือน 12 โดยมูลเหตุแห่งการทำ มีเรื่องเล่าใน พระธรรมบทว่า สมัยหนึ่งพระพุทธเจ้าเสด็จประทับอยู่ที่พระเชตวันมหาวิหาร มีพระภิกษุสงฆ์ ชาวเมืองปาฐา 30 รูป พากันเดินทางตากแดดตากฝน หนทางก็ขึ้นแฉะ เพื่อที่จะไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ผ้าจีวรของท่านจึงเปียกน้ำเปื้อนโคลน ครั้นถึงพระเชตวันมหาวิหารแล้วเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าทั้ง ๆ ที่ จีวรยังเปียกเปื้อนอยู่ พระพุทธองค์ทราบบว่า พระภิกษุทั้งหมดนี้เดินทางมาลำบาก ทั้งจีวรจะใช้นุ่ง ผลัดเปลี่ยนก็ไม่มี จึงมีพุทธบัญญัติให้แสวงหาผ้าและรับกฐิน

นอกจากนั้นการทำบุญกฐินยังเชื่อกันว่าจะทำให้ชีวิตมีแต่ความสุขความเจริญ ดังตัวอย่างว่า “ไผ่ผู้ได้ทานทอดให้ กันถินนั้นปะเส็ดดี เจ้าเฮย บ่ห่อน ตกต่ำค้อย ผู้ชู้สามาน” ซึ่งถือ เป็นอานิสงส์ของการทำบุญกฐิน ดังที่สุรีย์ ชนะโสภิตานนท์ (2560 : 44) กล่าวไว้ว่า การทอดกฐิน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีจิตศรัทธาและประชาชนได้ทำบุญกับพระสงฆ์ ซึ่งถือว่าบุญกฐินมีอานิสงส์

⁹⁰ ่วม หมายถึง ร่วม

⁹¹ หนุ่มหน้า หมายถึง วัยกำลังหนุ่มสาว

⁹² จำจื่อ หมายถึง จดจำ

มาก เพราะเป็นบุญที่จะกระทำได้ภายใน 1 เดือน หลังวันออกพรรษาแล้วเท่านั้น จึงเป็นบ่อเกิดแห่งบุญ คือ ทำให้พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้มีผ้ากฐินจีวรไว้นุ่งห่มเท่ากับเป็นการส่งเสริมพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่สืบไปและยังทำให้พุทธศาสนิกชนผู้ศรัทธาได้พัฒนาจิตมีภาระให้ คือ การแบ่งปันเป็นเครื่องขจัดความตระหนี่ออกจากจิต ซึ่งก็เท่ากับได้ปฏิบัติตามคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าเป็นการรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ดำรงอยู่สืบไปเช่นกัน และยังเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงลักษณะของชาวพุทธว่าเป็นคนใจบุญ นิยมการให้ทาน

1.2.2 ผลของการทำบาป

บาป หมายถึง ความชั่ว ความร้าย ความชั่วร้าย กรรมชั่ว กรรมลามก อุกุศลธรรม ที่ให้ถึงความเดือดร้อน สภาพที่ทำให้ถึงคดีอันชั่ว สิ่งที่ทำให้จิตใจตกไปสู่ที่ชั่ว คือ ทำให้เลวลง ให้เสื่อมลง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561 : 198) ดังนั้นผลจากการทำบาปจึงนำผู้กระทำลงสู่อบาย ซึ่งผลกรรมที่ได้รับอาจจะได้รับในชาติปัจจุบันหรือชาติถัดไป ตามความเชื่อทางพุทธศาสนา หากผู้ใดกระทำความชั่วไว้ เมื่อตายไปจะต้องตกนรกทนทุกข์ทรมาน ดังตอนที่ พี่สาวทั้ง 6 ของนาง ท้ามาได้วางแผนทำร้ายท้าวแบ้ ทำให้ท้าวแบ้ต้องใช้อุบายหลอกให้กินผลนางกายและกลายร่างเป็นนกกะยางขาว และชาติต่อมาได้เกิดเป็นนางจิญจมาณวิกาใส่ร้ายพระพุทธเจ้า กล่าวหาว่าตั้งครมกับพระองค์ เมื่อตายไปจึงตกสู่อบายทั้ง 4 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	6 สาวเอื้อย	เป็นนกกายขาวเผือก
ปางนั้น	ก็หากแม่่น	นางกิญจมาณวิกา ⁹³
	ปางนั้นเบียด	พะองเป็นเจ้า
ก็หาก	ตายไปไหม้	อับบาย ⁹⁴ ทั้ง 4
	หนามหมากจืด	คมกำหนิบหัว
		หันแล้ว

(ท้าวแบ้ : 94/2/2-94/2/3)

⁹³ นางกิญจมาณวิกา หมายถึง นางจิญจมาณวิกา

⁹⁴ อับบาย หมายถึง อบาย, ความฉิบหาย

ถอดความได้ว่า พี่สาวทั้งหกได้รับผลกระทบที่ทำได้กับท้าวแบ้ จึงได้กลายร่างเป็นนกระยางขาว ส่วนชาติต่อมาพี่สาวทั้งหกคือนางจัญจมาณวิกาผู้ใส่ร้ายพระพุทเจ้า เมื่อตายไปจึงต้องตกนรกทนทุกข์ทรมาน

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนเรื่องผลกระทบจากการทำร้ายพระพุทเจ้า ซึ่งสอนผ่านตัวละครพี่สาวทั้ง 6 และนางจัญจมาณวิกาที่เมื่อตายไปต้องเกิดในอบายทั้ง 4 หรือกามาวจรทุคติภูมิ 4 ได้แก่ นรก เตร็จฉาน เปรต และอสุรกาย และสุดท้ายต้องลงสู่วิถีหลิมนรกภูทนามัจฉิมแห่งอย่างทรมาน ดังปรากฏในไตรภูมิพระร่วง (กรมศิลปากร, 2555 : 78) ไว้ว่า

“...ในนรกนี้มีป่าไม้จ้าว ต้นจิว้นสูงต้นละหนึ่งโยชน์ มีหนามเป็นเหล็กแดง ลูกเป็นไฟ หนามจิว้นยาว 16 องคุลี ลูกเป็นเปลวไฟอยู่มีรูดับ ในนรกขุมนี้มีทั้งผู้หญิงและผู้ชายมากมาย เขาเหล่านั้นเคยเป็นชู้กันมาก่อน บางครั้งผู้หญิงจะขึ้นไปอยู่บนยอดจิว ส่วนผู้ชายอยู่ข้างล่าง เหล่ายมบาลก็จะเอาทอกดาบหลาวแหลนที่เป็นเหล็กแดงคม แทะเข้าผู้ชายบังคับให้ขึ้นไปหาผู้หญิง ยมบาลกล่าวว่า ชู้ของเจ้าอยู่บนยอดจิวโน้น จงขึ้นไปเร็ว ๆ อย่าอยู่ที่นี้ ผู้ชายเหล่านั้นทนเจ็บไม่ได้จำใจต้องปีนขึ้นไปบนต้นจิว้น ครั้นขึ้นไปแล้วก็ถูกหนามจิว้นบาดตัวเขาขาดทั่วร่าง แล้วก็มิเปลวไฟไหม้ตัวเขาจนทนไม่ไหว ต้องกลับห้วยหน้าลงมา เหล่ายมบาลก็เอาทอกแทงเข้าแล้วร้องว่า เจ้ารีบขึ้นไปหาชู้ของเจ้าบนยอดจิวโน้น จะลงมาทำไมเล่า เขาทนเจ็บปวดไม่ได้ แต่ไม่อาจโต้เถียงยมบาลได้ เขาจึงต้องปีนไป ถูกหนามจิว้นบาดทั่วทั้งตัว เจ็บปวดยิ่งนักแทบจะขาดใจตาย ด้วยความกลัวยมบาล เขาจึงปีนขึ้นไปถึงยอดจิว ครั้นใกล้จะถึงก็มองเห็นผู้หญิงกลับลงมาอยู่ข้างล่าง ยมบาลก็จะแทงผู้หญิงให้ขึ้นไปหาชายชู้ ร้องว่าเจ้าจงเร่งขึ้นไปหาชายชู้ของเจ้าบนยอดจิว้นนั้น หญิงชายเหล่านั้นปีนขึ้นไปลงหากันอยู่อย่างนั้นแต่ไม่เคยได้พบกันเลย ยมบาลบังคับให้หญิงชายปีนขึ้นไปลงหากันซ้ำแล้วซ้ำเล่า ได้รับความลำบากยิ่งนัก”

แม้ว่าตัวอย่างข้างต้นนางจัญจมาณวิกาต้องทนทุกข์ทรมานในโลหิสถินนรก แต่ตามความเป็นจริงแล้วนางจัญจมาณวิกาไม่ได้กระทำชู้กับพระพุทเจ้าแต่อย่างใด แต่เนื่องจากคนในสมัยก่อนนิยมการถ่ายทอดวรรณกรรมเป็นมุขปาฐะมากกว่าการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ดังนั้นการรับรู้ของผู้แต่งที่มีต่อเรื่องขุนนรกในไตรภูมิ อาจมีความคลาดเคลื่อนไปจากเนื้อเรื่องเดิม ดังที่

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2537 : 7) กล่าวไว้ว่า วรรณกรรมมุขปาฐะเป็นการถ่ายทอดที่ทำได้อย่างกว้างขวาง ทุกเพศ ทุกวัย ทุกระดับความรู้ ลักษณะการถ่ายทอดขึ้นอยู่กับความทรงจำหรือความสามารถของผู้ถ่ายทอด ถึงแม้ว่าภาคอีสานจะมีภาษาเขียนแล้วก็ตาม แต่ชาวบ้านโดยทั่วไปก็ยังนิยมวรรณกรรมมุขปาฐะมากกว่า เพราะเข้าใจได้ง่าย

อีกทั้งผู้ใดที่กระทำบาปกับพระโพธิสัตว์ ผู้นั้นจะได้รับผลกรรม ดังตอนที่ พระเจ้ากงจिन และพี่สาวทั้ง 6 ของนางทำมา เกิดความโลภริษยาอยากได้ของวิเศษของท้าวแบ้ จึงวางแผนหลอกท้าวแบ้ไปทิ้งไว้ในป่าหิมพานต์ ท้าวแบ้จึงแกล้งให้กินผลนางกาย ทำให้พระเจ้ากงจिनกลายเป็นลิงตัวใหญ่กระโดดเข้าป่าไป ส่วนพี่สาวทั้ง 6 ก็กลายเป็นนกระยางขาว และมีการยกเหตุการณ์ครั้งนี้กล่าวสอนว่า ผู้ใดที่กระทำบาปต่อพระโพธิสัตว์ ผู้นั้นจะได้รับผลกรรม เมื่อตายไปจะต้องตกนรกอเวจีลงสู่กระทะทองแดง

แต่นั้น	ลาซาเจ้า	เป็นลิงโตใหญ่	
	โตนโตเต้น	แคม ⁹⁵ ฮั่ว ⁹⁶ เมกเวียง ⁹⁷	หิ้นแล้ว
กับทั้ง	เสนาพ้อม	เป็นลิงหมดหมู่	จิงแล้ว
เขาก็	โตนโตเต้น	แคมฮั่วนอกสวน	แท้แล้ว
หมาก็	แซวแซว ⁹⁸ ฮ้อง	ปบ ⁹⁹ น้ำหอมเท่า	
เขาก็	โตนแล่นเข้า	ดงกว้างป่าไฟ	หิ้นแล้ว
อันว่า	6 สาวพ้อม	เป็นนกระยางขาวเผือก	
	บินแอนฝ้าย ¹⁰⁰	แคมน้ำชอกปา	หิ้นแล้ว
กับทั้ง	นักสนมพ้อม	เป็นนกระยางพ้อมพ่ำ ¹⁰¹	กันแล้ว
เขาก็	บินเวียนไป	ชอกปาหากุ้ง	ฝูงนี้

⁹⁵ แคม หมายถึง ริม

⁹⁶ ฮั่ว หมายถึง รั้ว

⁹⁷ เมกเวียง หมายถึง ขอบกำแพงเมือง

⁹⁸ แซว หมายถึง อีกทีก

⁹⁹ ปบ หมายถึง วัง

¹⁰⁰ ฝ้าย หมายถึง ผ่านไป

¹⁰¹ พ้อมพ่ำ หมายถึง มาพร้อมกัน

เขากี้	หากเฮ็ด ¹⁰² باب	เจ้าบ่าวว่าโพทิสต์ ¹⁰³	
	เวนนำทัน	แห่งเขาฝูงนั้น	
ฟังเยื่อ	เจ้าทั้งหลาย	จำจื่อเอาท่อน	
ไผผู้	เฮ็ดبابเจ้า	พูดโหน้นบ่ดี	แท้ตาย
	ตายไปไหม้	อะวีจี ¹⁰⁴ หม้อใหญ่	
	จมอยู่พื้น	ในหม้อแผ่นแดง	เจ้าเฮย

(ท้าวแบ้ : 43/1/2-43/2/3)

ถอดความได้ว่า พระเจ้ากัจจิมและเสนาทั้งหลายกลายร่างเป็นลิงตัวใหญ่กระโดดไปตามขอบกำแพงเมือง เมื่อฝูงสุนัขเห็นจึงไล่กัดเท้าหอนฝูงลิงเหล่านั้น ส่วนพี่สาวทั้งหกและนางสนมก็กลายร่างเป็นนกกระยางขาวบินผ่านไปมาเพื่อหากินปลาจิ้งกั้ง เหตุที่คนทั้งหลายกลายเป็นเช่นนี้เพราะเวรกรรมที่ทำบาปไว้กับท้าวแบ้พระโพธิสัตว์ ให้ท่านทั้งหลายจำเอาไว้ผู้ที่ทำบาปกับพระโพธิสัตว์นั้น เมื่อตายไปจะต้องตกนรกอเวจีลงสู่กระทะทองแดง

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าบุคคลใดทำร้ายพระโพธิสัตว์ เมื่อตายไปต้องตกนรกอเวจี ซึ่งถือเป็นขุมนรกที่อยู่ลึกที่สุด และต้องถูกโยนลงสู่หม้อต้มขนาดใหญ่ที่ร้อนดั่งไฟเผา ตามความเชื่อในไตรภูมิพระร่วงเรียกนรกขุมนี้ว่า โลกหุมภินนรก ซึ่งเป็นขุมนรกบ่าวล้อมรอบสัณฐีพนรดั่งปรากฏในไตรภูมิพระร่วง (กรมศิลปากร, 2555 : 73-76) ไว้ว่า

“...ผู้ที่อยู่ในนรกขุมนี้ แต่ก่อนเคยทรมาณทำร้ายสัตว์ นักบวช ผู้ทรงศีล ครูอาจารย์ ในนรกขุมนี้มีหม้อเหล็กแดง ใบใหญ่เท่าภูเขา ในหม้อนั้นเต็มไปด้วยเหล็กแดงที่ละลายเหลวเป็นน้ำ เหล่ายมบาลจับสองเท้าของคนนรก แล้วหย่อนหัวพุ่งลงไป ในหม้อใหญ่นั้น เขาได้รับความร้อนดั่งไฟเผา ได้รับทุกขเวทนาซ้ำไปมาอยู่เช่นนั้น จนกว่าจะสิ้นอายุของเขา...”

¹⁰² เฮ็ด หมายถึง ทำ

¹⁰³ โพทิสต์ หมายถึง พระโพธิสัตว์

¹⁰⁴ อะวีจี หมายถึง นรกอเวจี เป็นนรกขุมที่ต่ำที่สุดที่ผู้กระทำความผิดกรรม ได้แก่ มาตุฆาต ปิตุฆาต อรหันตฆาต โลหิตุปบาท และสังฆเภท จะได้ไปเกิดในนรกขุมนี้ ซึ่งในวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ผู้แต่งอาจมีการรับรู้ที่คลาดเคลื่อนไปจากเรื่องไตรภูมิพระร่วง จึงได้นำเอาลักษณะของโลกหุมภินนรกมาอธิบายลักษณะนรกอเวจี ว่ามีลักษณะเป็นหม้อเหล็กขนาดใหญ่ที่ร้อนระอุอยู่ตลอดเวลา

ผู้ที่ทำร้ายสมณพราหมณ์และผู้ทรงศีล จะต้องชดใช้กรรมในโลหกุมภินรก ซึ่งเป็นนรกที่มีหม้อเหล็กแดงเท่าภูเขาขนาดใหญ่ หรือที่คนไทยเรียกว่า นรกหม้อทองแดง ตามคำกล่าวในไตรภูมิข้างต้นจะสะท้อนให้เห็นว่าผู้แต่งได้รับอิทธิพลความเชื่อจากเรื่องไตรภูมิพระร่วง ในการอ้างถึงนรกเพื่อให้ผู้อ่านเกรงกลัวต่อบาปกรรมที่กระทำต่อสมณพราหมณ์และผู้ทรงศีล

นอกจากนี้ยังมีการสอนโดยการอ้างถึงสมัยพุทธกาลที่พระเจ้ากัจจันได้เกิดเป็นพระเทวทัตผู้วางแผนทำร้ายพระพุทธเจ้า จึงได้รับผลกรรมเช่นกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	ลาชาเจ้า	กัจจันตนพ้อ	ปางนั้น
ก็หาก	แมนเทวะทัตผู้ ตายไปไหม้ จมอยู่พัน	กะทำฮ้ายแก่พะอง อะบิจี ¹⁰⁵ จมจุ่ม ¹⁰⁶ ในหม้อแผ่นแดง	เจ้าเฮย หันแล้ว

(ท้าวแป้ : 94/2/1-94/2/2)

ถอดความได้ว่า พระเจ้ากัจจันในชาติต่อมาคือ พระเทวทัตผู้เป็นศัตรูคอยทำร้ายพระพุทธเจ้า เมื่อตายไปต้องชดใช้กรรมตกนรกอเวจีลงสู่หม้อเหล็กขนาดใหญ่ที่ร้อนระอุตลอดเวลา จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพระเทวทัตทำร้ายพระพุทธเจ้า ซึ่งในสมัยพุทธกาลนั้น พระเทวทัตได้กลิ้งหินลงมาเพื่อจะให้ทับพระพุทธเจ้า แต่ด้วยอำนาจบารมีจึงมีเพียงสะเก็ดหินชิ้นหนึ่งแตกออกมาต้องพระวรกายให้ห่อพระโลหิต ดังนั้นเมื่อพระเทวทัตตายไปจึงต้องตกนรกอเวจีลงสู่กระทะทองแดง ดังในคัมภีร์อรรถกถา สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553 : 413) กล่าวไว้ว่า

“เทวทัตนั้นสั่งสมความประมาท เบียดเบียนตถาคตนั้น (โส ปมาท มนุจิญ โณ อาสชช นั ตถาคต) ความว่า เทวทัตนั้น คือผู้เป็นอย่างนั้นไม่รู้ประมาณของตน ถึงความประมาทโดยแต่งตั้งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไว้เท่า ๆ กับตนว่า “ถึงพระพุทธเจ้าจะเป็นศากยบุตร แม้เราก็เป็นศากยบุตร ถึงพระพุทธเจ้าจะเป็นสมณะ แม้เราก็

¹⁰⁵ อะบิจี หมายถึง นรกอเวจี เป็นนรกขุมที่ต่ำที่สุดที่ผู้กระทำอนันตริยกรรม ได้แก่ มาตุฆาต ปิตุฆาต อรหันตฆาต โลहितูปบาท และสังฆเภท จะได้ไปเกิดในนรกขุมนี้ ซึ่งในวรรณกรรมเรื่องท้าวแป้ผู้แต่งอาจมีการรับรู้ที่คลาดเคลื่อนไปจากเรื่องไตรภูมิพระร่วง จึงได้นำเอาลักษณะของโลหกุมภินรกมาอธิบายลักษณะนรกอเวจี ว่ามีลักษณะเป็นหม้อเหล็กขนาดใหญ่ที่ร้อนระอุอยู่ตลอดเวลา

¹⁰⁶ จุ่ม หมายถึง จมตกลงไป

เป็นสมณะ ถึงพระพุทธเจ้าจะเป็นผู้มีฤทธิ์ แม้เราก็เป็นผู้มีฤทธิ์ ถึงพระพุทธเจ้าจะมีทิพย์จักขุ แม้เราก็เป็นผู้มีทิพย์จักขุ ถึงพระพุทธเจ้าจะมีทิพย์โสต แม้เราก็เป็นผู้มีทิพย์โสต ถึงพระพุทธเจ้าจะได้เจโตปริยญาณ แม้เราก็ได้เจโตปริยญาณ ถึงพระพุทธเจ้าจะเป็นผู้รู้ธรรมที่เป็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน แม้เราก็รู้ธรรมเหล่านั้น” กระทั่งรุกราน เบียดเบียนตถาคต เพราะถูกมารดลใจว่า “บัดนี้ เราจักเป็นพระพุทธเจ้าจักปกครองภิกษุสงฆ์” คำว่า จึงต้องไปเกิดใน “นรกอเวจี” มีประตู 4 ด้าน นำสะพริงกล้วยี่งัก (ผอวีจินิรย ปตฺโต จตฺตวารี ภายานก) ความว่า จึงถึงนรกใหญ่ที่ได้ชื่อว่า “อเวจี” เพราะเปลวไฟและเหล่าสัตว์ผู้เกิดขึ้นในนรกนั้นมีอยู่เป็นนิจรันดร์ชื่อว่า มีประตู 4 ด้าน เพราะประกอบด้วยประตูใหญ่ 4 ประตูในด้านทั้ง 4 นำกล้วยี่งักด้วยอำนาจการถือปฏิสนธิ สมจริงดังพระดำรัสที่ พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ว่า “กัมมทานรณันมี 4 มุม 4 ประตู แบ่งออกเป็นส่วนมีกำแพงเหล็กล้อมรอบ ครอบด้วยฝาเหล็ก มหานรณัน มีพื้นเป็นเหล็ก ลูกโซนโซดัดช่วง แผ่ไปไกลด้านละ 100 โยชน์ ตั้งอยู่ทุกเมื่อ

ในคัมภีร์อรรถกถาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพระเทวทัตได้ทำร้ายพระพุทธเจ้า ซึ่งถือเป็นกรรมหนักหรืออนันตริยกรรม ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2559 : 246) กล่าวไว้ว่า อนันตริยกรรม เป็นกรรมหนักที่สุดฝ่ายบาปอกุศล ซึ่งให้ผลรุนแรงต่อเนื่องไป โดยไม่มีกรรมอื่นจะมากั้นหรือคั่นได้ ได้แก่ ฆ่ามารดา ฆ่าบิดา ฆ่าพระอรหันต์ ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงพระโลหิตห้อขึ้นไป และทำให้สงฆ์แตกกันหรือทำลายสงฆ์ ด้วยเหตุดังกล่าวเมื่อพระเทวทัตตายไปจึงเกิดในนรกอเวจี ซึ่งในอรรถกถาได้บรรยายลักษณะของนรกอเวจีไว้อย่างน่าสะพริงกล้วยี่งัก ดังที่พระมหาตุม ตนตปณฺชิโต (2558 : 164) กล่าวไว้ว่า สัตว์ที่อุบัติเกิดในมหานรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์โทษอย่างหนักที่สุด เพราะระหว่างเปลวไฟและความทุกข์ไม่มีว่างแม้แต่สักนิดเลย ในมหานรกนี้ไม่มีการหยุดพักแม้แต่ชั่วระยะเวลาหนึ่ง สัตว์นรกต้องได้รับความทุกข์อย่างหนักอยู่เสมอตลอด เวลาชีวิตความเป็นอยู่ของเหล่าสัตว์ในมหานรกขุมนี้ ย่อมมีความทุกข์ทรมานแสนสาหัสสุดจะพรรณนา เพราะนรกขุมนี้เป็นนรกขุมใหญ่ที่สุด กว้างใหญ่กว่าบรรดามหานรกทั้งหมด แลดูน่ากลัว เป็นเมืองใหญ่ล้อมรอบด้วยกำแพงเหล็กอันรุ่งโรจน์ด้วยเปลวไฟภายในมีเปลวไฟร้อนระอุ ไหมสัตว์นรกอยู่เนื่องนิตย์ทั้งกลางวันและกลางคืนไม่มีว่างเว้นเลย จำนวนสัตว์นรกขุมนี้มีมากกว่านรกขุมอื่น ๆ แออัดยัดเยียดกันอยู่ ทั้งการเสวยทุกข์ในมหานรกนี้ ก็แตกต่างกันไปหลายอิริยาบถ เช่น เคยทำบาปอกุศลกรรมในอิริยาบถเดิน ก็ต้องทนทุกข์

อยู่ในอิริยาบถเดิน เป็นต้น รวมความว่า เคยทำบาปทำกรรมอะไรเอาไว้ก็ต้องได้รับผลของกรรมอย่างนั้น และได้รับผลจนกว่าจะถึงอายุขัยตายไปจากนรกขุมนี้

อย่างไรก็ตามผลกรรมอาจไม่ต้องรอถึงชาติหน้า แต่ให้ผลในชาติปัจจุบัน เช่นผลกรรมของโหราที่ได้ทำร้ายท้าวแบ้พระโพธิสัตว์ ดังตอนที่ โหราปิดบังความจริงทำนายว่าท้าวแบ้เป็นกาลกิณีต่อบ้านเมืองต้องนำไปลอยแพ ผลกรรมจากการกระทำนี้ได้ส่งผลให้โหราต้องตบอด แต่สุดท้ายท้าวแบ้เกิดความสงสารจึงใช้น้ำเต้าวิเศษรักษาตาจนมองเห็นอีกครั้ง พร้อมอโหสิกรรมให้โหราดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	สุธา ¹⁰⁷ เถ้า	หมอหน ¹⁰⁸ ตัดทงเปียง	
ปางนั้น	بابแบ่งให้	ตาข้าบอดเสีย	หันแล้ว
พะก็	แจะจุ่มน้ำ	คันที่ ¹⁰⁹ อันปะเสียด	
	ตาบอดเบื่อง	ใสแจ้งฮุ้ง ¹¹⁰ เฮือง	
พะก็	อะนุญาตให้	หนแห่งกำเวน	
ก็จึง	หายปาปึง ¹¹¹	بابเวนเสียเสี้ยง ¹¹²	

(ท้าวแบ้ : 95/1/3-95/1/4)

ตลอดความได้ว่า บาบที่หมอดูได้ทำนายดวงชะตาท้าวแบ้ว่าเป็นกาลกิณีต่อบ้านเมืองนั้น ด้วยผลกรรมจึงทำให้หมอดูต้องตบอดทั้งสองข้าง แต่ด้วยความเมตตาของท้าวแบ้จึงใช้น้ำเต้าวิเศษช่วยรักษาตาให้กลับมามองเห็นอีกครั้ง และได้อโหสิกรรมให้แก่หมอดู เวรกรรมที่กระทำไว้จึงหายหมดสิ้น

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผลกรรมของการทำร้ายพระโพธิสัตว์ จะส่งผลทั้งในชาติปัจจุบันและในชาติหน้า แต่ผลกรรมของโหราที่ปิดบังผลการทำนายดวงชะตาที่แท้จริงของ

¹⁰⁷ สุธา หมายถึง หมอดู

¹⁰⁸ หมอหน หมายถึง หมอดู

¹⁰⁹ คันที่ หมายถึง น้ำเต้า

¹¹⁰ ฮุ้ง หมายถึง สว่าง, รุ่ง

¹¹¹ ปาปึง หมายถึง บาป

¹¹² เสี้ยง หมายถึง หมดไป

ท้าวแบ้ ส่งผลให้ชาติปัจจุบันต้องตาบอด กรรมนี้เรียกว่า ทิฏฐธรรมเวทนิยกรรม ซึ่งภายหลังท้าวแบ้ได้อโหสิกรรมให้แก่โหรบาปกรรมที่ได้ก่อไว้ นั้นจึงสิ้นไป และช่วยรักษาตาโหราให้กลับมามองเห็นดังเดิม

ในทางพุทธศาสนากรรมที่ให้ผลในปัจจุบันชาตินี้ คือ กรรมที่จะให้ผลในภพนี้เท่านั้น แต่เมื่อไม่อาจให้ผลได้ก็จะเป็นอโหสิกรรมถึงความเป็นกรรมไม่มีผล ท่านอุปมาว่า เหมือนลูกศรที่นายพรานเนื้อเห็นเนื้อแล้วโค้งธนูยิงไป ถ้าไม่พลาดก็จะทำให้เนื้อนั้นล้มลงในที่นั้น แต่ถ้าพลาดเนื้อนั้นก็หนีไปไม่หันกลับมาดูทิศนั้นอีก (พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล เล่ม 2, 2543 : 117-118) สาเหตุที่กรรมข้อนี้ให้ผลเฉพาะในชาตินี้ก็เนื่องจากว่า เจตนาดวงแรกไม่ถูกกรรมอื่นครอบงำ เป็นตัวปฐขึ้นเริ่มต้นจึงมีกำลังแรง แต่ก็ให้ผลเพียงแต่ในชาตินี้เท่านั้น ยังสามารถจัดแจงคนที่เป็นเจ้าของกรรมให้ไปเกิดในสุคติภูมิหรือในทุคติภูมิได้ ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าเป็นเจตนาดวงแรกซึ่งประกอบอยู่ในขณะดวงที่ 1 ถือว่ายังมีกำลังน้อยอยู่ ยังไม่มีกำลังมากเหมือนขณะดวงที่ 2-3-4-5-6-7 นั้น ก็คือว่าขณะดวงที่ 1 นี้ ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากอาเสวนะปัจจัยที่เป็นขณะด้วยกันนั่นเอง (พระศรีวิสุทธิโสภณ, 2514 : 397) ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อท้าวแบ้ออโหสิกรรมให้โหราแล้ว กรรมทั้งหลายที่โหราได้กระทำไว้กับท้าวแบ้ก็หมดสิ้นไป

จากคำสอนเรื่องกฎแห่งกรรมจะแสดงให้เห็นว่าพุทธศาสนามีส่วนช่วยจรรโลงเอกภาพของสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากเรื่องกฎแห่งกรรมมีบทบาทในการทำให้ช่องว่างระหว่างชนชั้นของคนในสังคมลดลง ดังที่สุภรัตน์ เลิศพาณิชย์กุล (2559 : 53) กล่าวไว้ว่า หลักเรื่องกรรมและการเกิดใหม่ซึ่งมีสาระสำคัญกว่า ผู้ใดทำกรรมใดไว้ย่อมได้รับผลกรรมนั้น ๆ ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำชั่วย่อมได้รับผลชั่ว ตามหลักพุทธศาสนา กรรมเป็นเหตุให้มนุษย์ต้องกลับมาเกิดใหม่อีก และเกิดใหม่นั้นจะมีฐานะอย่างไรขึ้นอยู่กับผลของกรรมดีคือ บุญ หรือผลของกรรมชั่วคือบาป ที่สะสมไว้ในแต่ละชาติ ด้วยเหตุนี้ผู้ที่สะสมบุญไว้ในชาติปางก่อน ๆ ย่อมมีฐานะดีขึ้นในชาติต่อไป ทำให้เชื่อว่าสถานภาพของแต่ละบุคคลในสังคมเป็นผลสืบเนื่องจากชาติปางก่อน คนที่มั่งมีได้เป็นเจ้านาย ขุนนางมียศถาบรรดาศักดิ์นั้นเป็นเพราะบุญเก่าส่งเสริม ส่วนผู้ที่ยากไร้เชื่องช้าก็เป็นเพราะผลบาปแต่ชาติปางก่อนเช่นกัน และจำต้องรับบาปกรรมนั้นไปจนกว่าจะสิ้นเวร ดังนั้นบุคคลต่าง ๆ ในสังคมจึงมีฐานะที่เท่าเทียมกันไม่ได้ เพราะแต่ละคนต่างมีผลบุญผลบาปที่แตกต่างกัน

2.2 ศีล 5

ศีล 5 มีลักษณะเป็นข้อห้าม ซึ่งปฏิบัติกันมาก่อนพระพุทธเจ้าจะอุบัติขึ้น เมื่อพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นแล้ว ทรงเห็นว่าศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติที่มีประโยชน์ต่อสังคม จึงสอนให้ชาวพุทธรักษาศีล 5 เพื่อประโยชน์แก่คนรักตัวเองและเพื่อความสงบของสังคม (ชัยวัฒน์ อัตพัฒน และทวิ ผลสมภพ, 2541 : 31) ดังนั้นจึงถือได้ว่า ศีล 5 เป็นเครื่องมือในการควบคุมคนในสังคมให้อยู่ในกรอบของระเบียบวินัย และประพฤติชอบทั้งกายวาจาใจ ซึ่งมีข้อปฏิบัติในการละเว้นจากความชั่ว 5 ข้อ ได้แก่ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤติดุคในกาม เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มสุราของมึนเมา ดังตอนที่ นางทำมาต้องติดตามท้าวแบ็กกลับไปยังเมืองทุมมา พระมารดาจึงได้กล่าวสั่งสอนนางทำมาให้รักษาศีลข้อที่ 2 คือ อทินนาทานาเวรมณี หมายถึง การไม่ลักทรัพย์ของผู้อื่น และให้นางทำมารักษาศีล 5 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อัน 1	อัทธินา ¹¹³ แท้	อย่าลักเอาของท่าน	นั่นเนื้อ
	ให้หลีกเว้น	ทางฮ้าย 5 ปะกาน	แม่เทิน
.....			
ให้เจ้า	หนีหลีกเว้น	ทาง 5 อย่าเทียว	แม่เนื้อ
(ท้าวแบ้ : 45/1/3-45/1/4)			

ถอดความได้ว่า อย่าลักทรัพย์ของผู้อื่น และให้หลีกเว้นจากสิ่งร้าย 5 ประการ ซึ่งประกอบด้วย ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติดุคในกาม พูดเท็จ และดื่มของมึนเมา

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนให้ปฏิบัติตามหลักศีลห้า โดยมารดาเป็นผู้กล่าวสอนบุตร ซึ่งตรงกับหลักฮึดสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสาน ดังทิมยุรี ปาละอินทร์ (2543 : 131) กล่าวในคองสิบสี่ คองพ่อคองแม่¹¹⁴ไว้ว่า “ให้รู้จักไผ่หาความรู้ใส่ตนให้ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอน” จากข้อความในคองพ่อคองแม่จะเห็นได้ว่าพ่อแม่จะสั่งสอนลูกให้ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และศีลห้าถือเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่พุทธศาสนิกชนต้องปฏิบัติตาม เพื่อให้เกิดความสุขสงบในสังคม

¹¹³ อัทธินา หมายถึง อทินนาทานาเวรมณี, ห้ามลักทรัพย์

¹¹⁴ คองพ่อคองแม่ หมายถึง ข้อปฏิบัติที่พ่อแม่พึงปฏิบัติต่อลูก

ในตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าพระมารดาเน้นย้ำให้นางทำมาปฏิบัติตามหลักศีลห้าอย่างเคร่งครัด อาจเพราะหลักธรรมนี้จะช่วยทำให้เกิดความสุข ความดีงาม ในการดำเนินชีวิตของผู้ปฏิบัติ ดังที่พระวินัย วิสุทธสาโร (2561 : 68) กล่าวไว้ว่า หลักศีลห้าเป็นหลักธรรมพื้นฐานที่จะช่วยทำให้ร่างกายมีสุขภาพที่ดี เพราะศีลห้าเป็นสิ่งที่ควบคุมการกระทำทางกาย และวาจา การปฏิบัติตามศีลห้า นั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อที่ 5 ที่ให้งดเว้นจากการเสพสิ่งของอันก่อให้เกิดโทษแก่ตนเอง อีกทั้งยังเป็น การก่อให้เกิดความสูญเสียต่อตนเองและผู้อื่นตามมา เพราะการกระทำที่ขาดสติจากการเสพสิ่งของ มีนเมา ย่อมที่จะทำให้เกิดการเสียหายได้ง่าย นอกจากนี้ศีลข้อที่ 1 ยังเป็นหลักประกันในเรื่องของชีวิต อีกด้วย เพราะการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ย่อมที่จะทำให้เกิดความสูญเสียทั้งสองฝ่าย ดังนั้นคุณค่า ของศีลห้า จึงถือว่าเป็นหลักจริยธรรมเบื้องต้นที่จะชาวพุทธจะต้องประพฤติปฏิบัติเป็นพื้นฐาน

และอีกตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงคำสอนเรื่องศีลห้า โดยเฉพาะศีลข้อที่ 1 คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ดังตอนที่ ท้าวแบ้ปราบยักษ์ที่จับชาวเมืองมิลิกาเป็นอาหาร ท้าวแบ้ได้ไว้ชีวิตยักษ์ ตนนี้ และได้สั่งสอนไม่ให้กินเนื้อมนุษย์อีกต่อไป ถ้าจะกินเนื้อสัตว์ต้องให้สัตว์ตัวนั้นตายตามธรรมชาติ จึงสามารถกินได้ ให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล 5 และเน้นการปฏิบัติศีลข้อที่ 1 คือ ปาณาติปาตา เวรมณี คือ การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระก็	สอนสั่งให้	คำแจ้ง ¹¹⁵ ชูอัน	หันแล้ว
อันว่า	พาสาเชื้อ	แนว ¹¹⁶ กูด่าได้ชอกกินเนื้อ	
กุหาก	เห็นแต่นี้	เมื่อหน้าปตี	แท้ตาย
อัน 1	อย่าชอกพัน	เห็นแต่คำกินนั้น	
	เนื้อตัวใดตาย	จึงกินอย่าช้า	
อัน 1	ให้หลิกเว้น	ฝูงหมู่ปานา ¹¹⁷	นั้นเนื้อ
	คำสอนกู	จื่อเอาจำมัน	
.....			
มันก็	จำจื่อไว้	คำเจ้าสั่งสอน	แท้แล้ว
มันก็	จำสิน5	พาวันนาทุกคำ	คินแล้ว

¹¹⁵ คำแจ้ง หมายถึง อธิบายอย่างกระจ่าง

¹¹⁶ แนว หมายถึง ผู้สืบเชื้อสาย

¹¹⁷ ปานา หมายถึง ปาณาติปาตาเวรมณี, เว้นจากการฆ่าสัตว์

	ทุกค่ำเช้า	มีค่าน ¹¹⁸ คอยเพียน	แท้แล้ว
เพื่อว่า	พุดโทเจ้า	โพทียาน ¹¹⁹ สอนสั่ง	
ยักก็	จำจื่อเช้า	ใจไว้ปลืม	หั้นแล้ว

(ท้าวแบ้ : 53/1/3-54/1/2)

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ้สั่งสอนยักษ์ว่าห้ามกินเนื้อมนุษย์ และให้รักษาศีลข้อปาณาติปาตา เวรมณีคือ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ซึ่งหากจะกินเนื้อสัตว์ต้องเป็นสัตว์ที่ตายเองตามธรรมชาติ เมื่อยักษ์ได้ ฟังก็จดจำและนำไปปฏิบัติ โดยการรักษาศีลห้าภาวนาทุกเช้าค่ำ

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าท้าวแบ้สั่งสอนยักษ์ให้รักษาศีลข้อที่ 1 คือ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิตอย่างเคร่งครัด การที่ท้าวแบ้เน้นการสอนในหลักศีลห้าข้อนี้ เหตุเพราะลักษณะนิสัยของยักษ์มีความดุร้าย ชอบจับสัตว์และมนุษย์กินเป็นอาหาร จึงต้องมีกรอบทางศีลธรรมมากำหนดเพื่อไม่ให้ประพฤติดังอำเภอใจ และอยู่ร่วมกับมนุษย์ในสังคมได้อย่างสงบสุข

แนวคิดสำคัญในการปฏิบัติรักษาศีลของยักษ์ในตัวอย่างข้างต้นนี้ คือการอยู่ร่วมกันระหว่างยักษ์กับมนุษย์ได้อย่างสันติสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ซึ่งถือว่าเป็นคำสอนที่มีคุณค่าต่อสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมาก เพราะการดำรงอยู่ในสังคมทุกคนจะต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับกรอบในการประพฤติปฏิบัติที่ทุกคนต้องอยู่ในกรอบของศีลธรรม ศีลห้าจึงถือเป็นกรอบทางศีลธรรมเป็นเสมือนกรอบพื้นฐานของสังคมที่จะทำให้สังคมไม่เกิดความวุ่นวาย มีความสงบสุข หากพิจารณาดูแล้วจะพบว่า การทำผิดกฎศีลธรรมย่อมที่จะส่งผลทำให้ผิดกฎหมายไปด้วย เช่น การทำร้ายกัน การขโมยสิ่งของ การเสพสิ่งเสพติด ดังนั้นหากปฏิบัติตามกรอบของศีลห้าอย่างเคร่งครัด กฎหมายก็ไม่จำเป็นต้องนำมาใช้กับมนุษย์ ในสังคมปัจจุบันหลาย ๆ ปัญหาทางสังคม ล้วนแล้วแต่มีสาเหตุมาจากการที่มีการละเมิดกฎทางศีลธรรมหรือการประพฤติดิิดศีล ดังนั้นศีลห้าจึงถือว่ามีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากปฏิบัติตามก็จะไม่ทำให้สังคมเดือดร้อน ไม่มีการชนฆ่ากัน ไม่มีการโจรกรรมสิ่งของ ไม่มีการผิดประเวณี ไม่มีการกล่าวโทษซึ่งกันและกัน และไม่มีการเสพสิ่งของที่ผิดกฎหมาย เป็นต้น (พระวินัย วิสุทธสาโร, 2561 : 68)

เมื่อยักษ์ตนนี้ตายไป ก็ได้ไปเสวยสุขอยู่ในนิมานบนสวรรค์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอันสืบส่งของการปฏิบัติตามหลักศีลห้า เมื่อร่างกายแตกสลายตายไป จิตของผู้มีศีลห้าครบ ย่อมเข้าสู่ความสุขในโลก

¹¹⁸ ค่าน หมายถึง เกียจคร้าน

¹¹⁹ โพทียาน หมายถึง พระปัญญาที่ทำให้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า

หน้า มีสวรรค์เป็นอย่างต่ำ มีพรหมโลกเป็นอย่างกลาง และมีพระนิพพานเป็นอย่างสูงสุด จากอานิสงส์นี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของศีลและประโยชน์ของการรักษาศีลห้า ดังนั้นเมื่อถึงแก่กรรมผู้ปฏิบัติอยู่ในศีลนั้น ย่อมที่จะไม่ตกไปสู่อบายภูมิ และมีความมั่นใจว่าการรักษาศีลนั้น จะช่วยทำให้ได้เกิดในภพภูมิที่ดีในโลกหน้า (พระวินัย วิสุทธสาโร, 2561 : 68-69) ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏชัดในสังคมไทย และเป็นเรื่องของผู้ที่ปฏิบัติคาดหวังผลจากการปฏิบัติเพื่อมีชีวิตที่ดีขึ้นทั้งในชาตินี้และชาติหน้า (ณัฐพล โสตรัตน์วิโรจน์, 2562 : 17)

2.3 กุศลมูล

กุศลมูล คือ หลักธรรมที่เป็นปฐมเหตุแห่งความดี และจะนำพาให้บุคคลทั้งหลายที่ปฏิบัติไปสู่ภพภูมิที่ดีตามผลจากกรรมของตนเองที่ทำไว้ดี ดังตอนที่ นางทำมาต้องติดตามท้าวแบ็กกลับไปยังเมืองทุมมา พระมารดาได้สั่งสอนนางทำมาให้ปฏิบัติตามหลักธรรมกุศลมูล 3 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อัน 1	ทาง 3 เส้น	จอมพะนางให้มันไต่	เที่ยวท้อน
ความว่า	แม่สั่งแล้ว	นางนาดยอมมือ	
สองก็	ลามาดา	แม่ตนลงห้อง	
(ท้าวแบ้ : 45/1/3-45/1/4)			

ถอดความได้ว่า ให้นางทำมาเดินตามทาง 3 เส้น ซึ่งคือหลักธรรมกุศลมูล

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนให้ปฏิบัติตนตามหลักธรรมกุศลมูล ซึ่งถือเป็นปฐมเหตุแห่งความดี ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2559 : 84) กล่าวไว้ว่า กุศลมูล คือ รากเหง้าของกุศล ต้นตอของความดี ซึ่งมี 3 ประการ ดังนี้

1. อโลภะ คือ ความไม่โลภ, ธรรมที่เป็นปรปักษ์กับความโลภ, ความเผื่อแผ่, จาคะ
2. อโทสะ คือ ความไม่คิดประทุษร้าย, ธรรมที่เป็นปรปักษ์กับโทสะ, เมตตา
3. อโมหะ คือ ความไม่หลง, ธรรมที่เป็นปรปักษ์กับความหลง, ปัญญา

เมื่อนางทำมาปฏิบัติตามหลักธรรมกุศลมูลตามที่พระมารดาได้สั่งสอนแล้วนั้น หากเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้น ภายหลังจากที่ถึงเมืองทุมมา นางทำมาก็จะมีสติในการแก้ไขปัญหาและรู้เท่าทันกับสาเหตุของปัญหาทั้งปวง ดังที่พระวินัย วิสุทธสาโร (2561 : 76) กล่าวไว้ว่า การควบคุมความโลภ ความโกรธ ความหลงได้นั้น ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด และน้อยคนนักที่จะสามารถ

ปฏิบัติได้ ยิ่งรู้เท่าทันมากเท่าใด ความทุกข์ก็จะยิ่งลดน้อยลงเรื่อย ๆ เมื่อควบคุมความโลภได้ ความอยากได้ อยากเป็น อยากมีก็ลดน้อยลง เมื่อควบคุมความโกรธได้ ความโมโห ความคิดที่จะทำลายก็จะสงบลง และเมื่อควบคุมความหลงได้สติสัมปชัญญะก็จะเกิดขึ้น ดังนั้นคนที่สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ได้ย่อมที่จะเป็นผู้ที่มีจิตใจผ่องใส ไม่อยากได้ของผู้อื่น ไม่อิจฉาริษยาใคร ไม่คิดที่จะทำร้ายใคร และไม่ตั้งอยู่ในความประมาท

2.4 ทศพิธราชธรรม

ทศพิธราชธรรม คือ หลักธรรมที่พระมหากษัตริย์พึงปฏิบัติต่อประชาชน 10 ประการ เพื่อให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองและประชาชนอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข ดังตอนที่ ท้าวแบร์บยาจำสวนและนายสำเภาจากเมืองปาจำมาเลี้ยงดู พร้อมให้ทั้ง 2 คน แต่งงานกัน หลังจากการแต่งงานยาจำสวนได้กล่าวสั่งสอนท้าวแบร์ว่า ให้ปกครองบ้านเมืองโดยใช้หลักทศพิธราชธรรม จึงจะทำให้ประชาชนยกย่องสรรเสริญ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ข้าก็	เนากะเสิมสุก	เพ็งบุบนาท้าว
ให้เจ้า	อยู่สืบสร้าง	เสวยลาดทุมมา
อย่าได้	มีโลคา	เบียดเบียนบาท้าว
ให้เจ้า	อยู่ชอบแท้	ทดชะลาดตามทำ
	อยู่ชะบายสุก	ไฟให้ย้อยอ่อง

(ท้าวแบร์ : 93/2/2-93/2/4)

ถอดความได้ว่า ยาจำสวนกล่าวสอนท้าวแบร์ว่าให้ทำนุบำรุงเมืองทุมมา ทั้งโรคภัยต่าง ๆ อย่าได้มาเบียดเบียน และให้ปกครองเมืองด้วยหลักทศพิธราชธรรม ประชาชนจะได้ยกย่องสรรเสริญ

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนกษัตริย์ให้ปกครองบ้านเมืองโดยใช้หลักทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่กษัตริย์พึงปฏิบัติ เพื่อให้บ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง ประชาชนเป็นสุข ดังที่พุทธทาสภิกขุ (2559 : 14-16) กล่าวไว้ว่า ทศพิธราชธรรม เป็นสิ่งที่จะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ความสุขสงบ สันติภาพ ความเป็นอิสระเหนือความทุกข์เหนือปัญหาทุกอย่างทุกประการ ซึ่งมี 10 ประการ ดังนี้

1. ทานัง (ทาน) คือ การให้ปันปัจจัยแห่งชีวิต ทั้งในรูปธรรมและนามธรรม
2. สีละ (ศีล) คือ เหตุปัจจัยหรือการจัดการที่ทำให้เกิดภาวะปกติชีวิต
3. บริจาคะ (บริจาค) คือ การให้ในภายในและให้วัตถุปัจจัยภายนอก
4. อาชวะ (ความซื่อตรง) คือ การตรงต่อเพื่อนมนุษย์ ตรงต่อหน้าที่การงาน
5. มัททวะ (ความอ่อนโยน) คือ การอ่อนโยนต่อบุคคลทั้งกายและจิต
6. ตะปะ (ความเพียร) คือ การเผาความไม่สำเร็จให้เกิดความสำเร็จ
7. อักโกธะ (ความไม่โกรธ) คือ การไม่โกรธตนเองและโกรธผู้อื่น
8. อวิหิงสา (ความไม่เบียดเบียน) คือ การไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น
9. ชันติ (ความอดทน) คือ การรอได้ คอยได้ ไม่กระวนกระวายใจ
10. อวิโรธนะ (ความเที่ยงธรรม) คือ ไม่มีอะไรพิรุณที่ผิดไปจากแนวทางความถูกต้อง

นอกจากนี้ในตัวอย่างข้างต้นยังแสดงให้เห็นว่ากษัตริย์ต้องตั้งอยู่ในหลักทศพิธราชธรรม ประชาชนจึงจะเทิดทูนและยกย่องสรรเสริญ เพราะหลักธรรมนี้จะทำให้ประชาชนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังที่สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (2516 : 25) กล่าวไว้ว่า ธรรมะทั้ง 10 ประการนี้ พระเจ้าจักรพรรดิองค์ใดหรือผู้ปกครองท่านใดมีครบสมบูรณ์ในตนจึงจะจัดว่าเป็นผู้ปกครองที่ดี ไม่รู้กรานผู้อื่นด้วยอำนาจ เป็นการปกครองโดยธรรม และเมื่อผู้ปกครองนำหลักทศพิธราชธรรมมาใช้ในการปกครองแล้ว ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองก็ควรจะมีทศพิธราชธรรมด้วยเช่นกัน จึงจะทำให้สังคมนั้นอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน เป็นการปกครองโดยธรรม มิใช่ปกครองด้วยอำนาจ ต่างมีความสุขความเจริญร่วมกันทั้งหมด

อย่างไรก็ตามในอิตติสิบสองคองสิบลีของชาวอีสาน ก็ยังปรากฏหลักทศพิธราชธรรมในคองสิบลีสำหรับพระมหากษัตริย์ไว้ว่า “เป็นท้าวพะยา ให้ชงตั้งอยู่ในทศรัตชะทำ” คองนี้สอนผู้นำควรตั้งตนไว้ในทางที่ชอบ คือประพฤติตนตามหลักธรรมของผู้นำ 10 ประการ ที่เรียกว่า ทศพิธราชธรรม การปกครองตามหลักทศพิธราชธรรมนั้น ถือเป็นหลักการที่ผู้นำทุกคนจะต้องมีไว้ในตัวเอง นั่นคือ การเป็นผู้ให้ เป็นผู้มีความประพฤติเรียบร้อยดีงามทั้งกาย วาจา และจิตใจ มีการเสียสละ เป็นผู้ที่มีความอดทนในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ผู้นำที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความคิดดีตามแนวความคิดของคนอีสานก็คือ ผู้นำจะต้องเป็นผู้ที่มีศีลธรรม ปกครองบ้านเมืองโดยธรรม ประชาชนมีความสุข และหลักธรรมนี้ก็จะเป็เครื่องมือที่จะยับยั้งมิให้ผู้นำใช้อำนาจตามอำเภอใจ (พระบรรจง จิตตกรโ, 2560 : 49)

อีกทั้งยังปรากฏตัวอย่างการสอนเกี่ยวกับผลของการปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรมของกษัตริย์ ดังตอนที่ ท้าวแบ็ขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระบิดา ปกครองบ้านเมืองด้วยหลัก

ทศพิธราชธรรม ทำให้บ้านเมืองร่มเย็น ประชาชนเป็นสุข เหตุเพราะกษัตริย์ไม่นำประชาชนมาทำงาน ให้แก่รัฐ ประชาชนจึงมีเวลาได้ทำไร่ทำนาเลี้ยงชีพอย่างเต็มที่ และกษัตริย์ก็สร้างบุญกุศลทำทานอยู่ เสมอ ด้วยบารมีที่กระทำจึงทำให้ประชาชนไม่มีเรื่องเดือดร้อน ไม่มีโรคภัยต่าง ๆ มาเบียดเบียน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เจ้ากี้	อยู่ชอบแท้	ทตชะลาดตามท่า
	อยู่ชะบาย	สุกไฟไทยย้อย
เจ้ากี้	บ่บอกเวียก ¹²⁰	บ้านฝูงไฟชาวเมือง
	อยู่ทงท่า	กานไฮ่นตาค้า
เขากี้	ทำบุญสั่ง	ปาละมีผายเผื่อ
กี้บ่	มีเดือดฮ้อน	อยู่สั่งแต่ทาน
กี้บ่	มีไผเป็นพยาดไซ้	โลคจักเทือ

(ท้าวแบ้ : 84/1/1-84/1/2)

ถอความได้ว่า ท้าวแบ้ปกครองบ้านเมืองด้วยหลักทศพิธราชธรรม ทำบุญทำทานอยู่เป็นประจำ ประชาชนจึงอยู่เย็นเป็นสุข อีกทั้งท้าวแบ้ไม่ได้เรียกประชาชนเข้ามาทำงานให้แก่รัฐ ประชาชนจึงมีเวลาในการประกอบอาชีพทำไร่ทำนาของตนอย่างเต็มที่

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าบ้านเมืองสงบสุขร่มเย็น เพราะกษัตริย์ตั้งตนอยู่ในหลักทศพิธราชธรรม และสร้างบุญกุศลอยู่เสมอ รวมทั้งยังเผื่อแผ่บารมีจากการสร้างบุญกุศลไปถึงประชาชนไม่ให้มีเรื่องเดือนเนื้อร้อนใจใด ๆ สะท้อนให้เห็นว่าการปฏิบัติตนของกษัตริย์มีผลต่อชีวิตทุก ๆ ด้านในสังคม ตามคติกษัตริย์เป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่สุดและอยู่สูงสุดของสังคม เป็นจักรกลของการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคม การเปลี่ยนแปลงในทางดีขึ้นหรือเสื่อมลงของสังคม ขึ้นอยู่กับคุณธรรมของผู้ปกครอง ความคิดในทำนองเดียวกันนี้ ยังปรากฏในคัมภีร์ ศาสนา ตำนาน พงศาวดาร คำพยากรณ์ของไทยหลายยุคหลายสมัยด้วยกัน ตัวอย่างเช่น ในจามเทววิวงศ์ พงศาวดารเงินยางเมืองเชียงแสน ไตรภูมิภิกขา และคำพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา ล้วนแต่มีข้อความซึ่งเชื่อมโยงความเป็นไปของสังคมกับวัฒนธรรมของกษัตริย์ คำว่าธรรมตามคติฮินดู หมายถึง หน้าที่ตามวรรณะ แต่ไทยซึ่งรับเอา

¹²⁰ เวียก หมายถึง การงาน, ภารกิจที่ต้องทำทุกอย่าง

อิทธิพลของพุทธศาสนามาตั้งแต่ก่อนยุคสุโขทัย มีการกล่าวถึงทศพิธราชธรรม อันหมายถึงธรรมสิบประการสำหรับผู้เป็นราชา (สุภางค์ จันทวานิช และคณะ, 2559 : 32-33)

2.5 อภัยทาน

ทาน หมายถึง การให้ เสียสละ บริจาค (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559 : 62) ซึ่งในอรรถกถาจริยาปิฎก พระอรรถกถาจารย์ จำแนกทานไว้ 3 ประเภท ได้แก่ วัตถุทาน ธรรมทาน และอภัยทาน (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539ก : 619) ในบรรดาการให้ทานทั้ง 3 ประเภทนี้ อภัยทานถือว่าได้อันดีสูงสุดสูง เพราะเป็นการสละซึ่งความโกรธออกจากจิตใจ ดังที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2539ข : 230) กล่าวไว้ว่า ทางพระพุทธศาสนา เรียกการให้อภัยทานนี้ ว่าเป็นมหาทาน

อภัยทาน หมายถึง การให้ความไม่มีภัย หรือปลอดภัย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561 : 549) หรือการยกโทษให้ ไม่ถือความผิดหรือการล่องเกินกระทบบกระทั่งว่าเป็นโทษ การให้อภัยทานนั้นถือเป็นคุณแก่ผู้ให้ยิ่งกว่าผู้รับ และเมื่อเกิดขึ้นในใจของบุคคลใด จะทำให้จิตใจของบุคคลนั้นผ่อนคลายพ้นจากการกั๊กมึนบดบังของโทสะ ดังตอนที่ เจ้าเมืองมิลิลาสั่งทหารให้จับตัวโจราที่ทำนายดวงชะตาทำว้าวเป็นกาลกนิต่อบ้านเมืองมาประหาร แต่ทำว้าวได้ขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่โจรา และกล่าวว่าหากโจราไม่ทำนายดวงชะตาตนเป็นกาลกนิต่อบ้านเมือง แล้วนำไปลอยแพตนคงไม่หายจากโรคภัยที่เป็นอยู่ และในตอนนี้นั้นตนได้หมดเคราะห์กรรม ได้กลับมายังเมืองทุมมาแล้ว จึงไม่ควรจะสั่งประหารโจรา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อัน 1	ให้ชนเอาหมอ อย่าได้ไว้	หนเกล้าฐ์ฮาไปเสียบ เมื่อหน้าปตี	เสียบท่อน แท้แล้ว
หมอนี้	ตัดเปียงถ้อย	ลวงลายกุพะอง	แท้ตาย
มันหาก	มาฟ่างตัวะ ¹²¹	ลายกุพะองแท้	
ผิวา	หมอหากบ่ก่าว	ถ้อยลวงลายกุพะอง	
ตั้งนั้น	บาคานจัก	อยู่เสวยเมืองบ้าน	
	สุอย่าช้า	เฮวฮีบไปเปื่อง	
	เขียววันคีน	ฮีบไปอย่าช้า	
แต่นั้น	บาคานท้าว	เลยฟังแจงเจ้า	

¹²¹ ตัวะ หมายถึง โทหก

	กินบนอบไหว้	ทูนไ้พ่อตน	หันแล้ว
	ทานโหดท้อน	หมอหากก่าวผิด	ก็ตี
	ขอให้บรรเทา	เสี่ยโหดโทยผุ่่งนั้น	
ช้อยก็	ขอน่าเจ้า	ปิดตาตนพ่อ	
	ผายโผด ¹²² เขาท้อน	อย่ากะทำ	แต่ท้อน
อันว่า	เป็นกะสัดเชื้อ	พยาหลวงยดไทย	สันนี้
คั้นว่า	โหดหากพอข้าแท้	พอให้แต่ตี	ชอบแล้ว
ผิวว่า	เลี้ยช้อยไว้	หนแห่งในเมือง	ตั้งนั้น
ก็บ่	หายโลคา	แห่งตนตัวข้า	
บัดนี้	หมดเวนแล้ว	เวียนคีนมาฮอด	จึงแล้ว
ช้อยก็	ขอโหดท้อน	อย่าข้าบควน	พ่อเฮย

(ท้าวแบ้ : 77/2/3-78/1/4)

ถอดความได้ว่า เจ้าเมืองทุมมาสั่งให้ทหารจับหมอดูที่ทำนายดวงชะตาท้าวแบ้ไปประหารชีวิตในทันที แต่ท้าวแบ้ได้ขอพระราชทานอภัยโทษให้แก่หมอดู โดยให้เหตุผลว่าหากหมอดูไม่โกหกทำนายว่าเป็นกาลกณีต่อบ้านเมือง ตนคงไม่หายจากโรคร้ายที่เป็นอยู่

จากตัวอย่างข้างต้นเป็นการสอนเรื่องอภัยทาน โดยสอนผ่านพฤติกรรมท้าวแบ้ที่ไม่มีจิตผูกพยาบาท หรือคิดโกรธโหราผู้ทำนายดวงชะตาตนให้ต้องประสบเคราะห์กรรมอย่างทุกข์ยากลำบาก แต่กลับให้อภัยไม่ผูกอาฆาตจองเวร ซึ่งถือเป็นการสร้างบุญที่ได้กุศลสูงมาก ในฝ่ายการให้ทาน เพราะเป็นการสละซึ่งโทษสะกิลเสได้ และการให้อภัยทานนี้ยังทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ดังที่พระวินัย วิสุทธิสารา (2561 : 77) กล่าวไว้ว่า การให้อภัยทานเป็นการยกระดับของจิตใจให้สูงขึ้น ดีขึ้น มีค่าขึ้น และยังเป็น การให้ทานที่ยิ่งใหญ่อีกประการหนึ่ง ในขณะเดียวกันหากจิตใจยังหมกมุ่นกับความโกรธ หรือการจองเวรพยาบาทต่อกันและกัน ย่อมที่จะส่งผลทำให้จิตใจเศร้าหมอง อยู่อย่างระแวง ไม่มีความสุข จิตใจก็จะคิดแต่การแก้แค้น ดังนั้นการให้อภัยทานจะช่วยปลดปล่อยให้จิตใจที่ยึดติดนี้ ทำให้หลุดพ้นจากความคิดที่จะแก้แค้นได้และยังเป็นการยกระดับจิตใจของผู้ให้อภัยทานอีกด้วย นอกจากนี้การให้อภัยทานยังเป็นการยกโทษ หรืออโหสิกรรมแล้วนั้น ยังเป็นการเริ่มต้นของการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอีกประการหนึ่ง เพราะการอยู่ร่วมกับผู้อื่นนั้น แน่นนอนย่อมที่จะมีสิ่งๆที่เข้ามา

¹²² ผายโผด หมายถึง โปรด

กระทบกระทั่งทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดของการอยู่ร่วมกันก็คือ การรู้จักการให้อภัยซึ่งกันและกัน เพราะหากสังคมไหนไม่รู้จักการให้อภัยก็ไม่สามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้ ผู้ที่ให้อภัยทานถือว่าเป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง เพราะมีฉะนั้นจะไม่สามารถที่จะให้อภัยกับผู้ที่ทำร้ายเราได้ เพราะฉะนั้นการให้อภัยทานทางพระพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีความสำคัญอย่างยิ่ง ที่พุทธศาสนิกชนจะต้องฝึกฝนและปฏิบัติให้ได้ เพราะหากไม่มีการให้อภัยซึ่งกันและกัน ความสุขสงบก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้นั่นเอง

จากการศึกษาสาระคำสอนคติทางธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ฌบับวัดท่ากกแก อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้เห็นถึงสาระคำสอนคติทางธรรมของชาวไทลุ่มที่ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดและความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งผู้แต่งได้นำหลักธรรมต่าง ๆ สอดแทรกไว้ในเนื้อเรื่องผ่านคำพูด พฤติกรรม และลักษณะอุปนิสัยของตัวละคร โดยสาระคำสอนจะสอนให้เห็นถึงกฎแห่งกรรม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว และสอนให้คนในสังคมประพฤติดีประพฤติชอบตามหลักธรรมกุศลมูล กล่าวคือ ไม่โลภ ไม่คิดร้าย และไม่หลง รวมทั้งสอนให้ปฏิบัติตนตามหลักศีลห้า และสอนการให้อภัยทานซึ่งถือได้ว่าได้อานิสงส์ผลบุญสูงเพราะสามารถสละอารมณ์โกรธเป็นทานได้ นอกจากนี้ยังมีสาระคำสอนที่เกี่ยวกับภษัตริย์ที่ต้องปฏิบัติตนตามหลักทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองที่ดี ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าสาระคำสอนคติทางธรรมในวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว เป็นกุศโลบายในการสอนจริยธรรมให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

กล่าวโดยสรุป การศึกษาสาระคำสอนคติทางโลกและคติทางธรรมในวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ฌบับวัดท่ากกแก อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสาระคำสอนกับบริบททางสังคมได้เป็นอย่างดี คำสอนคติทางโลกเป็นการสอนที่เน้นบทบาทหน้าที่ตามสถานภาพของบุคคล เพื่อให้คนในสังคมใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขตั้งแต่ระดับตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ และคำสอนคติทางธรรมเป็นคำสอนที่ผู้แต่งได้นำแนวคิดทางพุทธศาสนาแบบชาวบ้านที่ไม่เน้นเรื่องการหลุดพ้นจากวัฏสงสารเพื่อการบรรลุมรรคผลนิพพาน แต่เน้นเรื่องกฎแห่งกรรมและการสร้างบุญกุศลเพื่อให้ส่งผลต่อชีวิตในชาติภพหน้า

บทที่ 4

กลวิธีการสอนที่ปรากฏในเรื่องท้าวแก้ว

กลวิธีการสอนเป็นวิธีการนำเสนอสาระคำสอนที่ผู้แตงนำเสนอผ่านเนื้อหาในวรรณกรรม เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน และช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจสาระคำสอนได้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น กระทั่งเกิดการเรียนรู้คำสอนตามวัตถุประสงค์ที่ผู้แตงต้องการจะสื่อสาร แม้ว่าวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วไม่ใช่วรรณกรรมคำสอนโดยตรง เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านแนวจักร ๆ วงศ์ ๆ แต่อย่างไรก็ตามวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วก็รับเอาเนื้อเรื่องมาจากนิทานในปัญญาสาขาค และมึวรรณกรรมอีกจำนวนมากที่ไม่ใช่วรรณกรรมคำสอนแต่ปรากฏแง่คิดคำสอน ซึ่งมักจะไมสอนแบบตรงไปตรงมา แต่มีวิธีการสอนที่แทรกไปกับเนื้อหา ผู้อ่านจึงไม่รู้สึกรู้ว่าถูกบังคับให้กระทำตามคำสอนดังกล่าว จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแก้วปรากฏกลวิธีการสอน 2 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีการสอนผ่านการเล่าเรื่อง และกลวิธีการสอนผ่านภาษา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. กลวิธีการสอนผ่านการเล่าเรื่อง

กลวิธีการสอนผ่านการเล่าเรื่อง เป็นกลวิธีการนำเสนอวิธีการสอนของผู้แตง โดยการถ่ายทอดเรื่องราวผ่านฉาก เหตุการณ์ ตัวละคร โครงเรื่อง และแก่นเรื่อง ดังที่สายวรุณ น้อยนิมิตร (2541 : 127) ได้ให้ความหมายกลวิธีการเล่าเรื่อง ไว้ว่า เป็นกลวิธีการถ่ายทอดเรื่องราวที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของผู้เขียน ได้แก่ การสร้างโครงเรื่อง การสร้างตัวละคร การใช้บทสนทนา การบรรยายความคิดของตัวละคร หรืออาจมีการใช้สัญลักษณ์สื่อความหมายที่ซับซ้อนในเรื่อง และสิ่งสำคัญคือการเลือกผู้เล่าเรื่อง ซึ่งจะมีผลต่อภาพรวมของเรื่องนั้น ๆ ว่าเป็นเรื่องของใคร ใครเป็นผู้เห็นเหตุการณ์ และใครเป็นผู้เล่าเรื่อง

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ผู้วิจัยพบกลวิธีการสอนผ่านการเล่าเรื่อง 4 กลวิธี ได้แก่ การสอนผ่านตัวละคร การสอนผ่านโครงเรื่อง การสอนผ่านฉาก และการสอนผ่านแนวคิดของเรื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การสอนผ่านตัวละคร

ตัวละคร คือ ผู้ที่แสดงบทบาทหรือพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับโครงเรื่องและแนวคิดของเรื่อง ตัวละครเหล่านี้อาจเป็นมนุษย์ สัตว์ หรือสิ่งไม่มีชีวิตก็ได้ ตามแต่ผู้เขียนจะเป็นผู้สร้าง

(ขุมสาย สุวรรณชมภู, 2548 : 120) ตัวละครจึงมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินเรื่องเป็นอย่างมาก ดังที่ สายทิพย์ นุกุลกิจ (2537 : 184) กล่าวถึงตัวละคร ไว้ว่า ตัวละครเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งของนวนิยาย เพราะถ้าไม่มีตัวละครแล้วเรื่องราวต่าง ๆ ในนวนิยายก็ย่อมจะเกิดขึ้นไม่ได้

การสอนผ่านตัวละคร เป็นกลวิธีการสอนที่ตัวละครถ่ายทอดผ่านพฤติกรรมหรือบทบาทต่าง ๆ รวมถึงการกล่าวสอนระหว่างตัวละครกับตัวละครภายในเนื้อเรื่อง จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ผู้วิจัยสามารถจำแนกกลวิธีการสอนผ่านตัวละครได้ 4 กลวิธี ได้แก่ การสอนผ่านการสร้างลักษณะอุปนิสัยของตัวละคร การสอนผ่านภูมิหลังของตัวละคร การสอนโดยการให้ตัวละครตัวหนึ่งกล่าวสอนตัวละครอีกตัวหนึ่งและการสอนผ่านตัวละครแบบคู่ตรงข้าม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1 การสอนผ่านการสร้างลักษณะอุปนิสัยของตัวละคร

การสร้างลักษณะอุปนิสัยของตัวละครในนวนิยายแบ่งออกได้ 2 ประเภท ได้แก่ ตัวละครน้อยลักษณะหรือตัวละครมิติเดียว (flat character) คือ ตัวละครที่มีคุณสมบัติด้านเดียว ไม่แปรเปลี่ยนไม่ว่าจะมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้น อาจหมายถึงตัวละครที่มีลักษณะเป็นแบบฉบับ เช่น นางเอกอ่อนแอและถูกรังแกโดยง่าย พระเอกสุภาพบุรุษ เป็นต้น และตัวละครหลายลักษณะหรือตัวละครหลายมิติ (round character) คือ ตัวละครที่มีลักษณะหลายประการ อาจมีทั้งด้านดีและไม่ดีปะปนกัน (นัทธนัย ประสานนาม, 2559 : 33)

การสอนผ่านการสร้างลักษณะอุปนิสัยของตัวละคร เป็นกลวิธีการสอนที่ผู้แต่งถ่ายทอดผ่านลักษณะอุปนิสัยของตัวละคร ทั้งตัวละครฝ่ายดีและตัวละครฝ่ายร้าย ทำให้ผู้อ่านเกิดการศึกษารเรียนรู้จากพฤติกรรมตัวละคร ดังที่นัทธนัย ประสานนาม (2559 : 33) กล่าวถึง การสร้างตัวละคร ไว้ว่า เป็นวิธีการที่ผู้เขียนแนะนำตัวละครให้ผู้อ่านรู้จัก อาจกระทำการบรรยายของผู้เล่าเรื่อง หรือแสดงอุปนิสัยของตัวละครผ่านการกระทำ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครผ่านบทสนทนาและการปฏิสัมพันธ์กัน จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ผู้วิจัยสามารถแบ่งประเภทการสอนผ่านการสร้างลักษณะอุปนิสัยของตัวละครได้ 3 ประเภท ได้แก่ ตัวละครฝ่ายดี ตัวละครฝ่ายร้าย และตัวละครฝ่ายร้ายแล้วกลับมาเป็นฝ่ายดี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1.1 ตัวละครฝ่ายดี

ตัวละครฝ่ายดี หมายถึง ตัวละครที่มีคุณธรรม ประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบของศีลธรรม (สมพร ร่วมสุข, 2521 : 8) จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว พบตัวละครฝ่ายดี 5 ตัวละคร ได้แก่ ท้าวแก้ว นางท่ามา เจ้าเมืองทุมมา ย่าจำสวน และเจ้าเมืองมิถิลา ดังต่อไปนี้

1.1.1.1.1 ท้าวแก้ว

ท้าวแก้ว เป็นพระโอรสของเจ้าเมืองทุมมาและพระมเหสี มีการกำเนิดผิดปกติคือมีรูปร่างคล้ายแพะ โหราจึงทำนายดวงชะตาว่าเป็นกาลกนิห์ต่อบ้านเมือง เจ้าเมืองทุมมาจึงสั่งให้นำท้าวแก้วไปลอยแพ แต่ด้วยบุญบารมีที่เคยสั่งสมมานั้น ย่าจำสวนจึงได้พบเห็นและรับเลี้ยงดู ต่อมาท้าวแก้วได้ออกผจญภัยและได้กลับเมืองทุมมาขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองในตอนจบ ท้าวแก้วเป็นตัวละครเอกที่มีลักษณะอุปนิสัยพฤติกรรมไปในทางที่ดี กล่าวคือท้าวแก้วเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม ยึดมั่นในหลักศีลธรรม และมีความมองอาจกล้าหาญ การแสดงออกทางพฤติกรรมของท้าวแก้วนี้ เป็นการสอนผู้อ่านในทางอ้อม ซึ่งผู้แต่งไม่ได้กล่าวสอนโดยตรงหรือให้ตัวละครมากล่าวสอนแทน แต่เป็นการมองผ่านลักษณะนิสัยของตัวละครท้าวแก้วที่แสดงพฤติกรรมนั้นออกมา เช่น การบริจาคทานให้แก่ประชาชนที่ยากไร้ มีความเมตตาและให้โอกาสยศที่กินชาวเมืองมิถิลาได้กลับตัวกลับใจประพฤติตนอยู่ในหลักศีลธรรม และการช่วยเหลือชาวเมืองมิถิลาให้พ้นคืนชีพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อนั้น ปิดตา	พะบาดตัน ทั้งมาดา	อ้ายยากแค้นสิ่ง พีจีเอาคืนให้	พี่ท่อน
ท้าวแก้ว	อัดทีถานไหว	ปาละมีทุกที่	
ขอให้	มาชอยค้ำ	ปางนี้อย่าไล่	แต่ท่อน
บุนคุณ	ได้สร้างไว้	ปางก่อนนำมา	ก็ดี
ขอให้	มาชูชุก ¹²³	ชอยเฮียมอย่างนี้	
ท้าวแก้ว	อัดทีถานแล้ว	ทุกแห่งไปมา	
เจ้าแก้ว	บายเอาเต้า	คันทอันปะเส็ด	

¹²³ ชูชุก หมายถึง ส่งเสริม, ช่วยเหลือ

	หุดแจ่มเจ้า	แพงล้านพะยอตเมือง	หั้นแล้ว
กับทั้ง	เสนาพ้อม	นักสนมนางหนุ่ม	
	หุดพ้ำพ้อม	กันแท้เทือเดียว ¹²⁴	หั้นแล้ว

(ท้าวแบ้ : 54/2/3-55/1/2)

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ้อริษฐานขอบารมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์และบุญกุศลที่เคยสร้างไว้มาช่วยหนุนนำทำให้พิธีชุบชีวิตชาวมิถิลาสำเร็จ หลังจากนั้นท้าวแบ้หีบเอาน้ำเต้าวิเศษมารดกระดูกเจ้าเมืองมิถิลาและพระมเหสี พร้อมด้วยเสนา นางสนม และชาวเมือง ให้ฟื้นคืนชีพ

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าท้าวแบ้ได้ช่วยเหลือชาวเมืองมิถิลาให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง โดยการใช้น้ำเต้าวิเศษรดกระดูกที่ยักข์กินทิ้งไว้ เมื่อชาวเมืองมิถิลาฟื้นคืนชีพ ชาวเมืองก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธา สำนึกในบุญคุณ และเชื่อฟังคำสั่งสอนของท้าวแบ้ ซึ่งถือเป็นการสอนผ่านพฤติกรรมของท้าวแบ้ที่มีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

นอกจากนี้ยังมีการสอนที่แสดงผ่านลักษณะอุปนิสัยของท้าวแบ้ที่มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ เมื่อท้าวแบ้ได้รับความช่วยเหลือจากผู้ใด ก็จะจดจำบุญคุณของผู้นั้นไว้ และจะหาวิธีตอบแทนบุญคุณอยู่เสมอ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	พะบาดเจ้า	เมืองไหญ่ทุมมา	ที่พุ้น
ให้เฝือ	นำบันนะกานมา	ขาบถวยพยาเจ้า	
พะก็	ขอแจ่มเจ้า	ตunyaไอยะโก	
กับทั้ง	นายชะเพา	ขอพากันเมื่อ ¹²⁵ เลี้ยง	

(ท้าวแบ้ : 86/1/2-86/1/3)

ถอดความได้ว่า เมื่อขุนนางถวายเครื่องราชบรรณาการแต่เจ้าเมืองจำปาแล้ว จึงนำความที่ท้าวแบ้สั่งไว้ว่าให้มาขอพาด้วย่าจำสวนและนายสำเภา กลับเมืองทุมมาเพื่อไปเลี้ยงดู

¹²⁴ เทือเดียว หมายถึง ครั้งเดียว

¹²⁵ เมื่อ หมายถึง กลับ

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าท้าวแบ้มีความกตัญญูต่อย่าจำสวน และนายสำเภาผู้ที่เคยเลี้ยงดูตนมา เมื่อได้ขึ้นปกครองเมืองทุมมาแล้ว ก็ยังนึกถึงย่าจำสวนกับ นายสำเภาจึงให้ขุนนางไปรับตัวทั้งสองที่เมืองจำปามาเลี้ยงดูตอบแทนบุญคุณ ซึ่งพฤติกรรมของ ท้าวแบ้ข้างต้นนี้ เป็นการสอนให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความกตัญญูทวดเวทต่อผู้มีพระคุณ ดังเช่นท้าวแบ้ กระทำกับย่าจำสวนและนายสำเภา

อีกทั้งท้าวแบ้ยังมีลักษณะนิสัยที่ชอบทำบุญให้ทานแก่คนยากไร้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่น่ายกย่อง และควรยึดถือเป็นแบบอย่าง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บัดนี้	จกกล่าวถึงโพธิสัตว์	เทียมนางนงถ่าว	ก่อนแล้ว
พระกั	ตบแต่งให้	ทานแท้ชูวัน	
ฝูงหมู่	คนทุกไ้	ผู้ขมอดชื่นใจ	ก่อนแล้ว
พระกั	ตบแต่งให้	ทานแท้ชูวัน	แท้แล้ว
กับทั้ง	คนทุกไ้ผู้	คะมอดชื่นใจ	ก็ดี
พระกั	เอาคำทาน	ให้เขาคนฮ้อย	
กับทั้ง	ขาหักห้าน	เป็นคะฮ้อยมั่งข้อ	ก็ดี
พระกั	ทานทอดให้	คำฮ้อยแก่เขา	หันแล้ว
ก็จึง	ลือฮ้อยฮอด	เข้าขงขอบงจีน	
เขาก็	มาขอทาน	ชูวันมีแล้ว	
กับทั้ง	ข้ามะลาดพ้อม	ฝูงหมู่ไทในเขา	
	ก็มาทูนบา	ชูคนจึงแท้	

(ท้าวแบ้ : 27/2/4-28/1/3)

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ้และนางท่ามาให้ทานแก่คนที่ยากไร้ในทุก วัน และให้ทานแก่คนพิการ คนที่เป็นโรค ร่างกายไม่แข็งแรง จนชื่อเสียงของท้าวแบ้เลื่องลือดังไกล ทำให้เข้ารับใช้ในพระเจ้ากรุงจีนต้องมารับบริจาคทานด้วย

จากตัวอย่างข้างต้นผู้แต่งบรรยายพฤติกรรมของท้าวแบ้ว่ามีจิตใจ ที่เมตตา ชอบทำบุญให้ทานช่วยเหลือผู้ยากไร้ ซึ่งการให้ทานของท้าวแบ้และนางท่ามานั้น ไม่เพียง แจกทานให้แก่ผู้ยากไร้ ผู้พิการ และผู้ที่เป็นโรคภัยต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังแจกทานให้กับผู้ที่ป็นเข้ารับใช้

ในสังกัดของพระเจ้ากัจจลินอีกด้วย จึงแสดงให้เห็นว่าท้าวแบ้มีความเมตตาเข้ากับทุกคน ไม่เลือกปฏิบัติ แม้ผู้มาขอรับบริจาคทานเป็นคนในปกครองของพระเจ้ากัจจลินก็ตาม จากพฤติกรรมดังกล่าวจึงทำให้ชาวเมืองกัจจลินรักและเทิดทูนท้าวแบ้มากกว่าพระเจ้ากัจจลินผู้ปกครองเมือง

1.1.1.1.2 นางท่ามา

นางท่ามา เป็นพระธิดาของเจ้าเมืองกัจจลินกับพระมเหสี นางท่ามาเป็นพระธิดาองค์สุดท้าย มีพี่สาวทั้งหมด 6 องค์ ซึ่งลักษณะนิสัยของนางท่ามาแตกต่างกับพี่สาวทั้ง 6 เป็นอย่างมาก กล่าวคือนางท่ามาเป็นคนที่จิตใจดี ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น รักสามี และเชื่อฟังพระบิดา เช่นพี่สาวทั้ง 6 วางแผนลอบฆ่านางท่ามาถึงสองครั้ง แต่นางท่ามาก็ไม่โกรธหรือเกลียดพี่สาวทั้ง 6 แต่อย่างไร ยังให้ความเคารพเช่นเดิม และนางท่ามาก็ยังเป็นบุตรที่ดีเชื่อฟังพระบิดา ดังตอนที่ท้าวแบ้ให้นายสำเภามาทาบทามสู่ขอพระธิดาทั้ง 7 ของพระเจ้ากัจจลิน ซึ่งพี่สาวทั้ง 6 ตอบปฏิเสธกันทั้งหมด ยกเว้นนางท่ามาที่ตอบว่าแล้วแต่พระบิดาจะเห็นสมควร หากเป็นเนื้อคู่เคยสร้างบุญกุศลร่วมกันมาก็คงจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ท้าวจิ่ง	ตัวหน้าด่าน	ถามนัสท่ามา	สายใจกู
	จิค่อยเอา	บาท้าวได้บ่	
แต่นั้น	ท่ามาน้อย	ยอนบพ่อ	
ค้นว่า	พะพ่อให้	จิชินได้บ่อนใด	พ่อเฮย
แม่่นว่า	พะพ่อให้เอา	ข้ามะหาดกัจจลิน	ก็ตี
เอาแต่	บุนเคยสม	บ่ชินบุนได้	

(ท้าวแบ้ : 16/1/2-16/1/3)

ถอดความได้ว่า พระเจ้ากัจจลินตรัสถามนางท่ามาว่าจะแต่งงานกับท้าวแบ้หรือไม่ นางท่ามายกมือขึ้นไหว้แล้วตอบว่าถ้าพระบิดาเห็นสมควร นางก็ไม่ขัดข้องแต่อย่างไร เพราะหากเคยทำบุญร่วมกันมาคงหลีกเลี่ยงไม่ได้

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่านางท่ามาเป็นบุตรที่ดี เชื่อฟังบิดามารดาตามค่านิยมของสังคมไทยในอดีต ดังที่นางท่ามาตอบรับการแต่งงานกับท้าวแบ้ ทั้งที่รู้อยู่แล้วว่าท้าวแบ้มีรูปร่างผิวดกตคล้ายแพะ และยังสามารถกล่าวกับพระบิดาอีกว่า หากพระบิดาปรารถนาจะ

ให้ตนแต่งงานกับใคร ตนก็ไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ ซึ่งลักษณะนิสัยดังกล่าวถือเป็นการสอนผ่านพฤติกรรมของตัวละครนางทามาในการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีของบุตร ด้วยลักษณะนิสัยที่เชื่อฟังบิดาของนางทามา จึงทำให้นางได้สามีที่ดีพร้อมทั้งรูปร่างและสติปัญญาโดยที่ไม่ได้คาดหวังมาก่อน

1.1.1.1.3 เจ้าเมืองทุมมา

เจ้าเมืองทุมมา เป็นกษัตริย์ปกครองเมืองทุมมา มีพระโอรสชื่อว่า ท้าวแบ้ ด้วยความที่มีการเกิดศึกสงครามมีรูปร่างคล้ายแพะ จึงต้องนำไปลอยแพ เจ้าเมืองทุมมาเป็นกษัตริย์ที่ดีปกครองบ้านเมืองด้วยหลักทศพิธราชธรรม มีลักษณะนิสัยโอบอ้อมอารีรักใคร่ประชาชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เจ้าก็	อยู่ชอบแท้	ทศชะลาดคองท่า
	อยู่สบายสุข	ไฟเมืองยอเยื้อง
เจ้าก็	บ่อย่อนยาน	ทางอื่นเมืองใด
ชาติที่	สมพามี	ก็หากลือชาท้าว

(ท้าวแบ้ : 1/1/1-1/2/4)

ถอดความได้ว่า เจ้าเมืองทุมมาปกครองบ้านเมืองด้วยหลักทศพิธราชธรรม ทำให้บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุข ประชาชนยกย่องสรรเสริญ

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าเจ้าเมืองทุมมาปกครองบ้านเมืองด้วยหลักทศพิธราชธรรม ทำให้เมืองทุมมาเจริญรุ่งเรืองประชาชนเป็นสุข เจ้าเมืองจึงเป็นที่ยกย่องสรรเสริญของประชาชนเป็นอย่างมาก ด้วยลักษณะนิสัยของการเป็นผู้ปกครองที่ดีตามหลักทศพิธราชธรรมนี้ ไม่เพียงแต่บ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองเท่านั้น แม้แต่ศัตรูเมืองอื่น ๆ ก็ไม่กล้าจะเข้ามารุกราน เพราะเกรงพระบารมีของเจ้าเมืองทุมมา

1.1.1.1.4 ย่าจ่าสวน

ย่าจ่าสวน เป็นชาวเมืองมณฑลและเป็นผู้เลี้ยงดูท้าวแบ้จนเติบโตใหญ่ หลังจากเจ้าเมืองทุมมาได้สั่งให้บุโรหิตนำตัวท้าวแบ้ไปลอยแพ แพของท้าวแบ้ลอยไปติดยังนอกเมือง ย่าจ่าสวนเผชิญมาพบเห็น จึงตัดสินใจลงแพเพื่อเลี้ยงดูท้าวแบ้ ต่อมาแพได้ลอยไปติดยังเกาะกลาง

แม่น้ำโขงและได้อาศัยอยู่ที่นั่น จนกระทั่งเรือนายสำเภาเดินทางผ่านมา จึงขอติดเรือสำเภาออกจาก
เกาะกลางแม่น้ำโขงไปยังเมืองกงจินด้วย ย่าจำสวณมีลักษณะนิสัยที่ดี คือ มีจิตใจที่เมตตา โอบอ้อม
อารี อ่อนน้อมถ่อมตน และมีความเฉลียวฉลาดรอบคอบ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บัดนี้	จ๊กกล่าวถึงไอยะโกเถ่า	จำสวณตนย่า	
	เห็นแจ่มเจ้า	ดาดี้นอยากไป	แท้แล้ว
นายก็	มะเนมะนาฟ้าว	เอาของเฮวฮีบ	
	ลงใส่ห้อง	แพกว้างล่องไหล	

.....
 เมื่อนั้น ย่าก็เพียนมามป้อน บุตตะลาดกุมมาน
 ย่าก็ แพงกุมมาน เถิงตาสองเบื่อง¹²⁶
 (ท้าวแบ้ : 8/1/2-8/2/1)

ถอดความได้ว่า ย่าจำสวณเห็นแพท้าวแบ้ลอยมา จึงรีบเข้าไปดูและ
ตัดสินใจลงแพเพื่อเลี้ยงดูท้าวแบ้ ย่าจำสวณรักและทะนุถนอมท้าวแบ้ตั้งแก้วตาดวงใจ

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า เมื่อย่าจำสวณพบท้าวแบ้ถูก
ลอยแพมาติดยังนอกเมือง ย่าจำสวณเกิดความเมตตาสงสาร จึงเก็บข้าวของเครื่องใช้ลงแพ เพื่อไป
เลี้ยงดูท้าวแบ้ จากพฤติกรรมข้างต้นแสดงให้เห็นว่าย่าจำสวณมีลักษณะนิสัยที่เมตตา โอบอ้อมอารีต่อ
เพื่อนมนุษย์ ทั้งที่ย่าจำสวณไม่เคยรู้จักหรือรู้ที่มาของท้าวแบ้ แต่ย่าจำสวณก็รักและห่วงใย ดังตัวอย่าง
ที่กล่าวว่า “ย่าก็ แพงกุมมาน เถิงตาสองเบื่อง” ซึ่งย่าจำสวณเปรียบความรักความห่วงใยของนางที่มี
ต่อท้าวแบ้ว่าเสมือนดวงตาทั้งสองข้าง เมื่อพิจารณาพฤติกรรมของย่าจำสวณข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าเป็น
การสอนผ่านพฤติกรรมตัวละครย่าจำสวณที่สอนให้มีความเมตตา ช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน ซึ่งเป็น
คุณธรรมที่จะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และการที่ย่าจำสวณช่วยเหลือท้าวแบ้ในครั้งนี้ก็ส่งผล
ให้บ้านปลายชีวิตของย่าจำสวณได้เสพสุขอยู่ในเมืองทุมมาจนสิ้นอายุขัย

นอกจากนั้นตัวละครย่าจำสวณยังมีลักษณะนิสัยที่โดดเด่นอีกหนึ่ง
ประการ คือ มีความอ่อนน้อมถ่อมตนและมีความเฉลียวฉลาด ดังตอนที่ย่าจำสวณและท้าวแบ้ต้องการ
ออกจากเกาะกลางแม่น้ำโขง จึงคิดจะขอขึ้นเรือสำเภากับพ่อค้าที่เดินทางผ่านมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

¹²⁶ เบื่อง หมายถึง ข้าง, ฝ่าย

แต่นั้น	ย่าก็เก็บเอาได้	แดงโมหน่วยใหญ่	
	ไปخابไหว	นายชะเพาค้า	ออกหนี
	ย่าก็ยอ້อง	นายชะเพากัมخاب	บ่ซ้า
	ก็ขอลอบเข้า	ชะเพาเจ้าออกไป	แต่ท่อน

แต่นั้น	ชาวชะเพาด่าน	ขานนายคำม่วน	
	เป็นเหตุด้วย	นายเถ่าสิ่งใด	นี้ได้

(ท้าวแบ้ : 12/1/4-13/1/1)

ถอดความได้ว่า ย่าจำสว่นนำผลแดงโมผลใหญ่ไปกำนัลให้วันาย
สำเภา เพื่อขอติดเรือออกจากเกาะกลางแม่น้ำโขง พร้อมทั้งกล่าวคำยกย่องสรรเสริญนายสำเภา เมื่อ
นายสำเภาได้ฟังคำพูดที่ไพเราะอ่อนหวานของย่าจำสว่นจึงยอมให้ความช่วยเหลือ

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมของย่าจำสว่นมีความ
อ่อนน้อมถ่อมตนและเฉลียวฉลาดเป็นอย่างมาก เนื่องจากรู้กาลเทศะเข้าไปกราบไหว้ นำแดงโมไป
กำนัลนายสำเภา อีกทั้งยังพูดจาไพเราะอ่อนหวาน ทำให้นายสำเภายอมช่วยเหลือออกจากเกาะกลาง
แม่น้ำโขงในที่สุด

1.1.1.1.5 เจ้าเมืองมิลิลา

เจ้าเมืองมิลิลา เป็นกษัตริย์ปกครองเมืองมิลิลา ต่อมาเมืองมิลิลา
กลายเป็นเมืองร้าง เพราะมียักษ์เข้ามาจับชาวเมืองกินเป็นอาหาร ท้าวแบ้เดินทางผ่านมาจึงได้เข้าไป
ช่วยเหลือปราบยักษ์และชุบชีวิตชาวเมืองขึ้นมาใหม่อีกครั้ง เจ้าเมืองมิลิลามีลักษณะนิสัยที่ดี คือ
ห่วงใยรักใคร่ประชาชน และไม่ยึดติดในอำนาจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อนั้น	ลาซาเจ้า	ยินดีชมชื่น	
	เห็นไฟน้อย	คินพ้อมชื่นชม	แท้แล้ว
พะก็	เชินแจ่มเจ้า	ขึ้นสูหอคำ	
	เสนาเมือง	แห่นำพ้อฮ้อย	
กับทั้ง	ลาซาเจ้า	พยาหลวงตนพ้อ	
เวนมอบ	บ้านเมืองให้	พะยอดคุณ	หันแล้ว

กับทั้ง	เมืองหลวงไว้	ให้บาคนตกแต่ง	จึงเทิน
ขอให้	สีแจ่มเจ้า	ทงสั่งสืบเมือง	พ่อทอน
อันว่า	บุนคนเจ้า	เหลือหัวมีมาก	จึงแล้ว
	มาเฝ้าช้อย	ปางนี้ก็จึงหาย	แท้แล้ว

(ท้าวแบ้ : 56/2/4-57/1/2)

ถอดความได้ว่า เจ้าเมืองมิลิลาดีใจมากที่ชาวเมืองพื้นคืนชีพอีกครั้ง จึงได้เชิญท้าวแบ้ไปที่หอคำ เพื่อยกราชสมบัติเมืองมิลิลาให้ท้าวแบ้ปกครองสืบต่อจากพระองค์ และกล่าวสรรเสริญท้าวแบ้ว่ามีบุญคุณใหญ่หลวงที่มาช่วยเหลือชาวเมืองมิลิลา

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า เจ้าเมืองมิลิลามีความห่วงใยรักใคร่ประชาชนและไม่ยึดติดในอำนาจ เมื่อท้าวแบ้ช่วยชุบชีวิตชาวเมืองมิลิลาให้กลับมามีชีวิตดั้งเดิมแล้ว พระองค์ก็สำนึกในบุญคุณเป็นอย่างมาก จึงยกเมืองมิลิลาให้ท้าวแบ้ปกครองสืบต่อจากพระองค์ พฤติกรรมที่เจ้าเมืองมิลิลาได้แสดงออกมานั้น สะท้อนลักษณะนิสัยของเจ้าเมืองมิลิลาคือ เห็นแก่ประโยชน์สุขของประชาชนเป็นที่ตั้ง ไม่ยึดติดในอำนาจของกษัตริย์ ทำให้ชาวเมืองมิลิลารักใคร่เทิดทูนพระองค์

1.1.1.2 ตัวละครฝ่ายร้าย หมายถึง ตัวละครที่ขาดคุณธรรม ไม่ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม และเป็นตัวละครที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น (สมพร ร่วมสุข, 2521 : 8) จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ พบตัวละครฝ่ายร้าย 2 ตัวละคร ได้แก่ พระเจ้าก่งจิ้น และพี่สาวทั้งหมด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.1.2.1 พระเจ้าก่งจิ้น

พระเจ้าก่งจิ้น เป็นกษัตริย์ปกครองเมืองก่งจิ้น มีพระธิดาทั้งหมด 7 พระองค์ พระธิดาองค์สุดท้ายคือนางทำมาผู้เป็นชายาของท้าวแบ้ พระเจ้าก่งจิ้นเป็นปรปักษ์ต่อท้าวแบ้มาโดยตลอด คอยกลั่นแกล้ง และวางแผนลอบทำร้ายอยู่หลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ พระเจ้าก่งจิ้นมีลักษณะนิสัยที่ไม่ดี กล่าวคือ มีความอิจฉาริษยาผู้อื่น ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมี เห็นแก่ทรัพย์สิน และไม่ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระก็	ทานทอดให้	คำฮ้อยแก่เขา	หั้นแล้ว
ก็จิง	ลือฮ้อนฮอด	เท้าขงขอบกงจิง	
.....			
แต่นั้น	ลาซาเจ้า	พยาหลวงตนพ้อ	
ก็ซัง	แจ่มเจ้า	บาท้าวลูกเขย	แท้แล้ว
อันว่า	คนผิดเจ้า	กงจิงเมืองไหย่	
บ่ห่อน	ข้าด้วยทอกร้าว	สังแท้สิ่งใด	หั้นแล้ว
ยังท้อ	เอาไปถืม เป็นสวนยัก	สวนอาดอุดதியาน ยักตัวกินเมี้ยน	
(ท้าวแบ้ : 28/1/2-28/1/4)			

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ้ออกให้ทานทั่วเมืองกงจิง จนพระเจ้ากงจิงเกิดความไม่พอใจเกลียดชังท้าวแบ้ จึงวางแผนฆ่าท้าวแบ้โดยนำไปทิ้งไว้ในสวนอุทยานให้ยักษ์กิน

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระเจ้ากงจิงเกิดความไม่พอใจที่ท้าวแบ้ให้ทานแก่ประชาชนที่ตกทุกข์ได้ยาก เพราะเกรงว่าประชาชนจะชื่นชมศรัทธาในตัวท้าวแบ้มากกว่าตนเอง จึงได้วางแผนฆ่าท้าวแบ้ โดยหลอกท้าวแบ้ไปที่สวนอุทยานให้ยักษ์ที่อาศัยอยู่ในสวนแห่งนั้นจับกินเป็นอาหาร จากพฤติกรรมดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของพระเจ้ากงจิงที่มีความอิจฉาริษยาท้าวแบ้ที่ประชาชนรักใคร่ และยังแสดงถึงลักษณะนิสัยที่มีใจคอคับแคบไม่เห็นแก่ประโยชน์สุขของบ้านเมืองเป็นสำคัญ ตัวละครพระเจ้ากงจิงจึงเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี และไม่ควรปฏิบัติตามพฤติกรรมดังกล่าว

นอกจากนี้พระเจ้ากงจิงยังแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนลักษณะนิสัยที่โลภอยากได้ของผู้อื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	ลาซาเจ้า	ยังปะสงกินตี๋ม ¹²⁷	จิงแล้ว
ว่าให้	บาบ่าวเจ้า	ไปซ้าเทียวเอา	ว่าตาย
แต่นั้น	บาคานท้าว	มิซิ่นคำพ้อ	

¹²⁷ ตี๋ม หมายถึง เพิ่ม, เต็ม

ก็บ่	ซินเผ่าผู้	บุณกว้างพ่อตน	แท้แล้ว
เมื่อนั้น	ลาซาเจ้า	พยาหลวงตนพ่อ	
ก็ให้	นางไอเอื้อย	ไปพ้อมพำบา	
บาก็	จึงอานัดให้	นางไอ่ไปนำ	
	ปองเอาของ	แห่งบาท้าว	

(ท้าวแบ้ : 33/2/1-33/2/3)

ถอดความได้ว่า พระเจ้าก่งจิ้นมีบัญชาให้ท้าวแบ้ไปเก็บผลนางกายมาให้เสวยเพิ่ม โดยออกอุบายให้นางไอ่ไปด้วย เพื่อขโมยของวิเศษของท้าวแบ้

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า พระเจ้าก่งจิ้นเกิดความละโมภโลภมากอยากได้ของวิเศษของท้าวแบ้ จึงออกอุบายให้ท้าวแบ้ไปเก็บผลของต้นนางกายมาให้ตนเสวยเพิ่ม และให้นางไอ่ติดตามไปด้วย เมื่อสบโอกาสพระเจ้าก่งจิ้นก็สั่งให้นางไอ่ขโมยของวิเศษของท้าวแบ้ทั้งหมด และทิ้งท้าวแบ้ไว้กลางป่าหิมพานต์ จากพฤติกรรมข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของพระเจ้าก่งจิ้นว่าเป็นคนที่โลภมากอยากได้ของผู้อื่น ซึ่งเป็นการสอนให้เห็นถึงตัวอย่างที่ไม่ดีและไม่ควรปฏิบัติตาม เพราะในตอนท้ายของเรื่องพระเจ้าก่งจิ้นก็ได้รับผลกรรมที่ตนได้กระทำไว้โดยถูกหลอกให้กินผลนางกายจึงกลายเป็นลิงหนีเข้าป่า และเมื่อตายไปต้องชดใช้กรรมที่ได้กระทำไว้ในนรกอเวจี

1.1.1.2.2 พี่สาวทั้งหก

พี่สาวทั้งหก เป็นพระธิดาของพระเจ้าก่งจิ้น และเป็นพระพี่นางของนางทามา พี่สาวทั้งหกถือเป็นตัวละครที่เป็นปรปักษ์คอยกลั่นแกล้ง และวางแผนลอบทำร้ายท้าวแบ้กับนางทามาอยู่เสมอ ซึ่งทั้งหกนางมีลักษณะนิสัยที่โหดเหี้ยมอำมหิต คิดขำน้องสาวที่เกิดจากพ่อแม่เดียวกันได้ มีความอิจฉาริษยา ละโมภโลภมาก และไม่พอใจในสิ่งที่ตนมี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่ก่อนก็	พะพ้อให้เอา	แล้วก็บ่เอา	แท้่นา
เฮาก็	ผิขำน้อง	นางนาคทามา	
ก็หาก	ฮุน ¹²⁸ แรง	ผิบ่ตายจึง	แท้แล้ว

¹²⁸ ฮุน หมายถึง โกรธ

บัดนี้	เขาก็พากันไป	ขาบไหว้ปิดตาตนพ่อ	เฮาท้อน
เขาก็	สับส่อให้	ดีฮ้ายซออัน	หันท้อน

(ท้าวแบ้ : 27/1/4-27/2/1)

ถอดความได้ว่า เมื่อก่อนพระบิดาให้พี่สาวทั้งหกแต่งงานกับท้าวแบ้พวกนางก็กล่าวปฏิเสธ แต่มาวันนี้ยากได้ท้าวแบ้เป็นสามี จึงวางแผนฆ่านางเข้ามาแต่ทำไม่สำเร็จจึงโกรธมาก จนต้องไปเข้าเฝ้าพระบิดาเพื่อกราบทูลใส่ร้ายท้าวแบ้และนางเข้ามา

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า พี่สาวทั้งหกมีความโหดเหี้ยมอำมหิตและมีจิตใจที่คับแคบเป็นอย่างมาก เมื่อวางแผนฆ่านางเข้ามาแต่ไม่สำเร็จและท้าวแบ้ก็ไม่ได้สนใจพวกนางทั้งหกก็พาลโกรธแค้น จึงออกอุบายเข้าเฝ้าพระเจ้ากรุงจีนเพื่อกราบทูลให้ร้ายท้าวแบ้และนางเข้ามา ทำให้พระเจ้ากรุงจีนเกลียดท้าวแบ้มากยิ่งขึ้น จากพฤติกรรมของพี่สาวทั้งหกสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยอันชั่วร้ายและใจคอคับแคบของพวกนาง ซึ่งถือเป็นแบบอย่างที่ไม่ควรปฏิบัติ เพราะในตอนท้ายของเรื่องนางทั้งหกได้รับผลกรรมของตนโดยถูกหลอกให้กินผลนางกายจึงกลายร่างเป็นนกกระยางขาว และเมื่อตายไปต้องชดใช้กรรมที่ได้กระทำไว้ในนรกอเวจี

1.1.1.3 ตัวละครฝ่ายร้ายแล้วกลับมาเป็นฝ่ายดี หมายถึง ตัวละครที่ขาดคุณธรรม ไม่ปฏิบัติตามหลักศีลธรรมในตอนแรก แต่ในตอนหลังกลับใจมาเป็นตัวละครฝ่ายดี ประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรมจรรยา ซึ่งลักษณะตัวละครที่มีพัฒนาการของพฤติกรรมเช่นนี้ วีรวัฒน์ อินทรพร (2561 : 209) กล่าวว่า เป็นตัวละครพลวัต (dynamic character) คือ ตัวละครที่มีการพัฒนาลักษณะนิสัย อาจมาจากการได้เรียนรู้หรือผ่านเหตุการณ์บางอย่างในเรื่อง หรือมีบุคลิกความคิดและลักษณะนิสัยที่เปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ชีวิตที่ได้พบ จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ พบตัวละครฝ่ายร้ายแล้วกลับมาเป็นฝ่ายดี 1 ตัวละคร ได้แก่ ยักษ์ที่กินชาวเมืองมิลิลา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ยักษ์ที่กินชาวเมืองมิลิลา เป็นยักษ์ที่อาศัยอยู่ในป่าหิมพานต์ แต่เนื่องจากบริเวณที่ยักษ์ตนนี้อาศัยอยู่นั้นมีอาหารไม่เพียงพอ จึงได้รุกร้าเข้ามายังเขตเมืองมิลิลาจับชาวเมืองกินเป็นอาหาร จนเมืองมิลิลากลายเป็นเมืองร้าง ยักษ์ตนนี้มีลักษณะนิสัยที่ดุร้าย ไม่ตั้งมั่นอยู่ในหลักศีลธรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

มันก็	มาถึงห้อง	มิดิลาเมืองไหย่	หั้นแล้ว
มันก็	มาชอกไซ้	กินเลี้ยงบ่เหลือ	แท้แล้ว
.....			
กับทั้ง	สังคะเจ้า	ทงทำในสุด	ก็ตี
	ยักปไว้	กินเลี้ยงบ่หลอ ¹²⁹	หั้นแล้ว

(ท้าวแบ้ : 48/1/1-48/1/4)

ถอดความได้ว่า มียักษ์เข้ามาจับชาวเมืองมิดิลากินจนหมด ไม่เหลือไว้แม้แต่พระภิกษุสงฆ์ผู้ปฏิบัติธรรมอันดี

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า ยักษ์ร้ายตนนี้จับชาวเมืองมิดิลา กินเป็นอาหารจนหมดสิ้น ไม่เว้นแม้แต่พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมที่ขาดคุณธรรมไร้ซึ่งความเมตตาต่อมนุษย์

ต่อมาท้าวแบ้ได้อาสาช่วยเหลือชาวเมืองมิดิลาปราบยักษ์ร้ายตนนี้ ในที่สุดท้าวแบ้ก็สามารถเอาชนะยักษ์ตนนี้ได้ ยักษ์จึงได้ขอให้ท้าวแบ้ไว้ชีวิตและให้สัญญาว่าจะกลับตัวกลับใจเป็นยักษ์ที่ดี ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศีลธรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ยักก็	ยอมมือไหว้	กะสัดตีตนปะเส็ด	
	แปะแผ่นพัน	ตีนเล็กรา	หั้นแล้ว
มันก็	แยงหนห้อง	หิมมะพานของเก่า	พุ้นแล้ว
มันก็	จำจื่อไว้	คำเจ้าสั่งสอน	แท้แล้ว
มันก็	จำสิน 5	พาวันนาทุกค่า	คินแล้ว
	ทุกค่าเช่า	มีค่านคอยเพียน	แท้แล้ว

(ท้าวแบ้ : 53/2/4-54/1/1)

ถอดความได้ว่า เมื่อท้าวแบ้สั่งสอนยักษ์เสร็จแล้ว ยักษ์ก็กราบเท้า ลากลับป่าหิมพานต์ที่อยู่อาศัยเดิม เพื่อนำคำสั่งสอนของท้าวแบ้ไปปฏิบัติ โดยการรักษาศีลห้าภาวนาทุกเช้าค่ำ

¹²⁹ ป่หลอ หมายถึง ไม่เหลือ, หมด

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่า หลังจากที่ท้าวแบ็กกล่าวสั่งสอน ยักษ์ร้ายตนนี้ก็กลับตัวกลับใจ ประพฤติปฏิบัติตามคำสอน รักษาศีล บำเพ็ญภาวนา ไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ายักษ์ตนนี้มีพัฒนาการของตัวละครคือ ตอนแรกไม่ประพฤติปฏิบัติตามหลัก ศีลธรรม และในตอนหลังได้สำนึกผิดกลับตัวกลับใจเป็นยักษ์ที่ดี ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม ยึดมั่นใน การทำความดี กระทั่งเมื่อตายไปจึงได้ไปเกิดบนสวรรค์เสพสุขอยู่ในวิมาน

1.1.2 การสอนผ่านภูมิหลังของตัวละคร

การสอนผ่านภูมิหลังของตัวละคร คือ การสอนโดยการกล่าวถึงความเป็นมาของตัวละครในชาติที่แล้ว ซึ่งจะสะท้อนความเชื่อเรื่องกรรมที่ส่งผลทำให้เกิดในชาติปัจจุบัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	2 นางน้อย	โสมงามเสมอปาก	กันแล้ว
ตั้งหาก	งามยิ่งย่อย	ย่อยเจ้าแบกกัน	แท้แล้ว
ชาติก่อน	พูนได้เป็น	ลูกเสดถิหลวง	
เนาอยู่	เมืองพาลานะสี	อยู่กะเสมสุก้าง	
อันว่า	ทำมาน้อย	เป็นลูกเมียหลวง	
	นางคำเป็น	เมียพายลูกเสดถิ	
ปางนั้น	ยามเมื่อสังคะเจ้า	จำวัดสาเสียออก	มานั้น
เสดถิ	ก็ตกแต่งให้	กันถินพ้อมทอดทาน	แท้แล้ว
ก็จึง	พันลูกน้อย	นางนาคทั้ง 2	
	พากันมา	แสวสนยังผ้า	
อันว่า	2 นางน้อย	หยาบพอไตนึ่ง	
เสดถิ	ก็ทานทอดให้	สังคะเจ้ามอบเวน	แท้แล้ว
เป็นแต่	ขุนข้าเจ้า	ทั้ง 2 นางนาค	จึงแล้ว
ข้าก็	ได้แสวผ้า	กันถินแต่หลัง	เจ้าเฮย
ชาตินี้	2 ก็ได้เกิด	พ้อมดอมกันฮ่วม	แท้แล้ว
ชาตินี้	ได้มาเป็นหนุ่มหน้า	บาท้าวฮ่วมกัน	แท้แล้ว
ฟังเยื่อ	เจ้าทั้งหลาย	จำจื่อเอาท่อน	
ไผผู้	ได้ทานทอดให้	กันถินนั้นปะเสดถิ	เจ้าเฮย

บ่ก่อน	ตกต่ำค้อย	ผู้ชั่วสามาน
เป็นแต่	บุนหลังซก	ส่งถึงพายหน้า

(ท้าวแบ้ : 63/2/1-65/1/2)

ถอดความได้ว่า อดีตชาติของนางทำมาและนางคำหยาด ชาติก่อนเกิดเป็นบุตรของ เศรษฐีชาวเมืองพาราณสี นางทำมาเป็นบุตรที่เกิดจากภรรยาหลวง ส่วนนางคำหยาดเป็นบุตรที่เกิด จากภรรยาน้อย เมื่อถึงเทศกาลออกพรรษาบิดาได้ทำบุญทอดกฐิน แล้วให้บุตรสาวทั้งสองจับชายผ้า กฐินถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ด้วยกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชาติปัจจุบันของนางทั้งสอง เกิดมาได้สามัคคน เดียวกัน และให้ทุกคนจำเอาไว้ว่าผู้ใดที่ทำบุญกฐินไม่มีทางที่ชีวิตจะตกต่ำได้

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นกลวิธีการสอนผ่านภูมิหลังของตัวละครโดยการกล่าวถึง อดีตชาติของนางทำมาและนางคำหยาดว่าเมื่อครั้งในอดีตชาติเคยเกิดเป็นลูกสาวเศรษฐีอาศัยอยู่ ณ เมืองพาราณสี นางทำมาเกิดจากภรรยาหลวง ส่วนนางคำหยาดเกิดจากภรรยาน้อย ทั้งสองพี่น้องได้ ทำบุญกฐินร่วมกัน โดยที่ทั้งสองจับผ้าไตรจีวรถวายแด่พระสงฆ์พร้อมกัน ทำให้เกิดอานิสงส์ในการ ทำบุญกฐินร่วมกัน ชาตินี้จึงได้เกิดมาร่วมชาติกันและมีสามัคคนเดียวกัน นอกจากนี้ผู้แต่งยังกล่าวว่ บุคคลใดที่ทำบุญทอดกฐิน ผลบุญที่สร้างไว้จะทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรือง ไม่มีวันที่ชีวิตจะตกต่ำได้

การสอนผ่านภูมิหลังของตัวละครโดยการกล่าวถึงอดีตชาติของนางทำมาและนาง คำหยาดนี้ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในสังคมไทยเรื่องบุญกรรม ซึ่งเป็นกลวิธีการสอนที่แยบคายเป็น อย่างยิ่ง เนื่องจากการสอนที่แสดงผ่านเหตุการณ์ในอดีตชาติของตัวละครที่สร้างกุศลโดยการ ทำบุญกฐินไว้ เมื่อตายไปจึงได้เกิดในครอบครัวที่สมบูรณ์เพียบพร้อมทุกสิ่ง ซึ่งเป็นการโน้มน้าวใจให้ ผู้อ่านต้องการจะสร้างบุญกุศล เพื่อให้ชาติภพหน้าประสบแต่ความสุขความเจริญ

นอกจากนี้ยังมีการสอนผ่านภูมิหลังของตัวละครโดยการกล่าวถึงอดีตชาติของ ท้าวแบ้ เมื่อครั้งเกิดเป็นเทพบุตรได้สร้างบุญกุศล โดยการถวายแก่นขนุน แต่พระพุทเจ้าเพื่อนำไป ต้มย้อมผ้าด้วยจิตอันบริสุทธิ์ ละจากความโกรธขณะที่ถวายทาน จึงส่งผลให้ท้าวแบ้ได้เกิดเป็น พระโพธิสัตว์ในชาติต่อมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เป็นแต่	บุนบาส้าง	พายหลังขาดก่อน	จึงแล้ว
	นำส่งให้	บาทำวก็จึง	ถึงอุ้น
	ขาดก่อนได้	เป็นเทพพะบุต	

พอกี้	เอาซึกมาให้	ท่านพุทธเจ้า	
เจ้ากี้	ดั่งไฟด้อม	ยังซึกหม้อใหญ่	
กี้เพื่อ	ได้ย้อมผ้า	พุทธเจ้าแต่หลัง	แท้แล้ว
ค้นว่า	ทำบุญให้	มีใจอันซื่อ	จึงเทิน
อย่าได้	ชมเคียดค้อย	ทานแล้วก็เล่าเสีย	เจ้าเฮย

(ท้าวแบ้ : 93/2/4-94/1/2)

ถอดความได้ว่า เหตุที่ท้าวแบ้เกิดเป็นพระโพธิสัตว์เพราะได้สร้างบุญกุศลไว้ตั้งแต่ชาติปางก่อน ซึ่งได้เกิดเป็นเทพบุตรนำแก่นขนุนถวายแด่พระพุทธเจ้าด้อมย้อมผ้า และในขณะที่ทำบุญนั้นก็มีใจอันบริสุทธิ์ปราศจากความโกรธ

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าการประกอบกรรมดีจะส่งผลให้บุคคลนั้น ประสบแต่ความสุขความเจริญในชาติภพต่อไป ซึ่งกลวิธีการสอนนี้จะทำให้ผู้อ่านตระหนักถึงผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นในชาติหน้า โดยมีความเชื่อเรื่องบุญบาปมาอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้น ดังที่สันต์ รัตนโกศา (2561 : 58) ได้อธิบายเรื่องบุญบาปไว้ว่า คนไทยมีความเชื่อว่าบุญและบาปก่อให้เกิดกรรมซึ่งเป็นสิ่งที่บันดาลให้เกิดทั้งความสุขและทุกข์ หากผู้ใดกระทำความดีก็จะเกิดกรรมดีทำให้มีความสุข ผู้ใดกระทำความบาปก็จะเกิดกรรมชั่วทำให้เป็นทุกข์ นอกจากนี้ยังมีความเชื่อว่าบุญและบาปก่อให้เกิดกรรมอันอาจเป็นผลพวงจากการกระทำในภพชาติที่แล้ว ทั้งยังอาจส่งผลไปสู่ภพชาติหน้าอีกด้วย

1.1.3 การสอนโดยการให้ตัวละครตัวหนึ่งกล่าวสอนตัวละครอีกตัวหนึ่ง

การสอนโดยการให้ตัวละครตัวหนึ่งกล่าวสอนตัวละครอีกตัวหนึ่ง เป็นการสอนที่ผู้แตงนำเสนอคำสอนผ่านคำพูดของตัวละคร ซึ่งเป็นคำสอนที่ตรงไปตรงมา ไม่ต้องสังเกตจากพฤติกรรม หรือลักษณะนิสัยของตัวละคร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	แม่ตบถ้อย	خانลูกทั้งเหง้า	
	สายใจเฮย	ค้อยไปเยื่อเจ้า	
ให้เจ้า	เมื่อเพื่อนท้าว	บุตรตลาดกุมมาน	แม่เทิน
ให้เจ้า	บัวละบัดท้าว	จอมขวันผัวมิ่ง	จึงเนื้อ
จงให้	เพียนบาดาน	เกิงตาถนอมไหว้	

(ท้าวแบ้ : 44/2/4-45/1/1)

ถอดความได้ว่า พระมารดาอนุญาตให้นางท่ามากลับเมืองทุมมาเป็นเพื่อนท้าวแบ้ และสอนให้ดูแลปรนนิบัติ ให้ความเคารพต่อสามี

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นการกล่าวสอนของตัวละครพระมารดาที่สั่งสอน นางท่ามาให้คอยดูแลปรนนิบัติ และให้ความเคารพต่อท้าวแบ้ผู้เป็นสามี ซึ่งเป็นคำสอนที่ตัวละคร พระมารดาถ่ายทอดผ่านคำพูดไปยังนางท่ามา เพื่อให้นางท่ามาเข้าใจคำสอนได้ง่ายและมุ่งให้ ตัวละครนางท่ามาปฏิบัติตาม การที่ผู้แต่งเลือกสถานภาพของผู้กล่าวสอนและผู้ถูกสอนเป็นมารดากับ บุตรีนั้น เนื่องจากมารดามีหน้าที่อบรมสั่งสอนบุตร ดังที่พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2542 : 2) กล่าวไว้ว่า มารดามีหน้าที่สั่งสอนแนะนำบุตรให้ตั้งอยู่ในความดี ชักนำให้มุ่งไปในทางที่จะพบกับ ความสุขความเจริญ เมื่อบุตรมีครอบครัวก็ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ อีกทั้งคำสอนในตัวอย่างข้างต้น เป็นคำสอนเรื่องการครองเรือนที่ภรรยาพึงปฏิบัติต่อสามี ดังนั้นคำสอนดังกล่าวผู้ที่อยู่ในสถานภาพ ภรรยาและมารดาจึงเหมาะสมที่จะเป็นผู้กล่าวสอนบุตรมากที่สุด

นอกจากนี้ยังปรากฏตัวละครบางตัวที่กล่าวสอนกลุ่มคนจำนวนมาก โดยไม่ได้ระบุ สอนตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง ดังตอนที่ ท้าวแบ้กล่าวสั่งสอนชาวเมืองมิลิลา ก่อนขึ้นเรือสำเภากลับเมือง ทุมมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อนั้น	พะกล่าวต้าน	เตือนป่าวชาวเมือง	ทั้งหลายเฮย
อยู่ดี	อย่าเส้าคอยเย้อ	เจ้าพี่น้องฝูงหมู่ชาวเมือง	ซ้อยเฮย
อันว่า	คงบูลาน	อย่าชวนกันม้าง	
ให้คอย	พากันล้าง	สมพานอย่าได้ขาด	อ่อนเฮย
อย่าได้	เบียดไฟน้อย	คนไ้ข่มเหงแต่เนื้อ	

(ท้าวแบ้ : 74/2/2-74/2/3)

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ้สั่งสอนชาวเมืองมิลิลาว่าอย่าละทิ้งจารีตประเพณีที่ปฏิบัติมา ตั้งแต่โบราณ ให้หมั่นสร้างบุญกุศลอยู่เสมอ และอย่าได้ข่มเหงเบียดเบียนคนที่ยากไร้

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครท้าวแบ้กำลังสั่งสอนชาวเมืองมิลิลาว่าอย่า ละทิ้งขนบธรรมเนียมประเพณีที่เคยปฏิบัติมาตั้งแต่ครั้งโบราณ ให้ชาวเมืองหมั่นทำบุญสร้างกุศล และ อย่าเบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งคำสอนดังกล่าวเป็นคำสอนที่ตัวละครท้าวแบ้ถ่ายทอดผ่านคำพูดไปยัง ชาวเมืองมิลิลา เพื่อให้ชาวเมืองมิลิลาได้นำคำสอนนี้ไปปฏิบัติตาม และจะสังเกตได้ว่าคำสอนข้างต้น

ไม่ได้สอนเจาะจงไปที่ตัวละครตัวใดตัวหนึ่ง แต่เป็นการสอนที่กล่าวสอนโดยรวม เพื่อให้เมืองมิลิลาอยู่อย่างสงบสุขร่มเย็น การที่ผู้แต่งเลือกตัวละครผู้กล่าวสอนและผู้ถูกสอนเป็นท้าวแบ้กับชาวเมืองมิลิลา นั้น เนื่องจากท้าวแบ้เป็นผู้ที่ช่วยเหลือชาวเมืองมิลิลาให้พ้นคืนชีพและช่วยปราบยักษ์ร้าย ทำให้ชาวเมืองเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและซาบซึ้งในบุญคุณ ดังนั้นเมื่อท้าวแบ้กล่าวสอนสิ่งใดชาวเมืองจึงเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสอนเหล่านั้น

1.1.4 การสอนผ่านตัวละครแบบคู่ตรงข้าม

การใช้คู่ตรงข้าม หมายถึง การที่ผู้เขียนสร้างให้ตัวละครแต่ละคู่มีลักษณะแตกต่างกัน เพื่อเน้นหรือเสริมให้ลักษณะที่ตรงข้ามกันของอีกฝ่ายหนึ่งเด่นชัดขึ้น (ยุวพาส์ (ประทีปประเสน) ชัยศิลป์วัฒนา, 2544 : 128) จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ พบการสอนผ่านตัวละครแบบคู่ตรงข้าม 2 คู่ ได้แก่ ท้าวแบ้กับพระเจ้ากัจจลิน และนางทำมา กับพี่สาวทั้งหก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.4.1 ท้าวแบ้กับพระเจ้ากัจจลิน

ท้าวแบ้และพระเจ้ากัจจลิน ถือเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญมากของเรื่อง ลักษณะนิสัยของท้าวแบ้และพระเจ้ากัจจลินแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยท้าวแบ้มีคุณธรรม ยึดมั่นในการกระทำความดี ส่วนพระเจ้ากัจจลินผู้ไร้คุณธรรม มุ่งกระทำแต่สิ่งที่ชั่วร้าย แม้ว่าพระเจ้ากัจจลินจะอยู่ในฐานะของกษัตริย์ปกครองบ้านเมือง แต่ประชาชนกลับไม่ยกย่องเทิดทูน ซึ่งต่างกับท้าวแบ้ที่มีฐานะเป็นเพียงราชบุตรเขย แต่กลับมีประชาชนรักใคร่เทิดทูน

ผู้แต่งใช้ตัวละครคู่ตรงข้าม ท้าวแบ้กับพระเจ้ากัจจลิน ในการนำเสนอการสอนผ่านตัวละครที่มีคุณธรรมและตัวละครที่ขาดคุณธรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บัดนี้	จักกล่าวถึงโพธิสัตว์ให้	เทียมนางนงถ่าว	ก่อนแล้ว
พะก็	ตกแต่งให้	ทานแท้ช้วน	
		
แต่นั้น	ลาซาเจ้า	พยาหลวงตนพ้อ	
ก็ซัง	แจ่มเจ้า	บาท้าวลูกเขยแท้	

(ท้าวแบ้ : 27/2/4-28/1/3)

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ้และนางท่ามาออกให้ทานทุกวัน ทำให้พระเจ้า
กงจิ้นเกลียดชังท้าวแบ้

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครคู่ตรงข้ามทั้งสองมีภาพลักษณ์ที่
แตกต่างกัน โดยท้าวแบ้มีภาพลักษณ์ที่มีคุณธรรมดูแลทุกข์สุขของประชาชน บริจาคทานให้แก่
ชาวเมืองที่ตกทุกข์ได้ยาก ส่วนภาพลักษณ์พระเจ้ากงจิ้นนั้น เป็นคนที่ขาดคุณธรรม อิจฉาริษยาผู้อื่น
เมื่อเห็นท้าวแบ้ราชบุตรเขยบริจาคทานแล้วประชาชนรักใคร่ ก็เกิดความริษยาและวางแผนฆ่าท้าวแบ้
เพื่อให้ประชาชนกลับมารักใคร่ตนเองเช่นเดิม จะสังเกตได้ว่าวิธีคิดแก้ไขปัญหาของพระเจ้ากงจิ้น
ไม่คิดจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง แต่กลับถล่มเข้าสู่หนทางที่ชั่วร้าย ด้วยลักษณะนิสัยที่
แตกต่างของตัวละครทั้งสองนี้ จึงเป็นการสอนผ่านตัวละครคู่ตรงข้ามที่นำเสนอภาพลักษณ์ของตัว
ละครที่มีคุณธรรมกับละครที่ขาดคุณธรรมอย่างชัดเจน

1.1.4.2 นางท่ามากับพี่สาวทั้งหก

นางท่ามากับพี่สาวทั้งหก เป็นตัวละครที่เป็นพี่น้องกัน และถูกเลี้ยงดูเติบโต
มาด้วยกัน แต่ตัวละครทั้งสองมีลักษณะนิสัยใจคอที่แตกต่างกัน ซึ่งนางท่ามากับพี่สาวมีลักษณะนิสัยคล้ายกับ
พระมารดา ส่วนพี่สาวทั้งหกมีลักษณะนิสัยคล้ายกับพระเจ้ากงจิ้นพระบิดา

ผู้แต่งใช้ตัวละครคู่ตรงข้าม นางท่ามากับพี่สาวทั้งหก ในการนำเสนอ
การสอนผ่านตัวละครที่มีลักษณะนิสัยที่มีความเมตตา สุภาพเรียบร้อย และตัวละครที่ไร้ความเมตตา
พุดจาตุถูกผู้อื่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ยังมี	นายชะเพา	ค้าเมืองจำปามาฮอด
คิดอยาก	ได้สุเจ้า	ชู้นางว่าตาย
บ่าบ่าว	ท้าวแบ้เกิด	นำคนว่าตาย
ไผ่ผู้	ยังเอาได้	ขานถ้อยบอกเฮา
เฮาจัก	วางความให้	นายชะเพาฮู้
.....		
แต่นั้น	นางไอเอื้อย	เป็นพี่ทั้งหลาย
แห่ง ¹³⁰ สุ	มอละนาตาย	ซางก็ใจกลางแล้ว

¹³⁰ แห่ง หมายถึง ระอา, เปื่อ, รังเกียจ

นางว่า	ไปอยู่เฮื้อ ¹³¹	ในป่าเป็นละสี	ที่พุ้น
	พาวันนา	เนาอยู่นอนในถ้ำ	
ช้อยก็	บ่ท่อนฮู้	สัดถ้อยมาโอม ¹³²	พ่อเฮย
เป็นคน	ในโลกา	บ่ท่อนเห็นสันนี้	

(ท้าวแบ้ : 15/2/2-16/1/1)

ถอดความได้ว่า พระเจ้ากษัตริย์กล่าวกับพระธิดาทั้งเจ็ดว่ามีนายสำเภาพ่อค้าชาวเมืองจำปาต้องการซื้อพระธิดาหนึ่งในเจ็ดพระองค์ให้บุตรชายของตนที่มีรูปร่างเป็นแพะ โดยนางไอ่ตัวแทนพี่สาวทั้งหกกล่าวปฏิเสธและพูดจาตู่ท้าวแบ้ หากให้แต่งงานกับท้าวแบ้ต้องไปอยู่ในป่า นอนในถ้ำ พวกนางขอยอมตายดีกว่า และในโลกนี้ไม่เคยเห็นสัตว์เดรัจฉานมาซื้อขอมมนุษย์

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าพี่สาวทั้งหกเป็นตัวละครที่มีลักษณะนิสัยที่ไร้ความเมตตา พูดจาหยาบคาย ตู่ท้าวแบ้ ซึ่งในตัวอย่างข้างต้นเป็นตอนที่พระเจ้ากษัตริย์ถามพระธิดาทั้ง 7 พระองค์ ว่ามีผู้ใดจะแต่งงานกับท้าวแบ้หรือไม่ นางไอ่ซึ่งเป็นพี่สาวคนโตและเป็นตัวแทนของนางทั้งหก ได้กล่าวว่าหากให้แต่งงานกับท้าวแบ้ขอยอมตายดีกว่า เพราะรังเกียจที่จะต้องไปอาศัยอยู่ในป่า นอนในถ้ำ และก็ยังแปลกใจที่ท้าวแบ้เป็นสัตว์เดรัจฉานยังกล้ามาซื้อพวกนาง ซึ่งในโลกนี้ไม่เคยพบเหตุการณ์เช่นนี้เลย จากคำพูดของนางไอ่แสดงให้เห็นว่านางเป็นคนที่ไม่รู้จักความเมตตา พูดจาเสียดสี ตู่ท้าวแบ้ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ควรปฏิบัติตาม

ส่วนนางทำมาเมื่อพี่สาวทั้งหกปฏิเสธการแต่งงานกับท้าวแบ้ และพูดจาร้ายท้าวแบ้อย่างหยาบคาย แต่นางทำมาก็ไม่ได้รับรู้สิกรังเกียจและปฏิเสธการแต่งงานแต่อย่างใด ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ท้าวจิ้ง	ตัวหน้าด่าน	ถามนาสท่ามา	สายใจกู
	จิค่อยเอา	บาท้าวได้บ่	
แต่นั้น	ทำมาน้อย	ยอนบพ่อ	
ค้นว่า	พะพ่อให้	จิจินได้บ่อนใด	พ่อเฮย

.....

¹³¹ เฮื้อ หมายถึง รัก, ร้าง, ว่างเปล่า

¹³² โอม หมายถึง ซื้อ

แต่นั้น	6 สาวพ้อม	ใยหัวหุ้มปาก	หน้ายนี้ได้
	นางหล้าน้อย	จีเอาแบ็กอดนอน	แท้น้อ
	ความว่าแล้ว	เลยหัวชีซั่ว	

(ท้าวแบ็ : 16/1/2-16/2/1)

ถอดความได้ว่า พระเจ้ากษัตริย์นางท้าวว่าจะแต่งงานกับท้าวแบ็หรือไม่ นางท้าวยกมือขึ้นไหว้แล้วตอบว่า หากพระบิดาให้แต่งงานนางก็ไม่ขัดข้องแต่อย่างใด เห็นดังนั้น พี่สาวทั้งหกก็หัวเราะเยาะนางท้าวว่าจะได้นอนกอดสามีที่เป็นแพะ

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าตัวละครนางท้าวมาเป็นตัวละครคู่ตรงข้ามกับตัวละครพี่สาวทั้งหกอย่างชัดเจน ซึ่งสังเกตได้จากลักษณะนิสัยหรือพฤติกรรมที่ตัวละครทั้งคู่แสดงออกมา ดังตัวอย่างข้างต้นที่นางท้าวไม่ได้ปฏิเสธการแต่งงานกับท้าวแบ็ อีกทั้งยังพูดจาสุภาพ ให้เกียรติผู้เป็นพระบิดาในการตัดสินใจ ต่างจากพี่สาวทั้งหกเมื่อรู้ว่านางท้าวรับปากจะแต่งงานกับท้าวแบ็ก็เข้ามาหัวเราะเยาะ พูดจาล้อเลียนนางท้าวว่าจะได้นอนกอดแพะ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอย่างยิ่ง แต่อย่างไรก็ตามนางท้าวก็มีได้โต้ตอบหรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่พอใจแต่อย่างใด

จากการสอนผ่านตัวละครแบบคู่ตรงข้ามทั้ง 2 คู่ จะเห็นได้ว่าตัวละครคู่ตรงข้ามมีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยที่ตัวละครฝ่ายหนึ่งจะแสดงออกถึงพฤติกรรมที่อีกฝ่ายหนึ่งแสดงไม่ได้ หรือไม่สามารถทำได้ ซึ่งตัวละครอีกฝ่ายหนึ่งก็จะแสดงออกตอบกลับมาในลักษณะเดียวกัน

1.2 การสอนผ่านโครงเรื่อง

โครงเรื่อง คือ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้แต่งกำหนดขึ้นและนำมาเรียงร้อยต่อกันเป็นเหตุเป็นผลกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าโครงเรื่องเป็นการจัดลำดับเหตุการณ์ที่มีความสอดคล้องกัน โครงเรื่อง (plot) ต่างกับเนื้อเรื่อง (story) เนื้อเรื่องอาจไม่จำเป็นต้องมีเหตุผล แต่เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้น ส่วนโครงเรื่องต้องมีเหตุผลเสมอซึ่งเกิดจากปัญหาหรือความขัดแย้งที่ทำให้เกิดเหตุการณ์อื่นตามมา (วีรวรรณ อินทรพร, 2561 : 175-176) ดังนั้นโครงเรื่องจึงเป็นการจัดระบบสิ่งทีตัวละครกระทำ รู้สึกนึกคิด หรือกล่าวออกมา สิ่งเหล่านั้นจะส่งผลต่อเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นตามภายหลังจนกระทั่งนำไปสู่จุดจบอย่างใดอย่างหนึ่งของเรื่อง (นัทธนัย ประสานนาม, 2559 : 26) เพื่อให้ผู้อ่านไปสู่แนวคิดหลักของเรื่องทีผู้แต่งต้องการจะนำเสนอ

จากศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ปราบการสอนผ่านโครงเรื่อง 2 ลักษณะ คือ การสอนผ่านโครงเรื่องใหญ่ และการสอนผ่านโครงเรื่องย่อย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1 การสอนผ่านโครงเรื่องใหญ่

โครงเรื่องใหญ่ (main plot) ได้แก่ เหตุการณ์สำคัญที่ผู้เขียนกำหนดเป็นแนวให้เรื่องดำเนินไปตามต้องการ โครงเรื่องใหญ่นี้จึงเป็นแกนสำคัญในการดำเนินเรื่องจะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์และปมปัญหาต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การคลี่คลายความสัมพันธ์และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เพื่อให้เรื่องไปสู่เป้าหมายที่ผู้เขียนต้องการ (สมาลี ลิ้มประเสริฐ, 2557 : 64) จากศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว สามารถสรุปโครงเรื่องใหญ่ ดังต่อไปนี้

ท้าวแก้วกำเนิดคิดปดตีมีรูปร่างคล้ายแพะ พระบิดาเกรงว่าจะเป็นกาลกนิมีต่อบ้านเมืองจึงสั่งให้นำท้าวแก้วไปลอยแพ แพลอยไปติดย้งนอกเมือง ย่าจำสวนบังเอิญพบเห็นเกิดความสงสารจึงลงแพเพื่อเลี้ยงดู นายสำเภาเดินเรือผ่านมาท้าวแก้วและย่าจำสวนจึงขออาศัยเรือไปยังเมืองงงจินด้วย ท้าวแก้วพบพระธิดาของพระเจ้าก่งจินและได้แต่งงานกับพระธิดาองค์ที่ 7 แต่พระเจ้าก่งจินเกิดความไม่พอใจราชบุตรเขยที่ประชาชนรักใคร่ศรัทธา จึงออกอุบายหลอกท้าวแก้วไปให้ยักษ์กิน แต่ไม่สำเร็จทำให้ท้าวแก้วได้ของวิเศษจากยักษ์ทั้งหมด ต่อมาท้าวแก้วคิดถึงบ้านเมืองของตน จึงเดินทางกลับระหว่างทางได้ต่อสู้กับยักษ์ และสามารถเอาชนะได้ด้วยฝีมือและสติปัญญา ทำยที่สุดท้าวแก้วได้ขึ้นครองเมืองทุมมาและไปรับย่าจำสวนกับนายสำเภามาเลี้ยงดู

จากโครงเรื่องใหญ่ของเรื่องท้าวแก้วจะเห็นได้ว่าท้าวแก้วต้องประสบเคราะห์กรรมตั้งแต่กำเนิดและได้ผจญภัยต่อสู้กับสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ แต่สามารถฝ่าฟันอุปสรรคไปได้ด้วยคุณงามความดีและบุญญาบารมีที่ได้สั่งสมมาแต่ชาติปางก่อน ซึ่งเป็นการสอนให้ผู้อ่านตั้งมั่นอยู่ในหลักแห่งความดี

หากพิจารณาโครงเรื่องยังสามารถพิจารณาได้ตามส่วนประกอบต่าง ๆ 6 ส่วน ได้แก่ การเปิดเรื่อง การผูกปม การท่วงเรื่อง จุดสุดยอด การคลายปม และการปิดเรื่อง (สายทิพย์ นุกุลกิจ, 2537 : 102) ซึ่งจากศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ปราบการคำสอนผ่านโครงเรื่องใหญ่ตามองค์ประกอบของโครงเรื่องในบันเทิงคดี ได้แก่ การเปิดเรื่อง การผูกปม จุดสุดยอด การคลายปม และการปิดเรื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.1.1 การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่อง (exposition หรือ opening) คือ การเริ่มต้นเรื่อง เป็นตอนที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้อ่านเกิดความใคร่รู้และติดตามอ่านต่อไป วิธีที่นิยมใช้กันทั่วไป ได้แก่ การพรรณนาหรือบรรยายฉาก บรรยายลักษณะตัวละคร บรรยายเหตุการณ์หรือเปิดเรื่องด้วยบทสนทนา (นัทธนัย ประสานนาม, 2559 : 27) จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ปรากฏการเปิดเรื่องแบบบรรยาย เริ่มต้นด้วยบทไหว้ครู และการบรรยายฉาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

บัดนี้	จกมัดชะกานไหว้	แก้วทั้งองอันปะเส็ด	
	เป็นแวนแก้ว	ทั้งคายโลกลือ	ไซโย
	แพ้ ¹³³ กำฮาบ ¹³⁴	ฝูงมานขออย่ามี	
	อย่ามิโผยไผ	บังเบียดตนข้อย	
ปางเมื่อ	พุดโทเจ้า	ทัวละมานปางก่อน	ก็จิง
	แปงปานไว้	เห็นแจ้งชูอัน	
.....			
บัดนี้	ยังมีเมืองใหญ่กว้าง	เฮียกชื่อทุมมา	
	อยู่กะเสม	สุกไฟไท่ทั้งข้า	
มีทั้ง	เวียงหลวงกว้าง	ปักตูเวียงทั้ง 8	
	เมกช่อฟ้า	เหลื่องเหลื่องแต่คำ	
	นักสนมล้น	3 พันเทียมเทียบ	
	เฮียงพางข้าง	ข้าวชัยแก้วงวี	
นับแต่	ชุมพูน	จกกะวานทั้ง 4	
เขากี้	มาخابไหว้	พะเมืองเจ้าเสียวไฮ	
เจ้ากี้	อยู่ชอบแท้	ทตชะลาดคองท่า	
	อยู่ชะบายสุก	ไฟเมืองยอฮ้อง	
เจ้ากี้	บ่อย่อนย่าน	ทางอื่นเมืองไต	
ชาติที่	สมพานมี	ก็หากลือซาท้าว	

(ท้าวแก้ว : 1/1/1-1/2/4)

¹³³ แพ้ หมายถึง ชนชะ

¹³⁴ กำฮาบ หมายถึง กำราบ,ปราบ

ถอดความได้ว่า ผู้แต่งขอกราบไหว้พระรัตนตรัยผู้ชนะหมู่มารและขอให้ตนอย่าได้มีภัยอันตรายใด ๆ มาแผ้วพาน ต่อมาก็กล่าวถึงเมืองทุมมาที่มีความเจริญรุ่งเรือง ประชาชนเป็นสุข เหตุเพราะเจ้าเมืองปกครองบ้านเมืองด้วยหลักทศพิธราชธรรม

จากการเปิดเรื่องของเรื่องท้าวแบ้ เป็นการเปิดเรื่องด้วยการบรรยายบทไหว้ครู ซึ่งผู้แต่งได้กราบไหว้พระรัตนตรัยและได้ขอพรให้ตนอย่ามีอันตรายใด ๆ มาแผ้วพาน จากนั้นจึงบรรยายฉากความอุดมสมบูรณ์ของเมืองทุมมา พร้อมแสดงเหตุผลที่เมืองทุมมาที่มีความเจริญรุ่งเรือง เพราะกษัตริย์ปกครองบ้านเมืองด้วยหลักทศพิธราชธรรมและด้วยบุญบารมีที่เคยสั่งสมมาแต่ชาติปางก่อน จะเห็นได้ว่าการเปิดเรื่องนอกจากจะใช้การบรรยายบทไหว้ครูและการบรรยายฉากความอุดมสมบูรณ์ของเมืองทุมมาแล้ว ยังมีการบรรยายแนะนำตัวละครไปพร้อมกัน คือ ตัวละครเจ้าเมืองทุมมา

นอกจากนั้นการบรรยายลักษณะตัวละครเจ้าเมืองทุมมา ยังสะท้อนให้เห็นว่าบ้านเมืองใดจะเจริญรุ่งเรือง ประชาชนเป็นสุขได้ ก็เพราะกษัตริย์ยึดมั่นในหลักทศพิธราชธรรมและด้วยบุญบารมีที่ได้สั่งสมมา ซึ่งผู้แต่งต้องการนำเสนอภาพลักษณ์เจ้าเมืองทุมมาให้เป็นผู้ปกครองในอุดมคติ เพื่อเป็นแบบอย่างให้กษัตริย์ในการปกครองบ้านเมือง

1.2.1.2 การผูกปมและการคลายปม

การผูกปม (rising action หรือ complication) ในช่วงของการผูกปมปัญหาจะมีความขัดแย้ง (conflict) เกิดขึ้นในเรื่อง ความขัดแย้งคือการต่อสู้ระหว่างอำนาจหรือพลังผลักดัน (force) สองฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กันในโครงเรื่อง ความขัดแย้งก่อให้เกิดความสนใจใคร่รู้ (suspense) ความระทึกใจ และความตึงเครียด (tension) ทั้งนี้ ความขัดแย้งเป็นส่วนที่แสดงให้เห็นทิศทางของเรื่องทั้งหมดว่ามีจุดหมายไปยังที่ใดหรือเพื่อเสนอแก่นเรื่องใด (นันทนัย ประสานนาม, 2559 : 28)

ความขัดแย้งในเรื่องสั้นหรือนวนิยายอาจจำแนกได้ 5 ประเภท ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสังคม ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ และความขัดแย้งภายในจิตใจตนเอง (วีรวัดน์ อินทรพร, 2561 : 180-184)

ส่วนการคลายปม (falling action) คือ ผลสรุปของเหตุการณ์การที่ต่อเนื่องมาจากจุดสูงสุดของเรื่อง ซึ่งอาจมีช่วงเหตุการณ์ไม่ยาวนานเท่าตอนที่ผูกปม (นันทนัย ประสานนาม, 2559 : 29) เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวทั้งหมดก่อนเปิดเรื่อง

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ พบว่าในการผูกปมปัญหาหลักของเรื่องเกิดความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ซึ่งเป็นความขัดแย้งของตัวละครในเรื่องระหว่างพ่อตากับลูกเขย ดังต่อไปนี้

เรื่องท้าวแบ้ เป็นเรื่องราวความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างท้าวแบ้กับพระเจ้ากรุงจีน ซึ่งเริ่มต้นจากที่ท้าวแบ้ไปลู่ขอนางท่ามา โดยพระเจ้ากรุงจีนเรียกค่าสินสอดเป็นเงินและทองจำนวนมาก และยังให้สร้างสะพานเงินสะพานทองตั้งแต่ท่าเรือจนถึงประตูเมือง ความขัดแย้งทวีความรุนแรงมากขึ้น เมื่อท้าวแบ้เป็นที่รักใคร่ของประชาชน พระเจ้ากรุงจีนจึงเกิดความอิจฉาริษยาท้าวแบ้ จึงออกอุบายวางแผนฆ่าท้าวแบ้อยู่หลายครั้ง แต่เรื่องก็คลี่คลายลงได้หลังจากที่ท้าวแบ้ได้นำผลของต้นนางกายมาให้พระเจ้ากรุงจีนกิน ทำให้พระเจ้ากรุงจีนกลายเป็นลิงกระโดดหนีเข้าป่าไป

จากการผูกปมและการคลายปมของโครงเรื่องหลักจะเห็นได้ว่าท้าวแบ้เป็นผู้ถูกระทำมาโดยตลอด แต่ก็สามารถผ่านพ้นเคราะห์กรรมต่าง ๆ ได้เสมอ เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าตัวละครผู้ช่วยเหลือมาคอยช่วยเหลือท้าวแบ้อยู่เสมอ เช่น พญาครุฑและพญานาค มาช่วยเนรมิตสินสอดและสร้างสะพานเงินสะพานทอง พระอินทร์มาช่วยบอกความวิเศษของกิ่งต้นนางกายในแต่ละทิศ ซึ่งนำไปสู่การคลายปมของเรื่อง และยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้แต่งได้นำเสนอแนวคิดเรื่องผู้ที่มีบุญญาธิการย่อมมีคนคอยช่วยเหลือ ซึ่งเป็นการสอนผ่านพฤติกรรมตัวละครเพื่อให้ผู้อ่านหมั่นสร้าง

ความดี

1.2.1.3 การปิดเรื่อง

การปิดเรื่อง (ending) คือ การสิ้นสุดของชุดเหตุการณ์ทั้งหมดในเรื่อง ซึ่งนักเขียนมีแนวทางการปิดเรื่องที่แตกต่างกันออกไป อาจจบแบบคลี่คลายความขัดแย้งของเรื่องโดยสมบูรณ์ จบแบบพลิกความคาดหมาย จบแบบมีความสุข จบแบบมีความทุกข์ หรืออาจจบโดยไม่แบ่งชี้ว่าเรื่องสิ้นสุดลงอย่างไร (นันทนัย ประสานนาม, 2559 : 29-30) จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้พบการปิดเรื่องโดยการสโมธานหรือประชุมชาดก ดังต่อไปนี้

บัดนี้	จักกล่าวนบชาติท้าว	พายหลังปางก่อน	จึงแล้ว
	เป็นแวนแก้ว	เมื่อน้ำลำแยง	

อันว่า	ลาซาเจ้า	ทุมมาตนพ่อ	พะองนั้น
	ก็หากแมน	พยาสิสุดโท	
พ่อพะ	องเป็นเจ้า	ทั้งคายโลกลือ	เจ้าเฮย
อันว่า	มาตาเจ้า	เทวิตนแม่	พะองนั้น
ก็หาก	แมนนางสีมะหามะยา	แม่พะองเป็นเจ้า	

.....

อันว่า	ลาซาเจ้า	กงจิ้นตนพ่อ	ปางนั้น
ก็หาก	แมนทเวะทัตผู้	กะทำฮ้ายแก่พะอง	เจ้าเฮย
	ตายไปไหม้	อะบีจีจุมจุ่ม	
	จมอยู่พื้น	ในหม้อแผ่นแดง	หั้นแล้ว

.....

อันว่า	บาคานท้าว	เป็นลัดปางก่อน	
	เป็นฮูบแบ้	ในท้องออกมา	ปางนั้น
ก็หาก	แมนองลัษพะยูเจ้า	ตนบุนสอนสั่ง	ปางนั้น
จึงได้	นั่งแทนแก้ว	ปางนี้เทศนา	เจ้าเฮย
ก็หาก	ผากด ¹³⁵ เท้า	ลือชาทั้งโลก	
	ตั้งแต่งไว้	ปางนี้สืบมา	เจ้าเฮย
นัถิ	เสียงขูยชะโก	สุดยอดเสียแล้ว	
พื้นหาก	หมดทอนี้	หาได้ก็บคือ	เจ้าเฮย

(ท้าวแบ้ : 94/1/2-95/2/2)

ถอดความได้ว่า ผู้แต่งจะกล่าวถึงชาติต่อไปของตัวละครในเรื่องท้าวแบ้ โดยเจ้าเมืองทุมมา คือ พระเจ้าสุทโธทนะ พระมารดา คือ พระนางมหาสิริมหามายา พระเจ้ากงจิ้น คือ พระเทวทัตผู้ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนต้องตกนรกอเวจี ส่วนท้าวแบ้ คือ พระพุทธเจ้าในอนาคตกาล

จากการปิดเรื่องข้างต้นจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้มีการปิดเรื่องโดยการสโมธาน เพื่อเป็นการแสดงความสัมพันธ์ของบุคคลในอดีตเชื่อมโยงกับบุคคลในสมัยพุทธกาล ฝ่ายธรรมะก็จะกลับชาติมาเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในปัจจุบัน และบุคคลสำคัญที่ปรากฏในพุทธประวัติ

¹³⁵ ผากด หมายถึง ปรากฏ, แสดงออกมาให้เห็น

ส่วนฝ่ายธรรมคือบุคคลที่ประสงค์ร้ายต่อพระพุทธเจ้า ซึ่งการสโมธานนอกจากจะแสดงถึงความสัมพันธ์ของตัวละครในอดีตและปัจจุบันแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงผลกรรมของตัวละครที่ได้กระทำไว้ในเรื่อง ซึ่งมีผลต่อการกลับชาติมาเกิดในปัจจุบัน ดังที่พระเจ้ากัจจิมได้ทำร้ายท้าวแบ้ เมื่อตายไปต้องชดใช้กรรมในนรกอเวจี และกลับชาติมาเกิดเป็นพระเทวทัต จะเห็นได้ว่าการปิดเรื่องโดยการสโมธานนี้เป็นการสอนให้ผู้อ่านตระหนักในการทำกรรมดี ละเว้นความชั่ว เพื่อไม่ต้องรับผลกรรมอย่างเช่นตัวละครฝ่ายร้ายในเรื่อง

1.2.2 การสอนผ่านโครงเรื่องย่อย

โครงเรื่องย่อย (sub plot) ได้แก่ เหตุการณ์ย่อย ๆ ที่แทรกอยู่ในโครงเรื่องใหญ่ มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงเรื่องไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ทำให้เนื้อเรื่องมีรสชาติเข้มข้น หรือสมบูรณ์ขึ้น (สุมาลี ลิ้มประเสริฐ, 2557 : 64) จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ ปรากฏคำสอนผ่านโครงเรื่องย่อย 3 โครงเรื่อง ได้แก่ โครงเรื่องย่อยเหตุการณ์กำเนิดท้าวแบ้ โครงเรื่องย่อยเหตุการณ์ท้าวแบ้แต่งงาน และโครงเรื่องย่อยเหตุการณ์ท้าวแบ้ปราบยักษ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.2.2.1 โครงเรื่องย่อยเหตุการณ์กำเนิดท้าวแบ้

โครงเรื่องย่อยเหตุการณ์กำเนิดท้าวแบ้ เป็นเรื่องราวที่เจ้าเมืองทุมมากับพระมเหสีไม่มีพระโอรสสืบราชบัลลังก์ เจ้าเมืองทุมมาพร้อมด้วยพระมเหสีจึงทำพิธีอธิษฐานขอพระโอรสจากเทวดา ต่อมาพระมเหสีก็ตั้งครรภ์ และประสูติพระโอรสออกมาเป็นแพะ เจ้าเมืองทุมมากังวลใจเป็นอย่างมาก จึงให้โหราทำนายดวงชะตาพระโอรส โหราได้ทำนายดวงชะตาท้าวแบ้ว่าเป็นกาลกิณีต่อบ้านเมือง หากยังอยู่ในเมืองประชาชนจะได้รับความเดือดร้อนจากภัยพิบัติครั้งใหญ่ เจ้าเมืองทุมมาจึงจำใจสั่งให้บุโรหิตนำท้าวแบ้ไปลอยแพ และแพของท้าวแบ้ก็ลอยไปติดยังท้ายเมือง ย่าจำสวนบังเอิญมาพบเห็นจึงลงแพเพื่อเลี้ยงดูท้าวแบ้

จากโครงเรื่องย่อยเหตุการณ์กำเนิดท้าวแบ้ นี้ จะเห็นได้ว่าผู้แต่งสร้างปมขัดแย้งภายในใจของเจ้าเมืองทุมมา เพราะแท้ที่จริงแล้วเจ้าเมืองทุมมาไม่ต้องการให้ท้าวแบ้ถูกลอยแพ แต่ด้วยเห็นแก่ประโยชน์สุขของประชาชนชาวเมืองทุมมา จึงต้องจำใจสั่งให้บุโรหิตนำไปลอยแพ ต่อมา ย่าจำสวนก็เข้ามาช่วยเหลือเลี้ยงดูท้าวแบ้ จากโครงเรื่องย่อยนี้จะแสดงให้เห็นว่าผู้ที่กระทำความดีสั่งสมบุญบารมีมาแต่ชาติปางก่อนนั้น เมื่อประสบเคราะห์กรรมก็จะมีคนคอยช่วยเหลืออยู่เสมอ และจาก

พฤติกรรมของเจ้าเมืองทุมมา ยังเป็นการสอนให้รู้จักการเสียสละความสุขส่วนตน เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมอีกด้วย

1.2.2.2 โครงเรื่องย่อเหตุการณ์ท้าวแบ้แต่งงาน

โครงเรื่องย่อเหตุการณ์ท้าวแบ้แต่งงาน เป็นเรื่องราวที่ท้าวแบ้ต้องการแต่งงานกับพระธิดาแห่งเมืองเจ้ากงจิ้น จึงได้ขอร้องให้นายสำเภาไปสู้ออกกับพระเจ้ากงจิ้น แต่ก็ถูกพระธิดาทิ้งทักปฏิเสธ ท้าวแบ้จึงได้แต่งงานกับนางทามาพระธิดาองค์สุดท้ายที่ทิ้งทักต่างพูดจาเยาะเย้ยนางทามาที่ได้สามีเป็นแพะ จนกระทั่งเที่ยงคืนของวันเช้าหอท้าวแบ้ได้ถอดรูปแพะออกกลายเป็นหนุ่มรูปงาม ต่อมานางทามาได้ขโมยเอารูปแพะที่ถอดวางไว้ไปเผาไฟ แต่ท้าวแบ้เข้ามาพบเห็นเสียก่อน สุดท้ายท้าวแบ้จึงยอมถอดรูปแพะและเป็นหนุ่มรูปงามตลอดไป พี่สาวทิ้งทักจึงเกิดความริษยานางทามาที่ได้สามีรูปงาม

จากโครงเรื่องย่อเหตุการณ์ท้าวแบ้แต่งงาน จะเห็นได้ว่าผู้แต่งสร้างปมขัดแย้งภายในใจของนางทามาที่มีสามีเป็นแพะ ซึ่งถูกพี่สาวทิ้งทักพูดจาเยาะเย้ยอยู่เสมอ แต่พอรู้ความจริงว่าท้าวแบ้ถอดรูปแพะได้ เมื่อมีโอกาสจึงขโมยรูปแพะไปเผาไฟแต่ไม่สำเร็จ สุดท้ายปมขัดแย้งได้คลี่คลายลงเพราะท้าวแบ้ยอมถอดรูปแพะออกตลอดไป จากโครงเรื่องย่อนี้แสดงให้เห็นว่าอย่ามองคนแค่เพียงภายนอก ดังที่พี่สาวทิ้งทักปฏิเสธการแต่งงานกับท้าวแบ้และพูดจาเยาะเย้ยนางทามาว่าไม่ได้สามีเป็นสัตว์เดรัจฉาน รูปร่างอัปลักษณ์ แต่ในที่สุดนางทามากลับได้สามีที่รูปงามและมีจิตใจที่ดีอีกด้วย

1.2.2.3 โครงเรื่องย่อเหตุการณ์ท้าวแบ้ปราบยักษ์

โครงเรื่องย่อเหตุการณ์ท้าวแบ้ปราบยักษ์ เป็นเรื่องราวระหว่างเดินทางกลับเมืองทุมมาของท้าวแบ้และนางทามา ซึ่งระหว่างเดินทางได้พบกับเมืองร้าง ท้าวแบ้จึงเข้าไปสำรวจและได้ช่วยเหลือนางคำหยาดที่ซ่อนอยู่ในเสา นางคำหยาดจึงเล่าสาเหตุที่เมืองมิถิลากลายเป็นเมืองร้าง เพราะมียักษ์เข้ามาจับชาวเมืองกินเป็นอาหารจนหมด ท้าวแบ้จึงได้อาสาปราบยักษ์และชุบชีวิตชาวเมืองมิถิลาขึ้นใหม่อีกครั้ง เมื่อท้าวแบ้ปราบยักษ์ลงได้ก็ไว้ชีวิตและสั่งสอนยักษ์ให้รักษาศีลปฏิบัติธรรม

จากโครงเรื่องย่อเหตุการณ์ท้าวแบ้ปราบยักษ์ จะเห็นได้ว่าผู้แต่งสร้างปมขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ กล่าวคือปมขัดแย้งระหว่างท้าวแบ้กับยักษ์ จึงเกิดการต่อสู้

กัน และปมขัดแย้งได้ถึงจุดคลี่คลายเมื่อท้าวแบ้เอาชนะยักษ์ได้ ซึ่งโครงเรื่องย่อเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าตัวละครท้าวแบ้มีความเก่งกล้าสามารถและมีคุณธรรมเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากท้าวแบ้ไม่ได้ฆ่ายักษ์ตรงกันข้ามกลับไว้ชีวิตและให้โอกาสกลับตัวกลับใจเป็นยักษ์ที่ดี รักษาศีลปฏิบัติธรรม

1.3 การสอนผ่านฉาก

ฉาก (setting) คือ สถานที่ เวลา และสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เหตุการณ์ในเรื่องนั้น ๆ เกิดขึ้น ฉากจะช่วยให้ผู้เขียนกำหนด เวลา สถานที่ บรรยากาศ ได้ตรงตามเนื้อเรื่อง ทำให้เรื่องสมจริงมากขึ้น (ชุมสาย สุวรรณชมภู, 2548 : 121)

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ สามารถจำแนกการสอนผ่านฉากเหตุการณ์ได้ 2 ฉาก ได้แก่ ฉากสวรรค์ และฉากนรก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.3.1 ฉากสวรรค์

สวรรค์ หมายถึง โลกของเทวดา เมืองฟ้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556ข : 1184) ซึ่งเป็นโลกที่ประกอบไปด้วยความสุข เป็นที่อยู่ของเทวดา ฉากสวรรค์เป็นฉากที่ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีเรื่องไตรภูมิพระร่วงตามคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้พบกลวิธีการสอนผ่านฉากสวรรค์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	กันดานฮ้าย	ยักษ์ทั้ง 4	ตัวนั้น
ก็หาก	แมนปะลิวาน ตายไปได้	แห่งองพุดโทเจ้า เกิดกำหนดแห่ง	เมืองสวัน
	เนาวิมานคำ	อยู่สวันเมืองฟ้า	

(ท้าวแบ้ : 94/2/4-95/1/1)

ถอดความได้ว่า ยักษ์ร้ายทั้ง 4 คน เมื่อตายไปได้ไปเกิดบนสวรรค์อยู่ในวิมานทอง และกายภาคหน้าจะได้เป็นบริวารของพระพุทธเจ้า

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นกลวิธีการสอนผ่านฉากสวรรค์ ซึ่งเป็นการบรรยายถึงตัวละครที่ประกอบกรรมดี เมื่อตายไปจึงได้เกิดบนสวรรค์ ดังตอนที่ยักษ์ทั้ง 4 คน ทั้งของวิเศษไว้ให้ท้าวแบ้ ซึ่งถือเป็นการช่วยเหลือพระโพธิสัตว์ให้บำเพ็ญบารมีได้สำเร็จ เมื่อยักษ์ทั้ง 4 คน ตายไปจึงได้

เกิดบนสวรรค์เสวยสุขอยู่ในวิมานชั้นฟ้า การที่ผู้แต่งสร้างฉากสวรรค์ขึ้นมา ก็เพื่อเป็นกุศโลบาย โน้มน้าวใจให้ผู้อ่านได้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างบุญกุศลที่จะส่งผลในชาติภพหน้า

นอกจากนี้ยังปรากฏกลวิธีการสอนผ่านฉากสวรรค์ในเหตุการณ์ยักษ์ร้ายตนหนึ่งได้ จับชาวเมืองมิลลากินเป็นอาหาร แต่เมื่อได้ฟังคำสอนของท้าวแบ้แล้วปฏิบัติตาม โดยการรักษาศีล ทำบุญ เมื่อตายไปก็ได้เกิดบนสวรรค์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	ยักษ์โหดร้าย	ตัวชอกกินคน	ปางนั้นนา
มันก็	ฟังคำสอน	แห่งองพุดโทเจ้า	
แต่ก่อน	ปางนั้นมัน	บ่ฮู้ยังแห่งสินทาน	
มันก็	ฟังคำสอน	แห่งพุดโทจำมัน	
มันก็	ตายไปได้	เกิดกำหนดแห่ง	เมือง
	เนาวิมานคำ	อยู่กะเสิมสุกสำง	
		(ท้าวแบ้ : 95/1/1-95/1/3)	

ถอดความได้ว่า ยักษ์ร้ายที่จับชาวเมืองมิลลากินนั้น เมื่อได้ฟังคำสั่งสอนของท้าวแบ้ แล้วปฏิบัติตาม ทำให้เมื่อตายไปก็ได้เกิดบนสวรรค์อยู่ในวิมานทองอย่างสุขสบาย

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้แต่งได้ใช้ฉากสวรรค์ ซึ่งเป็นความเชื่อทางพุทธศาสนา กล่าวอ้างเพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนในสังคมทำบุญทำทาน รักษาศีล โดยหวังว่าเมื่อตายไปจะได้ขึ้นสวรรค์เสวยสุขในชาติภพหน้า

1.3.2 ฉากนรก

นรก หมายถึง แดนหรือภูมิที่เชื่อกันว่าผู้ทำบาปจะต้องไปเกิดและถูกลงโทษ โดยปริยายหมายถึงแดนที่มีแต่ความทุกข์ทรมาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 607) ฉากนรกถือเป็นฉากที่ได้รับอิทธิพลมาจากวรรณคดีเรื่องไตรภูมิพระร่วงตามคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้พบกลวิธีการสอนผ่านฉากนรก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	ลาซาเจ้า	เป็นลิงโตไหย่	
	โตนโตเต้น	แคมฮั่วเมกเวียง	หันแล้ว

กับทั้ง	เสนาพ้อม	เป็นสิงหนตหมู่	จึงแล้ว
เขาก็	โตนไต่เต้น	แควฮ้วนอกสวน	แท้แล้ว
หมาก็	แสวแสวฮ้อง	ปบนำหอนเห่า	
เขาก็	โตนแล่นเข้า	ดงกว้างป่าไฟ	หั้นแล้ว
อันว่า	6 สาวพ้อม	เป็นนกยางขาวเผือก	
	บินแอนผ้าย	แควมนำชอกปา	หั้นแล้ว
กับทั้ง	นักสนมพ้อม	เป็นนกยางพ้อมพ่า	กันแล้ว
เขาก็	บินเวียนไป	ชอกปาหากุ้ง	ฝูงนี้
เขาก็	หากเห็ดباب	เจ้าบ่าววโปทิสต์	
	เวนนำหั้น	แห่งเขาฝูงนั้น	
ฟังเยื่อ	เจ้าทั้งหลาย	จำจื่อเอาทอน	
ไผ่ผู้	เห็ดبابเจ้า	พุดโพนันบตี	แท้ตาย
	ตายไปไหม้	อะวีจิม้อไทย	
	จมอยู่พื้น	ในหม้อแผ่นแดง	เจ้าเฮย

(ท้าวแบ้ : 43/1/2-43/2/3)

ตลอดความได้ว่า พระเจ้ากัจจินและเสนาทั้งหลายกลายร่างเป็นสิงโตใหญ่กระโดดไปตามขอบกำแพงเมือง เมื่อฝูงสุนัขเห็นจึงไล่กัดเห่าหอนฝูงสิงเหล่านั้น ส่วนพี่สาวทั้งหกและนางสนมก็กลายร่างเป็นนกกระยางขาวบินผ่านไปมาเพื่อหากินปลากินกุ้ง เหตุที่คนทั้งหลายกลายเป็นเช่นนี้เพราะเวรกรรมที่ทำบาปไว้กับท้าวแบ้พระโพธิสัตว์ให้ท่านทั้งหลายจำเอาไว้ผู้ที่ทำบาปกับพระโพธิสัตว์นั้น เมื่อตายไปจะต้องตกนรกอเวจีลงสู่กระทะทองแดง

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าผู้ที่กระทำบาปต่อพระโพธิสัตว์จะต้องตกนรกอเวจี ดังตอนที่พระเจ้ากัจจินและพี่สาวทั้ง 6 ของนางทำมาวางแผนลอบทำร้ายท้าวแบ้ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ เมื่อตายไปจึงต้องตกลงสู่นรกอเวจีชดใช้กรรมที่ได้กระทำไว้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้แต่งใช้ฉากนรก เพื่อให้คนในสังคมเกรงกลัวต่อการทำบาปไม่กระทำความชั่วให้ตนได้รับทุกข์ทรมานในชาติภพหน้า

การใช้ฉากนรกสวรรค์ไม่เพียงสะท้อนความเชื่อในเรื่องไตรภูมิพระร่วง แต่เป็นการโน้มน้าวใจให้คนในสังคมกระทำความดี อยู่ในกรอบของจารีตประเพณีอันดีงาม ดังที่วสันต์ รัตโนภา

(2561 : 60) กล่าวไว้ว่า เรื่องนรกและสวรรค์ เป็นความเชื่อคติเรื่องไตรภูมิในพระพุทธศาสนา ซึ่งเชื่อกันว่าคนที่กระทำความดีอย่างสม่ำเสมอ เมื่อถึงแก่กรรมไปก็จะได้ไปเกิดในสรวงสวรรค์อันเต็มไปด้วยความสุขสำราญใจ ตรงกันข้ามคนที่กระทำความชั่ว เมื่อถึงแก่กรรมไปก็จะไปเกิดในนรกที่เต็มไปด้วยการลงทัณฑ์อันแสนทรมานต่าง ๆ ส่วนผู้ที่กระทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ในทุกภพชาติ ก็อาจจะไปสู่พระนิพพาน คือ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ และนิพพานนั้นเป็นกรอบทางศีลธรรมที่โน้มน้าวให้คนในสังคมกระทำความดี ละเว้นความชั่ว และทำจิตใจให้บริสุทธิ์

1.4 การสอนผ่านแนวคิดของเรื่อง

แนวคิดหรือแก่นเรื่อง คือ สารัตถะสำคัญที่สรุปรวบยอดความคิดสำคัญของเรื่อง ซึ่งอาจเป็น “สาร” สำคัญของเรื่องและผู้แต่งต้องการนำเสนอมาอย่างผู้อ่าน ทั้งนี้แก่นเรื่องมิใช่คติธรรมหรือคำสอน แต่เป็นความคิดสำคัญที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอ อาจเป็นทรรศนะของผู้แต่งที่มีต่อโลกและชีวิตมนุษย์ (วีรวุฒิ อินทรพร, 2561 : 162) โดยผู้แต่งไม่ได้ชี้ชัดโดยตรงไปตรงมา แต่แสดงนัยหรือเสนอผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของบันเทิงคดี แก่นเรื่องอาจเป็นคำถามที่เกิดขึ้นหลังจากอ่านเรื่องจบ ว่าเรื่องที่เรารับไปหมายถึงอะไร ต้องการสื่อสารอะไร (นันทนัย ประสานนาม, 2559 : 38)

เมื่อพิจารณาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว สามารถจำแนกการสอนผ่านแนวคิดของเรื่องได้ 2 ประเภท ได้แก่ การสอนผ่านแนวคิดหลัก และการสอนผ่านแนวคิดรอง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.4.1 การสอนผ่านแนวคิดหลัก

แนวคิดหลักหรือแก่นเรื่องหลัก (main theme) เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญที่สุด เป็นแกนกลางร้อยเรียงเรื่องราว ๆ ของเรื่องเข้าด้วยกัน (วีรวุฒิ อินทรพร, 2561 : 164-165) ซึ่งเป็นสารผู้แต่งต้องการจะนำเสนอให้ผู้อ่านทราบ จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วมีแนวคิดหลักของเรื่อง คือ ผู้ที่มีบุญญาธิการย่อมมีคนคอยช่วยเหลือ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ผู้ที่มีบุญญาธิการ ย่อมมีคนคอยช่วยเหลือ เป็นแนวคิดหลักของวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ผู้แต่งนำเสนอแนวคิดผ่านตัวละครเอก คือ ท้าวแก้ว ซึ่งเป็นตัวละครที่กำเนิดผิดปกติ แต่เป็นผู้ที่มีบุญญาธิการมาเกิด หลังจากท้าวแก้วถูกนำไปลอยแพต้องประสบเคราะห์กรรมต่าง ๆ อย่างน่าสงสาร แต่ด้วยบุญญาธิการของพระโพธิสัตว์ ทำให้ท้าวแก้วมีตัวละครที่คอยช่วยเหลือให้พ้นเคราะห์กรรมอยู่เสมอ เช่น พระอินทร์ พญาครุฑ พญานาค เป็นต้น แสดงให้เห็นว่าผู้แต่งต้องการสื่อสารให้

ผู้อ่านทราบว่า ตัวละครท้าวแบ้มีบุญญาธิการเป็นพระโพธิสัตว์ลงมาเกิด เพื่อบำเพ็ญบารมีจึงมีผู้มาช่วยเหลือ อีกทั้งการให้ความสำคัญในบุญญาธิการของตัวละครเอกอย่างเช่นท้าวแบ้ ยังทำให้ประชาชนเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวละครที่ถือเป็นอดีตชาติของพระพุทธเจ้าอีกด้วย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันนี้	ฮอยที่นางไอ่เอื้อย กูจักตายเป็นผี	ลักเซิดเฮียมหนีบ อยู่ในกายแก้ว	อย่าแล้ว
โอน้อ	มาอีดูท่ามาน้อย	สายใจเจ้าพี่	กูด้
เจ้าจ๊ก	เป็นแม่หม้าย ท้าวให้หา	พายบ้านอยู่ผู้เดียว ขนาดท่ามา	แลน้อ
กัจจิง	สายใจเฮย ฮ้อนฮอดเท้า	อยู่ด้อย่าเส้า ที่นั่งอินตา	พี่เน้อ
อินก็	หिनสิลาบาดไท้ ลิ่งล้าเฮียม	เลยกะด้างแก่นแข็ง ถ้วนทุกที่ไปมา	แท้แล้ว
อินก็	คินึงใจคืด เหลียวไปได้	ชูลวงเลยถ้วน เมื่อเหนือลิ่งล้า	
กัจจิง	เห็นแจ่มเจ้า	คาค้างง่ากาย	หันแล้ว
อันนี้	บ้ใช้คนชั่วฮ้าย	ผู้ด้อยสามาน	เจ้าเฮย
ตั้งแม่น	องสับพะยู อินตาเจ้า	หน่อพุตโทเป็นเจ้า แสวงลงมะนุดสะโลก	
	เถิงแจ่มเจ้า	บาท้าวยอดชาย	แท้แล้ว
อินก็	กับเพดเพียง ลงมาจับ	เป็นนกยางขาว อยู่เทิงปายไม้	
อินก็	มีคำดำน	บาคานบุดตะลาด	
เจ้าก็	มาอยู่ค้ำง	คานี้เหตไต	นี้ด้
บาก็	มีคำดำน	สั๊กกวนาบนอก	
ซ้อยก็	มาอยู่ค้ำง	คานี้ผู้เดียว	แท้แล้ว

(ท้าวแบ้ : 35/2/4-36/2/2)

ถอดความได้ว่า นางไอ่ขโมยของวิเศษและทิ้งท้าวแบ้ไว้ที่บนต้นนางกาย ทำให้ท้าวแบ้คร่ำครวญถึงนางทำมาว่าต่อไปเมื่อตนตายจะกลายเป็นม่าย เรื่องจึงร้อนไปถึงพระอินทร์ แทนศิลาบาตรเกิดการแข่งกระด้าง พระอินทร์จึงมองลงมายังโลกมนุษย์และเห็นท้าวแบ้ค้างอยู่บนกิ่งของต้นนางกาย ด้วยญาณวิเศษพระอินทร์รู้ทันทีว่าท้าวแบ้เป็นคนดีและจะเป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคต จึงได้แปลงกายเป็นนกกระยางขาวมาช่วยเหลือโดยบอกความวิเศษของกิ่งต้นนางกายแต่ละทิว

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพระอินทร์มีการซ่อนรูปลักษณะที่แท้จริง โดยการแปลงกายเป็นนกกระยางขาวมาช่วยเหลือท้าวแบ้ให้พ้นอันตราย ดังตอนที่ ท้าวแบ้และนางไอ่ไปเก็บผลนางกายที่ป่าหิมพานต์ ขณะที่ท้าวแบ้เป็นอนหลับนางไอ่ได้ขโมยรวงเท้าแก้ว ชฎา น้ำเต้า และดาบวิเศษไป ทำให้ท้าวแบ้ต้องติดอยู่บนต้นนางกาย พระอินทร์เห็นดังนั้นจึงแปลงกายเป็นนกกระยางขาวมาช่วยเหลือและบอกความวิเศษของผลนางกายแต่ละทิวว่ามีความแตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเมื่อเกิดเรื่องกับผู้ที่มีบุญญาธิการ มักจะมีผู้มาช่วยเหลืออยู่เสมอ ดังตัวอย่างว่า “อันนี้ บ่ใช้คนช่วย ย้าย ผู้ถ้อยสามาน เจ้าเฮย ตั้งแม่่น อองลับพะยู หน่อพุโตโทเป็นเจ้า” ผู้แต่งได้อธิบายความเป็นมาของท้าวแบ้ว่าไม่ใช่คนธรรมดาทั่วไป แต่พระโพธิสัตว์มาบำเพ็ญบารมี เพื่อจะตรัสรู้เป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคต

ฉะนั้นเมื่อท้าวแบ้ได้รับความเดือดร้อนแทนที่นั้งของพระอินทร์จึงเกิดการแข่งกระด้าง ทำให้พระอินทร์รับรู้และลงมายังโลกมนุษย์เพื่อช่วยเหลือให้พ้นจากความทุกข์ ดังที่สุภณิดา เชื้ออินต๊ะ (2544 : 106) กล่าวไว้ว่า พระอินทร์เป็นผู้ที่มีบทบาทในการทดสอบจิตใจของพระโพธิสัตว์ ให้บำเพ็ญบารมีได้สำเร็จลุล่วงตามความปรารถนา การปลอมตัวหรือแปลงกายในรูปลักษณะต่าง ๆ เพื่อไปช่วยเหลือพระโพธิสัตว์จึงถือเป็นพฤติกรรมการกระชับเหตุการณ์ให้เกิดผลเร็วขึ้น และส่งผลให้การทดสอบจิตใจนั้นบรรลุตามที่ได้มุ่งหวังไว้ ในตัวอย่างข้างต้นเป็นการส่งเสริมให้คนทำความดี โดยอ้างพฤติกรรมของพระอินทร์ที่มุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่กระทำความดี ยึดมั่นในหลักกุศลกรรม

1.4.2 การสอนผ่านแนวคิดรอง

แนวคิดรองหรือแก่นเรื่องรอง (sub theme) เป็นแนวคิดที่สนับสนุนหรือส่งเสริมแนวคิดหลักให้มีความชัดเจนขึ้น (วีรวัดน์ อินทรพร, 2561 : 165) ซึ่งเป็นแนวคิดเฉพาะบางตอนที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อสารให้ผู้อ่านทราบ จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ พบแนวคิดรอง 3

แนวคิด ได้แก่ กรรมเป็นตัวกำหนดชีวิตในชาติปัจจุบัน ความกตัญญูจะนำพาชีวิตให้เจริญรุ่งเรือง และ
 อย่างมองคนแต่เพียงภายนอก ดังนี้

1.4.2.1 กรรมเป็นตัวกำหนดชีวิตในชาติปัจจุบัน

กรรมเป็นตัวกำหนดชีวิตในชาติปัจจุบัน คือ ผู้ใดกระทำให้สิ่งใดไว้ในอดีตชาติ
 จะส่งผลในชาติปัจจุบัน ไม่ว่าจะป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วก็ต้องได้รับผลกรรมนั้น โดยผู้แต่งนำเสนอ
 แนวคิดผ่านตัวละครเอกฝ่ายหญิง คือ นางท่ามาและนางคำหยาด ซึ่งตัวละครทั้งสองเป็นชายาของ
 ท้าวแบ้ นางท่ามาและนางคำหยาดมีความรักใคร่กลมเกลียวเสมือนเป็นพี่น้องที่เกิดจากพ่อแม่เดียวกัน
 ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง หึงหวงหรือชิงดีชิงเด่นกัน เพื่อให้ท้าวแบ้รักตนแต่เพียงผู้เดียว ซึ่งแตกต่าง
 กับครอบครัวอื่นที่สามีมีภรรยาหลายคน ที่จะต้องมีปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างภรรยาทั้งสองให้
 สามีกลุ่มใจอยู่เสมอ จากพฤติกรรมของตัวละครทั้งสองข้างต้นนี้ ผู้แต่งได้นำเสนอแนวคิดเรื่องกรรมที่
 เป็นตัวกำหนดชีวิตของตัวละคร นางท่ามาและนางคำหยาดที่เกิดมามีสามีร่วมกัน ซึ่งเป็นผลกรรมที่ได้
 กระทำให้ในอดีตชาติ ครั้งที่ทั้งสองเกิดเป็นลูกสาวของเศรษฐี นางท่ามาเป็นลูกที่เกิดจากภรรยาหลวง
 ส่วนนางคำหยาดเป็นลูกที่เกิดจากภรณยาน้อย และนางทั้งสองได้ทำบุญกุศลร่วมกัน ด้วยอานิสงส์ของ
 การทำบุญครั้งนี้ จึงทำให้ชาติปัจจุบันของนางท่ามาและนางคำหยาดเกิดมาได้สามีคนเดียวกันและรัก
 ใคร่กันตั้งพี่น้องแท้ ๆ จะเห็นได้ว่าผู้แต่งต้องการจะสื่อสารให้ผู้อ่านทราบถึงผลกรรมในอดีตชาติ ว่า
 เป็นตัวกำหนดชีวิตในชาติปัจจุบัน และไม่ว่าจะสุขหรือทุกข์ก็ล้วนขึ้นอยู่กับสิ่งที่ตนได้กระทำให้ในอดีต

1.4.2.2 ความกตัญญูจะนำพาชีวิตให้เจริญรุ่งเรือง

ความกตัญญูจะนำพาชีวิตให้เจริญรุ่งเรือง เพราะความกตัญญูเป็นบ่อเกิด
 แห่งความดี เมื่อบุคคลใดมีความกตัญญูทวนที่ต่อผู้มีพระคุณ บุคคลนั้นย่อมได้รับสิ่งที่ตอบแทน
 ความกตัญญูจึงมีอานิสงส์ของผลบุญที่สูง ส่งผลให้ชีวิตมีแต่ความสุขความเจริญ โดยผู้แต่งได้นำเสนอ
 แนวคิดผ่านตัวละครเอกฝ่ายชาย คือ ท้าวแบ้ ซึ่งเป็นตัวละครที่แสดงพฤติกรรมหรือลักษณะนิสัยที่มี
 ความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณอย่างชัดเจน ท้าวแบ้เป็นคนที่ไม่มีบุญคุณคนที่เคยเลี้ยงดูหรือคอย
 ช่วยเหลือตน เมื่อมีโอกาสท้าวแบ้ก็จะหาวิธีตอบแทนอยู่เสมอ ดังที่ตอบแทนย่าจำสวนกับนายสำเภาที่
 เลี้ยงดูตนจนเติบโตใหญ่ จะเห็นได้ว่าผู้แต่งนำเสนอภาพลักษณ์ของตัวละครท้าวแบ้ให้มีลักษณะนิสัยที่
 กตัญญู และแสดงผลของความกตัญญูโดยผ่านตัวละครท้าวแบ้ที่มีชีวิตที่ดีขึ้นเรื่อย ๆ หลังจากที่ยอก
 จากเกาะกลางแม่น้ำโขง กระทั่งมีความเจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดคือเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองทุมมา

นอกจากนี้ผู้แต่งยังได้นำเสนอแนวคิดดังกล่าวแบบตรงไปตรงมา ผ่านปากของตัวละครท้าวแบ้ที่สนทนากับนางคำหยาดว่า บิดามารดามีพระคุณใหญ่หลวงนัก หากผู้ใดเครพยำเกรงจะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งคำกล่าวของตัวละครท้าวแบ้แสดงให้เห็นถึงพระคุณของบิดามารดาจะส่งผลต่อบุตรที่มีความกตัญญูให้มีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต

1.4.2.3 อย่างมองคนแต่เพียงภายนอก

อย่างมองคนแต่เพียงภายนอก คือ ไม่ควรมองใครจากรูปลักษณ์ภายนอก แต่ให้มองลึกไปถึงจิตใจ ลักษณะนิสัย และพฤติกรรมที่บุคคลนั้นแสดงออก โดยผู้แต่งนำเสนอแนวคิดผ่านตัวละครเอกฝ่ายชาย คือ ท้าวแบ้ ซึ่งมีกำเนิดที่ผิดปกติมีรูปลักษณ์ที่คล้ายแพะ ผู้คนจึงเกิดความรังเกียจเพราะรูปร่างที่ไม่เหมือนมนุษย์ ทำให้ท้าวแบ้ต้องถูกนำไปลอยแพเนรเทศออกจากเมืองทุมมา และเมื่อไปสู่ขอพระธิดาทั้ง 7 พระองค์ ของพระเจ้ากงจันก็ถูกพระธิดาทั้ง 6 พระองค์เหยียดหยามว่าเป็นสัตว์เดรัจฉานไม่ควรจะมาสู่ขอพวกนาง มีเพียงนางท่ามาที่ไม่ได้ปฏิเสธแต่อย่างใด เข้าพิธีแต่งงานกับท้าวแบ้ เมื่อถึงเวลาเที่ยงคืนท้าวแบ้จึงถอดรูปแพะออกเป็นหนุ่มรูปงามดังพระอินทร์พอเข้าก็กลับมาสวมรูปแพะดังเดิม จนกระทั่งนางท่ามานำรูปแพะไปเผาไฟแต่ก็ไม่สำเร็จ ท้าวแบ้จึงยอมถอดรูปแพะ เมื่อพี่สาวทั้งหมดมาเห็นท้าวแบ้มีรูปงามก็เกิดหลงรัก พยายามทำทุกวิถีทางให้ได้ ท้าวแบ้มาเป็นสามีของพวกตน ทั้งที่ก่อนหน้านี้ตำหนิเหยียดหยามท้าวแบ้ต่าง ๆ นานา จะเห็นได้ว่าผู้แต่งนำเสนอรูปลักษณ์ของท้าวแบ้ที่สวมรูปแพะและถอดรูปแพะออกเป็นหนุ่มรูปงาม ซึ่งพี่สาวทั้งหมดมองท้าวแบ้เพียงรูปลักษณ์ภายนอก ไม่ได้มองถึงคุณงามความดีของท้าวแบ้ที่แสดงออกมา และผู้แต่งยังแสดงให้เห็นอีกว่าผลของการมองคนที่จิตใจ ไม่ได้มองแต่เพียงภายนอกนั้น ยังจะทำให้บุคคลนั้นได้รับสิ่งที่ดีตอบแทนอย่างเช่น นางท่ามาที่ได้สามีที่รูปงามและมีจิตใจที่ดี ต่างกับพี่สาวทั้งหมดที่มองคนแต่เพียงภายนอกไม่ได้พิจารณาที่จิตใจ จนทำให้ต้องผิดหวังและเสียดายกับสิ่งที่ตนได้ตัดสินใจผิดพลาดไป

จากการศึกษาทฤษฎีการสอนผ่านการเล่าเรื่องในวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ ทำให้เห็นว่ากลวิธีการสอนผ่านการเล่าเรื่องในเรื่องดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นกลวิธีการสอนที่ไม่ได้กล่าวสอนแบบตรงไปตรงมา แต่เป็นกลวิธีการสอนผ่านการเล่าเรื่องที่ต้องพิจารณาจากตัวละคร โครงเรื่อง ฉาก และแนวคิดของเรื่อง ในวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้พบว่ามีการสอนผ่านตัวละครโดยการสอนจะถูกถ่ายทอดผ่านลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของตัวละคร อีกทั้งยังมีการสอนโดยการให้ตัวละครตัวหนึ่ง

กล่าวสอนตัวละครอีกตัวหนึ่ง ส่วนในโครงเรื่องหลักและโครงเรื่องย่อยของเรื่องท้าวแก้วพบว่า มีการเปิดเรื่องด้วยบทไหว้ครูและปิดเรื่องด้วยการสโมธานตามแบบแผนของชาดกทั่วไป และมีการสร้างปมปัญหาเพื่อให้ตัวละครเอกได้เข้ามาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ และคลี่คลายปมก่อนจะจบเรื่อง เพื่อนำไปสู่แนวคิดของเรื่องและผู้แต่งต้องการนำเสนอ ดังนั้นแนวคิดหลักของเรื่องท้าวแก้วจึงเป็นแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึงผลของการกระทำความดีและบุญญาบารมีของตัวละครที่สั่งสมมาแต่ชาติปางก่อน นอกจากนี้ยังพบการสอนผ่านฉากเหตุการณ์ภายในเรื่อง ซึ่งเป็นฉากนรกสวรรค์ที่สร้างขึ้นเพื่อโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงการทำความดีละเว้นความชั่ว

2. กลวิธีการสอนผ่านทางภาษา

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ผู้แต่งเลือกใช้ภาษาที่แสดงการบอกให้กระทำและแสดงการห้ามให้กระทำ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญในของวรรณกรรมคำสอนที่ถ่ายทอดสู่สังคมไทย และยังมีการใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสอนได้อย่างชัดเจน ซึ่งผู้วิจัยสามารถจำแนกกลวิธีการสอนผ่านทางภาษาได้ 2 ประเภท ได้แก่ การใช้ถ้อยคำ และการใช้ภาพพจน์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การใช้ถ้อยคำ

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ปรากฏว่ามีกลวิธีการสอนผ่านการใช้ถ้อยคำ เพื่อการสื่อสารคำสอนต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน และสื่อความหมายได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยสามารถจำแนกกลวิธีการสอนผ่านการใช้ถ้อยคำได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ การใช้ถ้อยคำแสดงการบอกให้กระทำ และการใช้ถ้อยคำแสดงการห้ามให้กระทำ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.1 การใช้ถ้อยคำแสดงการบอกให้กระทำ

การกล่าวสอนโดยให้แนวทางการปฏิบัติ เป็นการสอนในสิ่งที่ควรกระทำตามบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม โดยมักจะปรากฏคำว่า “ให้” “ขอให้” “จงให้” “ควรที่” “สูง” ดังตอนที่ท้าวแก้วและนางทำมากลับเมืองทุมมา พระมารดาได้สั่งสอนนางทำมาให้ดูแลปรนนิบัติท้าวแก้วด้วยความเคารพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	แม่ตอบถ้อย	ขานลูกทั้งเหง้า
	สายใจเฮย	ค่อยไปเย้อเจ้า

ให้เจ้า	เมื่อเพื่อนท้าว	บุตตะลาดกุมมาน	แม่เท็น
ให้เจ้า	บัวละบัดท้าว	จอมขวัญผัวมิ่ง	จิงเนื้อ
จงให้	เพียนบาคาน	เกิงตาถนอมไหว้	

(ท้าวแบ้ : 44/2/4-45/1/1)

ถอดความได้ว่า พระมารดาอนุญาตให้นางท่ามากลับเมืองทุมมาเป็นเพื่อนท้าวแบ้ และสอนให้ดูแลปรนนิบัติ ให้ความเคารพต่อสามี

จากตัวอย่างข้างต้น พระมารดา ใช้คำว่า **ให้** กับ **จงให้** เพื่อแนะนำนางท่ามาให้ดูแล ปรนนิบัติและให้ความเคารพต่อท้าวแบ้ผู้เป็นสามี คำว่า **จงให้** ในบริบทนี้ไม่ได้มีความหมายเชิงคำสั่ง แต่มีความหมายเช่นเดียวกันกับคำว่า **ให้**

การแนะนำโดยการใช้คำว่า **ให้** ยังปรากฏในตอนที่ย่าจำสวนแต่งงานกับนายสำเภา หลังจากเสร็จพิธีแต่งงานย่าจำสวนได้กล่าวสั่งสอนท้าวแบ้ว่า ให้ปกครองบ้านเมืองโดยใช้หลัก ทศพิธราชธรรม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ข้าก็	เนากะเสิมสุก	เพ็งบุนาท้าว
ให้เจ้า	อยู่สืบสร้าง	เสวยลาดทุมมา
อย่าได้	มีโลคา	เบียดเบียนทา
ให้เจ้า	อยู่ชอบแท้	ทดชะลาดตามทำ
	อยู่ชะบายสุก	ไฟให้ย้อยย้อง

(ท้าวแบ้ : 93/2/2-93/2/4)

ถอดความได้ว่า ย่าจำสวนกล่าวสอนท้าวแบ้ว่าให้ทำนุบำรุงเมืองทุมมา ทั้งโรคภัย ต่าง ๆ อย่าได้มาเบียดเบียน และให้ปกครองบ้านเมืองด้วยหลักทศพิธราชธรรม ประชาชนจะได้ ยกย่องสรรเสริญ

จากตัวอย่างข้างต้น ย่าจำสวน ใช้คำว่า **ให้** เพื่อแนะนำท้าวแบ้ในการปกครอง บ้านเมืองโดยใช้หลักทศพิธราชธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมที่กษัตริย์พึงปฏิบัติ เพื่อให้ประชาชนอยู่อย่าง สงบสุขร่มเย็น

นอกจากนั้นยังปรากฏการใช้ถ้อยคำในการแนะนำแนวทางให้ปฏิบัติตาม โดยใช้คำว่า **ควนที** ดังตอนที่ เจ้าเมืองจำปาส่งยาจำสวนและนายสำเภากลับเมืองทุมมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	พะกล่าวด้าน	จาท่อเสนา	
	เฮาจักวาง	นายไปบ่ควน	จึงแท้
ควนที	เฮาแต่งห้าง	ลาชะทูตไปนำ	ชอบตาย
	นำไปเถิง	แห่งเมืองพายัพุ่น	
กับทั้ง	บันนะกานพ้อม	ของควนทุกสิ่ง	

(ท้าวแบ้ : 90/2/2-90/2/3)

ถอดความได้ว่า เจ้าเมืองจำปาส่งสอนเสนาว่าการจะให้ยาจำสวนกับนายสำเภาไปโดยลำพังเป็นการไม่สมควร ควรจะแต่งตั้งราชทูตนำเครื่องราชบรรณาการไปถวายด้วย

จากตัวอย่างข้างต้น เจ้าเมืองมิลิลา ใช้คำว่า **ควนที** เพื่อแนะนำเสนาอำมาตย์ในการเจริญสัมพันธไมตรีต่อบ้านเมืองอื่น ว่าควรแต่งตั้งราชทูตและจัดเตรียมเครื่องราชบรรณาการไปถวายตามธรรมเนียมโบราณราชประเพณีด้วย

อีกทั้งยังปรากฏการใช้ถ้อยคำที่แสดงคำสั่ง โดยใช้คำว่า **สูงจง** ดังตอนที่ นางท่ามาสั่งสอนนางกำนัลก่อนออกเดินทางกลับเมืองทุมมากับท้าวแบ้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สูงจง	อยู่สืบสร้าง	คอมแม่มาตา
	ท่อนีนตายสั่ง	อย่ามีมาต้อง

(ท้าวแบ้ : 45/2/2)

ถอดความได้ว่า พวกเจ้าจงอยู่ดูแลพระมารดา อย่าให้มีภัยอันตรายใด ๆ มาแผ้วพานได้

จากตัวอย่างข้างต้น นางท่ามา ใช้คำว่า **สูงจง** เพื่อสั่งสอนนางกำนัลให้ปฏิบัติตามคำสั่งของตน โดยให้นางกำนัลจงรักภักดีต่อพระมารดา และดูแลอย่าให้ภัยอันตรายมาแผ้วพานพระมารดาได้

2.1.2 การใช้ถ้อยคำแสดงการห้ามไม่ให้กระทำ

การกล่าวสอนโดยห้ามไม่ให้ปฏิบัติ เป็นการสอนไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม ผิดครรลองครองธรรมและจารีตประเพณีที่ดีงาม โดยมักจะปรากฏคำว่า “อย่า” “อย่าได้” ดังตอนที่ท้าวแบ้สั่งสอนชาวเมืองมิลีกาก่อนขึ้นเรือสำเภากลับเมืองทุมมาว่า อย่าละทิ้งจารีตประเพณีและเบียดเบียนผู้ที่ยากไร้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อนั้น	พะกล่าวตัน	เดือนปาวชาวเมือง	
	ทั้งหลายเฮย	อยู่ดีอย่าเส้า	คอยเย้อ
	เจ้าพี่น้อง	ฝูงหมู่ชาวเมือง	ข้อยเฮย
อันว่า	คงบุลาน	อย่าชวนกันม้าง	
ให้คอย	พากันสร้าง	สมพานอย่าได้ขาด	อ่อนเฮย
อย่าได้	เบียดไฟน้อย	คนไ้ข่มเหง	แต่เนื้อ

(ท้าวแบ้ : 74/2/2-74/2/3)

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ้สั่งสอนชาวเมืองมิลีกาว่าอย่าละทิ้งจารีตประเพณีที่ปฏิบัติมาตั้งแต่โบราณ ให้หมั่นสร้างบุญกุศลอยู่เสมอ และอย่าได้ข่มเหงเบียดเบียนคนที่ยากไร้

จากตัวอย่างข้างต้น ท้าวแบ้ ใช้คำว่า **อย่า** กับ **อย่าได้** เพื่อสอนประชาชนไม่ให้ละทิ้งขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่ปฏิบัติกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณ และไม่ให้เบียดเบียนข่มเหงผู้ที่ด้อยกว่า

นอกจากนั้นยังปรากฏการใช้ถ้อยคำที่แสดงการห้าม โดยใช้คำว่า **อย่า** ดังตอนที่ท้าวแบ้สั่งสอนยักษ์ไม่ให้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พะก็	สอนสั่งให้	คำแจ้งชูอัน	หันแล้ว
อันว่า	พาสาเชื้อ	แนวกูอย่าได้ชอกกินเนื้อ	
กุหาก	เห็นแต่นี้	เมื่อหน้าปตี	แท้ตาย
อัน 1	อย่าชอกพัน	เห็นแต่คำกินนั้น	
	เนื้อตัวใดตาย	จึงกินอย่าช้า	
อัน 1	ให้หลีกเว้น	ฝูงหมู่ปานา	นั้นเนื้อ
	คำสอนกู	จื่อเอาจำมัน	

(ท้าวแบ้ : 53/1/3-53/2/1)

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ้สั่งสอนยักษ์ว่าห้ามกินเนื้อมนุษย์ และให้รักษาศีลข้อปาณาติปาตาเวรมณีคือ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ซึ่งหากจะกินเนื้อสัตว์ต้องเป็นสัตว์ที่ตายเองตามธรรมชาติ สู้ตายเน้นย้ำยักษ์ว่าให้จดจำคำสอนเหล่านี้ให้ดี

จากตัวอย่างข้างต้น ท้าวแบ้ ใช้คำว่า **อย่า** เพื่อสอนยักษ์ไม่ให้กินเนื้อมนุษย์ ไม่ให้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต สัตว์ตัวใดตายจึงสามารถกินได้

อีกทั้งยังปรากฏการใช้ถ้อยคำที่แสดงการห้าม ไม่ให้เชื่อฟังคำยุแหย่ และพูดจาให้สามีเกิดความไม่พอใจ ดังตอนที่ เจ้าเมืองมิลิลาสั่งสอนนางท่ามาและนางคำหยาดก่อนออกเดินทางกลับเมืองทุมมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เจ้าก็	สอนสั่งเจ้า	น้อยอ่อนทั้ง 2	
ให้คอย	แพงบาคาน	เกิงตถนอมไว้	พี่เนื้อ
กับทั้ง	2 แจ่มเจ้า	นางนาคแพงกัน	พ่อเนื้อ
	อย่าได้ฟัง	ความสับส่อเขา	ฝูงนั้น
อันว่า	2 แจ่มเจ้า	เสมอเพียงแม่เดียว	พ่อแล้ว
อัน 1	ท้าวโกศให้	อย่าตอบขึ้นความ	พ่อเนื้อ
ให้เจ้า	มีใจอด	ต่อบานูนกว้าง	พ่อเนื้อ

(ท้าวแบ้ : 73/2/4-74/1/1)

ถอดความได้ว่า เจ้าเมืองมิลิลาสั่งสอนนางท่ามาและนางคำหยาดให้รักใคร่ปรองดองกัน อย่าได้เชื่อคำยุแหย่จากผู้อื่น และให้นางทั้งสองรักใคร่กันเหมือนเกิดจากพ่อแม่เดียวกัน อีกทั้งเมื่อท้าวแบ้โกรธก็อย่าพูดจาให้ขัดเคืองกัน ต้องมีความอดทนอดกลั้น

จากตัวอย่างข้างต้น เจ้าเมืองมิลิลา ใช้คำว่า **อย่า** เพื่อสอนนางท่ามาและนางคำหยาดไม่ให้ฟังคำยุแหย่ของผู้อื่นจนปาดหมางกัน และเมื่อท้าวแบ้โกรธไม่พอใจก็อย่าพูดขัดใจ จนทำให้เกิดการทะเลาะวิวาทกัน

จากตัวอย่างทั้งหมดจะพบว่า มีการใช้ถ้อยคำแสดงเจตนาของผู้สอนชัดเจน ว่าบอกให้กระทำหรือห้ามให้กระทำการสิ่งทีกล่าวมา เพื่อสอนสิ่งที่ดีและไม่ดีแก่ผู้ฟังโดยตรง พร้อมชี้แจงถึงผลที่ตามมาของการปฏิบัติ และไม่ปฏิบัติตามคำสอนด้วย

2.2 การใช้ภาพพจน์

ภาพพจน์ หมายถึง ถ้อยคำที่เป็นสำนวนโวหารทำให้นึกเห็นเป็นภาพ ถ้อยคำที่เรียบเรียงอย่างมีชั้นเชิงเป็นโวหาร มีเจตนาให้มีประสิทธิผลต่อความคิด ความเข้าใจ ให้จินตนาการและถ่ายทอดอารมณ์ได้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งกว่าการบอกเล่าที่ตรงไปตรงมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 867) ในการสร้างจินตภาพ ภาพพจน์เป็นกลวิธีสำคัญที่กวีใช้ ซึ่งเป็นศิลปะการใช้ภาษารูปแบบหนึ่ง เกิดจากรีบบเรียงถ้อยคำด้วยวิธีต่าง ๆ ให้ผิดแผกไปจากการเรียบเรียงลำดับคำหรือความหมายของคำตามปกติ เพื่อให้เกิดภาพหรือให้ความหมายพิเศษ (นันทนัย ประสานนาม, 2559 : 14)

จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ปราบภูกลวิธีการสอนผ่านการใช้อุปมา 2 ประเภท ได้แก่ อุปมา และอุปลักษณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.2.1 อุปมา

อุปมา (simile) หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนกับอีกสิ่งหนึ่ง ดังที่รัตนฤทัย สัจจพันธุ์ (2555 : 52) กล่าวไว้ว่า อุปมา คือ การกล่าวเปรียบเทียบของสองสิ่งหรือการกระทำสองอย่าง ซึ่งเป็นสิ่งต่างชนิดกัน แต่มีลักษณะอย่างเดียวกันหรือคล้ายกัน การเปรียบเทียบแบบนี้จึงมักมีคำว่า ดุจ ประดุจ เพียง เพียง ดัง ดัง เหมือน ปาน เปรียบ กล เถื่อน เป็นต้น จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ปราบภูกลวิธีการสอนผ่านการใช้อุปมาเพื่อสอนเรื่องต่าง ๆ ดังตอนที่ นางคำหยาดขอให้ท้าวแก้วชุบชีวิตพระบิดาและพระมารดา ท้าวแก้วรับคำขอและกล่าวสอนนางคำหยาดว่าพระคุณของบิดามารดานั้นยิ่งใหญ่เสมือนแผ่นดิน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

อันว่า	คุณพ่อแม่	หนักถึงทอละนี้
ไผ่ผู้	ย่าแยงนบ	ก็จึ่งเฮืองเมื่อหน้า

(ท้าวแก้ว : 54/2/3-54/2/4)

ถอดความได้ว่า พระคุณของบิดามารดายิ่งใหญ่กว่าแผ่นดิน ผู้ใดให้ความเคารพจะมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง

จากตัวอย่างข้างต้น ท้าวแก้วได้กล่าวเปรียบเทียบ พระคุณของบิดามารดาว่ามีความยิ่งใหญ่เหมือนกับแผ่นดิน ผู้ใดเคารพยำเกรงผู้นั้นก็จะมีแต่ความเจริญรุ่งเรืองในภายภาคหน้า ซึ่งปรากฏคำเปรียบเทียบคือคำว่า “ถึง” การนำคำว่า ธรณี มาใช้เปรียบเทียบกับพระคุณของบิดา

มารดานั้น แสดงให้เห็นว่าพระคุณของบิดามารดานี้มีความยิ่งใหญ่ไพศาล เพราะตามความเชื่อในไตรภูมิพระร่วงความหนาของแผ่นดินในหนึ่งจักรวาลมีความหนาเท่ากับสองแสนสี่หมื่นโยชน์

อีกทั้งกลวิธีการสอนผ่านการใช้ภาพพจน์แบบอุปมานี้ ยังใช้ความสัมพันธ์ทางสายเลือดมาเปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่แนบแน่นกว่าความสัมพันธ์ในลักษณะอื่น ดังตอนที่ นางคำหยาดโศกเศร้าเพราะคิดถึงพระบิดาพระมารดา นางทำมาจึงเข้ามาปลอบโยนและกล่าวสอนนางคำหยาดว่าให้นางคำหยาดกับตนรักใคร่ปรองดองกัน เสมือนเกิดจากกรรมมารดาเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

แต่นั้น	คำหยาดน้อย	เลยฟังคำพี่	
อันว่า	2 แจ่มเจ้า	เสมอเพียงแม่เดียว	แท้แล้ว
อันว่า	2 แจ่มเจ้า	เหมือนฮ่วมอุดทอน	แท้แล้ว
อันว่า	2 แพงฮัก	ฮ่วมกันหมายหมั้น	

(ท้าวแบ้ : 77/1/2-77/1/3)

ถอดความได้ว่า นางทำมาสอนนางคำหยาดว่าเราทั้ง 2 คน ต้องรักกันเหมือนพี่น้องที่เกิดจากกรรมมารดาเดียวกัน

จากตัวอย่างข้างต้นนางทำมาได้กล่าวเปรียบเทียบ การรักใคร่ปรองดองของนางคำหยาดกับตนว่า เหมือนได้เกิดเป็นพี่น้องร่วมกรรมมารดาเดียวกัน ซึ่งจะปรากฏคำเปรียบเทียบคือคำว่า “เสมอเพียง” และคำว่า “เหมือน”

นอกจากนี้ยังใช้การเปรียบเทียบในลักษณะเดียวกัน คือมีการกล่าวเปรียบเทียบความรักใคร่ปรองดองของภรรยาทั้ง 2 ของท้าวแบ้ ดังตอนที่ ท้าวแบ้ นางทำมาและนางคำหยาดจะกลับเมืองทุมมา เจ้าเมืองมิลิตาได้กล่าวสั่งสอนนางทำมาและนางคำหยาดว่า ให้นางทั้ง 2 คน รักใคร่ปรองดองกันเสมือนเกิดจากบิดามารดาเดียวกัน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เจ้าก็	สอนสั่งเจ้า	น้อยอ่อนทั้ง 2	
ให้คอย	แพงบาคาน	เกิงตาถนอมไว้	พี่เนื้อ
กับทั้ง	2 แจ่มเจ้า	นางนาดแพงกัน	พ่อเนื้อ
	อย่าได้ฟัง	ความสับส่อเขา	ฝูงนั้น

อันว่า	2 แจ่มเจ้า	เสมอเพียงแม่เดียว	พ่อแล้ว
อัน 1	ท้าวโกศให้	อย่าตอบชื่นชม พ่อเนื้อ	
ให้เจ้า	มีใจอด	ต่อบาบุญกว้าง	พ่อเนื้อ

(ท้าวแบ้ : 73/2/4-74/1/1)

ถอดความได้ว่า เจ้าเมืองมิลิลาสั่งสอนนางทามาและนางคำหยาดให้รักใคร่ปรองดองกัน อย่าได้เชื่อคำยุแหย่จากผู้อื่น และให้นางทั้งสองรักใคร่กันเหมือนเกิดจากบิดามารดาเดียวกัน อีกทั้งเมื่อท้าวแบ้โกรธก็อย่าพูดจาให้ขัดเคืองกัน ต้องมีความอดทนอดกลั้น

จากตัวอย่างข้างต้นเจ้าเมืองมิลิลาได้กล่าวเปรียบเทียบ การรักใคร่ปรองดองของนางทามาและนางคำหยาด โดยมีการกล่าวเปรียบเทียบกับ การเกิดเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ซึ่งจะปรากฏคำเปรียบเทียบคือคำว่า “เสมอเพียง”

การเปรียบเทียบความรักใคร่ปรองดองของนางทามาและนางคำหยาด เหมือนกับพี่น้องที่เกิดจากบิดามารดาคนเดียวกันนั้น เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือความสัมพันธ์ระบบเครือญาติที่มีความแน่นหนาแน่นกว่าความสัมพันธ์ในลักษณะอื่นในสังคมไทย

2.2.2 อุปลักษณ์

อุปลักษณ์ (metaphor) หมายถึง การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เพื่อชักจูงความคิดให้มองทั้งสองสิ่งนั้นมีคุณสมบัติคล้ายคลึงกัน ดังที่รินฤทัย สัจจพันธุ์ (2555 : 52) กล่าวไว้ว่า อุปลักษณ์ คือ การกล่าวถึงสิ่งหนึ่งว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่ง เป็นการกล่าวเปรียบเทียบตามนัยยะ คือถึงแม้ไม่ได้เปรียบในเชิงอุปมาอุปไมยไว้ ก็เป็นที่เข้าใจได้เองว่าเป็นเช่นนั้น การเปรียบเทียบชนิดนี้มักจะใช้คำว่า คือ หรือ เป็น จากการศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ ปรากฏกลวิธีการสอนผ่านการใช้ภาพพจน์แบบอุปลักษณ์ ดังตอนที่ ท้าวแบ้กล่าวสั่งสอนนางคำหยาดว่าการจะละทิ้งพระบิดาพระมารดาไปอยู่กับท้าวแบ้ที่เมืองทุมมานั้นเป็นการไม่สมควร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

เมื่อนั้น	พะกะสัดเจ้า	โลมนางน้อยขนาด	
ลือจัก	ปะเผ่าผู้	บุญกว้างพ่อแม่ตน	ได้แต่
เจ้าหาก	เป็นมิ่งเหง้า	มีลูกยิ่งเดียว	แท้หนา
สังจี	ไล่ปิดตา	พ่อตนไปได้	นี้แต่

อันว่า	บิดาเจ้า	เหลือหัวหายาก	จึงแล้ว
อันว่า	ผ้าซั้ฮ้าย	หาได้งายตาย	ดอกนา

(ท้าวแบ้ : 71/2/4-72/1/1)

ถอดความได้ว่า ท้าวแบ้กล่าวกับนางคำหยาดว่าจะละทิ้งบิดามารดา ผู้ที่มีบุญคุณไปได้อย่างไร เพราะนางคำหยาดเป็นบุตรเพียงคนเดียวเปรียบเป็นของมีค่าแห่งวงศ์ตระกูล ซึ่งการจะทิ้งบิดามารดาเพื่อไปอยู่กับสามีนั้นเป็นการไม่สมควร

จากตัวอย่างข้างต้น ท้าวแบ้ได้กล่าวเปรียบเทียบ นางคำหยาด เป็นสิ่งล้ำค่าแห่งวงศ์ตระกูลผู้ครองเมืองมิลิลา การจะละทิ้งบิดามารดาไปกับท้าวแบ้นั้นเป็นการไม่สมควร เพราะบิดามารดามีพระคุณยิ่งใหญ่ยิ่ง ซึ่งจะปรากฏคำเปรียบเทียบคือคำว่า “เป็น”

อีกทั้งคำว่า “มิ่ง” นอกจากจะมีความหมายว่า สิ่งสำคัญซึ่งเชื่อว่าเป็นสิริมงคลแก่เจ้าของแล้ว ดังที่อมรา พงศาพิชญ์ (2562 : 9) ได้ความหมายคำว่า มิ่ง ไว้ว่า ในภาษาไทยเดิม เรียกชีวิตว่า มิ่ง และเรียกวินญาณว่า ขวัญ เมื่อรวมควบกันก็เป็นมิ่งขวัญ ซึ่งเป็นคำควบคู่ซึ่งแยกกันยาก ภายหลังเราได้คำว่าชีวิตและวินญาณมาใช้แทน แต่คำว่ามิ่งขวัญก็ยังมีคนใช้ในสังคมไทย เพราะว่าเป็นคติที่ยังฝังลึกอยู่ในจิตใจของคน แม้กระนั้นความหมายของคำว่ามิ่งขวัญจะอยู่อย่างเดิมไม่ได้ จึงต้องกลายเป็นความหมายที่รู้กันเลือนรางเท่านั้น จากทัศนะข้างต้นจะเห็นได้ว่าคำว่า มิ่ง หมายถึง ชีวิต ซึ่งมีความสำคัญและมีค่าที่สุดของมนุษย์ หากไม่มีชีวิตก็หมายความว่าคน ๆ นั้นได้ตายไปแล้ว ผู้แต่งเปรียบเทียบนางคำหยาดว่าเป็นมิ่งแห่งวงศ์ตระกูล อาจเพราะนางคำหยาดเป็นพระธิดาองค์เดียวของเจ้าเมืองมิลิลา จึงสะท้อนให้เห็นว่านางคำหยาดเป็นดังชีวิตของวงศ์ตระกูล

จากการศึกษาทฤษฎีการสอนผ่านทางภาษาในวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ ทำให้เห็นว่าวรรณกรรมเรื่องดังกล่าว แม้จะเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นที่ปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้สร้างสรรค์ แต่มีความงามทางภาษาที่แฝงไปด้วยคำสอนต่าง ๆ มากมาย ซึ่งเป็นทฤษฎีการสอนที่ถ่ายทอดผ่านการใช้ถ้อยคำและการใช้ภาพพจน์ กล่าวคือ ทฤษฎีการสอนผ่านการใช้ถ้อยคำ มีทั้งการกล่าวสอนโดยให้แนวทางในการปฏิบัติ และการกล่าวสอนโดยห้ามไม่ให้ปฏิบัติ ซึ่งการสอนผ่านการใช้ถ้อยคำทั้งสองลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นถึงจารีต ค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคมไทยที่ได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ยังมีการสอนผ่านการใช้ภาพพจน์ มีการใช้ความเปรียบเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนได้อย่างชัดเจน ดังเช่น การใช้ภาพพจน์อุปมาเปรียบเทียบกับพระคุณของบิดามารดากับแผ่นดิน การใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์

เปรียบเทียบนางคำหยาดกับของมีค่าแห่งวงศ์ตระกูล เป็นต้น เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในคำสอนที่ผู้แต่งต้องการจะสื่อสารแจ่มชัดมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การศึกษากลวิธีการสอนผ่านการเล่าเรื่องและกลวิธีการสอนผ่านทางภาษาในวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ทำให้เห็นถึงลักษณะของตัวละคร โครงเรื่อง ฉากเหตุการณ์ และแนวคิดของเรื่อง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับคำสอนที่ผู้แต่งต้องการสื่อสาร สะท้อนผ่านองค์ประกอบของบันเทิงคดีเหล่านี้ ตลอดจนกลวิธีการสอนผ่านทางภาษาในเรื่องท้าวแก้ว มีทั้งการสอนผ่านการใช้ถ้อยคำที่แสดงถึงข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติ ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่สังคมได้กำหนดไว้ และการสอนผ่านการใช้ภาพพจน์ที่มีการเปรียบเทียบภาพพจน์อุปมาและอุปลักษณ์ เพื่อให้คำสอนดังกล่าวบรรลุผลมากที่สุด

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การค้นคว้าอิสระเรื่องท้าวแก้ว ฉบับวัดท่ากกแก จังหวัดเพชรบูรณ์ : การศึกษาในฐานวรรณกรรมคำสอน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาระคำสอนและกลวิธีการสอนในวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ฉบับวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่จารด้วยตัวอักษรไทยน้อย จำนวน 1 ผูก 95 ใบลาน 188 หน้าลาน มีเนื้อหาสมบูรณ์ พบว่าวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วมีสาระคำสอนที่สำคัญหลายประการทั้งคติทางโลกและคติทางธรรม อีกทั้งยังมีกลวิธีการสอนที่น่าสนใจผ่านการเล่าเรื่องและผ่านทางภาษา ดังจะเห็นได้จากสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาระบบคำสอนที่ปรากฏในเรื่องท้าวแก้ว พบว่าเรื่องท้าวแก้วมีสาระคำสอน 2 ประเภท ได้แก่ คำสอนคติทางโลก และคำสอนคติทางธรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. คำสอนคติทางโลก ปรากฏคำสอนดังต่อไปนี้ สอนให้รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน พบการสอนกษัตริย์ให้ปกครองบ้านเมืองโดยใช้หลักทศพิธราชธรรม รักใคร่ดูแลประชาชน และให้ความสำคัญกับบุคคลทุกสถานภาพ การสอนกษัตริย์ให้รักใคร่ประชาชนและรู้จักขอพระราชทานอภัยโทษแก่ขุนนางที่กระทำผิด การสอนนางกำนัลให้จงรักภักดีต่อเจ้านาย การสอนประชาชนให้ยึดมั่นในหลักจารีตขนบธรรมเนียม ประเพณี และการสอนพระสงฆ์ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย สอนให้ทำความดี พบการสอนให้ปฏิบัติตามหลักศีลธรรม ให้ทำความดีละเว้นความชั่ว สอนให้อ่อนน้อมถ่อมตน พบการสอนให้ผู้ที่มิมีสถานภาพที่ด้อยกว่ารู้จักแสดงความสงบเสงี่ยมเจียมตน ให้ผู้ที่มีอำนาจมากกว่าเห็นอกเห็นใจ สอนให้บุตรตระหนักถึงความรักของมารดา พบการสอนความรักความผูกพันที่มารดามีต่อบุตร สอนให้ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี พบการสอนเรื่องการสู้ขอแต่งงานตามโบราณราชประเพณี และการสอนการเจริญสัมพันธไมตรีโดยการแต่งตั้งราชทูตเพื่อผูกมิตรไมตรีทั้งสองประเทศ สอนให้กตัญญู พบการสอนให้กตัญญูต่อบิดามารดาและกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ สอนการครองเรือน พบการสอนหน้าที่ของสามีและหน้าที่ของภรรยาที่ควรปฏิบัติต่อกัน

2. คำสอนคติทางธรรม ปรากฏคำสอนดังต่อไปนี้ สอนเรื่องกฎแห่งกรรม พบการสอนเรื่องผลจากการทำบุญช่วยเหลือและเชื่อฟังคำสั่งสอนพระโพธิสัตว์ และผลของการทำบาปต่อพระโพธิสัตว์ สอนเรื่องศีลห้า พบการสอนให้รักษาศีล คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ เว้นจากการลักทรัพย์ เว้นจากการประพฤตินอกใจในกาม เว้นจากการพูดเท็จ และเว้นจากการดื่มสุราของมึนเมา สอนเรื่องกุศลมูล พบการสอนให้ปฏิบัติตามหลักธรรมกุศลมูล 3 ประการ คือ อโลภะ อโทสะ และอโมหะ สอนเรื่องหลักทศพิธราชธรรม พบการสอนให้กษัตริย์ปกครองบ้านเมืองด้วยหลักทศพิธราชธรรม และสอนเรื่องอภัยทาน พบการสอนไม่ให้ผูกอาฆาตจองเวรซึ่งกันและกัน

ส่วนผลการศึกษากลวิธีการสอนในวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว พบกลวิธีการสอนที่ผู้แต่งเลือกใช้ เพื่อนำเสนอสาระคำสอนมี 2 กลวิธี ได้แก่ กลวิธีสอนผ่านการเล่าเรื่อง และกลวิธีสอนผ่านทางภาษา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กลวิธีสอนผ่านการเล่าเรื่อง ปราภฏกลวิธีสอนดังต่อไปนี้ การสอนผ่านตัวละคร พบการสอนผ่านการสร้างลักษณะอุปนิสัยของตัวละครฝ่ายดี ฝ่ายร้าย และตัวละครฝ่ายร้ายแล้ว กลับมาเป็นฝ่ายดี การสอนผ่านภูมิหลังของตัวละคร การสอนโดยการให้ตัวละครตัวหนึ่งกล่าวสอนตัวละครอีกตัวหนึ่ง และการสอนผ่านตัวละครแบบคู่ตรงข้าม การสอนผ่านโครงเรื่อง พบการสอนผ่านโครงเรื่องใหญ่คือ กำเนิดผดปกติ พระเอกออกผจญภัย พบคู่ครอง พ่อตาทดสอบ และเผยแพร่สิ่งดีงาม ทุกคนยอมรับ การสอนผ่านโครงเรื่องย่อยคือ เหตุการณ์กำเนิดท้าวแก้ว เหตุการณ์ท้าวแก้วแต่งงาน และเหตุการณ์ท้าวแก้วปราบยักษ์ การสอนผ่านการเปิดเรื่องโดยการบรรยายความเจริญรุ่งเรืองของเมืองทุมมาเพราะเจ้าเมืองปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรม การสอนผ่านการผูกปมและการคลายปมของเรื่องเกิดจากความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และปมขัดแย้งก็คลี่คลายลงเมื่อตัวละครฝ่ายร้ายได้รับผลกระทบ และการสอนผ่านการปิดเรื่องโดยการสมโภชแสดงความสัมพันธ์ของตัวละครในเรื่องและสมัยพุทธกาลตามผลกรรมของตัวละคร การสอนผ่านฉาก พบการสอนผ่านฉากสวรรค์ เป็นสถานที่ที่ผู้กระทำความดีจะได้ไปเสวยสุข และการสอนผ่านฉากนรกที่ผู้ทำบาปจะต้องไปเกิดและถูกลงโทษ การสอนผ่านแนวคิดของเรื่อง พบการสอนแนวคิดหลักของเรื่องคือ ผู้ที่มีบุญญาธิการย่อมมีคนคอยช่วยเหลือ และการสอนผ่านแนวคิดรองของเรื่องคือ กรรมเป็นตัวกำหนดชีวิตในชาติปัจจุบัน ความกตัญญูจะนำพาชีวิตให้เจริญรุ่งเรือง และอย่ามองคนแต่เพียงภายนอก

2. กลวิธีสอนผ่านทางภาษา ปราภฏกลวิธีสอนดังต่อไปนี้ การใช้ถ้อยคำ พบการสอนผ่านการใช้ถ้อยคำแสดงการบอกให้กระทำ ซึ่งเป็นการสอนในสิ่งที่ควรกระทำตามบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคม โดยมักจะปรากฏคำว่า “ให้” “ขอให้” “จงให้” “สูงจง” “ควรที่” และการใช้ถ้อยคำแสดงการห้ามให้กระทำ ซึ่งเป็นการสอนไม่ให้กระทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสม ผิดครรลองครองธรรมและจารีตประเพณีที่ดีงาม โดยมักจะปรากฏคำว่า “อย่า” “อย่าได้” และการใช้ภาพพจน์ พบการสอนผ่านการใช้ภาพพจน์อุปมา โดยกล่าวเปรียบเทียบพระคุณของบิดามารดาเหมือนกับแผ่นดิน เปรียบเทียบการรักใคร่ปรองดองของภรรยาหลวงกับภรรยาน้อยเหมือนได้เกิดเป็นพี่น้องร่วมท้อง มารดาเดียวกัน และการสอนผ่านการใช้ภาพพจน์อุปลักษณ์ โดยกล่าวเปรียบเทียบพระธิดาเป็นสิ่งที่ล้ำค่าแห่งวงศ์ตระกูล ซึ่งจะละทิ้งบิดามารดาไปกับสามีเป็นการไม่สมควร

จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมท้องถิ่นเรื่องท้าวแก้ว มีสาระคำสอนที่สอดคล้องกับหลักคำสอนในฮีตสิบสองคองสิบสี่ของภาคอีสาน ซึ่งถือเป็นแนวทางที่ใช้ปฏิบัติระหว่างกันของชั้นชน

ปกครองกับชนชั้นถูกปกครอง และพระสงฆ์ เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุขร่มเย็น ฮีตลีสองคองลีสี่ จึงมีบทบาทในการควบคุมระเบียบทางสังคมในเรื่องท้าวแบ้เป็นอย่างมาก ถึงแม้ว่าเรื่องท้าวแบ้จะไม่ใช่วรรณกรรมที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการสั่งสอนโดยตรง แต่ก็สอดแทรกคำสอนต่าง ๆ อย่างแยบยล ดังที่ปรียา หิรัญประดิษฐ์ และสมเกียรติ วัฒนาพงษากุล (2559 : 10) กล่าวไว้ว่า เนื้อหาในวรรณกรรมท้องถิ่นจำนวนมาก เป็นคำสอนและหลักในการดำรงชีวิตร่วมกันของคนในสังคมอย่างสงบสุข ในขณะที่เดียวกันวรรณกรรมท้องถิ่นที่มีจุดมุ่งหมายจะสั่งสอนการดำเนินชีวิตของคน เช่น เรื่องที่เป็นนิทานประโลมโลกก็สอดแทรกหลักธรรม ปรัชญาชีวิต และคตินิยมในการอยู่ร่วมกันได้ด้วย อาทิ กฎแห่งกรรม การทำความดีเพื่อผลในชาติหน้า บาปบุญคุณโทษ ความเชื่อในศาสนา เช่น นรก สวรรค์ พระศรีอารีย์ นิพพาน การยอมรับในชะตากรรมว่าเป็นผลมาจากชาติที่แล้ว สิ่งเหล่านี้มีผลให้คนมีความอดทน อดกลั้น ดำเนินชีวิตอยู่ในกรอบของสังคม ประพฤติดีประพฤติชอบตามความเชื่อทางศาสนา ซึ่งสอดแทรกอยู่ในวรรณกรรมหรือใช้ตัวละครเอกในวรรณกรรมเป็นตัวอย่าง การใช้วรรณกรรมบอกเล่าเรื่องราวให้คนเชื่อ ยอมประพฤติดีอยู่ในกรอบสังคม ก็เท่ากับว่าวรรณกรรมท้องถิ่นได้ทำหน้าที่ควบคุมสังคมและพฤติกรรมของคน อันเป็นผลให้อยู่ร่วมกันได้โดยสันติ การสอดแทรกความเชื่อโดยผ่านทางวรรณกรรมบางครั้งก็มีอิทธิพลมากกว่ากฎหมายบ้านเมือง เพราะเป็นการปลูกฝังทัศนคติซึ่งมีผลต่อจิตใจและความประพฤติของชาวบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่นจึงมีบทบาทสำคัญในการควบคุมสังคม ทำให้ชาวบ้านอยู่กันอย่างสงบสุข

นอกจากนี้ผลการศึกษากลวิธีการสอนในวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ยังสะท้อนให้เห็นถึงความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวไทยลุ่มที่พยายามจะแต่งนิทานพื้นบ้านให้มีรูปแบบเหมือนวรรณกรรมพุทธศาสนา โดยแต่งเลียนแบบนิทานชาดก เพื่อเป็นคติธรรมสอนคนในสังคม นอกเหนือจากความบันเทิงใจ ดังที่สมัย วรรณอุดร (2561 : 20) กล่าวไว้ว่า การแต่งวรรณกรรมนิทานของอีสาน ผู้แต่งจะแต่งเลียนแบบนิทานชาดก เช่น มีการม้วนชาดกหรือประชุมชาดก กล่าวถึงการกลับชาติมาเกิดของพระโพธิสัตว์และบุคคลต่าง ๆ ของตัวละครในเรื่อง แต่โดยความเป็นจริงแล้วเรื่องราวเหล่านั้นเป็นเพียงนิทานคติธรรมหรือนิทานพื้นบ้านเท่านั้น การกล่าวถึงอดีตชาติของพระพุทธเจ้าว่าตัวละครเอกเป็นพระโพธิสัตว์ลงมาเกิดเพื่อใช้ชาติหรือบำเพ็ญบารมี เป็นการเน้นความสำคัญของนิทาน เพื่อให้ประชาชนศรัทธาเลื่อมใสในจริยาวัตรอันดีงามของตัวละครเอกในเรื่อง และเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตโดยประพฤติปฏิบัติตามจริยาวัตรของตัวละครเอก เพื่อให้ได้รับผลอันดีที่เกิดจากการทำความดีเหมือนกับพระเอกในนิทานพื้นบ้าน หรือวรรณกรรมชาดก ซึ่งเป็นกุศโลบายในการสอนจริยธรรมแก่ผู้คนในสังคม

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสลงเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งพบว่ามีวรรณกรรมท้องถิ่นของชาวไทหล่มอีกหลายเรื่อง จึงขอเสนอแนะให้ผู้สนใจศึกษาได้ วิเคราะห์วรรณกรรมของชาวไทหล่มเรื่องอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้ศึกษาวิเคราะห์ นอกจากนี้ยังสามารถศึกษา เปรียบเทียบวรรณกรรมเรื่องท้าวแบ้ สำนวนวัดท่ากกแก อำเภอลำสีก จังหวัดเพชรบูรณ์ กับเรื่อง ท้าวแบ้สำนวนอื่น ๆ ในภาคอีสาน เพื่อให้เห็นลักษณะร่วมหรือความแตกต่างของวรรณกรรมเรื่อง ท้าวแบ้ต่อไป

รายการอ้างอิง

หนังสือ

- กรมศิลปากร. (2555). **ไตรภูมิภูมิกถา ฉบับถอดความ**. กรุงเทพฯ: เอติสัน เพรส โปรดักส์.
- กัญญรัตน์ เวชชาศาสตร์. (2555). **มโนทัศน์เรื่องนาคของชนชาติไทย**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กุสุมา รัชชมนี. (2559). "เนื้อหาและแนวคิดของวรรณคดีไทย" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาวรรณคดีไทย**, 1-48. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2537). **วรรณกรรมท้องถิ่น กรณีอีสานล้านช้าง**. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์ และทวี ผลสมภพ. (2541). **หลักพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชุมสาย สุวรรณชมภู. (2548). "การอ่านบันเทิงคดี". ใน **ภาษากับการสื่อสาร**, 119-13. จุฬารัตน์
ลักษณะศิริ และบาทย์น อิมสำราญ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: พี.เพรส.
- ณัฐพล โสตรัตน์วิโรจน์. (2562). "แนวคิดเกี่ยวกับโลกทัศน์ในสังคมไทย" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาโลกทัศน์ไทย**, 1-52. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล. (2557). **วรรณกรรมคำสอนของล้านนา ลักษณะเด่น ภูมิปัญญา และคุณค่า**.
เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทวี บุญยเกษตร. (2524). **พ่อสอนลูก**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- ทวี สุรฤทธิกุล. (2558). "พัฒนาการการปกครองไทย" ใน **ประมวลสาระชุดวิชาไทยศึกษา**, 55-111.
นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. (2536). **วรรณกรรมศาสนา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธวัช ปุณโณทก. (2522). **วรรณกรรมอีสาน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2525). **วรรณกรรมท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- _____. (2546). **วิเคราะห์วรรณกรรมท้องถิ่นเชิงเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ธวัชชัย ชื่นไพศาลศิลป์. (2555). **แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในจังหวัดเพชรบูรณ์**.
เพชรบูรณ์: ไทยมีเดียเพชรบูรณ์.
- น้อมนิจ วงศ์สุทธิธรรม. (2541). **วรรณคดีสุโขทัย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นันทนัย ประสานนาม. (2559). "การวิจักษ์วรรณคดีไทย" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาวรรณคดีไทย**,
1-66. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิยะดา เหล่าสุนทร. (2538). **ปัญญาสชาดก : ประวัติและความสำคัญที่มีต่อวรรณกรรมร้อยกรอง
ของไทย**. กรุงเทพฯ: แม่คำฝาง.

- บรรยวส์ถ์ ผางคำ. (2555). **พุทธวิธีการสอน**. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตอุบลราชธานี.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2551). **นิทานพื้นบ้านศึกษา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประจักษ์ ปรากฏพิทยากร. (2522). **ความรู้พื้นฐานทางวรรณคดีและวรรณกรรมเอกของไทย**.
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประพจน์ อัครวิรุฬหการ. (2558). "ความเชื่อและศาสนากับสังคมไทย" ใน **ประมวลสาระชุดวิชาไทย
ศึกษา**, 278-324. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ประมวล พิมพ์เสน. (2545). **ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นอีสาน**. ขอนแก่น: พระธรรมขันธ์.
- ปรานี วงษ์เทศ. (2534). **เพศและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. (2541). **สตรีในคัมภีร์ตะวันออก**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียา หิรัญประดิษฐ์ และสมเกียรติ วัฒนาพงษา. (2559). "วรรณกรรมท้องถิ่น" ใน **เอกสารการสอนชุด
วิชาวรรณคดีไทย**, 1-53. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ปิยนาด บุนนาค. (2559). "ระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา
วิวัฒนาการการเมืองไทย**, 209-251. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). **จากสุขในบ้านสู่ความเกษมศานต์ทั่วสังคม**. กรุงเทพฯ:
สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2551). **พุทธวิธีในการสอน**. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับ
ลิชชิ่ง.
- _____. (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระเมธีวราภรณ์. (2555). **เบญจศีลเบญจธรรม : อุดมชีวิตของมนุษย์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ต้นบุญ.
- พระศรีวิสุทธิโสภณ. (2514). **กรรมที่ปณี ภาค 1 ตอน 2**. กรุงเทพฯ: เลียงเชียงจงเจริญ.
- พระอธิการเวียง กิตติวณฺโณ. (2560). **พุทธศาสนากับการศึกษา**. กรุงเทพฯ: จรัญสนิทวงศ์การพิมพ์.
- พัฒน์ เพ็งผลา. (2535). **ชาติกับวรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พุทธทาสภิกขุ. (2559). **เดินตามรอยทศพิธราชธรรมของพ่อ**. กรุงเทพฯ: ตาตา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539ก). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เล่มที่ 9**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539ข). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 23**. กรุงเทพฯ:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2553). **อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543). **พระไตรปิฎกและอรรถกถา แปล เล่มที่ 2.** กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

ยุวพาส์ (ประทีปเสนา) ชัยศิลป์วัฒนา. (2544). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณคดี.** กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). **พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย.** กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน. _____ . (2556ข). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.** กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2555). **ความรู้ทั่วไปทางภาษาไทย ภาควรรณคดีไทย.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ลักขณา ศกุนะสิงห์. (2556). **ความเชื่อและประเพณี : เกิด แต่งงาน ตาย.** กรุงเทพฯ: พรดาวเพรส.

วศิน อินทสระ. (2558). **การทำบุญให้ทาน.** สมุทรปราการ: ชุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์.

วสันต์ รัตนโกคา. (2560). "ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดีไทย" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาวรรณคดีไทย,** 1-50. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

_____. (2561). "วรรณกรรมกับสังคม" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาศิลปะกับสังคมไทย,** 1-63. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2545). **สตรีนิยม : ขบวนการอุดมคติแห่งศตวรรษที่ 20.** กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

วิทยา สุจริตชนารักษ์. (2559ก). "แนวคิดเกี่ยวกับรัฐและกษัตริย์" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชา**
วิวัฒนาการการเมืองไทย, 161-207. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

_____. (2559ข). "ปัญหาและสถานภาพของการศึกษาวิวัฒนาการการเมืองไทย" ใน **เอกสารการ**
สอนชุดวิชาวิวัฒนาการการเมืองไทย, 1-48. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

วิพุธ โสภวงศ์. (2558). "วรรณกรรมไทย" ใน **คู่มือการศึกษาชุดวิชาไทยศึกษา,** 91-132. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

_____. (2559). "วรรณกรรมไทย" ใน **ประมวลสาระชุดวิชาไทยศึกษา,** 141-196. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

วิมลพรรณ ปีตรวัชชัย. (2516). **อีตลีสอง.** กรุงเทพฯ มหาชน.

วีรวัฒน์ อินทรพร. (2561). **วรรณคดีวิจารณ์.** นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิริสาร เหมือนโพธิ์ทอง. (2561). "วรรณกรรมท้องถิ่นภาคเหนือ" ใน **เอกสารสอนชุดวิชาภาษาถิ่นและ**
วรรณกรรมท้องถิ่นไทย, 1-70. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- ศุภรัตน์ เลิศพานิชย์กุล. (2558ก). "พัฒนาการสังคมไทย" ใน **คู่มือการศึกษาชุดวิชาไทยศึกษา**, 115-148. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2558ข). "พัฒนาการสังคมไทย" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา**, 180-236. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- _____. (2559). "อาณาจักรอยุธยา" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์ไทย**, 1-58. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สนธยา พลศรี. (2545). **หลักสังคมวิทยา**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2517). **นิทานโบราณคดี**. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2561). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมโร). (2539). **มงคลยодชีวิตฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์. (2516). **ทศพิธราชธรรมและหลักพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมบุญ สุขสำราญ. (2559). "พุทธศาสนากับการเมืองไทย" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาความเชื่อและศาสนาในสังคมไทย**, 137-203. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมัย วรรณอุดร. (2561). "วรรณกรรมท้องถิ่นภาคอีสาน" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาถิ่นและวรรณกรรมท้องถิ่นไทย**, 1-84. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สาคร สมเสริฐ. (2562). "โลกทัศน์ไทยในมิติทางสังคม" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาโลกทัศน์ไทย**, 1-60. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2537). **วรรณกรรมไทยปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์.
- สายวรุณ น้อยนิมิต. (2541). **นวนิทัศน์แห่งวรรณกรรมไทย**. กรุงเทพฯ: ชย อิมเปคอินเตอร์เนชั่นแนล.
- สิริวรรณ ศรีพหล. (2558). **การจัดการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนาในสถานศึกษา**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2523). **เพชรน้ำงาม**. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- สุภาค์ จันทวานิช และคณะ. (2559). "พื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมไทย" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทย**, 1-49. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภาภรณ์ อัญมณกุล และคณะ. (2554). **ความเป็นผู้หญิง : ความจริง มายาหรืออคติในสังคมชายเป็นใหญ่**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิผู้หญิง.
- สุมาลี ลิ้มประเสริฐ. (2557). "การอ่านบันเทิงคดี" ใน **การใช้ภาษาไทย**, 63-78. จุไรรัตน์: ลักษณะศิริ และบاهشัน อิมสำราญ, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ: พี.เพรส.

- อคิน รพีพัฒน์, ม. ร. ว. (2527). **สังคมไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2416**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2562). "พุทธศาสนาชาวบ้าน" ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาโลกทัศน์ไทย**, 1-38. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิทยานิพนธ์

- จรรยารัตน์ รัตนากร. (2535). **โลกทัศน์ชาวอีสานจากวรรณกรรมคำสอน**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นันทพัทธ์ ภาพงาม. (2559). **วรรณกรรมวัดเกาะเรื่องนางแสนกล : การศึกษาในฐานะวรรณกรรมคำสอนชาย**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บุญสนอง สมวงศ์. (2551). **การประยุกต์และบูรณาการสู่ภาคีสถาจากวรรณกรรมคำสอนของไทยสำหรับบุคคลและสังคม**. ปรินญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปัจจุรี ศรีโชค. (2550). **การศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการสอนเรื่องชะล่า เข็ดขวงในวรรณกรรมอีสานเรื่องสร้อยสายคำ**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พนิดา หันสวาสดี. (2544). **ผู้หญิงในภาพยนตร์ : กระบวนการผลิตซ้ำภาพลักษณ์ของผู้หญิงในสังคมไทย**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พระบรรจง จิตตโกโร. (2560). **คองสิบสี่ในวรรณกรรมและชีวิต**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมไทย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- พระมหาตุม ตนต์ปณฺธิโต. (2558). **การศึกษาวิเคราะห์เรื่องสัตว์นรกที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท**. ปรินญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ.
- พระมหาอำนาจ มหาวิโร. (2544). **หลักราชการจากวรรณกรรมคำสอนในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระวินัย วิสุทธสาโร. (2561). **การวิเคราะห์คุณค่าของหลักธรรมที่ปรากฏในมหาเวสสันดรชาดก**. ปรินญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ.
- พิมพ์ชนก สืบพงษ์สังข์. (2552). **ภาวะผู้นำในชาดก**. ปรินญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ.

- ภาณุพงศ์ อุดมศิลป์. (2539). **วรรณกรรมไทพวน : ความสัมพันธ์กับสังคม**. ปรินญาอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัย สาขาวิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มยุรี ปาละอินทร์. (2543). **คองสิบสี่ในวิถีชีวิตของชาวไทพวนตำบลบ้านฝ้อ อำเภอบ้านฝ้อ จังหวัดอุดรธานี**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มาฆศรี คัทธูฐา. (2535). **ความคิดเรื่อง นรกและสวรรค์ ในพุทธปรัชญาเถรวาท**. ปรินญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยมโดย เพ็งพงศา. (2521). **ครุฑและนาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี**. ปรินญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาตะวันออก, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรภรณ์ ดิษฐบ้าน. (2545). **แบบเรื่องนิทานสังข์ทอง : ความแพร่หลายและการแตกเรื่อง**. ปรินญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพร ร่วมสุข. (2521). **วิเคราะห์บทบาทตัวละครมนุษย์ในบทละครในและละครนอก**. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สาทิต แทนบุญ. (2558). **วรรณกรรมคำสอนของสุนทรภู่ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย**. ปรินญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สุพรรณษา พละศักดิ์. (2550). **ปุมราชธรรม : การศึกษาเชิงวิเคราะห์**. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุภณิดา เชื้ออินต๊ะ. (2544). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์บทบาทของพระอินทร์ในปัญญาสชาดกฉบับล้านนา**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณกรรมล้านนา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรีย์ ชนะโสภิตานนท์. (2560). **รูปแบบการทอดกฐินสำหรับชาวพุทธไทย**. ปรินญาพุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์.
- สุวรรณา ลิ้ม. (2560). **แนวทางส่งเสริมกตัญญูกตเวทีในสังคมไทย**. ปรินญาพุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- เสน่ห์ ทันอินทรอาจ. (2552). **การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมเรื่องท้าวคำสอน**. ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- โสภา ศชรรัตน์. (2550). **นรางกูรวาท : การศึกษาในฐานะวรรณกรรมคำสอน**. ปรินญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อภิวันท์ อุดุลยพิเชษฐ. (2544). **สถานภาพและบทบาทของผู้หญิงและผู้ชายไทยในอดีต : ภาพสะท้อนจากวรรณกรรมเรื่องขุนช้างขุนแผน**. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา มานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อุษาวดี วรรณประภา. (2554). **คำสอนในวรรณกรรมอีสานเรื่อง สร้อยสายคำ**. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

งานวิจัย

กมล บุญเขต และคณะ. (2557). **ประเพณีบุญผะเหวด : กรณีศึกษาประเพณีบุญผะเหวด ชาวไทยลุ่มอำเภอล่มสักและอำเภอล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์**. ทุนอุดหนุนโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ประจำปีงบประมาณ 2557.

ฉันทมัย รังสิกรรพุม และคณะ. (2560). **การจัดการความรู้สู่ชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็งแบบบวร ของชุมชนวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์**. ทุนอุดหนุนโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ประจำปีงบประมาณ 2560.

น้ำมนต์ อยู่อินทร์. (2556). **พัฒนาการของนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ สู่ภาพยนตร์ไทยแนวแฟนตาซีในสังคมไทย**. ทุนอุดหนุนการทำวิจัยด้านภาพยนตร์ ประจำปี 2556 หอภาพยนตร์ (องค์การมหาชน).

สมพิศ สายบุญชื่น และสุดดี คำมี. (2559). **การศึกษาคำศัพท์ภาษาไทยลุ่ม กรณีศึกษาอำเภอล่มสักอำเภอล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์**. ทุนอุดหนุนโดย มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ประจำปีงบประมาณ 2559.

อุไรวรรณ สุพรรณและคณะ. (2536). **การปริวรรตวรรณกรรมนิทานเรื่อง “ท้าวแป๊ะ” อำเภอศริมโหด จังหวัดปราจีนบุรี**. ทุนอุดหนุนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

วารสาร

พิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ. (2542). **วรรณกรรมสุภาภิตสอนหญิง**. ศิลปากร, 42(1), 113-121.

สมชาย นิลอาธิ. (2539). **ฮีตสิบสอง และคองสิบสี่**. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 5(1), 15-21.

สุกัญญา ภัทรราชย์. (2537). **การปรับเปลี่ยนความเชื่อดั้งเดิมให้เป็นพุทธ : การศึกษาจากวรรณคดีล้านช้าง**. ภาษาและวรรณคดีไทย, 11(76-88).

สัมภาษณ์

พระสมุห์ไพโรศาล ภัทรมณี. (2562). **เจ้าอาวาสวัดท่ากกแก**. สัมภาษณ์, 30 กรกฎาคม.

เว็บไซต์

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556ก). **ประชาชน**. เข้าถึงเมื่อ 4 เมษายน. เข้าถึงได้จาก

<http://www.royin.go.th/?knowledges=%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%99-%E0%B9%93%E0%B9%90-%E0%B8%98%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%A1-%E0%B9%92%E0%B9%95%E0%B9%95%E0%B9%96>

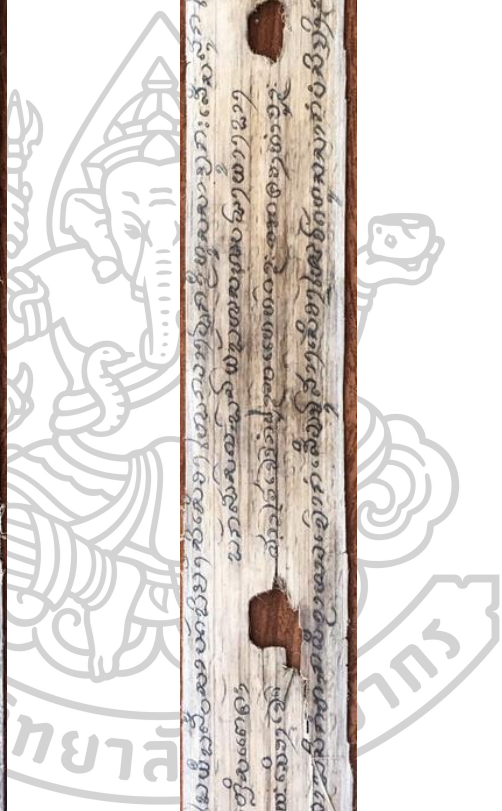

ตัวอย่างต้นฉบับวรรณกรรมเรื่องท้าวมะลิ ฉบับวัดท่ากม แกะ จันทวัดเพชรบูรณ์

...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...
 ...

...
 ...
 ...
 ...

ภาคผนวก ข

เนื้อเรื่องวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้ว ฉบับวัดท่ากกแก จังหวัดเพชรบูรณ์

ท้าวแบ้

ฉบับวัดท่ากกแก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์

- 1/1/1 ชื่อเรื่องที่มุมซ้าย
“อันนี้หนังสือท้าวแบ้ แลเฮาเฮย”
บัดนี้ จักมัดชะกานไหว้แก้วทั้งองอันปะเส็ดเป็นแวนแก้วทั้งคายโลกสื่อไซโย แพ้กำ
ฮาบฝูงมานขออย่า
- 1/1/2 มีย่ามีโทยไฟบังเบียดตนช้อย ปางเมื่อพุตโทเจ้าท้าวละมานปางก่อนก็จิง แปะปานไว้
เห็นแจ้จชอัน อันนี้ในทำแท้แปเป็น
- 1/1/3 ปะสงอ่านอย่าได้ปะหลาดด้านค่าน้อยกล่าวเตียนแต่ทอน ปางเมื่อพุตโทเจ้าท้าวละมาน
ปางก่อนก็หากทุกหมื่นชั้นปะ
- 1/1/4 ถมเถ้า ชั่วกลางฟังเยื่อสาวหนุ่มน้อยผมขาวแฉ้วลอน ฟังทอนกับทั้งยังฮ้างหม้ายฝัว
ซ้อนชชคน เฮียมจักใจตามพื้นผิวยายพะเจ้า
- 1/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 1)
ก้าวมานั้น ด้านกล่าวถ้อยในพื้นสืบมา บัดนี้ยังมีเมืองใหญ่กว้างเอือกชื่อทุมมา อยู่กะ
เสมสุกไฟโทยทั้งข้า มีทั้งเวียงหลวงกว้างปักตู
- 1/2/2 เวียงทั้ง 8 เมกข้อฟ้าเหลืองเหลืองแต่คำ นักรสนมลัน 3 พันเทียมเทียบ เฮียงพางข้าง
ชั่วซ้ายแวงวี นับแต่ชุมพูพื้นจัก
- 1/2/3 กะวานทั้ง 4 เขาก็มาขาบไหว้พะเมืองเจ้าเสียวโฮ เจ้าก็อยู่ชอบแท้ทตชะลาดคองทำ
อยู่ชะบายสุกไฟเมืองยอฮ้อง เจ้าก็บ่อยอนย่าน
- 1/2/4 ทางอื่นเมืองใด ซาดที่สมพานมีก็หากลือซาท้าว เจ้าก็เสวยอยู่สร้างเมืองใหญ่ปิดทุมมา ก็
บ่มียิงชวยลูกหลานแทนเชื้อพะบาสเจ้าทัน
- 2/1/1 นาสเทวี เฮวพลันอย่านานเดียนี่ แต่นั้นข้าช่วงไซ้เฮวฮีบ ไปเป็องเถิงเทวีแม่เมืองปะ
นมไหว้ บัดนี้ลาซาเจ้าพยาหลวงไซ้ ด่วนเขิน
- 2/1/2 แจ่มเจ้าเมื่อฟ้าวพาวอนเทียวเทิน แต่นั้นเทวีแก้วกันละยานางนาส เถิงแห่งห้องพะ
เมืองเจ้าขาบพูนนางก็
- 2/1/3 วันทาไหว้ยมือทูนขาด พะบาดเจ้าทันข้าสิ่งใดพะเฮย แต่นั้นลาซาเจ้าจาละจางนาง
นาส พี่ก็ทันแจ่มเจ้านางน้อยฮีบมา
- 2/1/4 เขาก็ทงเมืองสร้างหลายปีฮึดอนมาแล้ว ก็บ่มีลูกเต้าแทนเชื้อสืบเมืองแท้ตาย เจ้าจง
อัดที่ถานไหว้ปาละมีทุกที่ขอลูกน้อย

- 2/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 2)
 บาท้าวเกิดนำแต่ท่อน ขอลูกน้อยของปะเส็ดแทนเมืองแต่ท่อน นางจงปาลนานบเทบ
 พระดาอินตาเจ้า ความว่าแล้วนางเล็กราลง
- 2/2/2 เถิงห้องอยู่เย็นในห้อง นางก็อัดทิดานไหว้อินพมทุกทิบ นบนอบไหว้พะอินท้าวทั่วแดน
 ผู้ข้าขอลูกน้อยผู้ปะเส็ดแทน
- 2/2/3 เมืองแต่ท่อน ก็ยังมีแนวนามลูกหลานแทนสร้าง ความว่าแล้วอัดทิดานแล้วเลยนอนนิต
 ทะเน่ง เดกซั๊กใช้พอล้ำเที่ยง
- 2/2/4 คีน บัดนี้จักกล่าวเถิงพะกะสัตโทโพทียานตนปะเส็ดก่อนแล้ว พะก็ตัดผ่อแผ้วเห็น
 แจ้งชูอัน พะก็มาฮอดไท้เถิงแม่มาดา
- 3/1/1 พอเพลาเที่ยงคีนจึงแท้ เจ้าก็หลังเห็นไ้มาคานอนอยู่ เจ้าก็กับเพดเพียงลองให้แม่เห็น
 แต่นั้นนางนาสแก้วเนาปางผาสาส
- 3/1/2 เดกซั๊กใช้พอล้ำเที่ยงคีน นางก็ฝันว่าลาซาเจ้าพะยาหลวงเป็นปีก บินลางผายพายล้ำ
 ล่วงบน ยังเล่าบินไป
- 3/1/3 อ้อมจักกะวานทั้ง 4 แล้วเล่าบินเวียนขึ้นสู่เมืองตน ผิอัน 1 ฝันว่าลาซาเจ้าเป็นดินทั้ง
 4 เป็นฮูปเนื้อในท้อง
- 3/1/4 ดั่งฟาน ความว่านางฝันแล้วแล้วสุลโยแล้วรุ่ง นางก็จำจื่อเข้าใจไว้ชูอัน นางนาคเจ้าลูก
 อาบสงสีจันมันทา ลูบผมมย
- 3/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 3)
 เก้า นางก็เมื่อทูนไหว้ลาซากัมขาบไหวพะเมืองเจ้า จึงทูนข้าก็ฝันคีนนี้ดูยงแวนหลาก
 จึงแล้ว ปางก่อนพุ้นจึงแท้บ่ท่อน
- 3/2/2 ฝัน ข้าก็ฝันว่าลาซาเจ้าพยาหลวงเป็นปีก บินแอนผายผายล้ำล่วงบน พะก็บินไปอ้อม
 จักกะวานทั้ง 4 พะก็
- 3/2/3 บินคีนมาสู่เมืองเฮา ผิอันว่าลาซาเจ้าเป็นดินทั้ง 4 เป็นฮูปเนื้อในท้องดั่งฟานแต่นั้น
 ลาซาเจ้ามีใจชม
- 3/2/4 ซีน ฮอยว่านางอิมี่ลูกน้อยจึงแท้ดั่งฝัน บ่อยแล้วเจ้าก็ฝันดิแท้มีท้องอยู่เย็นฮ้อยขวบจึง
 แล้ว ฮอยที่ได้ผ่านด้าวทั้งคายชูแดนบ่อย่า
- 4/1/1 แล้ว เขากักทานช่างม้าฝูงหมู่เงินคำ เขานำมาถวายส่วยไฮ้จึงแท้ แต่นั้นเทวีเจ้าสาทุ
 กานนบบาสกัมขาบไหวลาเจ้า
- 4/1/2 ลวดลง พอเมื่อหลายปีได้หลายปีเดือนแถมถ่ายมาแล้ว หลายขวมมือละดูได้ขวบปีจึง
 แล้ว นางก็ทงคับน้อยบุตร

- 4/1/3 ตลาดกุมมาน หลายวันคืนบ่เคื่องคำฮ้อน นางก็เมื่อทูนไหว้ลาซำกัมขาบ ข้าก็หนัก
เหน้อยท้องคือใช้สิงหนาว
- 4/1/4 เจ้าเฮย แต่นั้นลาซาเจ้ามีใจชมชื่น พอว่ามีเฝ้าผู้เป็นเป็นเชื้อผู้ชายแต่แม่ กูจักวางเมือง
ให้ตามใจบาแต่จิงแล้ว ทั้งไฟ
- 4/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 4)
น้อยถวยเจ้าชูคนแท้แล้ว พระก็ทันมาพ้อมนักสนมทั้ง 4 ปบป็น เจ้านางน้อยบ่ไล้นาง
ก็กลางห้องปางทองเฮวฮีบ เถิงแห่งห้องโง่งกว้าง
- 4/2/2 อยู่เย็น นางก็บ่เดือดฮ้อนสับพะสิ่งโทยไฟ อยู่ทางทงคำสุกอยู่เย็นมีฮ้อน เพื่อกว่าสม
พานเจ้าโทยยานบุตตลาด เขาอยู่
- 4/2/3 ห้องในท้องแลตน แต่นั้นหลายวันได้หลายเดือนแถมถ่ามาแล้ว นางก็ทงคืบน้อย
หลายมือถ้วนมาแท้แล้ว นางก็ทงคืบน้อย
- 4/2/4 10 เคนทัดเที่ยง นางก็ปะสุดลูกน้อยในท้องออกมา แต่นั้นสาวสนมพ้อมคอยแลหลัง
ล่า เห็นแต่บ่าวน้อยเป็นแบ้อออกมา สาวสนม
- 5/1/1 พ้อมแซวแซวหลังล่าทั้งโง่ง เขาหน่ายชะอาจยินอย่าน อันว่าขนอ่อนเหลื่อมเสมอยอง
จ้วนุ่น ขนอ่อนเกียงเสมอฝ้ายติดผง เขาก็เมื่อทูนไหว้ลาซำกัม
- 5/1/2 ขาบ บัดนี้ลูกมะหาลาชะเจ้าเป็นแบ้อออกมา ทั้งคิงเกียงเสนอคำเสียงหล่อ ขนอ่อน
เกียงเสนฝ้ายติดผง เขาก้าวแล้วพะบาดยิน
- 5/1/3 เหง้าแนวสังเกิดกายเป็นแบ้นันเด้ นับแต่ทงอยู่สร้างเสวยลาดทุมมา ก็บ่มีไผ่ล่ำกว่า
สันนี้ แม้นว่าเถ้าก้าวต้าน
- 5/1/4 ปางก่อนปัดถมมาก็ดี สัดเกิดมานำคนบ่หอนมีจิงแท้ พะก้าวต้านทันหมู่หมอทวยให้มา
ดูซาตาสึกเมือง
- 5/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 5)
ดีฮ้าย ผุงข้ามะราดเจ้าเฮวฮีบไปเถิงทันหมอทวยฮีบมาเดี๋ยวนี หมอหนเถ้าฮูฮากาชะ
โยกเถิงแห่งห้องพะเมืองเจ้าขาบทูน หมอก็ยอมมือไหว้วันทา
- 5/2/2 ทูนบาด ดูตั้งพะบาดเจ้าทันข้าสิ่งใดนี้ได้ แต่นั้นพะบาดต้านจาดต่อหมอหน เขาก็มีกุม
มานเกิดมาเป็นแบ้ เขาก็
- 5/2/3 ทันหมอเถ้าฮูฮาคี้วเสียงดูทอน จักว่าดีแลฮ้ายเชื้อเจ้าเสียงดูแต่ทอน แต่นั้นหมอก็ยอม
มือไหว้วันทาทูนบาด แปะแผ่น
- 5/2/4 พื้นดินเจ้าใส่หัว หมอก็บายสอต้องกะดานหินเขียนชิตดวงวาสไว้กงแก้วล่าแยง อันนี้
บ่ใช่คนถ้อยฮ้ายผู้ชั่วสามานเจ้าเฮย ตั้งแม่นองสับ

- 6/1/1 พะยูหน่อพุทโทเป็นเจ้า เมื่อจักทวยตีให้พุททอนเลี้ยงต่อไปนั้น มันจักเบียดฟันน้อยคนไ้
ข่มเหงแท้แล้ว แต่นั้นหมอก้าวถ้อยลวงลายพุททอน
- 6/1/2 ความว่าตีหมอทวยอำไว้ คั้นว่าหมอทวยแล้ววางสอเฮวฮีบ ก้มขาบไหว้พะเมืองเจ้าจึง
จา อันนี้ฮ้อยที่อุบขาดต้องเซ็นไทยในเมือง
- 6/1/3 บ่อยมาแล้ว พิจักตามเกนหมอบตีเมืองบ้าน พะหากยังเลี้ยงไว้หนแห่งในเมือง ดังนั้นอัน
ว่าชาวทุมมาก็บั้งพ้อฮ้อย
- 6/1/4 ตั้งแมนคนขวงแท้ฮ้อยลอนเลี้ยงต่อไปทอน คั้นหากยังเลี้ยงไว้เมื่อหน้าบตีแท้ตาย ความ
ว่าแล้วแต่งห้างแพไทยไหลเสียชอบตาย
- 6/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 6)
อย่าให้กาย 3 วันบตีนาเจ้า หมอก้าวแล้วยอมมือลาเล็ก เถิงแห่งห้องเฮือนกว้างอยู่เย็น
บัดนี้จักกล่าวเถิงพะบาดเจ้าเสวยลาตทุมมาก่อนแล้ว พะก็
- 6/2/2 คนิงใจคิดสุลวงเลยม้าง ผิยังเลี้ยงไว้หนแห่งในเมืองดังนั้น มันจักเสียโยธา ไฟเมืองทั้ง
บ้าน แต่นั้นพะบาดด้าน
- 6/2/3 ทันหมู่เสนา สูงจเตาดตกแต่งแพอย่าช้า สุธีบห้างแพไทยโดยพลัน อย่าให้กาย 3 วัน
บตีนาเจ้า แต่นั้นเสนาก็มีวันทาทุบขาด
- 6/2/4 เถิงแห่งห้องวังกว้างท่าหลวง เขาก็เฮวพลันพ้อมดาตีตกแต่ง ตกแต่งห้างแพกว้างฮีบพ
ลัน แต่นั้นหมอก็กตแต่งแล้วเมื่อทูนเฮวฮีบ
- 7/1/1 เขาก็ตกแต่งห้างแพกว้างยอมทั้นเจ้าเฮย เมื่อนั้นพะบาดด้านจาหมู่ปะโลหิต สูงจเอา
กุมมานล่องไหลวันนี้ สูงจเอาเข้าน้ำ
- 7/1/2 โปะชนะนังหลายสิ่ง ลงสู่ห้องแพกว้างเทียวพลัน กับทั้งเงินค่าพ้อมหลายสิ่ง สูดเสื่อพ้อม
กางกั้งใส่แพต่างให้เสียเคาะบ้าน
- 7/1/3 เซ็นไทย เมืองหลวงเฮวพลันตกแต่งตือยาช้า แต่นั้นพามมะนาพ้อมฝูงหมู่ปะโลหิต
โดยลาซาอาสาเป็นเจ้า
- 7/1/4 เขาก็เมื่อเถิงห้องเทวีนางนาด ก้มขาบไหว้จอมเจ้าพะยอนนาง บัดนี้ลาซาเจ้าพะยา
หลวงใช้ด่วนมาแล้ว ว่าให้เอาอ่อนน้อยบา
- 7/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 7)
ท้าวล่องไหล ว่าอันแต่นั้นเทวีให้ตีทวงกั้งเกื้อน ชนละเนดย้อยอำหน้าหลังไหล แมก็มี
คำด้านบาคานแกลงสิ่ง บัดนี้เวนแจ่มเจ้า
- 7/2/2 บาท้าวก็หากมีแม่แล้ว เจ้าหากไปอยู่สร้างเสวยลาตเมืองใดก็ดี อย่าได้มีใจลับเล่าลิมตัว
ฮ้อย อย่ามีใจเว้นลิมความแม่สิ่ง

- 7/2/3 จิงเทิน ขอให้สี่แจ่มเจ้าคนึงไ้แม่ตนแต่ท้อน ความว่านางกล่าวแล้วฝูงหมู่พามมะนา เขาก็ยอบาคานใส่ขันคำเข็ม เขาก็
- 7/2/4 เอาบาท้าวไปปล้นเฮวฮีบ เถิงแห่งห้องวังกว้างใส่แพฮ้อย แต่นั้นแพแจ่มเจ้าของย้าย ออกวัง แพก็เซ็น 2 ย้ายไปไเวเฮวฮีบ แต่นั้นคุณ
- 8/1/1 นากพ้อมเนมเจ้าบไลแท้แล้ว กับทั้งทเวตาพ้อมอินพมคุณนาก แนมแจ่มเจ้าบาท้าว บไลแท้แล้ว แพก็ไหลเวินเข้าหางเมือง
- 8/1/2 เวียงใหญ่ ยังอยู่หั้นข้าซังบไหล บัดนี้จักกล่าวเถิงไอยะโกเถ้าจำสวนตนยา เห็นแจ่มเจ้า ดาดีนอยากไปแท้แล้ว นายก็
- 8/1/3 มะเนมะนาฟ้าวเอาของเฮวฮีบ ลงใส่ห้องแพกว้างล่องไหล แพก็เซ็นเซ็นย้ายไปวังเฮว ฮีบ ดีเกกคุณนากเจ้าแนมท้าว
- 8/1/4 บไล แพก็เลื่อนเลื่อนย้าย ภายเขตพ้อมมาแท้แล้ว หล.....(ไ)ปมียัง เมื่อนั้นยากก็เพียน ม่ามบือนบุดตลาดกุมมาน ยาก็แพง
- 8/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 8)
กุมมานเถิงตาสองเบื่อง ดูตั้งสังคะนาได้ 3 เคนทัดเที่ยง แต่นั้นแพก็ไปจอดยังกอโค พ่างตอน ก็จิงไหลไปค่างตอนโขงเกาะใหญ่ แพก็ค่าง
- 8/2/2 อยู่หั้นข้าซังบไหล ดูตั้งหลายวันได้หลายคีนทัดเที่ยง หลายขบเข้าละดูได้ขบแท้แล้ว ก็จิงฮ้อนออกไ้ที่นั้งอินตา หิน
- 8/2/3 สิลาบาดไ้เลยกะด่างแก่นแข็ง อินก็หลังโฮไ้ได้เมื่อเหนือหลังลำดูนั้น ก็จิงเห็นแจ่มเจ้า คาค้างอยู่ตอน
- 8/2/4 แท้แล้ว อันนี้บไซ่คนชั่วฮ้ายผู้ถ้อยสามานเจ้าเฮย ตั้งแมนสับพะยูหน่อพุตโทเป็นเจ้า แต่นั้นอินตาเจ้าแสวงลงเฮวฮีบ
- 9/1/1มาฮอดห้องเกาะใหญ่ตอนโขง อินก็เหลียวไปมาฮาบเพียงดูละห้อย อินก็นี้ ละมิตสังสาหลังใหญ่ มีทั้งสุดเสื่อ
- 9/1/2 กั้งบังไว้ชูอัน มีทั้งสาดอ่อนเกียงสุดเสื่อปูไป มีทั้งเกียนพมหลายสาดงาปูไว้ ทางบน เพียงมุงเมกมะนียอดช่อฟ้าเหลือง
- 9/1/3 เหลื่อมแต่คำ อินก็นี้ละมิตสังวังโบกขะละนี้ มีบัวทองเกิดในทันนั้น น้ำนั้นใสสองแจ่ง เสมอแวน้อยยทวิ บัวบานหลาย
- 9/1/4 เกิดในทันนั้น อินก็นี้ละมิตสังสวนอาสาอุตทยาน สับพะสันมีเกิดในทันนั้น มีทั้งดับเต่า ตีบมากม่วงนาวากานก็มี 2 ทั้งดำดวน

- 9/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 9)
 ดกตู้แดงหลายต้น มีทั้งดำควนเตาตาเดียวชะอาส มีดอกไซซางนาวบานพ้อมชูดวง มี
 ทั้งผู้ฝางสอยขุนอยู่ดอกชะเตอก็มี เคือเลียนเคือก่าย
- 9/2/2 กานเป็นถอง มีทั้งดาวตาดพ้อมมีม่วงนาวกานก็มี 2 ทั้งจวงจันหอมหุงสวนโฮยเฮา สับ
 พะสันพ้อมมวนมี
- 9/2/3 ทุกสิ่ง มีทั้งมีเหมือดเหมาชะมอมม่วงก็มี อินกันิละมิดสังหนทางเพียงฮาบงาม อิน
 ก็สังแต่สวนไหย่กว้างถึงเท่าฮอด
- 9/2/4 แพ.....เถิงวิไซยนแห่งสะพานเมืองฟ้า บัดนี้จักกล่าวเถิงเจ้าจำสวนนายตนย่า
 ก่อนแล้ว นายก็ตกแต่งห้างดาตั้ง
- 10/1/1 แต่งงาย ย่าก็เพียนมามบือนบุตตะลาดกุมมาน หลายวันคืบเคื่องคำฮ้อน ย่าก็เหลียว
 เหลืออดยามเห็นทางเพียงฮาบปัด แตมาอยู่ยังในหนี
- 10/1/2 บ้อฮ้อนเห็นแท้แล้ว นับแต่มาอยู่ทาง 3 เดือนตัดเที่ยง ก็บเห็นหนทางที่ได้มาหนี นายก็
 มะเนมะนาฟ้าลงแพเฮวฮีบ
- 10/1/3 นำที่เข้าทางนั้นฮอดตอนย่าก็หลังลำ เยี่ยมทุกทีไปมาก็จึงเห็นสาลาที่อินลงสัง อันนี้
 จักว่าเรือนคนแท้ไ้เมืองยาวโยด
- 10/1/4 ย่าก็หลังลำเยี่ยมเห็นแท้ชูอัน แต่้นั้นนายย่าเจ้าฮ้องเรียกหาคน ก็บเห็นไผมาปากจาต
 อมเถ้า อันนี้ฮอยที่อินตาสังสาลาฮ้อฮ้อนจึงแล้ว มีทั้งสูดเสื่อ
- 10/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 10)
 กั้งกางไ้ชูอันแท้แล้ว นายก็หลังลำเยี่ยมวังโปกชะละนิ สับพะสันมีชูอันจึงแท้ นายก็ห
 ลิงลำเยี่ยมสวนอาสอูดที่ยานนานาหลายชูอัน มีพ้อมนายก็มาเนมะ
- 10/2/2 นาฟ้าหาแพเฮวฮีบ อุ่มแจ่มเจ้าบาท้าวยอตุณแท้แล้ว นายก็อุ่มแจ่มเจ้าบาน้อยหน่อ
 โฟที่สัด นำทางเมื่อฮอดตอนมีชายาก็เอา
- 10/2/3 แจ่มเจ้าขึ้นสู่สาลา นายก็แพงกุมมานเกิงตาถนอมไว้ แต่้นั้นยังมีเพียงยาเมื่อเชื้อสัง
 ของ ปามวนหลินดอมเจ้าย่าหลาน มีทั้ง
- 10/2/4 หนีเหน้อยเหนื่อนเห็นต่างฮอกก็มีถวาย ฮาแบกวงเนื้อหมูเสื่อเขาก็มาวนเหลนดอม
 เจ้าชูอัน บ้ออาดให้ฝูงหมู่สัดกุนาเขาก็เอากันมาชูตัวเห็นเจ้า ก็บได้
- 11/1/1 เตือดฮ้อนสับพะสังโทยไฟ อยู่ชะบายสุกสำลานบมีฮ้อน แต่้นั้นยากล่าวต้านจาต้านบา
 คาน อันว่าของเฮามาแต่เมืองปางนั้น แม่นว่ากินหมดแล้วเติมมาสังเก่า
- 11/1/2 เป็นแต่บุนแจ่มเจ้าบาสังแต่หลังย่าแล้ว อันว่าชาดก่อนก็เจ้าเกิดเป็นคน ย่าแล้วเอา
 สัดมาลอกหนังกางบ้าน เป็นแต่เวนหลังเจ้า

- 11/1/3 นำมาซาดก่อนจึงแล้ว คั้นปากฮ้ายตายแล้วจึงกินเจ้าเฮย นับแต่นั้นเจ้าอยู่ค้ำเงาะ
ใหญ่ดอนโขง พอปะมานถึง 3 ปีตัดเที่ยงจึง
- 11/1/4 แล้วแต่นั้นท้าวแก้วด้านดอมย่าไอยะโก จาเสียงใส่ต่อนายจี้จ้อยย่าเฮย เขาก็มาอยู่
ค้ำเงาะใหญ่ดอนโขง ก็มีไผมาปากจาตอมแท้ ก็มีไผผู้พ่อ
- 11/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 11)
เที่ยวขึ้นลวง ก็ไปปากด้านจาเว้าต่อไผนี้มา แต่มันย่าก็ไปกลายกุงทางท่า หล่อนว่ามี
พ่อค้ำมาหนีจอดเขาบรู๋ พอให้เป็นห้อยไว้คนมาเห็นง่ายบรู๋
- 11/2/2 แล้วจึงขอลอบเข้าชะเพาค้าเพินไปย่าเฮย แต่มันย่าบ่ซ้าเฮวฮีบ ไปเปื่องปักทุงชาว
อยู่เทิงปายไม้ ย่าก็มะเนมะนาฟ้าว
- 11/2/3 ทาหลานเฮวฮีบ มาฮอดห้องสาลากว้างอยู่เย็น บัดนี้จักกล่าวถึงนายชะเพาค้านาวา
มาฮอดก่อนแล้ว ทั้ง 5 ฮ้อยมาพ้อมพำกัน
- 11/2/4 เขาก็แยงไปกำกงเงินเมืองใหญ่ มวนเชือกไว้ดาห่างแต่งไปแต่นั้นไทยใหญ่ นายชะเพา
เล่นตามลมพูนเยื่อ หลายวันคืนบ่เขามียังกายเขต
- 12/1/1 ห้องเมืองใหญ่จำปา เขาก็แฉวแฉวเสียงมีนั้นทั้งค้ายเลยเล่า ไปเลิงห้องดอนโขงเงาะ
ใหญ่ เขาก็หลังล่าเยี่ยมเห็นทุงชาวอยู่เทิงปายไม้ เขาก็เตือนกันพ้อม
- 12/1/2 เขาเรือนพักจอด ต่างให้ได้ไปจ่ายซื้อของให้แก่เขาแต่ทอน ความแล้วพากันพักจอดทั้ง
5 ฮอยเขาหันบ่กาย ตั้งแต่หัวดอนเท้าหาง
- 12/1/3 ดอนเดียละดาส เขาพำพ้อมในหันซูล้ำแท้แล้ว บัดนี้กล่าวถึงพะกะสัดให้จาละจา
ดอมย่า ท้าวก็อออดอดด้านดอมเถ้าย่านายย่าเลย
- 12/1/4 เจ้าจังก์เอาพ้อมแดงโมหน่วยใหญ่ ไปขาบไหว้ชะเพาค้าออกหนียาทอน แต่มันย่าก็เก็บ
เอาได้แดงโมหน่วยใหญ่ ไปขาบไหว้นายชะเพาค้าออกหนี ย่าก็ยอ
- 12/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 102)
ย่องนายชะเพากัมขาบบ่ซ้า ก็ขอลอบเข้าชะเพาเจ้าออกไปแต่ทอน แต่มันนายพ่อค้ำ
ถามไอยะโก เป็นสันไตบอกมาจึงแจ้ง แต่มันย่า
- 12/2/2 ก้าวด้านฮับพากนายชะเพา หลานเดียวยังอยู่ดอมนำเถ้า ยังมีลาซาเจ้าเมืองใหญ่ทุมมา
เจ้าก็ฮักลูกน้อยเป็นแบ้ออก
- 12/2/3 มาแท้แล้ว ก็จึงเอาเผื่อเข้าในแพไหลล่อง มาอยู่ค้ำดอนนี้ขบปี่นี้แล้ว แต่มันนายชะ
เพาพ้อมขานนายซีกซาก
- 12/2/4 ตูบเอาสุไปอังชะเพาตุแล้ว ย่าก็ความล่อไหว้นายชะเพาหลายเทื่อ ชะเพา 5 ฮ้อยเขา
ด้านบ่ให้ไปแท้แล้ว ย่าก็แยงไปห้องชะเพาลุนเหลื่อมเปี้ยว กัม

- 13/1/1 ขาบน้ำวินายชะเพาพ่อค้ากว่าก่อน แต่นั้นชาวชะเพาต้านขานนายคำม่วน เป็นเหตุด้วยนายเถ่าสิ่งใดนี้ได้ แต่นั้นยากว่าต้านขานตอบนายชะเพา
- 13/1/2 หลานเดียวยังอยู่คองนำเถ่า ยังมีลาซาเจ้าทุมมาเมืองใหญ่ มีลูกน้อยเป็นแบ้อออกมาแท้แล้ว เขาว่าคนขวางแท้เอาตุไหลล่อง
- 13/1/3 มาอยู่ค้ำคองนี้พำนานแท้แล้ว แต่นั้นนายชะเพาคุ่มอีตุดนนายย่า ก็บซินแจ่มเจ้านายเถ่าหลาน ท่อว่าชะเพาฮั่วฮ้าย
- 13/1/4 พันขบวิไลแท้ตาย เขาก็ยังอยู่ถ้ำพ้อมก็จิงพันแท้แล้ว คันว่าอย่าจิปนำแท้ฮ้อยานานเฮวฮีบ เอาเผ้าหลานน้อยฮีบมาเที่ยวเทิน แต่นั้นนาย
- 13/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 103)
ก็นำทางเท้าเถิงหลานเฮวฮีบ ยาจิงอุมแจ่มเจ้าหลานน้อยฮีบมาแท้แล้ว เถิงแห่งห้องชะเพาใหญ่เพตา เขาก็แชนแชนเสียงหลังมาคอยท้าว อันที่ชน
- 13/2/2 แดงเพียงเสมอคำเลี้ยงหล่อ เนื้ออ่อนเกียงฮานฝ้ายติดผงแท้แล้ว เขาก็อีตุดนเจ้าบาบุณบุตรตลาด เขาก็อุมแจ่มเจ้าบาท้าวไซชะเพา
- 13/2/3 แท้แล้ว แต่นั้นเลื่อนเลื่อนย้ายชะเพาเบิกตามลมพุ้นเย้อ นายก็คอยดูเขาก็เล่ายังดูเฮยแต่นั้นชะเพาผันฝ้ายไปไวกว่าเก่า
- 13/2/4 ชะเพาหมุ่นั้นยังเฮยอยู่หลังแท้แล้ว ชะเพาบฮั่วแท้เงินขาดอุดทะกัง ก็เพื่อโสมพานพะซี้ล่งไปหั้น เขาก็เลยกลางเขาเถิงเขตกงจัน
- 14/1/1 ก็จิง เขาชะเพาพักจอติตดาเมียม นายก็จัดเอาได้นอลมะมาตังของฝาก นำเมื่อถวายพะยอตเมืองเป็นเจ้า แต่นั้นลาซาเจ้ากงจันขานตอบ ยังค้อยหว้าย
- 14/1/2 ย่านนำมาที่ฮอตดีแต่ลือ สุกที่อยู่แห่งห้องกำฝ้ายเมืองใดนี้ได้ ปะมานมาที่ใดเถิงนี้ แต่นั้นนายชะเพาก็ม้วนทาทุขนาด ยังค้อยหว้ายย่าน
- 14/1/3 น้ำมาที่ฮอตดีพะเฮย ผุงข้าเนาแห่งห้องเมืองใหญ่จำปา ปะมานมา 3 เดือนก็จิงเถิงแห่งห้องชะเพาค้าจ่ายขาย เขาก็ขายของได้แฮลาย
- 14/1/4 ฝ้าหลาก ของเทตพ้อมมีแท้ฮูอัน เขาก็ยังอยู่หั้น 3 เดือนตัดเทียง ก็บเจ็บป่วยไซ้อยู่เย็นแท้แล้ว บัดนี้จักกล่าวเถิงพะกะสัดไ้เนาชะเพาน่า
- 14/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 14)
พ้อมก่อนแล้ว ท้าวก็ฮอตอดต้านนำเจ้าพ้อมตบพะเฮย เเพินว่ากุมมะลีน้อย.....เป็นลูกเจ้าเมืองนี้อยู่พ้อมบาดาย ขอแก่เหนือหัวเจ้านาย
- 14/2/2 ชะเพาตบพ้อม บัดนี้เจ้าเฮยไปถ้าวต้านโอมให้แก่อ้วนแต่ทอน แต่นั้นนายชะเพาพ้อมเลยหัวซี้ซั่ว ไยก้าวลิ้นบาท้าวชุกคนแท้แล้ว

- 14/2/3 แสนจีไปโอมส้อยกุมมะสิลูกเพิ่นมานั้น ย่านบ่เป็นปะโยหดแพ้นอนเฝ้าตายแท้แล้ว แต่
นั้นบาคานท้าวยังวอนตนพ่อ
- 14/2/4 ขอให้ไปกล่าวด้านเอาให้แก่อ้วนแต่ท่อน ข้อยก็คิดถึงน้อยเสนหานางนาค ข้อยก็
คิดฮอดน้องนางหล้าอยู่พ้อยแท้หนา แต่นั้นนายชะเพาคุ้มอืดุน
- 15/1/1 บาบ่าว ก็บ่ขึ้นเฝ้าผู้บ่าวท้าวลูกตน นายก็เมื่อขาบไหว้ลาซากัมขาบ แปะแผนพื้นดิน
เจ้าใส่หัว ทานโหดท่อนช้อยบาดทูนผิดก็ดี ขอกุณาโผดผายตนข้า
- 15/1/2 บัดนี้ข้าพะบาดเจ้ามีลูกน้อยสัดถ้อยโยโสพะเฮย คืดจักเวนตนถวายป่าลือฮองพื่น ท่อ
ว่าบบ่าวท้าวแบ้เกิดนาคนพะเฮย ขอให้หลังโยพะโผดผาย
- 15/1/3 ปางนี้ แต่นั้นลาซาเจ้าทงเมืองขานตอบ เหาจักถามลูกเต้านงหน้าชุนคนก่อนแล้ว หลอน
ว่าเฮวางให้ชินใจนางนาคบู้
- 15/1/4 วันหน้าเข้าสู่เจ้าจึงมาหันท่อน แต่นั้นนายชะเพากัมขาบวันทาลาเล็ก เถิงแห่งห้องชะ
เพากว้างอยู่เย็นแท้แล้ว บัดนี้จักกล่าวเถิงลาซา
- 15/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 105)
เจ้าพยาหลวงตนพ่อก่อนแล้ว เจ้าก็พันลูกเต้ามาพ้อมชุนคนหันแล้วเทียว 2 ท่อน พะ
บาดท้าวพันลูก 7 นาง เขาก็โดยคำพะพ่อดนเป็นเจ้า ยาบ 2
- 15/2/2 พ้อมนางนาค 7 สาว เถิงโองคำพ่อดนปะนมไหว้ แต่นั้นพะก็ตั้งตัวหน้าถามบาด 7
สาว สายใจกูตั้งได้เต้เจ้า ยังมีนายชะเพา
- 15/2/3 คำเมืองจำปามาฮอด คืดอยากได้สู่เจ้าชุนนางว่าตาย บาบ่าวท้าวแบ้เกิดนาคนว่าตาย
ไผผู้ยังเอาได้ชานถ้อยบอกเฮา เหาจักวาง
- 15/2/4 ความให้นายชะเพาฮู้ฮ่างวันหน้า เข้าข้าเจ้าจิด่วนมาแท้แล้ว แต่นั้นนางไ้อ่เอ้อยเป็นพี
ทั้งหลาย แหนงสู่มอละนาคตายชางก็ใจกลางแล้ว
- 16/1/1 แหนงว่าไปอยู่เฮื้อในป่าเป็นละสีที่พุ้น พาวันนาเนาอยู่นอนในถ้ำข้อยก็บ่ท่อนฮู้ สัด
ถ้อยมาโอมพะเฮย เป็นคนในโลกาบ่ท่อนเห็นสนนี้ แต่นั้น
- 16/1/2 6 สาวพ้อมความเดียนำพี พะพ่เจ้าแพงล้านบ่ขึ้นท้าว จึงตัวหน้าด้านถาม
นาสท่ามา สายใจกูจิค่อยเอาบาท้าวได้บ่ แต่นั้นท่ามา
- 16/1/3 น้อยยอนบพ่อ คันว่าพะพ่ให้จิจินได้บ่อนใดพะเฮย แม่นว่าพะพ่ให้เอาข้ามะหาดกง
จिनก็ดี เหาแต่บุนเคยสมบ่ชินบุนได้
- 16/1/4 บัดนี้ลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ่ เจ้าก็ฮักลูกน้อยชมบ่วาง เจ้าก็มากองข้อยเสมอ
ย้อยทิบแท้หนอ นายชะเพาจักมีอันใดแต่งแปงเจ้านั้นได้ แต่นั้น

- 16/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 106)
6 สาวพ้อมโยหัวหุ้มปากหนายนี่ได้ นางหล้าน้อยจีเอาแบ็กอนนอนแท้น้อ ความว่า
แล้วเลยหัวชี้ชี้ เขาก็นบอบโหว่ลาไท้พ่อดนแท้แล้ว
- 16/2/2 บัดนี้จักกล่าวถึงพะกะสัดไ้เนาพะพานำพ่อก่อนแล้ว ท้าวก็คืดฮอดแก้วนางหล้าอยู่
พ้อย บากี้ยังวอนโหว่นายชะพะพาตนพ้อ ขอให้
- 16/2/3 ไปก่าวซำโอมให้แก่อวนแต่ท่อน อันว่าลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ้อ ให้บให้ตีฮ้ายก็อยาก
เห็นแท้แล้ว แต่นั้นนายชะพะพาเจ้าเมื่อ
- 16/2/4 ทุนพะวะนาส ก้มขาบโหว่จอมเจ้าจึงทุนทานโหดท่อน ลูกแ่อวยยังอ่อนพะเฮย ขอกู
นาโผดผายปางนี้ เมื่อนั้นลาซาเจ้าพยาหลวงด่าน
- 17/1/1 ตอบ เขาก็ถามลูกเต้านงหน้าชูคนแท้แล้ว อันว่าทำมาน้อยขันเอาก็คงคือแท้แล้ว ท่อ
ว่าสินสุไ้พ้อฮ้อยก็จึงเอาเจ้าเฮย เหาจิขาดค่าน้อย
- 17/1/2 ตามแต่บุลาน ตามคองเมืองแต่ปะถมเถ้า อันแต่เงินคำได้พ้อแสนตางซัง ซ่างม้าได้พ้อ
ฮ้อยชูตัว อัน 1 ซ้างยั้งพ้อมซำชายฮ้อยคู่
- 17/1/3 หาไ้ได้ปานนั้นจึงเอาเจ้าเฮย อัน 1 นั้นให้สร้างขัวเงินพ้อมขัวคำเกาะกาย ตั้งแต่ทาง
ท่าพุ้นถึงเท้าฮอดเฮาแต่ท่อน
- 17/1/4 อัน 1 ให้ปุกก้วยเคือเงินพ้อมเคือคำแถวถี้ ปุกแต่ทางท่าพุ้นถึงเท้าฮอดโอง ก็จึงสมกะ
สัดไ้บาบุนตนปะเส็ด คั้นว่าหาไ้ได้ปานนั้น
- 17/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 17)
จึงจีเอาเจ้าเฮย แต่นั้นนายชะพะพาก็มีวันทาทุบขาด ซำจักไปถามมลูกน้อยบาท้าวสิ่งใด
บ่ฮู้ ความว่าแล้วทุนมือลาเล็กถึงแห่งห้องชะพะพา
- 17/2/2 กว้างอยู่เย็นมีฮ้อน แต่นั้นท้าวกล่าวด่านถามพ่อนายชะพะพา อันว่าลาซาเจ้าพยาหลวง
ตนปะเส็ด พะจักทงกุนาสั่งใดจึง
- 17/2/3 แท้ แต่นั้นพ้อตอบด้านขานลูกทงเหง้า อันว่าของโนชะพะพาก็บ่ปุนปานได้ เฝิ่นก็คาคค่า
น้อยนางนาสท่ามา เงินคำหลายอาส
- 17/2/4 จักก็อองลัน อันว่าเงินคำลันพ้อ.....ซังก็...แล้ว ซ่างม้าได้พ้อฮ้อยชูตัวว่าอัน กับทั้ง
ซ้างยั้งพ้อมซำชายฮ้อยคู่ หาไ้ได้ปานนั้นจึงจีเอา
- 18/1/1 ว่าตาย อัน 1 ให้เจ้าสร้างขัวเงินพ้อมขัวคำเกาะกาย ส้างแต่ทางท่าพุ้นถึงเท้าฮอดโอง ว่า
อัน 1 ให้เจ้าปุกก้วยพ้อมเคือเงินส้างเคือคำแถว
- 18/1/2 ถี้ แต่ทางท่าพุ้นถึงเท้าฮอดพยาว่าอัน แต่นั้นบาคานท้าวเลยฟังแจงแจบ ข้อยบ่คืดอ
ยากจ้อสั่งแท้ท้อโยพ้อเฮย เอาแต่ปาละมี

- 18/1/3 ข้อยพายหลังขาดก่อนจึงเทิน หากจักลูทีแม้งโดยได้ดั่งคณิงพ้อเฮย ความว่าท้าวแก้ว แล้วค้อยค้ออละซอนพุ้นเย้อ ชาวชะเพา
- 18/1/4 พักอยู่นอนในห้อง เมื่อนั้นจันโทขึ้นลาตีเถิงเที่ยง บาบ่าวน้อยแพงล้านบ่นอน เจ้าก็ คณิงเถิงไ้หน้าโคคุดนาก ขอให้มาอยู่ค้ำชูข้อย
- 18/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 108)
ดั่งคณิงแต่ท่อน ก็จึงฮ้อนฮอดท้าวนาโคเนาใหญ่ เจ้าก็ขเงินค้ำออกมาถวาย เจ้าเงิน ค้ำลังกองมะนีบโกด ช่างแลมาได้พ้อฮ้อยชูตัว
- 18/2/2 บ่อาดไ้สับพะสิ่งเงินค่านานา มีอะเนกนองเหลือล้น ก็จึงฮ้อนฮอดเท้าคุดใหญ่หิมมะ พาน คุดก็ทะยานตนเหาะหอบทะ
- 18/2/3 ยานเถิงเจ้า คุดก็นิละมิดสังข์เงินพ้อมขัวคำเกาะกาย ทั้งก้วยฮ้อยมีพ้อมชูอัน กับทั้ง ทาสาข้ายิงชายฮ้อยคู้ บังเกิดพ้อม
- 18/2/4 มีแต่ชูอัน คุดก็นิละมิดแล้วกับกายเลยหนี เถิงแห่งห้องหิมมะพานอยู่เย็นในห้อง แต่ นั้นเห็น 2 เท้าทั้งเมืองเสียงสนั่น เห็น 2 เท้าเมืองท้าว
- 19/1/1 ชูแดน ม้าก็หือละแหนฮ้องเคมท่าคุงคา ผุ่งหมู่โยทาหลายอาดจักก็อกองล้น กับทั้งชาว เมืองพ้อมทั้งหลายเลยตื่น เดียววาเสิกลวงเข้าในบ้านยาส
- 19/1/2 เมืองแท้แล้ว เขาก็แฉวแฉวท้วงเสียงสนั่นดั่งสนั่น เขาก็บปลั่นเข้าเถิงคุ่มพะยอดเมือง แต่นั้นขุนกวนพ้อมเสนาอาามา
- 19/1/3 เขาก็เมื่อขาบไหว้ทูนเจ้าชูคน อันว่าทมทมเท้าทั้งเมืองเสียงสนั่น จักว่าเสิกลวงเข้ามา บ้านยาตชิงบู้ฮู้ แต่นั้นลาซาเจ้ามี
- 19/1/4 ใจคณิงมาก ต้านกล่าวถ้อยเขาเจ้าชูคน อันนี้ฮ้อยที่นายชะเพาสั่งขัวคำเอาลูกเฮา แล้วบ่อาสไ้ของเขามั่งมุนเจ้าเฮย เมื่อนั้นเจ้าจึงทันมา
- 19/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 109)
พ้อมผุ่งหมู่พามมะนา หาวันยามลิกเกนตีฮ้าย กูจักอุบพิเสกน้อยเจ้าอ่อนท่ามา เป็นผัว เมียคู่กันจึงแท้ แต่นั้นพามมะนากัม
- 19/2/2 วันทาทูนบาด หากได้ตีฮ้ายแม่นยาม วันหน้านี้มีบ่อดวันตีแท้ตาย ยามอดทั้งลาซา แม่นยามพอคาย แต่นั้นลาซาเจ้า
- 19/2/3 พยาหลวงฟังถี้ ให้สุไปบอกเจ้านายค้ำชูคนหันท่อน วันหน้านี้ลิกแม่นยามตีแท้ตาย อย่างนานสุให้ทันวันหน้า แต่นั้น
- 19/2/4 นายพ้อค้ำเฮวฮีบปลั่นเป็องเดาดาทกแต่ง ตีดาห่างเขาก็แฉวแฉวพ้อมเสียงนั้นดั่งสนั่น เหล้าไก่แก้มดาห่างแต่งมาแฉวแฉวพ้อมนายชะเพาซีขัว

- 20/1/1 (ข้อความมุ่มซ่าย บัดนี้แม่นท้าวแบ้เอาเมียแล)
เขาก็กินแต่เหล้าตาจีนพ้องเมาแท้แล้ว พอเมื่อยามดีแล้วนายชะเพาย้ายออกไป แล้ว
เอาแจ่มเจ้าบาท้าวใส่ขัน เขาก็เอาแจ่มเจ้ายอขึ้นใส่ขัน
- 20/1/2 คำ แล้วจึงเอาบาคนไต่ช่วยองย้าย เขาก็แซวแซวฮ้องโฮนั่นเสียงสนั่น หามหมากแล้ว
เลยเข้าสู่เมือง ผูกสาวเบื่องงเงินอัดแจบ
- 20/1/3 คับได้เครื่องจ้างตุ๋นขอยบโข่ง่ายแล้ว ผูกบ่าวน้อยกำฝายนายชะเพา สายใจเฮยคอยไซ
เอาอ้าย อันว่าปักตูบ้านทางหลวงอัดแจบเสียน้อ เจ้าชิต
- 20/1/4 ให้ฮีพีตะตีต้องชะแคงเข้าบ่อนไต่ได้ แต่นั้นผูกสาวเบื่องงเงินขานตอบ คับได้
เครื่องจ้างตุ๋นขอยบโข่ง่ายแล้ว ผูกบ่าวน้อยกำฝายนายชะเพา สายใจเฮย
- 20/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย ชาว)
คอยไซเอาอ้าย แต่นั้นพะกะสัดเจ้าหลิงล่าดูยามยัน แต่ก่ายคำผัดบตีเมื่อน้ำ บาก็จำ
เข้าให้เอาคำฮ้อย 1 ให้คำจ้างเขานั้นฮีบไซ เขาก็ได้คำจ้าง
- 20/2/2 คำฮ้อยขึ้นชมแท้แล้ว แต่นั้นสาวฮามน้อยไซทะวานปะเปง ผูกบ่าวสำน้อยเลยเข้าล่อง
ไป เขาก็แซวแซวพ้อมโฮนั่นเสียงชะนั่น ผูกหมู่
- 20/2/3 สาวสำน้อยเขาฟ้าวเล่นนำ ลางคนฟ้าวซุนกันหัวแตกก็มี เขาอยากเห็นแจ่มเจ้าบาท้าว
ไต่ขั้วแท้แล้ว ลางคนฟ้าวซุนต่อไม้
- 20/2/4 แก่นก็มี เลือดยาสย้อยแดงเข้มดังฝาง ผูกหมู่คนค่อมเปียหัวเค่าคานไป ก็มีผูกหมู่คนชา
ตีเขาเล่นซุนเลยล้ม มันก็ทมทมป้อนำเขาทั้งดำ
- 21/1/1 อ้างว่าตีขนาดแท้มาตั้งต่อกันก่อน ลางคนปะลูกไว้ในอุ้เลยปบ ก็มีฟัวก็จาเสียงใส่ดำ
เมียเสียงฮ้าย สัจปะลูกน้อยในอุ้บไปหนีได้ มิงอย่ามาเฮือนกู
- 21/1/2 บตีจึงแท้ ลางคนแอวหักเต็งกอยแงงโงกโงยก็มี ยังเล่าสักไม้ทำเลยเดากะเดวไปแท้
แล้ว ลางคนขาหักห้านเป็นคะยือทีโหดก็มี
- 21/1/3 หาใจปานเป่าไฟแคนฮ้าย ลางคนขายาวลั่นปบไปเงงุม ยังเล่าฟ้าวเล่นเต้นชาลั่นต่ำ
สูงแท้แล้ว ลางสาวฟ้าวโตนเฮือนลั่นซี้ก็มี
- 21/1/4 ยังเล่าฟ้าวปบเต้นเล่นไปแท้แต่ตัวแท้แล้ว ผูกเขาท้วงเลยหัวซีซัว ตั้งหากหมายแท้ที่โต
เต้าชะกุนนั้นนา แต่นั้นมันก็ถือจิดไต้งมหาพ่อน
- 21/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย ชาวแอด)
เลยฟังฟ้าวคินเขาสู่เฮือน ก็เพื่ออยากเห็นแจ่มเจ้าบาบ่าวโพทิสัด เขาก็แซวแซวเสียง
เล่นมาทั้งฟ้าว แต่นั้นเขาก็เอาแจ่มเจ้าบาบ่าวโพทิสัด
- 21/2/2 เถิงโองหลวงพ่อดนปะนมไหว เขาก็เชินแจ่มเจ้านางขนาดท่ามา มาเฮียงบายอดชาย
บุนกว้าง แต่นั้นพามมะนาเข้าถวายนพูน

- 21/2/3 วนาด ให้เจ้ายี่นยั้งล้ำพันเข้าหมื่นปีอะสงแต่ทอน สีสีสิตทิมังคละพ้อมไซโยแข็งข่ม ให้จงได้ผ่านตัวเมืองกว้างชูแดน
- 21/2/4 แต่ทอน กับทั้งผีปู่เชื้อบ้านเมืองเทศกงจันก็ดี ขอให้คุนคุนสินั่งปองเป็นเจ้า พามถวาย แล้วยอมมีอนบขาด เข้าไขป้อน 2 เจ้าช้วน คมว่า
- 22/1/1 แล้วทั้งหลายลาเล็ก เขาก็เมื่อฮอดห้องเฮือนย้าวอยู่เย็น เขาก็แซวแซวฮ้องชาวชะเพา เลยโฮ เขาก็กินแต่เหล้าดาจันมีนิน นายชะเพากัม
- 22/1/2 วันทาลาเล็ก เถิงแห่งห้องชะเพาค้าอยู่ชะบาย พอเมื่อหลายวันได้หลายเดือนแถมถ่าย มาแล้ว หลายขวบเข้าละตุได้ถ่ายเดือนแท้
- 22/1/3 แล้ว แต่้นั้นนายชะเพาด่านจากับทุกหมู่ เฮาก็คีตฮอดห้องเฮือนย้าวแห่งเฮาแท้แล้ว เฮาก็มานานได้ 3 ปีออกมาแล้ว
- 22/1/4 ผุงหมู่เมี้ยมิงเหง้าพายบ้านจิสวนคองแท้แล้ว แต่้นั้นเขาก็ไปขาบไหว้บาท้าวโพทิสัด ขอมาดาย่านายเมื่อเลี้ยง เขาก็ยอมมือกุ่มมานทูนขาด
- 22/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ้าย ซาว 2)
บัดนี้ข้าจักลาจากเจ้าบุนกวางตัวคินก่อนแล้ว ผุงข้าคีตเถิงห้องเมืองหลังบ้านเก่า ทั้ง ลูกเต้าเมี้ยแก้วจิสวนคองบ่อยาแล้ว ข้าจักขอแจ่ม
- 22/2/2 เจ้าตนยาเมื่อนำแต่ทอน เอาเมื่อเป็นมาตาแม่ตนเพียนเลี้ยง แต่้นั้นบาคานท้าวบมีชิน ดนพ้อ คินว่าคีตฮอดฮ้อยเพียนเลี้ยงยา
- 22/2/3 นายหันหวน ท้าวก็เอาคำให้นายชะเพาแสน 1 ให้เมื่อเลี้ยงนายเถ้าแม่ตน ผุงบ่าวคำ ลูกหมู่นายชะเพา พะก็เอาไปทานให้
- 22/2/4 เขาคนฮ้อย 1 นายก็ยอมมือไหว้กุ่มมานลาเล็ก เถิงแห่งห้องชะเพาค้าแต่งแปงแท้แล้ว เขาก็หายมได้วันตีมือปอด เขาก็ฮีบย่องย้ายชะเพาค้า
- 23/1/1 ออกไป แต่้นั้นเงินเงินย้ายชะเพาทองเลยแล่น ทั้ง 5 ฮ้อยเหลือนไปพ้อมเทื่อเดียว เขาก็แยงหนห้องจำปาเมืองไหย่ ฟองฟาดฟิงละตุด้ามท่อเฮือน แต่้นั้น
- 23/1/2 เลยล่วงเข้าเมืองไหย่จำปา นัวนัวเข้าลูกเมี้ยมาต่อน เขาก็ขนของขึ้นเมื่อเฮือนเฮวฮีบ ผุงลูกเต้าเมี้ยพ้อมขึ้นชม แต่้นั้นเขา
- 23/1/3 ก็เอาแจ่มเจ้าตนยาไอยะโก เถิงเคหังแห่งตนเพียนเลี้ยง ก็ทุกยากไฮ้สับพะสิ่งกานใด อยู่ทางทงคำสุกสำลานมีฮ้อน บัดนี้จัก
- 23/1/4 กล่าวเถิงพะกะสัดไ้ทอมนางนงท้าว สุกอยู่ห้องหอดแถวอยู่กะเสม ยามเมื่อเดกเดก แล้วลาตีเถิงเที่ยงคินแล้ว ท้าวจึงลอกคาบแบ้มาซ้อนก้อม

- 23/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย ซาว 3)
นางแท้แล้ว เมื่อนั้นกันละยาแก้วเทวีนางนาค เห็นฮูปท้าวอินแต้มก็บ่ปานผู้นี้ เนื้อเนื้อ
นิ้วละสินเป็องป็นหน้าชม แก้มจูบว่าง
- 23/2/2 แท้แล้ว คันวาลาตีล่ำก่องคว่ำไก่อ่ง ท้าวก็เข้าคาบแป้ไปลื้ออยู่ใน นางก็นิกนิกกันยินกะ
สันหิวฮอด ก็เพื่อเห็นฮูปเจ้า
- 23/2/3 เลยดินหลุดใจแท้แล้ว ยามเมื่อลาตีค้อยลับเข้ามามืด ท้าวก็ลอกคาบแป้มาซ้อนก้อม
นาง ยามเมื่อลาตีค้อยถึงแล
- 23/2/4 ไก่อ่งมาแล้ว เมื่อนั้นบ่าวเจ้านอนพันกั้วหลัง บาก็หลับยังแทนดีทะเลงมิติง นางก็
คินใจคิดซูลวงเลยแล้ว นางก็เปาะปองเข้า
- 24/1/1 ลีลาหาคาบ นางก็บายคาบท้าวยอลิมใส่ไฟหันแล้ว โอน้อฮีสาวเฮย อ้ายก็เทียวพลัน
ซิ่นชะถิตอยู่ในเถียง ฟังยินเสียงลมตีต่อง ปายไฮ้ดินไฮ้อุ่นเฮย
- 24/1/2 ลมพัดเข้าหอมเฮยฮอดเขาพีได้ โอน้อฟังยินเสียงอูกะลูกฮ้องก็ แจกเป็นลูงพุ้นเอื้อ
แซวแซวเสียงดังคนไปพ้อมัน
- 24/1/3 หากเหาะฮอนฮ้องซุมเซาบเซาพินา โอน้ออ้ายก็หลิงแลปะเทตห้องเข้าทองอ่างน้ำ
เที่ยงเห็นแต่ซาบลาบไม้เป็นตายก็ท้าวตายอุ่นเฮย
- 24/1/4 แต่นั้นพะกะสัดไ้บาบุนเลยตื่น ก็บ่เห็นของแพงที่ได้จึงแท้ เมื่อนั้นท้าวกล่าวตำนานดอม
นาคทำมา ไผผู้เอาของแพงคาบอวนไปลิม นางก็
- 24/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย ซาว 4)
เพียนแยงท้าวบาบุนบุดตะลาดตั้งหาก งามยิ่งย้อยพอลิมลุดใจแท้แล้ว นางก็หลิงแล
ท้าวนอนนอนซำนั่งนั่ง สุกที่แยงแจ่มเจ้าบาท้าวบ่อ้ม
- 24/2/2 ใจแท้แล้ว นางก็ยังตันไว้ปักตูทะวานอัดแจบ นางก็แยงแจ่มเจ้าบาท้าวพะยอตชายแท้
แล้ว เมื่อนั้นผุ่ที่เอื้อยตนพ้ทั้ง
- 24/2/3 6 เขาก็เห็นปักตูทะวานบ่ไซ้ตันไว้ อันว่าทำมาน้อยสายใจนางนาคกุเฮย จักว่าโพย
พยาดไ้เปียนเจ้าสิ่งไ้ไ้ได้ แต่นั้นเขาบ่ซำ
- 24/2/4 เฮวฮีบไปเป็องเถิง ตาซอนแลป่องผาหลังเอี่ยม ก็จึงเห็นแจ่มเจ้าบ่าวโพทิสัด โสม
งามเหมือนดังอินแปงป็น เขาก็เอ็นเฮียกน่องนางนาค
- 25/1/1 ทำมา สายใจเฮยฮีบไซเอ้อยแต่แม่ นางก็ยังตันไว้ปักตูทะวานอัดแจบแท้นา แต่นั้นผุ่ที่
เอื้อยเขาม้างเข้าไป เขาก็ไปแยงท้าวแลงายเลยบ่ปาก
- 25/1/2 เห็นแจ่มเจ้าตากะต่างเพื่อแยงแท้แล้ว โอน้อสั่งมางามกะดัดได้เสมออินลงหล่องามแต่
คืออยากชมชะหน้อยได้ บุนเอื้อยก็บ่สมแท้น้อ

- 25/1/3 ความว่าจากันแล้วเขาฮีบลงหนี เถิงหอบางกล่าวจากันแท้ บัดนี้เฮาจงไปผิข้านางคาน
น้องนาคเสี่ยท่อน เฮาจึงชมแจ่ม
- 25/1/4 เจ้าบาท้าวอิมก็ใจแท้แล้ว เขาก็จากันแล้วชวนนางน้อยนาคทำมา น้อยสายใจน้องนาค
กุเฮย ลงไปสะเกตแก้วกว้างท่าหลวงพี่ท่อน อันว่าทำ
- 25/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 25)
มาน้อยมาไปนำพี่จิงท่อน ไปอาบน้ำกว้างขวางชวงก็ใจพี่ท่อน แต่นั้นทำมาน้อยเลยไปนำ
พี่ ยิ่งแต่บุตตะลาดผู้บุนกวางอยู่โงงแท้แล้ว ความว่า
- 25/2/2 แล้วเถิงท่าคองคา นางคานสะเกตผมมวยแก้ว อันว่านางคานก้มสะหัวนำพี่ เขาก็ชุก
อ่อนน้อยนางแก้วกึ่งลง ก็จึงฮ้อนฮอด
- 25/2/3 เต้าพยานากคองคา พระก็มาโถมฮีบยอดนางนงน้อย ก็จึงเมื่อถวายให้บาบุตตะลาด
อันบา 2 แจ่มเจ้าแพ่งล้านนึ่งเฮียงแท้แล้ว
- 25/2/4 แต่นั้นฝูงพี่เอื้อยนางนาคทั้ง 6 เขาก็หน้าใจเขาฮีบเมื่อทั้งฟ้า เถิงชะถานห้องหอบาง
เฮวฮีบ เอ้อโตยอ่องถ้อยต่างโขงคำ ลางคนเอ้อหลายผิบต่างต่าง
- 26/1/1 กันนั้น แหวนใส่ก้อยจวนน้อยใส่หู เขาก็เมื่อมายเจ้าบาท้าวโพธิสัต ตาซอนแลเบ็งบา
ไว้เท้า ก็จึงเห็นแจ่มเจ้านางนาคทำมา เฮียงบาคานอยู่
- 26/1/2 เพื่อแผ่งข้าง เขาก็ลับแลหน้าอินอายหนีฮีบ ฮอดแห่งห้องเฮือนย้าวแห่งเขาหันแล้ว แต่
นั้นเขาก็ชวนกันเข้าไปสวนเก็บดอก
- 26/1/3 แล้วจึงกวตแก้งอยู่นางน้อยใส่แหวนแล้วท่อน ความว่าแล้วเขาฮีบปล้นไป เถิงทำมาจา
ถกลงถ้อย ทำมาน้อยไปสวนนำพี่ท่อน ไปเก็บ
- 26/1/4 ดอกไม้สวนกว้างอ้วผมพี่ท่อน พอให้ไปที่ยวหลันต่างสว่างคะเหงาพี่ท่อน ของเฮามีใน
สวนซุอันหวานส้ม แต่นั้นทำมาน้อยเลยไปนำพี่จิงแท้
- 26/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 26)
ยังแต่บาท้าวผู้บุนกวางอยู่โงงหันแล้ว ความว่าแล้วเลยฮอดสวนหลวง ทั้งปวงมีซุอัน
หวานส้ม เขาก็ขับแขกพื่อนทั้งอ่านโคงสาน ลางนางขับ
- 26/2/2 อ่านโคงชะงวนหลัน ก็เพื่อกะสันหาทำวบาบุตตะลาด คีตอยากชมแจ่มเจ้าบาท้าว
อ่าวกะสันแท้แล้ว เขาก็ชวนนางน้อยทำมา
- 26/2/3 เก็บดอก ขึ้นดอกไม้อาฮวนสูงตันไหย่ เขาก็ปิดกึ่งอยู่นางนาคทำมา ตกลงชุมดอกไม้ว่า
ตายจิงแท้ ก็จึงฮ้อนฮอดแท้
- 26/2/4 คุดไหย่หิมมะพาน พอมาโถมฮีบยอดนางนงน้อย มาถวายให้บาบุตตะลาด 2 แจ่ม
เจ้าอิงเทิงนึ่งเฮียงแท้แล้ว แต่นั้นฝูงพี่เอื้อยนางนาคทั้ง 6

- 27/1/1 เถิงปางทองเดือดแดแอมท้าว เขาก็มาเอาเอ้หลายผิวต่างต่างกันนั้น เขาก็ตัดดอกไม้
แซมเกล้าอ่วม ลางนางนุ่งสีนชะไบบางอืดอ่อน เอ้าโอดย้อย
- 27/1/2 ถือต่างโขงคำ ลางนางชะไบเบ็งผ้าควนค่าแสนคำก็มี แหวนทำมะโองคู่มือปะสงย้อย
เขาก็ไปบายเจ้าบุตตะลาดกุมมาน ตาซอนแลปองผาหลังเยี่ยม
- 27/1/3 ก็จึงเห็นพะกะสัตตาให้ทั้งนางน้อยนาค นิ่งพ่างข้างบาท้าวพะยอดบุนหันแล้ว เขาก็
โลเลหน้าลงหนีฟ้าผิง คิดอยากชมสน้อยได้บุนเอื้อยบสมแท้เนื้อ
- 27/1/4 เอื้อยบสมแท้เนื้อ เขาก็จาละจาต่านดอมกันนี้น้ำ แต่ก่อนก็พะพ้อให้เอาแล้วก็บเอาแท้
นา เขาก็ผิข้าน้องนางนาคทำมา ก็หากฮุนแรงผิบตาย
- 27/2/1 จึงแท้แล้ว บัดนี้เขาก็พากันไปขาบไหว้ปิดตาตนพ้อเฮาท้อน เขาก็สับส่อให้ตีฮ้ายชูอัน
หันท้อน ความว่าเขาก้าวแล้วเฮวฮีบปลันไป
- 27/2/2 เถิงโองหลวงพ่อดนปะนมไหว้ บัดนี้ผัวนางน้อยทำมางามยิ่งพะเฮย เหมือนตั้งอินอยู่
ฟ้า ปะสงปั่นแต่งลงพะเฮย ความที่เอาให้ข้อยเป็นที่ทั้งหลายพ้อเฮย
- 27/2/3 มั่นนั้นเป็นผู้หล้าเสียบ้านยดเมืองแท้แล้ว ก็จึงสมกะสัตไ้ก่งจिनยดไทย ความที่เอาให้
ข้อยเป็นเอื้อยก็จึงสมพ้อเฮย เมื่อนั้นลาซาเจ้าพะยาหลวงตนพ้อ ฟิงพากถ้อยเขา
- 27/2/4 ต่านชูอันแท้แล้ว บัดนี้จักกล่าวเถิงโพธิสัตไ้เทียมนางนงถ่าวก่อนแล้ว พะก็ตักแต่งให้
ทานแท้ชูวัน ผู่หมู่คนทุกไ้ผู้ชมอดชื่นใจ
- 28/1/1 ก่อนแล้ว พะก็ตักแต่งให้ทานแท้ชูวันแท้แล้ว กับทั้งคนทุกไ้ผู้ชมอดชื่นใจก็ตี พะก็
เอาคำทานให้เขาคนฮ้อย กับทั้งข้าหักห้าน
- 28/1/2 เป็นคะย้อมง้อก็ตี พะก็ทานทอดให้คำฮ้อยแก่เขาหันแล้ว ก็จึงลือฮ้อนฮอดเท่าาง
ขอบกจัน เขาก็มาขอทานชูวันมีแล้ว กับทั้ง
- 28/1/3 ข้ามะลาดพ้อมผู่หมู่ไทโน เขาก็มาทูนบาชุนคนจึงแท้ แต่นั้นลาซาเจ้าพะยาหลวงตนพ้อ
ก็ซึ่งแจ่มเจ้าบาท้าวลูกเขยแท้
- 28/1/4 แล้ว อันว่าคนผิดเจ้าก่งจिनเมืองไทย บ่ห่อนข้าด้วยหอกง้าวสังแท้สิ่งใดหันแล้ว ยังท้อ
เอาไปถิมสวนอาดอดุதியาน เป็นสวนยักยักตัวกิน
- 28/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 28)
เมี้ยน ความว่าแล้วเดือนปาวเสนา สุจิงหาไผมาแต่งแปงดาไว้ แต่นั้นเสนากั้มวันทาทุน
บาด เขาก็ตักแต่งห้างดาพ้อมชูอัน เหล้าไ้พ้อม
- 28/2/2 ตกแต่งคานหาม เขาก็เดือนเสนาไฟเมืองไปพ้อม สุจิงไปเล่าท้าวเขยลาดไปดอมเทียว
เทิน อย่างนานสุฮีบไปเดียนั้น แต่นั้นเสนา
- 28/2/3 ฟ้าเลยไปเฮวฮีบ บอกแจ่มเจ้าบาท้าวฮีบปลันเทวเทิน วันหน้านี้สะเต็ดก่อนยามงาย
ว่าอันพะจักไปเสวยงายแห่งสวนพาย

- 28/2/4 ฟุ้น แต่นั้นพะกล่าวแล้วเลยคำออละซอน แต่นั้นชาวเมืองพักอยู่เย็นนอนพ้อมเถิง เมื่อ
ลาตีค้อยยามแถ่ไ้ฮั่งมาแล้ว พะก็ยั้งลั่นกองชะบูหัวคั้นเคง
- 29/1/1 ผุงหมู่ให้หอกง้าวจายออกเป็นถันฟุ้นเยื่อ เขาก็ย้ายยังสุดขอกทางชาวซ่าย แต่นั้นสุลियो
ขึ้นเถิงยามแล้วฮั่ง พะก็ยั้งลั่นกองเสียงหัวคั้นเคง
- 29/1/2 แต่นั้นพะบาสเจ้าชะเต็ดขึ้นขุนเมือง เสนาเนื่องแห่นำดินซ้าง เลยลวดฮอดสวนอาสาฮุด
ทียาน เจ้าก็เซาพายพักจอตเกย
- 29/1/3 เฮียงฮ้าน แต่นั้นพะบาศเจ้าชะเต็ดสู่ห่อไซ ผุงเสนาเข้าแวดละวังนำพะองเจ้า บัดนี้จัก
กล่าวเถิงพะสะตเนาปางผาสาดก่อนแล้ว
- 29/1/4 พะก็ต้านสั่งน้องนางนาคทำมา สายใจเฮยอยู่โงงอย่าเส้า เฮียมจักไปนำเจ้าปิดตาตน
พ้อ ไปมวนหลันนำเจ้าพอดนก่อนแล้ว ความว่าพะสั่ง
- 29/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 29)
แล้วพะบาศลีลา เถิงสวนหลวงพ้อตนเซายัง แต่นั้นลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ้อ เจ้าก็ตก
แต่งตั้งสะกนแก้วออกมาแท้แล้ว แต่นั้นลาซา
- 29/2/2 ตั้งสะกนเป็นคู ก็จิงทันแจ่มเจ้าบ่าวท้าวลูกเขย มามวนหลันสะกนคำฮับพ้อเที่ยวทอน
แต่นั้นบ่าวท้าวเฮวฮีบ พลันเปื่องท้าว
- 29/2/3 ตกแต่งห้างดีแล้วฮูอัน แต่นั้นลาซาเจ้าไสสิงเปื่องออก แต่นั้นบ่าวท้าวไสซ้างออก
ตามแท้แล้ว เมื่อนั้นลาซาเปื่องไส
- 29/2/4 แต่มันท้าวก็ชุกหมากน้อยก้างแป้นแตกชะเต็น ชะเต็นที่แล้ว 3 ทีฮิดอ๋อชนเสียแล้ว
เลยบ่แท้บ่าวท้าวตีซังหันแล้ว ยามเมื่อสุลियोค้อยเมื่อแลงแดดอ่อน
- 30/1/1 มาแล้ว พะก็เตือนป่าวให้เข้าเจ้าแจกหยาย พะก็จำเขาให้เอาเหล้ามาแจกแก้มหยาย
ให้ชุกนแท้แล้ว เขาก็ยอเอาให้บากินแวนมาก อันว่าบ่าวเจ้า
- 30/1/2 กินแม้งแก้วเขาแท้แล้ว เขาก็เวียนเอาให้บาคานกินตีม บ่าวเจ้ากินแม้งแก้วเขาแท้แล้ว
แต่นั้นท้าวก็ถ่าวถ่าวลัมกางขวง
- 30/1/3 สนามหลวง บาคานเจ้าบ่ตั้งตนได้ บัดนี้จักกล่าวเถิงลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ้อเจ้า ก็
เตือนป่าวให้เมื่อพ้อมชุกนหันแล้ว สูอย่าซ้า
- 30/1/4 เฮวฮีบพลันเที่ยวเทิน ปะบาคานถิมเสียในนี้ แต่นั้นพะบาสเจ้าขึ้นขิบหลังพาย ดีแก่
เสนาเนื่องแห่นำดินซ้าง พะก็แยงหนห้องเมืองหลวงเฮวฮีบ อยู่แห่งห้อง
- 30/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 3101)
เมืองกว้างอยู่ชะเถียนแท้แล้ว ยามเมื่อเดกเดกช้อนลาตีไ้ฮั่งเที่ยงคั้นแล้ว อันว่าบา
บ่าวท้าวอนค่างแค่ดินแท้แล้ว บัดนี้จักกล่าวเถิงยักโฮฮ้ายกันดาน

- 30/2/2 ทั้งเขา เขาก็มานั่งล้อมบาท้าวว่าจิกินหั้นแล้ว เขากล่าวด้านดอมกันทุกสิ่ง ตัว 1 นั้น กล่าวแล้วตัวนั้นต่อไปหั้นแล้ว ตัวอยู่กำหนด
- 30/2/3 แห่งอุดดอน ยังเล่ามีคำถามแห่งหอละตีพายพุ้น ตนอยู่กำหนดแห่งหอละตียังเล่า มีคำถามแห่งบัวละพาพายพุ้น ตัวอยู่กำหนดแห่งบัว
- 30/2/4 ละพายยังเล่า มีคำถามแห่งประสมพายพุ้น เขาก็ยังมานี้ไผมาสั่งแต่เฮาเฮย ตัวนั้นกล่าว แล้วตัวนั้นต่อไปหั้นแล้ว ตัวอยู่กำหนดแห่งอุดดอน ก็มีฮอยตั้น
- 31/1/1 เกิบตีดวงกำ คั้นว่าสุบเกิบแล้วทะยานไปเหาะหอบจิงแล้ว แม่นจักถึงสวันก็ตัวคั้นมาได้ ตัว 1 อยู่กำหนดแห่งหอละตี ภูนี้มีกะโจมหัวปะเส็ดตีดวงแม็ง คั้นว่าสุบ
- 31/1/2 ใส่แล้วยังแห่งกะโจมหัว ทะยานตนเหาะหอบไปเทิงฟ้า ตัวอยู่กำหนดแห่งบัวละพา ภูนี้มี คั้นไซสี่ปะเส็ดตีอันแม็ง อันว่าน้ำเต้าแก้ววิเสดคั้นที หตผู้เฝ้าเป็น
- 31/1/3 สาวโสพาบแท้แล้ว หตคนตายสามปีก็เล่าคั้นมาได้ ไผผู้มัวเมาเหล่าเมายานอนอยู่ก็ตี คั้นว่าหตใส่แล้วเมาเหล่าก็สว่างหายแท้แล้ว ตัวอยู่กำหนด
- 31/1/4 แห่งปัตติสม ภูนี้มีคั้นไซตาบตีดวงกำ แม่นจักไปตีบ้านตีเมืองชัตอยู่ก็ตี คั้นว่ากวัดแกวง จ้าวเขาย่านพายหั้นหั้นแล้ว
- 31/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 311)
แต่นั้นท้าวท้าวท้าวดินคั้นทีคว่าใส่ ก็จิงหายสว่างเหล่าบาท้าวชื่นชมแท้แล้ว เมื่อนั้น ยักก็ตกคะมะย้านวางของเฮวฮีบ
- 31/2/2 บาบ่าวเจ้าเอาได้ชูอันหั้นท่อน ท้าวก็สุบแก้วทั้งใส่กะโจมหัว ทั้งคั้นไซสี่ตาบไซดวงกำ ท้าวก็ยานตนขึ้นเวหาอากาศ
- 31/2/3 แย่งที่ผาสาดน้อยนางแก้วไปนอนแท้แล้ว แต่มันทำมาน้อยไซตูเอาพี มันหากเดกตั้น แล้วสั่งเจ้าไปนอนนี้ได้ แต่มันทำมา
- 31/2/4 น้อยเลยไซเฮวฮีบ ท้าวก็ละลวงเข้าถึงน้องนางตะแพง อันว่าทำมาน้อยเลยจ่านำพี ตั้งหากเดกตั้นแล้ว
- 32/1/1 สั่งเจ้าบ่มานันได้ แต่มันบากล่าวด้านดอมขนาดทำมา พอหากปะอวนเสียที่สวนพายพุ้น ยังมีกันดานฮ้ายอีกโขทั้ง 4 มานั่งล้อมตัวข้อยว่าจ
- 32/1/2 กินแท้แล้ว ข้อยก็ท้าวท้าวดินเต็ง แม่นคั้นทีที่หตสว่างมัวเมาเหล่า ยักก็ตกคะ มะย้านวางของหนีฮีบ ข้อยก็จับโฮบได้เอาแล้ว
- 32/1/3 ฮีบมานี้แล้ว คมว่าแล้วลาตีเลยฮู้ง พะก็ด้านสั่งน้องนางขนาดทำมา สายใจเฮยอยู่ตี อย่าเล่า พี่จักไปเที่ยวหลินดงไหย่หิมมะพาน

- 32/1/4 ก่อนแล้ว ยามแสงจกต์าวคีนหาน้อง คั้นว่าบาทำวกล่าวแล้วสูบเก็บฮายตีน ทั้งกะโจม หัวดาบไซดวงกำ พะก็บายเอาเต้าคั้นที่อันปะเส็ด เหาะหอบ
- 32/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 3102)
เต้นทะยานล้า่วงบน พะก็แยงหนห้องหิมะพานไฟโหย เจ้าก็ลงชูต่นกายแก้วยอดสูง ท้าวก็เก็บเอาได้ลูกโงหลายหน่วย เจ้าก็มาอหยอก
- 32/2/2 นื่องนงน้อยยอดนางแท้แล้ว พอเมื่อตาวันค้อยเมื่อแสงแดดอ้อนมาแล้ว บาบ่าว ท้าวอ่วยหน้าต่าวคีน แล้วยอง 2 ฝ่ายล้า่วง
- 32/2/3 มาแท้แล้ว ท้าวก็คิดฮอดนื่องนางนาคทำมา สายใจเฮยพีมาเถิงแล้ว พักได้ลูกไม้นี้โคด แดงสุก กินหอมหวานจึงเอามาต้อน
- 32/2/4 แต่้นั้นทำมาน้อยบายเอานำพี นางก็กินแซบช้อยหวานแท้กัหลังแท้แล้ว นางก็คิดเถิง ใ้ปิดตาตนพ่อ ก็จึงเอาขาบไหว้ทูนใ้พ่อตนแท้แล้ว
- 33/1/1 แต่้นั้นลาซาเจ้าปะสงกินแซบ พะพ่อเจ้าแพงล้านบ่อิมเป็นแท้แล้ว แม่นว่าของในห้อง ชุมพูในโลกเฮานี้ ก็บ่ปูนเปียบได้กายแก้วลูก
- 33/1/2 ดีแท้แล้ว เมื่อนั้นพะก่าวต่านถามนาคทำมา ไผผู้ไปเอามาใ้นางนงน้อยนี้ได้ แต่้นั้นทำ มาน้อยยอมือทูนพ่อ ท้าวก็ไป
- 33/1/3 เที่ยวหลีนไฟกว้างคว่าเอาพ่อเฮย แต่้นั้นลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ่อ ต่านสั่งน้อยนาง นาคทำมา พัดเล่าให้ผิวแจ่มเจ้านาง
- 33/1/4 หล้าต่าวไปพ่อทอน วันหน้านี้ให้ไปก่อนยามงายพ่อเน้อ เถิงยามแลงต่าวมาเถิงพี ความ ว่าพ่อสั่งแล้วนางเลิกราลง เถิงปางทอง
- 33/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 3103)
ก่าวจาตอมท้าว อันว่าลาซาเจ้ายังปะสงกินตีมจิงแล้ว ว่าให้باب่าวเจ้าไปเข้าเที่ยวเอา ว่าตาย แต่้นั้นบาคานท้าวมิชินคำพ่อ ก็บ่ชิน
- 33/2/2 เผ่าผู้บุนกว้างพ่อตนแท้แล้ว เมื่อนั้นลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ่อ ก็ใ้นางไ้อเอื้อยไป พ้อมพ่าบาก็จิงอานัดให้ นางไ้อไปนำ
- 33/2/3 ปองเอาของแห่งบาท้าว ความว่าแล้วเลยคาออละซอน ดีแก่ชาวเมืองเขาชูคนนอนพ้อม เถิงเมื่อลาตีล้ากองขัวแล้วฮั้ง พะก็ตก
- 33/2/4 แต่งห้างดีแล้วชูอันแท้แล้ว แต่้นั้นกันละยาแก้วพาโลนางนาคก็จิง เถิงแห่งห้องบา ท้าวก่าวจาหั้นแล้ว อันว่าพะพ่อไซให้พีไปนำป่า
- 34/1/1 อันอย่านานเฮวฮีบไปเดียวนี้ แต่้นั้นท้าวก็สูบเก็บแก้วทั้งใส่กะโจมหัว ทั้งคั้นทีดาบตีต วางกำ พะก็ผันผยองขึ้นเวหาอากาศ นางไ้อเอื้อยไปพ้อมพ่า

- 34/1/2 บาแท้แล้ว พะก็แยงหนห้องหิมมะพานไฟใหญ่ เจ้าก็ลงจอดยงกายแก้วยอดสูง แต่นั้น
สองบาคานจอตเซาถันนั้น อันว่าโสม
- 35/1/2 สะเหลาผู้พาโลนางไเอ่ เขาจอตยงดอมท้าวบ่อนเดียวหันแล้ว เมื่อนั้นพะกะสัดด้าน
ดอมนางตนพี เขาก็ยังอยู่
- 35/1/3 เย็นแล้วจึงก็เมื่อเจ้าเฮย เมื่อนั้นบาคานท้าวเลนอนหายเหมื่อย หลับยั้งล้ำคาวน้อย
อยู่เย็นหันแล้ว อันว่าโสมสะเหลาผู้พาโลนางไเอ่
- 35/1/4 นางก็ลักหลุบเข้าของท้าวชูอัน นางก็สุบเก็บแก้วทั้งใส่กะโจอมหัว ทั้งคั้นที่ดาบไซดวงกำ
นางก็ผยองตนขึ้นเวหาอากาศ ยองยองฝ้ายฝ้ายล้ำ
- 35/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 3105)
ล่องบนหันแล้ว นางก็แยงหนห้องกงจินเมืองพ่อ นางก็เอาหมู่เข้าของท้าวขาบถวายแท้
แล้ว อันว่าบาคานท้าวยังนอนหลับอยู่ ที่ง่าไม้โคด
- 35/2/2 ไหว้สูงหันแล้ว หากจักตายจึงแท้บ่คืนมาฮอดจึงแล้ว หากจิตายอยู่ค้ำกายแก้วยอดสูง
หันแล้ว เมื่อนั้นลาซาท้าวพยาหลวงชมชื่น
- 35/2/3 ก็เพื่อได้หมู่เข้าของท้าวชื่นชมแท้แล้ว บัดนี้จักกล่าวถึงพะกะสัดไ้ทนนานแล้วตื่น ก็
บ่เห็นเผ่าผู้องเอ้อยที่ใดแท้แล้ว
- 35/2/4 ก็บ่เห็นเก็บแก้วทั้งหมู่กะโจอมหัว ทั้งคั้นที่ดาบไซดวงกำ อันนี้ฮอยที่นางไเอ่เอ้อยลักเจ็ด
เยี่ยมหนีบ่อย่าแล้ว ภูจักตายเป็นผีอยู่ในกายแก้ว
- 36/1/1 โอน้อมมาฮิดูท่ามาน้อยสายใจเจ้าพี่ภูเต้ เจ้าจักเป็นแม่หม้ายพวยบ้านอยู่ผู้เดียวแลน้อ
ท้าวให้ห่านาดสายใจเฮย อยู่ดืออย่าเส้าพีเนื้อ ก็จึงฮ้อน
- 36/1/2 ฮอดเท้าที่นั้งอินตา หินสิลาบาดไ้เลยกะด้างแก่นแข็งแท้แล้ว อินก็ลิ่งล้ำเยี่ยมถ้วนทุก
ที่ไปมา คณิงใจคิดซูลวงเลยถ้วน
- 36/1/3 อินก็เหลียวไปได้เมื่อเหนือลิ่งล้ำ ก็จึงเห็นแจ่มเจ้าคาค้างงากายหันแล้ว อันนี้บ่ใช้คนชั่ว
ฮ้ายผู้ถ้อยสามานเจ้าเฮย ตั้งแม่นอง
- 36/1/4 สับพะยูหน่อพุตโทเป็นเจ้า อินตาเจ้าแสวงลงมะนุดสะโลก เถิงแจ่มเจ้าบาท้าวยอด
ชายแท้แล้ว อินก็กับเพดเพียงเป็นนกยางขาว
- 36/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 3106)
ลงมาจับอยู่เทิงปายไม้ อินก็มีคำด้านบาคานบุดตะลาด เจ้าก็มาอยู่ค้ำคานี้เหดไ้เด
บาก็มีคำด้านสักกุนาบบอก ซ้อยก็มาอยู่ค้ำคา
- 36/2/2 นี้ผู้เดียวแท้แล้ว อันว่าลาซาเจ้ากงจินตนพ่อ ไซ้ให้ซ้อยมาแท้เพียวเอาเจ้าเฮย กับทั้ง
นางไเอ่เอ้อยตนพีมานาแท้แล้ว

- 36/2/3 มั่นก็เอาของแพงลักหนี่จิงแท้ แต่นั้นยางขวาด้านจาดอมบาบ่าว อันว่าหมากไม้ไผ่ยังมี
ต่างต่างที่อยู่ทั่ว เขาหันเที่ยวแค้นนั้นนา
- 36/2/4 บาคานท้าวฟังเอาจ่าจื่อจิงเทิน ให้เจ้าจ่าจื่อไว้เมื่อหน้าอย่าลืมแต่ทอน อันว่าง่าไปก่า
หนแห่งวันตก สุกหล่นลงเป็นปาล่องลอยนำน้ำ
- 37/1/1 ง่าไปก่าหนแห่งบัวละพา คั้นว่าสุกหล่นลงเป็นเข้า ตั้งหากงามลอยซ้อยใสแจจโปดขาว
ง่าไปก่าหนแห่งอุตดอนกิน 4 โสมงามดั่งอินแปงปิ่น
- 37/1/2 ง่าไปก่าหนแห่งหอละดี กินเป็นนกกยางขาวเผือก ง่าไปก่าหนแห่งปัดสิมกินเป็นลิงใต้
โตนปายไม้ ฟังเย้อเจ้าบาคานจ่าจื่อ
- 37/1/3 เอาทอน ให้เจ้าจ่าจื่อเข้าใจไว้อย่าลืมแท้เนื้อ ความว่านบกบอกแล้วกับกายเลยหนี่ เถิงวิ
ไซยนแห่งตนจิงแท้ แต่นั้นบา
- 37/1/4 คานท้าวฟังดูแจจแจบ ท้าวก็จ่าจื่อเข้าใจไว้ลืมหันแล้ว แต่นั้นท้าวก็ปัดกินก่าหนแห่ง
หอละดี เลยเลากายเป็นนกกยางขาวเผือกจิงแท้
- 37/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 3107)
ท้าวก็ปัดเอาก่าหนแห่งอุตดอน ท้าวก็เอามานำพำบาไท้ท้าว เจ้าก็บินเหาะขึ้นนเวหา
อากาศ แยงที่ผาสาदन้องนางแก้วไปนอน
- 37/2/2 นกก็ลงจับห้องผาสาदनำมา จากเสียงใส่ต่อนางคิค่อย อันว่าทำมาน้อยสายใจน้องพี
แพงเฮย เดียวจิตายจากน้องแพง
- 37/2/3 ล้าบ่เห็นแลนา แต่นั้นนางคานน้อยฟังดูแจจแจบ ก็บ่เห็นเผ่าผู้บาท้าวที่ ไตแท้แล้ว
ฮอยว่าขวันดิบท้าวมาจา
- 37/2/4 เอ็นปากจิงลือ ลือว่าสีแจ่มเจ้าตายแท้จากอวนแท่นา ความว่าบากล่าวแล้วเลยเล่าบิน
หนี่ แยงแคมคุนออกเวียงเฮายัง เจ้าก็บินจับไม้
- 38/1/1 สาขาต้นไหญ่ ยังอยู่หันซำซาแจจก็จิงลงแท้แล้ว เถิงเมื่อสุลโยขึ้นลาตีแล้วสูง สีแจ่มเจ้า
บาท้าวเจดลงแท้แล้ว แต่นั้นบาก็กินลูกไม้
- 38/1/2 ยังง่าอุตดอนแท้แล้ว เลยลวดกายเป็นบาฮูบงามยี่แย้ม โสมบาท้าวเสมอินลงหล่อ
ปัดแต่ได้ลุ่มฟ้าลือท้าวผู้เดียวแท้แล้ว ตั้งหากสอยบอย
- 38/1/3 หน้าเสมอินลงหล่อ ตั้งหากงามยี่แย้มพ้อลุ่มหลุดใจแท้แล้ว สาวก็แซวแซวเอ็นนำ
บาบุตตะลาด สั้งว่าเอ็นแจ่มเจ้าบาท้าวเล่ากายนี้ได้
- 38/1/4 อันว่าบาคานท้าวบ่มีเหลือวหลังเหลิด สีแจ่มเจ้าเลยย้ายล่องไปแท้แล้ว เขาก็แซวแซว
เอ็นนำบาดาสนั้น เขาก็ปบฝั่งฟ้าวมาเยี่ยมเบ็งบาหันแล้ว เขาก็ซังซาเว้า

- 38/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 3108)
เท้าทั่วทั้งเมือง เขาก็แฉวแฉวเสียงแล่นมาทั้งกาย เขาว่าพะเจ้าโสมงามแก้วเก่า ได้มะ
นุคชะโลกนี้ลื้อท้าวผู้เดียวแท้แล้ว ลางคนตาบอดเบิ่ง
- 38/2/2 ฟ้าวแล่นมงัว ก็มีตีนดำต่อแล่นชุนต่อไม้ ลางคนนมยานเท้าลงถึงท้องอ่อน ก็มียังเล่า
ฟ้าวแล่นแต่นมเกี่ยวฮอบคิง
- 38/2/3 แท้แล้ว ลางคนหูหนวกฮ้ายบู้เมื่อควม มันก็เค็งคางจับหอกโตนทั้งฟ้าว คองว่าหมู่
กวางเขามาสวนเขาไล่ คองว่าเนื้อตีน
- 38/2/4 เต็นมานี้หอกจีแทงแท้แล้ว ลางสาวฟ้าวโตนเฮือนสิ้นขาด ก็มีสิ้นก็เกาะแยกเกี่ยวชั้นได
ไว้ขาดกลางแท้แล้ว เขาก็แฉวแฉวทวงเห็นเต่า
- 39/1/1 หลังชนปิดโตนตายเค้ ตั้งว่าชวยชวยขนไปฐแป้นไว้ฮุนฮุนกำกำ แคมชำอูยทวยพุตโตนื้อ
สันก็ได้ยินเขาทวงแฉวแฉวซีชีว สันก็หลังแลเยี่ยม
- 39/1/2 เห็นเต่าของโดมัน ก็เฮวพลันปบฮอดเฮือนมิซ่า ลางคนหลังขดก้มดมดินฟ้าวแล่น ก็มี
เขาว่าถ้าขี่แย้งพาซ่ากิดทาง
- 39/1/3 แท้นื้อ ผุงหมู่สังคะเจ้าทงทำในสุดก็ดี ยังเล่าโตนปองเยี่ยมขาคคนลากไปหันแล้ว ผุงหมู่
สำมะเนนพ้อมชิงกันฟ้าวแล่น
- 39/1/4 ผัวคมเกาะแยกของตาฮัวเฮยฮวยแท้แล้ว ยังเล่าปบปวงฟ้าวบมีเหลียวหลัง เบ็งก็เพื่อ
อยากเห็นแจ่มเจ้าบาท้าวฮูบงามแท้แล้ว ลางคนยังกิน
- 39/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 3109)
เขาย่าอยู่บ่ทันกิน เห็นเขาไปแฉวแฉวพันเสียโตนเต็น ลางคนนั่งยองย้อให้ลูกกินนม ก็
มีเห็นเขาไปแฉวแฉวเสียงก็เล่าลงบายถิม ก็เพื่อ
- 39/2/2 ลืมใจฟ้าวปบไปนำเพื่อน แม่่นว่าอุ้มลูกน้อยก็บายถิมตั้งขอนหันแล้ว แต่นั้นท้าวก็ยัว
ละยาดย้ายเถิงเขตหอบาง
- 39/2/3 อันว่านางคานเห็นลวดเต่าดั้น คีตว่าอินพมเจ้าลงมาเทียวโลกจิงแล้ว นางก็หลังเล่า
เยี่ยมบาท้าวก็เล่าลิม
- 39/2/4 แท้แล้ว คีตว่าไปไซ้ผัวแจ่มเจ้าจอมมิงโพทิสัด นางก็ลงบาคานว่าจีถามจิงแท้ ก็ยังกัว
เกงย้าน แต่นั้นพะกะสัดด้านจางน้อย
- 40/1/1 นาด ข้อยนี้แม่่นเผ่าผู้ผัวเจ้าแต่เดแท้แล้ว แต่นั้นทำมาน้อยขานคำฮับพี ข้อยก็ลงเผ่า
ผู้บุนกวางพะยออดคุณแท้แล้ว มาลิมเจ้าเหนือหัวลันเกด
- 40/1/2 เขียมเฮย น้องกินอนนั่งถ้าคองเจ้าชวยามแท้แล้ว แต่นั้นพะกะสัดเจ้าจางน้อยนาด
เพิ่น หากไปนาคเพิ่นหากไปป้อยถิมเฮียมไว้ แคไฟแท้แล้ว

- 40/1/3 ยังมีอินตาเจ้าสว่นลงมาผายโผด กินหมากไม้กายแก้วลูกดี ก็จึงหายโสกฮ้อนสับพะลิ่ง
โผยไฟ พี่ก็เดินมาถึง
- 40/1/4 ฮอดนางนงน้อย ความว่าจาแล้วพาพาเฮียงฟ่าง สองแจ่มเจ้าเสวยพ้อมพำกัน บัดนี้
จ๊กกล่าวถึงลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ้อ เขาก็เซงซา
- 40/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 3100)
เว้าบาทำฮูบงามแท้แล้ว กับทั้งฝูงพี่เอื้อยตนพี่ทั้ง 6 เขาก็ลือซาเซงว่าบางมย้อย แต่
นั้นลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ้อ ก็จึงทันแจ่ม
- 40/2/2 เจ้าบาทำฮูบเมื่อแท้แล้ว แต่นั้นบาคานท้าวมีขึ้นคำพ้อ ก็จึงโดยอาดเจ้าไปแท้บ้าน
หันแล้ว แต่นั้นลาซาเจ้า
- 40/2/3 ทัดพยาหลวงตนพ้อ เห็นแจ่มเจ้าบาทำฮูบอินแท้แล้ว พ้อก็ลือลาย้ายลงแท่นบาลัง ยอ
มือนบขาบบาไ้ท้าว แต่นั้นมะ
- 40/2/4 หากะสัดเจ้ายอมือทูนพ้อ ข้อยหากแมนลูกเจ้าเขยแท้แต่ใดพ้อเฮย พะก็เห็นฮูบเจ้าบา
บ่าวเสมออินแท้แล้ว อันว่าลาซาพะอยากงาม
- 41/1/1 เสมอท้าว กับทั้งฝูงเื้อเอื้อยตนพี่ทั้ง 6 เขาก็มาวันทาเหนียววอนบาทำท้าว ขอให้พะโผด
ข้อยฝูงพี่ทั้ง 6 ขอภูนาโผดผายตุ้ข้า ก็อยากงามลิ่ง
- 41/1/2 เจ้าพะบาดองกะสัดนั้นแล้ว ขอให้ภูนาผายโผดป็นฝูงข้าแต่ทอน กับทั้งสนมหนุ่ม
เสเน็ดทั้งหลาย เขาก็มาวันทา
- 41/1/3 เหนียววอนบาทำท้าว กับทั้งลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ้อ วอนแจ่มเจ้าบาทำฮูบอิน แต่นั้น
บาคานท้าวยอมือทูนพ้อ คั้นว่าพะพ้อ
- 41/1/4 เจ้าปะสงแท้บชินพี่เฮย กับทั้งนางพี่เอื้อยเจ้าพี่ทั้ง 6 ก็ดี เฮียมจ๊กเอามาถวายเป็นโสม
เสมอแต่้ม อัน 1 ข้อยก็ขอเก็บแก้วทั้งหมู่กะโจอมหัว
- 41/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 3101)
ทั้งคั้นทีดาบตีดวงกำ ข้ำจ๊กไปเอาได้คั้นมาถวายเป็นพ้อ ทั้งพี่เอื้อยงามแย้มชุนกันแท้แล้ว
แต่นั้นพ้อก็มาเอาให้บาคานโพทิลาด บาก็ได้หมู่เข้า
- 41/2/2 ของแล้วชื่นชม บาก็ได้เก็บแก้วทั้งหมู่กะโจอมหัว ทั้งคั้นทีดาบไซ่ดวงกำ เจ้าก็ยอมือไหว้
ปิดตาตนพ้อ เถิงเมื่อวันหน้า
- 41/2/3 นี้จื่อเอาให้จ่ายตายเจ้าเฮย ความว่าแล้วเลยเล็กราลง เถิงปางทองอยู่เย็นในห้อง ทำมา
น้อยยอพาเฮียงฟ่าง สองแจ่มเจ้าเสวยพ้อม
- 41/2/4 พำบา แต่นั้นสุลียค้อยเมื่อแลงแล้วคำ สองแจ่มเจ้าเสวยแล้วเล่านอน เดกชักไซ้ไ้ผู้
ชั้นชั้นเถิงยามเลยฮ้าง มาแล้วสองแจ่ม

- 42/1/1 เจ้าลูกอาบสงสีจันโทหอมลุปคำไฮเฮา อันบาทำมาน้อยดาติดกแต่ง พับจีบแล้วถวาย เจ้าพะยอดชาย แต่นั้นท้าวก็สูบเก็บแก้วทั้งกะ
- 42/1/2 โจมหัว ทั้งคันทีตาบไซดวงกำ เจ้าก็ผันผยองขึ้นเวหาอากาศ แยกที่ต้นกายแก้วปะเส็ด ลูกดี เจ้าก็ลงสู่ต้นไม้
- 42/1/3 ไหย่นางกาย อินตาลงบอกบาก็จำจื้อไว้บลิ้มแท้ชูอัน ท้าวก็ปิดเอากำหนดแห่งหอละดี ทั้งปิดสุมพำกันมาพ้อม
- 42/1/4 ท้าวก็ปิดเอาได้ลูกโหลหลายหน่วย แล้วจึงเหาะหอบเต้นทะยานล้าล่วงคืนแท้แล้ว ก็จึง มาถึงห้องหอบางตนพ้อ กัมซาบไหว้ทูนไห้พ้อ
- 42/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 312)
ตนแท้แล้ว เมื่อนั้นลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ้อ คิดว่าจึงมายังย้อยเสมอเพียงลูกเขยแท้ แล้ว กับทั้งนางพี่เอื้อยตนพ้อทั้ง 6 เขาก็เฮวพลันมาฮอดบาไห้ท้าว
- 42/2/2 กับทั้งนางสนมพ้อมเสนาอาามาต เขาก็มาพำพ้อมกับแท้ชูคน ท้าวก็เอาย้ายไห้ฝูงเขา คนหน่วย บายยีนไห้เขาแท้ชูคน
- 42/2/3 แท้แล้ว ท้าวก็ยอมมือไหว้ปิดตาตนพ้อ บอกไห้จำจื้อเข้าใจไว้ชูคนแท้แล้ว ทั้งพี่เอื้อยตน พ้อทั้ง 6 กดี อย่าได้ลืมหาคำจาแห่งเฮาจึงแท้ คันไ้
- 42/2/4 ยินเสียงค้องหนาทึบาค 1 ไ้ฮีบป้อนไ้ปากอมไ้่อยากินแท้เนื้อ คันไ้ยินเสียงค้อง หนาทึบ 2 บาค ไ้ฮีบเคี้ยวอมไ้่อยากินแท้เนื้อ คันไ้ยินเสียงค้องหนาทึบ ที่ 3 บาค ไ้ฮีบกินพำพ้อมกันแท้ถ่ายโสมเจ้าเฮย พะก็บายเอาค้องมาตีบาสหนึ่ง เขา ฮีบป้อนไ้ปากอมไ้ชูคน พะก็ยังบายเอาค้องมาตี 2
- 43/1/1 บาส เขาฮีบเคี้ยวอมไ้ชูคนหันแล้ว พะก็บายเอาค้องมาตี 3 บาค เขาฮีบกินพำพ้อม กันแท้ชูคนแท้แล้ว แต่นั้นลาซาเจ้า
- 43/1/3 เป็นลิงโตไทยโตน ไ้เต้นแคมฮัวเมกเวียงหันแล้ว กับทั้งเสนาพ้อมเป็นลิงหมดหมู่จึง แล้ว เขาก็โตนไ้เต้นแคมฮัวนอกสวน
- 43/1/4 แท้แล้ว หมากก็แสวแสวฮ้องบปนำหอนเห่า เขาก็โตนเล่นเข้าดงกว้างป่าไฟหันแล้ว อัน ว่า 6 สาวพ้อมเป็นนกยางขาวเผือก
- 43/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 3103)
บินแ่อนฝ้ายแคมนำชอกปาหันแล้ว กับทั้งนักสนมพ้อมเป็นนกยางพ้อมพำกันแล้ว เขา ก็บินเวียนไปชอกปาหากุ้ง ฝูงนี้เขาก็
- 43/2/2 หากเฮ็ดบาบเจ้าบ่าวบ่าวโพทิสต์ เวณนำหันแห่งเขาฝูงนั้น ฟิงเย้อเจ้าทั้งหลายจำจื้อเอา ท้อน ไ้ผู้เฮ็ดบาบเจ้าพุตโท

- 43/2/3 นั้บตีแท้คย ตยไปไหม้อะวีจิม้อไหญ่ จมอยู่พื้นในพื้นในหม้อแผ่นแดงเจ้าเฮย ทั้งเมืองเส้าสุนเสียมัวมิด ก็บมีผู้สร้างเป็นเจ้านั่ง
- 43/2/4 ปองไท้แล้ว ยังแต่แม่แจ่มเจ้านางนาคทำมา ทงกงจีนนั่งปองเป็นเจ้า ทั้งเมื่อให้หาแนวพูระนาค ก็บมีหน่อท้าวแทนสร้างสืบเมือง
- 44/1/1 แท้แล้ว แม่ก็หวังเฟิงเจ้าเขยลาด เสวยเมืองนั่งปองเป็นเจ้า อันว่าเงินค้ำลั่นกองมะนิ นั้บโกด ผุงข้อยข้าถวายเจ้านั่งปองแท้แล้ว
- 44/1/2 แม่ก็เป็นแม่หม้ายฮอมไผ่ทั้งตอมแท้แล้ว ขอให้บาคานพะโผตผายปางนี้ แต่นั้นพะกะสัดไต้ยมมือ
- 44/1/3 ทุนแม่ ข้อยก็ถวายแม่แจ่มเจ้าทงสร้างสืบเมืองก่อนทอน อัน 1 ข้อยก็คิดเลิงห้องเมือง หลังบ้านเก้า โอน้อจัก
- 44/1/4 ว่าพ่อแม่ข้อยพายพื้นสวนคองแท้แล้ว อัน 1 หล่อนว่ามีโผตต้องอันตยบังเบียด บ่สู้จงให้ใช้ตั้งคั่นดินเลิงข้อยจิตวนมาแม่เฮย
- 44/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 314)
อัน 1 ข้อยก็ขอแจ่มเจ้านางนาคทำมา เมื่อนำอวนเพื่อนทางตอมข้อย เมื่อนั้นมาดาเจ้าบ่มีชินบ่าว เมื่อจักชินแจ่มเจ้าแก้ว
- 44/2/2 ย้านบ่าวเวนแท้แล้ว แม่บ่ชินแจ่มเจ้าเขยลาดตามใจแม่แล้ว เอาทำมาเพื่อนทางดอดท้าว เมื่อนั้นทำมา
- 44/2/3 น้อยยมมือทุนแม่ ก้มขาบไหว้จอมเจ้าเลิกลา คอยอยู่ตีเยอมาดาส้อยสายใจเจ้าแม่เฮียมเฮย โผตพาดฮ้ายอย่าได้เบียดเบียน
- 44/2/4 แต่ทอน แต่นั้นแม่ตอบถ้อยขานลูกทั้งเหง้า สายใจเฮยค้อยไปเยอเจ้า ให้เจ้าเมื่อเพื่อนท้าวบุตรตลาดกุมมานแม่เทิน ให้เจ้าบัวละบัด
- 45/1/1 ท้าวจอมขวัญผัวมิ่งจิงเนื้อ จงให้เพียนบาคานเกิงตาถนอมไหว้ หลอนว่าบุนมีได้เสวยลาดเป็นพยากี่ตี ให้เจ้าทำเพียนฮักไผ่เมือง
- 45/1/2 ทั้งคย อัน 1 ท้าวโกดให้ผุงหมุยทากี่ตี ให้เจ้ามีคำขอโทอดโผตผุงนั้น เขาจึงยินดีย่องเทวีเป็นแม่เมืองแล้ว ผุงไฟน้อย
- 45/1/3 ยอย้อยงชูคนแม่แล้ว อัน 1 อัดทีนาแท้อย่าลักเอาของท่านนั้นเนื้อ ให้หลีกเว้นทางฮ้าย 5 ปะกานแม่เทิน อัน 1 ทาง 3 เส้น
- 45/1/4 จอมพะนางให้มันไต่เทียวทอน ให้เจ้าหนีหลีกเว้นทาง 5 อย่าเทียวแม่เนื้อ ความว่าแม่สั่งแล้วนางนาคยอมมือสองก็ลามาดามาแม่ตลงห้อง

- 45/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 315)
ถึงชะถานกว้างปางทองผาสด สนมหนุ่มน้อยแหนเจ้าชูคนแท้แล้ว คอยอยู่ดีเยื่อสาว
สำน่อยทาสาไซ้ช่วงกุเฮย กุจักไปเพื่อนผู้บ่าท้าว
- 45/2/2 พะยอตุคนก่อนแล้ว สูงอยู่สู้บั้งดอมแม่มาดา ท่อนั้นตายสั่งอย่ามีมาต้อง แต่นั้น
สาวสนมให้ตีทวงกิ่งเกือก
- 45/2/3 ชนละเนตย้อยรำหน้าหลังไหลแท้แล้ว ยังว่าเป็นข้อยเจ้านางนาตองกะสัด สั้งซี่ปะ
อ่อนเสียหม่นหมองสุนเส้า ข้อยจักไปตาม
- 45/2/4 เจ้าเทวีนางนาค แสนจิทุกหมื่นชั้นนำเจ้าบ่แห่งแท้แล้ว แต่นั้นนางตบถ้อยฮับพาก
สาวสนม ลือจักไล่มาดาแม่ตนเป็นเจ้านี้ได้
- 46/1/1 แต่นั้นเจ้าก็เอาคำให้ยายสาวสนมหนุ่มน้อย ยายแจกให้สาวไซ้ชูคน คนฮ้อยคู่กันหัน
แล้ว ความว่าแล้วเลยคำอิละซอน ลาดิเถิงเที่ยงคินคา
- 46/1/2 คาย พ่อเมื่อเถิงยามแล้วสุลือโยแจ่งฮุ้ง นางก็ตกแต่งหางของแล้วชูอัน ท้าวก็สับเก็บแก้ว
ทั้งใส่กะโจมหัว ทั้งคั้นที่ตาบ
- 46/1/3 ไชดวงกำ เจ้าก็อุมแจ่มเจ้านางนาคทำ มาทะยานตนเหาะหอบไปเทิงฟ้า ยองยองฝ้าย
แฝงเมกเมคาพูนเยื่อ คอยดูเมืองกงจิ้น
- 46/1/4 ก็หากดูไถ่ล้ำ อันว่าทำมาน้อยคินถึงตนแม่ สนละเนตย้อยฮ้ำหน้าทุมแถวแท้แล้ว
ยองยองฝ้ายกายเขตกงจิ้นหลายวันคินบ่เซามียัง
- 46/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 3106)
เจ้าก็หลังเห็นห้องดอนโขงเกาะใหญ่ ท้าวก็พาแจ่มเจ้านางน้อยเจ็ดลง เจ้าก็ขึ้นสูห้อง
ทันที่ศาลา พานางคานจอตเซาถันนั้น ท้าวก็หลัง
- 46/2/2 แลเยี่ยมศาลาหลังใหญ่ เหมือนดังคนกวาดแผ้วแปนเกียงชูอัน ท้าวก็นำนำด้านดอม
นาคเทวี เขาก็ไหลล่องอวนมายังจอตเซาถันนี้
- 46/2/3 กับทั้งไอยะโกเถ่าจำสวนตนย่า มาอยู่ค้ำคานี่ทำนานแท้แล้ว ยังมีอินตาเจ้าหงส์วันลง
มาผายโผต เจ้าก็นีละมิตสั่งสา
- 46/2/4 ลาไว้ให้แก่อวนแท้แล้ว มีทั้งน้ำวังบอกชะละนี้ ทั้งสวนอาสุดதியานพำกันมีพ้อม พี่ก็
มาอยู่ค้ำ 3 ปีตัดเที่ยง พี่จึงขอลอบเข้าชะเพา
- 47/1/1 คำออกหนีแท้แล้ว ก็จึงไปฮอดเจ้านางนาคเทวีแท้แล้ว อันวาลาซาพะพ่อซึ่งตัวข้อย
อันว่าพะก่าวด้านนางนาคทำมา ก็หากดูออนซอนก็
- 47/1/2 สิ่งบาไ้ ด้านควมว่าเจ้ากล่าวแล้วเลยคำออละซอน นางก็หาพาเข้าชาวถวายพะอง
เจ้า สองก็เสวยแลงแล้วถอยพาลาเล็ก

- 47/1/3 น้ำลูบนิ้วสองเจ้าอยู่เย็นหั้นแล้ว บัดนี้จักกล่าวถึงเมืองใหญ่กว้างเสียดชิดมิดถิลาก่อนแล้ว อยู่กะเสมสุกไฟไท่ทั้งข้า นับแต่เวียง
- 47/1/4 หลวงกว้างปักตูทวนทั้ง 8 มีแม่น้ำทั้ง 5 ล่องโสม เจ้าก็อยู่ชอบแท้ทศชะลาดคองทำอยู่ ชะบายสุกไฟเมืองย่อง อยู่ทางชาวเมืองพ้อม
- 47/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ้าย 3107)
กินทานทุกเมื่อ บ่อาสไธ้ของเขามั่งมุนหั้นแล้ว นักสนมล้นพอพันแห่นแท้ นิ่งฟ่างข้างชั่วซ้ายอยู่ชอนลอนแท้แล้ว ก็บมีลูกเต้านามมะ
- 47/2/2 หน่อแทนเมือง ก็บมียิงชายลูกหลานแทนสร้าง ก็จึงบึงเกิดแก้วนามมะหนอสายเมืองนงฮามพอใหญ่สูงสอนหน้า เจ้าก็หานาม
- 47/2/3 น้อยกันละยานางนาค ชื่อว่าคำหยาดน้อยงามละห้อยเก็งเขียนแท้แล้ว อายุได้ 14 สอนสาวหั้นแล้ว ปิดตาแพงเก็งตาถนอมไว้
- 47/2/4 ก็บมีโพบต้องอันตายบังเบียดสังแล้ว อันว่าโพบพายดฮ้ายบมีได้เบียดเบียนแท้แล้ว บัดนี้จักกะกล่าวถึงยกใหญ่ฮ้ายกำฝ่ายหิมมะพาน
- 48/1/1 ก่อนแล้ว มันบมีอาทานกินเขตแดนจิงแท้ มันก็มาเถิงห้องมิดถิลาเมืองใหญ่หั้นแล้ว มันก็มาชอกใช้กินเสียงบ่เหลือแท้แล้ว
- 48/1/2 ปิดแต่หัวเมืองเท้าหางเมืองเที่ยวชอกกินแล้ว มันก็มาชอกใช้กินเสียงบ่เหลือแท้แล้ว อันว่าเสนาพ้อมมุนตึขุนหมื่น
- 48/1/3 เขาก็บฝั่งฟ้าหาคุ้มพะยอดเมืองหั้นแล้ว ทั้งหลายย่านกวดตายฟ้าฝิ่ง ก็บมีไผ่ฝ่ายแพฝีเสื่อชอกกินหั้นแล้ว
- 48/1/4 กับทั้งสังคะเจ้าทงทำในสุดก็ตี ยกบไว้กินเสียงบ่หลอหั้นแล้ว ยังแต่คุ้มแจ่มเจ้าพยาใหญ่มิดถิลา ลาซาเหง้าอยู่ตอมในท้อง แต่่นั้นพะกล่าว
- 48/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ้าย 3108)
ด้านจาดต่อเสนา เขาจักมวนกันตายบ่หลอจิงแท้ บัดนี้เฮาก็เฝ้าแก่แท้สาลากานเสียแล้ว เป็นดั่งไม้ไก่อฝั่งนำใบพวงเหลืองหล่นนั้นแล้ว
- 48/2/2 โอน้อเสียตายแต่สีแจ่มเจ้า นางน้อยผู้เดียวนั้นแล้ว นางก็ยังหนุ่มน้อย 14 สอนสาว อันว่ากานยิงชายก็บมีเคยฮู้ บัดนี้เฮาก็มาเอา
- 48/2/3 นางเข้าไว้ในเสาโองเสียเทิน ชุกเชื่องไว้ในหั้นที่ติก่อนทอน หลอนว่าบุนมมีได้นางคานผายไผดบฮู้ หลอนว่าสีแจ่มเจ้านาง
- 48/2/4 น้อยบ่ตายบฮู้ ความว่าพะกล่าวแล้วเสเน็ดเฮวพลัน เขาก็เอาขวันเจาะเสาโองใส่นางไว้ เขาก็เขียนหนังสือห้อยเสาโองแปงใส่ อันนี้คำ

- 49/1/1 หยาดน้อยนางลืออยู่ไม่ห็นแล้ว คั้นว่าไผ่ผู้บุณมีล้ำเดินมาพบพ้อก็ตีท้อน ให้ฮีบเอาแจ่ม
เจ้านางน้อยถ้วนหนิแต่ท้อน อันนี้ชื่อว่าเมืองไหญ่กว้าง
- 49/1/2 เขียกชื่อมิดถิลาเจ้าเฮย ยกกันดานเที่ยวชอกกินหมดเสี้ยง ความว่าขุนแต่งแล้วเฮวฮีบ
ไปทูน ข้าก็โดยคำพะอาดยาเป็นเจ้า
- 49/1/3 ข้าก็เอานางเข้าเสาโองอัดแจบตีแล้ว บัดนี้เฮาก็ตั้งตาถ้ำแต่ซีตายห็นท้อน แต่นั้นลาซา
เจ้ามิดถิลาเมืองไหญ่ เจ้ากินบ
- 49/1/4 นอบไหว้เทวีท้าวชูแดนห็นแล้ว กับทั้งคุณากเจ้านางนาตทอละนี่ก็ตี ขอให้มาช้อยชู
นางคานอย่าให้ตายเย้อเจ้า เจ้ากินบนอบไหว้อัด
- 49/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 3109)
ทิดานทุกแห่ง ขอให้มาช้อยคำตัวช้อยอย่าไล่แม่แต่ท้อน ความว่าอัดทิดานแล้วเลยนอน
นิตทะเลง กับทั้งเสเน็ดพ้อมคองแต่ซีตาย
- 49/2/2 ห็นแล้ว ยามเมื่อสุลियोขึ้นสวยามาแจงฮ้อง ยกก็มาเที่ยวชอกใช้กินเสี้ยงบ่หลอ กับทั้งเส
เน็ดพ้อมกินเสี้ยงชูคน กับทั้งเส
- 49/2/3 นาพ้อมมุนตีหลายหมู่ ยกบไว้กินเสี้ยงชูคนห็นแล้ว ยังแต่เจ้าพยาไหญ่มิดถิลาทั้งเทวีแม่
นางนงน้อย เถิงเมื่อตวันค้อย
- 49/2/4 เมื่อแลงยกตัวมาแล้ว ยกก็กินแจ่มเจ้าแพงลานพะยอดเมืองห็นแล้ว กับทั้งนางสนม
พ้อมเทวีนางนาต ยกก็กินพ้ำพ้อมพยา
- 50/1/1 เจ้าเทือเดียวห็นแล้ว ทั้งเมืองเส้าสุนเสียมัวมิต ก็บมีผู้ปากฮือไไ่ได้ทีไ่แต่แล้ว มีแต่กา
ตอมแสงแสวแสวซีชัว ก็บมีผู้ค้ำเมืองกว้างอยู่เย็น
- 50/1/2 ห็นแล้ว ยกก็แยงชูตัวดวงไหญ่แคมเมือง เถิงเพลาชอกกินตงถ้วน ผุงหมุงัวควายช่างหมู่
หมาเปิดไ่ ยกชอกใช้กินเสี้ยงบ่
- 50/1/3 หลอห็นแล้ว พอเมื่อหลายวันได้หลายคีนแถมถ่ายามาแล้ว ยกก็นอนเป่าท้อดายดูเสบ
พุงแท้แล้ว มันก็เวียนมาเข้า
- 50/1/4 ในเมืองเส้มกะดุก มันก็บ่จวบพ้อสังแท้ที่ไ่ห็นแล้ว บัดนี้จักกล่าวเถิงพะกะสัดเจ้าทั้ง
สองน้อยขนาดก่อนแล้ว เจ้าก็เนาอยู่ห็น
- 50/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 410)
ดอนกว้างพำนานแท้แล้ว สังคยาได้ 7 วันทัดเที่ยงจิงแล้ว เจ้าก็คืดฮอดห้องคินงไ่พ้อ
ตนแท้แล้ว เจ้าก็อุ้มแจ่มเจ้านางนาตพามา
- 50/2/2 ทะยานตนเหาะหอบผองไปฟ้า ยองยองฝ้ายกายเขตดอนโขง เจ้าก็หลิงไปกำเมือง
ไหญ่ทุมมา ก็หากยังไ่กล้ากายแดน

- 50/2/3 ต้าวพู่ผาถ้ำเถื่อน มีทั้งเค้านฮ้องชนะน้อยอินหาผิวแท้แล้ว บาคานเยียมลงมาพายุกลม ก็จึง เห็นเมืองใหญ่กว้างดูล้ำซวด
- 50/2/4 ปะมานแท้แล้ว เจ้าก็พานางน้อยเข้ามาเลยเจ็ดลงแล้ว เจ้าก็ผายซองแจ้เห็นเพียงชูอัน หั้นแล้ว เจ้าก็หลิงแลเยียมทุกที่ไปมา
- 51/1/1 (ข้อความที่ด้านซ้าย บัดนี้ยกกินเมืองมิตถิลา)
ก็บ่เห็นไผมาถ้องเที่ยวเย็นปั้ง พระกะสัดเจ้าคณิงใจมีมาก ยิ่งว่าเมืองใหญ่กว้างคนส้างก็ บ่มีนี้ได้ เห็นแต่กาตอมฮ้องแขวแขวซีซัว ท้าวก็หลิงเบ็ง
- 51/1/2 ผู้คนแท้ก็บ่มีแท้แล้ว ท้าวก็พาแจ่มเจ้านางนาตเข้ามา เขาหอคำอยู่เย็นมิฮ้อน แต่่นั้น ท้าวกล่าวด้านตอมนาตเข้ามา
- 51/1/3 อันว่าเมืองหลวงส้างบ่มีคนส้างนี้ได้ พระก็หลิงลำเยียมทุกที่ไปมา ก็จึงเห็นหนังสือท้อย เส้าโงงไว้ บาคานท้าวบายดูแยงอ่าน
- 51/1/4 ก็จึงเห็นแจ่มแจ้ในหั้นชูอันแท้แล้ว เจ้าก็บายเอาง้าวคั้นไซเลยผ่าดูนั้น ก็จึงเห็นแจ่ม เจ้านางน้อยอยู่ในหั้นแล้ว แต่่นั้นนางคานน้อยคณิงใจ
- 51/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 101)
มีมาก คืดว่าบ่แม่นสืบาว่าท้าวบุนกวางพะยอดชายแท้แล้ว นางกล่าวด้านยกใหญ่ผี โข มิ่งก็มาเที่ยวกินมอดเมืองววยบ้าน อันว่าปิดตา
- 51/2/2 เจ้ามาดาตนพอกุ่นั้น มาเซียงไว้ในนี้ก็เล้าเห็นแท้น้อ มิ่งจงมากินท่อนอย่านานเฮวฮีบ ตายมอดเมี้ยนไปพ้อมพอกุ
- 51/2/3 หั้นท่อน แต่่นั้นพระกะสัดด้านโลมนางน้อยนาต ข้อยนี้บ่แม่นเผ่าผู้ส้ายชอกกินตอกนา ท้าวก็เอาแจ่มเจ้านางนาตลงมา
- 51/2/4 ไชเส้าโงงออกมามางมแย้ม นางก็ยอมมือไหว้กะสัดตีตนปะเส็ด ขอให้สี้แจ่มเจ้าพาข้อย ด่วนหนีแต่ท่อน หลอนว่ายักอยู่ไเกเฮวฮีบปล้นมาบู่
- 52/1/1 อันว่าตนพุกอนก็สวนวนายน้อง ยกนี้กำขนาดแท้ตัวท่อกุเขาเจ้าเฮย ฟินแขวมั้นนั้น เหมือนดังขวันดวงกำ แต่่นั้นบาคานด้านน้อยหยาดนางงาม ข้อยบ่มี
- 52/1/2 หยุดหย่อนย่านส้างแท้ท่อกุอิน้องเฮย แม่นว่ายักมันจักกำขนาดแท้ตัวท่อกุเขาก็ดีท่อน ข้อยจักพาที่สอนสั่งมันมานฮ้าย ปานใดแท้ยัก
- 52/1/3 มาเที่ยวชอกกินนั้น ขอให้สี้แจ่มเจ้าผายเขียนบอกมาหั้นท่อน แต่่นั้นนางคานน้อยมีคำ บนบอก ยามฮุ่งเซ้างายแล้วจึงมาเจ้าเฮย
- 52/1/4 ยาม 1 นั้นสุลียค้อยเมื่อแลงแดดอ่อนมานั้น ยกก็ชอกใช้กินแท้เมื่อแลงหั้นแล้ว ความ ว่านางกล่าวแล้วค้อยคำ พอเป็นผีหลวงเลยโชตมามีซ่า

- 52/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 4102)
 ยักก็ถือค้อนตามปะหมานทอลำตาน ตาแดงเหมือนดั่งไฟกองฮ้า ดูพื้นแนวคือขวันดวง
 ไห่ ตาเหลือดเยียมแยงซ้ายเหลือดขัวหันแล้ว มั่นก็
- 52/2/2 บได้กินสังแท้ 3 วันท้องเป่า เสียแล้วมั่นก็เซาะซอกไข้เล็มแหนกะตุกคนหันแล้ว มั่นก็
 แยกไปเข้าหอคำปุวะขนาด มั่นก็เห็น
- 52/2/3 แจ่มเจ้ามันกำโกดเค็มหันแล้ว ใผผู้มาเซายังสาลาสาณจอดกุนี สุปม่มวันนี้โซกกุแท้
 แล้ว แต่นั้นนางคานน้อยทั้ง 2 ย้านสัน
- 52/2/4 กอดแจ่มเจ้าบาทาวบ่วงหันแล้ว ยักก็ทะยานตนเข้าเถิงบาคานบุดตะลาด มั่นก็เตาะ
 ปากจ้ำวันนี้โซกกุแท้ นูก็ฮ้อนฮ้อนท้องคืดอยาก3
- 53/1/1 วันนี้แล้ว สังเล่าหลงหลอมาแต่ 3 คนนี้ได้ ยักบ่เข้าเฮวฮีบไปเถิงเฮียงบาคานบ่ย่ำจิงแท้
 แต่นั้นบาก็จับแยกเก้ายักไหยดิงลง ดินทำคอเหยียบลงคุงพื้น
- 53/1/2 ยักก็โอยโอยฮ้องกัวตายย้านสัน อันว่าชีวิตข้อยขอเจ้าเพื่อเดียวเจ้าเฮย ทานโหดทอน
 ข้อยน้อยบาดกะทำผิดก็ตี ขอกุณาโผดผายปางนี้
- 53/1/3 ข้อยก็เป็นผู้ฮ้ายสาโหดปาปังก็ตี ขอแก่เล็งโยพะสั่งสอนตัวข้า แต่นั้นพะก็วางคอเสีย
 ยักโขผีไหย พะก็สอนสั่งให้คำแจ้งฮ้อน
- 53/1/4 หันแล้ว อันว่าพาสาเชื่อแนวกุกุอย่าได้ซอกกินเนื้อ กุหากเห็นแต่นี้เมื่อหน้าบตีแท้ตาย
 อัน 1 อย่าซอกพันเห็นแต่คำกินนั้น เนื้อตัวใดตายจิง
- 53/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 4103)
 กินอย่าข้า อัน 1 ให้หลีกเว้นฝูงหมู่ปานานนั้นเนื้อ คำสอนกุกุเจ้าจ่ามัน อันว่าลาซาเจ้า
 เสวยเมืองเป็นไหยก็ตี อันว่าตุกแจ่มเจ้ามิงไป
- 53/2/2 ไว้ที่ไตนันแต่ แต่นั้นยักก็ยอมมือไหว้โพทียานตนปะเส็ด อันว่าตุกแจ่มเจ้ากองไว้แจค์ม
 ซอกโงหันแล้ว กับทั้งนิกสนม
- 53/2/3 หนุ่มหน้านางนาคทั้งหลายก็ตี ก็หากเอาไปกองที่เดียวกันนั้น กับทั้งเสนาพ้อมมุนตี
 หลายหมู่ก็ตี ข้าก็เก็บทอนไว้แจค์มปอนเดียว
- 53/2/4 หันแล้ว ยักก็ยอมมือไหว้กะเส็ดตีตนปะเส็ด แปะแผ่นพื้นดินเลิกราหันแล้ว มั่นก็แยงหน
 ท้องหิมมะพานของเก่าพุ่นแล้ว มั่นก็จำจื่อ
- 54/1/1 ไว้คำเจ้าสั่งสอนแท้แล้ว มั่นก็จำสิน 5 พาวันนาทุกคำคั้นแล้ว ทุกคำเข้ามิด้านคอย
 เฝียนแท้แล้ว เพื่อว่าพุตโเจ้าโพทียานสอนสั่ง
- 54/1/2 ยักก็จำจื่อเข้าใจไว้ปล้มหันแล้ว บัดนี้จักกล่าวเถิงพะกะเส็ดเจ้าทั้งนางน้อยขนาดก่อน
 แล้ว เจ้าก็เนาอยู่ห้องโงกว้างอยู่กะเสม

- 54/1/3 หั้นแล้ว อันว่าทำมาน้อยเสียงองพูระขนาด กับทั้งคำหยาดน้อยเทียมเจ้าชพะยอดคุณ
หั้นแล้ว ก็จึงหาโยยฮ้อนอันตายบังเบียด นางก็คิด
- 54/1/4 ฮอดเจ้าคณิงไท้พอดนหั้นแล้ว อันว่าปิดตาไ้ทั้ง 2 พ่อแม่นางนั้น เจ้าก็มุดมอดเมี้ยน
เมื่อฟ้าเพื่อนพมแท้แล้ว นางก็คิดโสกลเส้าหาพ้อทั้งเหง้า
- 54/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 4104)
แต่นั้นบาคานท้าวถามนางน้อยขนาด อันว่ากันละยาน้อยสายใจเจ้าพี่กูเฮย จักว่าโพยพ
ยาดไซ้เบียนเจ้าสิ่งใดพีได้ แต่มันนางก็ยอมมือไหว้กะสัด
- 54/2/2 ตีบนบอก ซ้ำก็คิดเลิงไ้มาดาพีแม่ตนแท้แล้ว ขอให้เหลือหัวเจ้ากุนาผายโผดจิงเทิน
ผายโผดไ้ปางน้ออย่าไล่แต่ทอน
- 54/2/3 เมื่อนั้นพะบาดตันอ้อยากแค้นสิ่งพีทอน ปิดตาทั้งมาดาพีจีเอาคินไ้ อันว่าคุณพ้อ
แม่นี้หนักเลิงทอละนิ ไผผู้ยาแยงนบกก็จิง
- 54/2/4 เชื่องเมื่อหน้า แต่มันนางก็พาแจ่มเจ้าบุตตะลาดกุ่มมาน เลิงแจเวียงกะดุกกอกกันไว้
ท้าวก็อัดที่ถานไหว้ปาละมีทุกที ขอให้มาชอยค้ำปาง
- 55/1/1 น้ออย่าไล่แต่ทอน บุนคุณได้สั่งไว้ปางก่อนนำมาเกดี ขอให้มาชุกชอยเสียมอย่างนี้
ท้าวก็อัดที่ถานแล้วทุกแห่งไปมา เจ้าก็บายเอาเต้าคั้นที่อื่น
- 55/1/2 ปะเสิด หุดแจ่มเจ้าแพงล้านพะยอดเมืองหั้นแล้ว กับทั้งเสนาพ้อมนักสนมนางหนุ่ม
หุดพ้อพ้อมกันแท้เทือเดียวหั้นแล้ว
- 55/1/3 แต่มันลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ้อ เจ้าก็บับนอบไหว้จอมเจ้าพะยอดคุณหั้นแล้ว พะก็มา
วอนไหว้กะสัดตีตนปะเสิด แปะแผ่น
- 55/1/4 พื้นดินเจ้าใส่หัวหั้นแล้ว พะนี้สะเด็ดจากตัวลูกปะเทดโตมาเจ้าเฮย มากุนาโผดผาย
ตัวซ้า อันว่าบุนคุณเจ้าเหลือหัวลันเกิดจิงแล้ว
- 55/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 4105)
ขอให้พะย้าเก้ากุนาซ้าโผดผายแต่ทอน อันว่าชาวเมืองพ้อมมอละนาลดชาวไปนั้น
ขอให้ผายโผดไ้คั้นพ้อมชุกคนแต่ทอน อันว่าเมืองไคยาวโยด
- 55/2/2 กว้างไ้เขตพันวาก็ดี คับบมีพยาทงก็บ่เป็นเมืองบ้าน เมืองไคทงอยู่สั่งทตชะลาดค
องเมืองก็ดี คับบมีเสนาก็บ่เป็นเมืองบ้าน
- 55/2/3 เมืองไคทงอยู่สั่งเป็นพยายดไหยก็ดี คับว่าไฟบ่พ้อมแปงบานก็บ่เป็นเจ้าเฮย ขอให้
เหลือทบเจ้ากุนาผายโผดจิงเทิน เอาไฟน้อยคิน
- 55/2/4 พ้อมชุกคนแต่ทอน เมื่อนั้นพะกะสัดตันจาละจาดนพ้อ ข้อยบคีตยาแก้อสั่งแท้ทอโยพ้อ
เฮย อันว่าดุกไฟน้อยฝุงหมู่ชาวเมืองก็ดี กันดานกอนที่ใดเดเจ้า

- 56/1/1 แต่นั้นลาซาต้านคอมบาบุตตะลาด ยักก็เอาไปไว้ดูตามท่อพุเจ้าเฮย มันก็เอากองใน
 กางเมืองสูงยั้งจิงแล้ว มันก็กองกะดุกไว้สูงตามชาวต้าน
- 56/1/2 แท้แล้ว เมื่อนั้นพะกะสัดต้านจาพ้อพยาหลวง ขอให้พะพ้อเจ้าพาช้อยต่วนไปแต่ท่อน
 แต่นั้นเสนาพ้อมมุนตีหลายหมู่ เขาก็วอนแจ่มเจ้า
- 56/1/3 ไปพ้อมชูคนหั้นแล้ว เลยลวดเท้าถึงดุกกางเมือง กองสูงสุดชัวตาเต็มเยียม บากี้
 ทยานตนขึ้นเมื่อเท็งกองกะดุก
- 56/1/4 หลังลำเยียมดูด้ามชัวตาหั้นแล้ว พะก็บายเอาเตาคันที่อันปะเส็ด บากั้นบอบนัววอน
 ไหว้เทพพะดา ทั้ง 4 กับทั้งเทพพะเจ้าพมมาชูชอย
- 56/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 416)
 ขอให้มาชอยค้ำปางนี้อย่าไล่แต่ท่อน ความว่าอัดทีถานไหว้ทอละนิทุกที่ บากี้ยอยกเต้า
 คันที่แก้วกอลงหั้นแล้ว อันว่าดุกไฟ
- 56/2/2 พ้อมดุกมันติดต่อมาแล้ว เลยเล่าข้าเชือกพ้อมคินแท้ชูคนหั้นแล้ว กับทั้งดุกข้างม้าฝูง
 หมู่จัวควาย ทั้งหมู่หมาไก่แมว
- 56/2/3 ก็เล่าคินมาพ้อม เสีนไผแท้เสีนมันขึ้นอยู่ ก็หากสุกอยู่ยอนบุนเจ้าเหลื่อมงำแท้แล้ว
 ก็จิงคินเป็นบ้านคือเมืองสังเก้า
- 56/2/4 เป็นแต่แจ่มเจ้ากะทำสั่งแต่หลังหั้นแล้ว เมื่อนั้นลาซาเจ้ายินดิชมขึ้น เห็นไฟน้อยคิน
 พ้อมขึ้นชมแท้แล้ว พะก็เซ็นแจ่มเจ้าขึ้นสูหอค้า
- 57/1/1 เสนาเมืองแห่นำพ้อฮ้อย กับทั้งลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ้อ เวนมอบบ้านเมืองให้
 พะยอดคนหั้นแล้ว กับทั้งเมืองหลวงไว้ให้บาคานตกแต่ง
- 57/1/2 จิงเทิน ขอให้สี่แจ่มเจ้าทงสั่งสืบเมืองพ้อท่อน อันว่าบุนคนเจ้าเหลือหัวมีมากจิงแล้ว
 มาโผดช้อยปางนี้ก็จิงหายแท้แล้ว
- 57/1/3 เมื่อนั้นพะบาดต้านนำพ้อปิดตา อย่าได้เคื่องใจสังยากจนนำช้อย อันว่าปิดตาเจ้ามาตา
 พ้อแม่วอนนั้น ช้อยก็หากพัคพากบ้าน
- 57/1/4 มาแท้ฟ้านานเจ้าเฮย อัน 1 ช้อยก็ขอช่วงใช้ลาชะหุดขุนสานแต่ท่อน นำบันนะگان
 เมื่อขาบถวยพะเมืองพายพูน แต่นั้นปิดตาเจ้าพยาหลวงตนพ้อ
- 57/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 4107)
 กีบขึ้นเผ่าผู้บุนกว้างพะยอดคนหั้นแล้ว อันว่าเสนาพ้อมมุนตีหลายหมู่ก็ดี คันว่า
 พะช่วงใช้ไปแท้กับขึ้นพะเฮย ฝูงช้อยข้าคนตายแล้ว
- 57/2/2 คินมาชาตใหม่ก็ดีแล้ว อันว่าฝูงไฟน้อยของเจ้าชูคนหั้นแล้ว แต่นั้นพะก็ปุนดาห้าง
 ตกแต่ง ลาชะสานนำบันนะگانไป

- 57/2/3 ขาบถวายพะเมืองเป็นเจ้า อันว่าลูกมะหาลาพะเจ้านำเวนมมาฮอดพายพุ้น มาอยู่ค้ำง
มิดถิลาเมืองไหญ่หลายขวบมือละดู
- 57/2/4 ได้ขวบปีหั้นแล้ว อันว่าลูกมะหาลาพะเจ้าผู้แต่งแพไหลนั้นแล้ว นำเวนมไปฮอดเมือง
พายพุ้น บาก็ไปอยู่ค้ำงเมืองเทศกงจีน ก็จึงหาย
- 58/1/1 โปยไปอยู่เยินมีฮ้อน ก็จึงหมดเวนมแล้วเป็นคนผู้ปะเส็ด บาก็มาอยู่ค้ำงมิดถิลาแท้พ่า
นานเจ้าเฮย คั้นว่าบาแต่งแล้วยอใส่ขันคำ สับพะสันมีชู
- 58/1/2 อันในหั้นเจ้า ก็มีอาดให้ลาชะทูตขุนसान นำसानไปขาบถวายพะเมืองพายพุ้น สูงงเมื่อ
ขาบไหว้ปิดตาดนพ้อพายพุ้น
- 58/1/3 กับทั้งแม่แจ่มเจ้าบุนกวางพะยอตเมืองหั้นแล้ว เทินขุนก็โดยอาดเจ้าเลยเล็กกลาง เถิง
เฮือนตนแต่งติดาท้าง แต่้นขุนกว่า
- 58/1/4 ต้านจาเมียทั้งลูก สูงงเดาดาคกแต่งตือย่าซ่า ดูดั่งลาซาใช้ลาชะसानโดยด่วนจึงแล้ว
อันว่าพะบาดไซ้ตุตันตั้งไปแท้แล้ว แต่้นผู้ลูก
- 58/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 4108)
เต้าเมียมิ่งเฮวพลัน เขาก็เดาดาคกแต่งของมิซ่า ขุนก็หายยามได้วันตีมือปอด ก็จึงลงสู่
ห้องชะเพากวางท่าหลวงหั้นแล้ว ผุ่งลูก
- 58/2/2 เต้าเมียมิ่งขนของแท้แล้ว เขาก็ขนของลงใส่ชะเพามิซ่า สวาก็ไปส่งชู้ในท่าชะเพาหลวง
สายใจเฮยค้อยไปตีทอน เจ้าผู้สายค้อยจ้อยจอมขวัน
- 58/2/3 ชูลิ่งอีเฮียมเฮย เจ้าหากไปเถิงเมืองทุมมา ก็อย่าไล่ลิ้มปะพะยอตอวน้องน้องแต่เนื้อ
ค้อยไปตีเยอเจ้าผู้คนขนาดก้ากายเกิดเป็นขึ้นข้อยเฮย
- 58/2/4 คั้นว่าไปเถิงเมืองทุมมาอย่าให้สาวตีเจ้าแต่เนื้อ คั้นว่าเจ้าหากไปฮอดห้องเมืองไหญ่ทุม
มาก็ตี อย่าได้เลื้อวนเสียหม่นหมองสุนเส้าแต่เนื้อ แต่้นบ่าวตอถ้อย
- 59/1/1 จาต่อสาวฮาม สายใจเฮยอย่าจาคำนัน ให้อีพี่เจ้านี้ไล่ลิ้มน้องบมีไล่ลิ้มง่ายแพงเฮย
ตาบใดกับพะโคตะมะยังไปม้างบ่วงน้องให้แกเฝ่งายแล้ว อันให้สม
- 59/1/2 ก็ใจอ้ายพายนาดั่งถงหมากจิงแล้วนั้น แต่กานที่มาเล่นฮ้อนทางไซ้ก็หากมีน้องเฮย คั้น
ว่าเจ้าหากมีเฮืออย่าลิ้มแพไม้เฝ่งแพงเฮย
- 59/1/3 ให้เจ้าแพงพี่ไว้เป็นผ้าห่มหนาวพี่เนื้อ อันให้สมก็ใจอ้ายสาวทองถักแซกเอาแล้ว เฮ็ดให้
เป็นดั่งไม้ฮีบอ้อยชะพันเกี่ยวกอ้มกะสว
- 59/1/4 อุ่นเฮย ออกอีพี่จักแตกม้างฮุยสูงเสนาหาฮ้างแล้ว ก็เพื่อฮามชมชมพี่จีหนีโกนน้องอุ่นเฮย
พีนีบ่อยากพัคพากน้อง เวนมหากจงจำโกแลน้อ พี่ก็บ่อยากโก

- 59/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 4109)
สายคอแม่เวน จำเวนแต่นั้นฝูงสาวให้น้ำ ชายซุ่มงอกแตกม้างคิงซู้สั่งไปหั้นแล้ว ความว่าบ่าวสั่งแล้วชะเพาออกเงินเงินพันเยื่อ ดีแก่ลมพานพัดแกว่ง
- 59/2/2 คะโยงย่องย้าย แต่มันเงินเงินย้ายชะเพาทองเลยแล่นไปแล้ว นำถีบฟุ้งฟองกว้างท่อเฮือน เขาก็แยงไปกำทุมมาเมืองไหย่ ยาวยาวย้ายหลาย
- 59/2/3 มื้อบ่เซา เลยลวงเท้าเถิงเขตทุมมา เขาก็เซาชะเพาพักท่าเมืองมิซ้า ขุนก็เดาดาท้างบันนะกานขอฝปาก ตกแต่งพ้อมดีแลวซุอัน
- 59/2/4 หั้นแล้ว ขุนก็นำทางเท้าเมื่อเถิงล่ำมแขก แต่มันล่ำมแขกต้านมาพ้ออดดีแต่ลือ เจ้าก็อยู่แห่งห้องกำฝายไคมานี้ได้ นำบันนะกานมาลือฮู้ว่าสุมาค้ำนั้นได้
- 60/1/1 แต่มันขุนตอบถ้อยฮับปากเลยขาน ฝูงข้ามนำบันนะกานมาขาบถวยพะยาเจ้า ฝูงข้าอยู่แห่งห้องเมืองไหย่มิตถิลา ที่พุ้นตุ๋ขำนำสานมาขาบถวยพะเมืองเจ้า
- 60/1/2 แต่มันล่ำมแขกฟ้าวทายอาพาสองขุนฮับไปทูนไหว้ ขุนก็บ่ยอมมือไหวลาซากัมขาบ ยังคอยสุกอยู่สำเมืองกว้างสำลานแต่ลือ อันว่าโพยพยาด
- 60/1/3 ฮ้ายสับพะสิ่งอันตายก็ดี โลกาสังกับมีมาต้องแต่ลือ เมื่อนั้นพะก่าวต้านจาดตอบ 2 ขุนสาน ยังคอยเทียละคางอยู่ดีนาเจ้า สุกก็อยู่แห่งห้อง
- 60/1/4 กำฝายไคมานี้ได้ ดูปะมานมาท่อใดเถิงนี้ แต่มันขุนตอบถ้อยฮับปากพูทอน ฝูงข้าเนามิตถิลาฝายไคจิงแท้ คั้นว่าลมตีต้องพอะปะมาน
- 60/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 510 ทัด)
เดือน 1 จิงแล้ว คั้นว่าลมบ่ให้ก็ยั้งซำกั้วเดือนเจ้าเฮย แต่มันขุนก็ไหว้วันทากัมขาบบันนะกานถวยบาด นบอบนนิ้วทูนเจ้าก่าวก่อนหั้นแล้ว
- 60/2/2 กั้วทั้งล่ำมแขกพ้อมยอมมือทูนถวยบาด แต่มันมายมายหน้าพะยาเจ้าจิงจา อันว่าลาชะสานนี้พะยาไคมาฮอดนี้ได้ เป็นเหตุฮ้อนดีฮ้าย
- 60/2/3 เยื้องไคนั้นได้ แต่มันพะบาดไท้เสเน็ดมาตุสาน มาอ่านดูเห็นแจ้ง คั้นว่าขุนอ่านแล้วยอมมือกัมขาบ พะบาดเจ้าฟังแจ้งซุอันหั้นแล้ว
- 60/2/4 แต่มันพะบาดเจ้ายินดีชมชื่น โพะว่าฮู้ข่าวเจ้าแพงล้านลูกตนหั้นแล้ว แต่มันพะบาดต้านจาดต่อกุมมาน กุมมานมาแต่ไคแต่เจ้า ขุนก่าวต้าน
- 61/1/1 ทูนบาดลาซา อันว่าบาขุนมาแต่กงจิงพุ้น เจ้าก็ได้ขนาดน้อยเจ้าอ่อนเทวี ทะยานตนเหาะหอบมาเทิงฟ้า ท้าวก็มาเถิงห้องมิตถิลาณะ
- 61/1/2 คอนลาด ท่อว่ายกโคบได้กินเสี้ยงบ่เหลือเจ้าเฮย ฝูงข้าทั้งหลายพ้อมมอละนามุดมอดจิงแล้ว ท้าวก็ผายผัดให้ฝูงข้าก็จิงคั้นเจ้า

- 61/1/3 เฮย ทำวั้นนั้นมิบุนล้าลือซาทั้งโลกจึงแล้ว ปิดแต่ได้ลมฟ้าลือท้าวผู้เดียวแท้ตาย แต่นั้น
พระก็ฐัศวเจ้าบุตตะลาดกุมมาน
- 61/1/4 ปิดตาทั้งมาดาชื่นชมนำท้าว แต่นั้นพระก็มีอาตให้ลาชะทุตขุนสาน นำบันนะกานเมื่อ
ขาบถวยบาท้าว กับทั้งขุนฟองพ้อมขุนพวงท้าวกิ่ง
- 61/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 5101)
สูงงไปขาบไหว้วบาท้าวลูกกุนั้นเนื้อ สูงงเซ็นแจ่มเจ้ายังอยู่มิดถิลาหั้นทอน ปิดตาทั้ง
มาดาจีพำกันมาพ้อมว่าเนื้อ แต่นั้นเจ้าก็เอา
- 61/2/2 ผ่าให้ควนค่าคำแสน กับทั้งแหวนทำโองคุ่มือบาท้าว กับทั้งเสื้อหลากเหลื่อมควนค่า
แสนค่า สูงงเอาเมื่อถวยลูก
- 61/2/3 ภูพายพูน แต่นั้นขุนกียอมือไหว้วปะนมกอนลาเล็ก ลงสูห่องชะเพากว่างฮีบไปหั้นแล้ว
แต่นั้นเสินเสินย้ายชะเพาเบิก
- 61/2/4 ตามลมพูนเย้อ ว่าโยผันถีบไปมียัง เลื่อนเลื่อนผายกายเขตทุมมาแล้เย้อ หลายวันคินบ่
เซามียังก็จึง เมื่อถึงห้องมิดถิลาเมือง
- 62/1/1 ไหย่ พักจอดยั้งเซาหั้นท่าเมืองแท้แล้ว เมื่อนั้นลาชะทุตพ้อมทั้งท่านขุนฟองพำกัน ไป
พ้อมขุนพวงขุนสานท้าวกิ่ง เขาก็
- 62/1/2 เมื่อพำพ้อมกันแท้ชุนคนหั้นแล้ว เขาก็เมื่อพูนไหว้วกะสัดตีตปนปะเสิต นบนอบนี้ว้จอมเจ้า
ขาบพูน แต่มันฝูงข้าเมื่อ
- 62/1/3 แห่งห้องเมืองไหย่ทุมมาที่พูน อันว่าลาซาพะชื่นชมดอมเจ้า พระก็มีอาตให้ขุนฟองพ้อม
ขุนพวงท้าวกิ่ง มาพำพ้อมกัน
- 62/1/4 แท้ชุนคนหั้นแล้ว กับทั้งเสื้อผ้าพ้อมมวนมาถวยบาด แหวนทำโองคุ่มือถวยเจ้า กับทั้ง
เสื้อหลากเหลื่อมควนค่า ได้แสนค่านำมาถวยขาบ
- 62/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 5102)
บาพอฐั พอให้ฐัชาวเจ้าพ่อแม่ทั้ง 2 พระก็ทงทุมมาอยู่คองคอยเจ้า อันว่าลาซาเจ้าทั้ง 2
พ่อแม่พะองพูน พระก็ทงอยู่สร้างเมืองบ้านคอยกะเสมแท้แล้ว
- 62/2/2 แต่นั้นพระก็คิดต่อเจ้าบุตตะลาดแทนเมืองเจ้าเฮย ก็บ่มียิงชายลูกหลานแทนสร้าง กับทั้ง
ชาวเมืองพ้อมคองหาพูระนาต
- 62/2/3 เขาก็ฐัชาวเจ้าแพงล้านชุนคนแท้แล้ว อันว่าปิดตาเจ้าทั้ง 2 พ่อแม่อวนนั้น ว่าจิมฮับเจ้า
บุนกว้างที่เซ็งแท้แล้ว
- 63/1/1 แต่นั้นพระกะสัดเจ้ายินดีชมชื่น ก็เพื่อฐัชาวเจ้าแพงล้านพ่อแม่ตนหั้นแล้ว

- 63/1/2 แต่นั้นพระก็มีอาตให้ฝูงหมู่เสนา เคาตาดกแต่งตืออย่าช้า ให้สูตกแต่งหำงหอไซหลังไหญ่ มีทั้งเวียงไหญ่ล้อมบังไว้ชูปายหั้นท่อน
- 63/1/3 แต่นั้นเสเน็ดพ้อมเฮวฮีบโดยพลัน เคาตาดกแต่งตือดาหำง มีทั้งหลังขวางพ้อมหลังฮี เกาะก่าย กันนั้นมีทั้งตือบแวดล้อมแคม
- 63/1/4 ค่ายชูปายแท้แล้ว ความว่าขุนแต่งแล้วเฮวฮีบไปทูน ข้าก็เคาตาดกแต่งตือดาถวน ความว่า แล้วค้อยค้ออละซอน ท้าวก็เทียมนางงามอยู่เฝือแฝงข้าง
- 63/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ้าย 51033)
อันว่า 2 นางน้อยโสมงามเสมอพากันแล้ว ตั้งหากงมยิงย้อยย้อยเจ้าแปกกันแท้แล้ว ชาตก่อนพูนได้เป็นลูกเสดถีหลวง เนาอยู่เมืองพาลานะสี
- 63/2/2 อยู่กะเสมอสุกสำง อันว่าทำมาน้อยเป็นลูกเมียหลวง นางคำเป็นเมียปายลูกเสดถี ปาง นั้นยามเมื่อสังคะเจ้าจำวัดสา
- 63/2/3 เสียออกมานั้น เสดถีกี้ตักแต่งให้กันถินพ้อมทอดทานแท้แล้ว ก็จึงพันลูกน้อยนางนาค ทั้ง 2 พากันมาแสวสนยังผ้า
- 63/2/4 อันว่า 2 นางน้อยหยิบพอไตหนึ่ง เสดถีกี้ทานทอดให้สังคะเจ้ามอบเวนแท้แล้ว เป็นแต่ บุนข้าเจ้าทั้ง 2 นางนาคจึงแล้ว ข้าก็ได้แสวผ้ากันถิน
- 64/1/1 นั้นแต่หลังเจ้าเฮย ชาตนี้ 2 ก็ไต่เกิดพ้อมตอมกันฮ่วมแท้แล้ว ชาตนี้ได้มาเป็นหนุ่ม เหนือบาท้าวฮ่วมกันแท้แล้ว ฟังเยอเจ้าทั้งหลายจำจ้อเอาท่อน
- 64/1/2 ไผผู้ไต่ทานทอดให้กันถินนั้นปะเสดถีเจ้าเฮย บ่ท่อนตักค้ำค้อยผู้ชัวสามาน เป็นแต่ บุนหลังซีกสังถึงพายหน้า อันว่าพะกะสัดเจ้าชม
- 64/1/3 นางน้อยนาค เจ้าก็สุกอยู่สำงบุนกว้างแผ่ผายแท้แล้ว เจ้าก็บ่เตือดฮ้อนลับพะสิ่งโพงไฟ อันตายสังปมีมาต้อง บัดนี้จักกล่าวถึงพะบาดเจ้า
- 64/1/4 เมืองไหญ่ทุมมาก่อนแล้ว พะก็คินงบาดานลูกตนคี่คอย ก็เพื่อฮู่ข่าวเจ้าบุตตะลาดกุม มาน ปิดตาทั้งมาดาฮ้อคินงถึงเจ้า แต่นั้นพะก็ออกปากดำนพัน
- 64/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ้าย 504)
หมู่เสนา สูงเคาตาดกแต่งชะพะเอาอย่าช้า สูงดาตีได้หลายลำตักแต่ง ได้ 5 ฮ้อยมา พ้อมเทียวพลันพันท่อน กับทั้งบาไทท้าวฝูงไฟชาวเมือง ให้มาเคาตาดก
- 64/2/2 แต่งชะพะเอาดาหำง ความว่าพะสังแล้วขุนฮีบโดยพลัน เขาก็ย้อมีอนบขาบลาคะเมืองเจ้า ถึงท่ากว้างน้ำไหญ่คั้งคาแซวแซว
- 64/2/3 เขาแต่งตือดาหำงชะพะทองมีมาก ได้ 5 ฮ้อยมาพ้อมชูลำแท้แล้ว ความว่าขุนแต่งแล้ว เฮวฮีบไปทูน ย้อมีอนบพะยอดเมืองเป็นเจ้า

- 64/2/4 แต่นั้นฝูงข้าเดาดาห่างชะพาทองมีมาก ได้ 5 ฮ้อยดาแล้วแต่งตีพะเฮย เมื่อนั้นลาซา
เจ้ายินดีชมชื่น บอกให้สาวสนมหนุ่มหน้าไปพ้อมชุนคนแท้แล้ว
- 65/1/1 พะก็มีอาดให้พยาไหญ่เมืองแสนเดาตากแต่งตีดาห่าง เบื้องปีกซ้ายพยาไหญ่เมืองจัน
ถือทุงดำแท้ไปหัวหน้า พายชั่วไว้เมืองแสนเจ้าหมู่ ถือทุงแดงแท้ไปหัวหน้า
- 65/1/2 เบื้องปีกองพยาไหญ่เมืองแพน ถือทุงขาวแท้ทูปะองแท้ กับทิ้งให้เล็กน้อยฝูงหมู่ลินโขน
ก็ไป กับทิ้งกองคุมเสบกูปะองเจ้า กับทิ้งให้เสบน้อยให้ชุย
- 65/1/3 ละบ่าชอกก็ไป ทิ้งหอยสังปีเพงพินพ้อม เมื่อนั้นเขาก็แฉวแฉวพ้อมยินดีชมชื่น เขาจัก
เห็นต่างบ้านเมืองท้าวปะเทดโกแท้้นอ ทั้งหลายพ้อม
- 65/1/4 ดาตีตกแต่ง เขาก็ชมชื่นห่างของแท้ชุนคนเห็นแล้ว แต่นั้นลาซาเจ้าพยาหลวงเตือนปาว
ทิ้งไพน้อยไปพ้อมชุนคนแท้แล้ว กับทิ้งนักษมพ้อมดาตีตกแต่ง
- 65/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 5105)
สูอย่าข้าดาห่างแต่งไปเที่ยวทอน เมื่อนั้นเจ้าก็ดาตีได้นักสนมพัน 1 จัดพ่าพ้อมไปแท้ชุน
คนเห็นแล้ว เจ้าก็ทันมาพ้อมหมอหนคุณล็ก วันนั้นเจ้าก็หา
- 65/2/2 มือไต่วันกำก็จึงไปเห็นแล้ว ความว่าแล้วเลยค่าอละซอน ลาซาทงชะถิดอยู่เนาในห้อง
กับทิ้งนักษมหนุ่มหน้าเฮียงพะองเทียมแพบ
- 65/2/3 พะก็นาวแนบซ้อนพันตุ้มก้อมชะแคง มือบาไสนี้ตั้งฮ้อยออกไป แยกวางไว้ 2 แคมข้าอุ้ม
ทุมพุดโทได้ แต่นั้นลิงโคเจ้าเข้าในถ้ำไหญ่
- 65/2/4 มีดบ่แจ้งป็นเข้าบ่อยากหันแท้แล้ว แต่นั้นท้าวก็มีโอ้ชมตุ้มสองหัวไล้หลอบโกลกลิ่ง โค
จำแจบพะอนองน้องสอง ก็เมาสวนล่าน้ำกันบ่อน ก็ปมี
- 66/1/1 ผู้ฮู้เห็นแจ้งที่ใดแท้แล้ว แต่นั้นสุลโยขึ้นลาตีแจ้งฮ้อยมานั้น อันว่าไก่อตีนท้วงชันท่าทัวทั้ง
เมืองหันแล้ว พะก็ยั้งลั่นก้องเสียงท้าวคินเคง แต่นั้นเสนาพ้อม
- 66/1/2 มุนตีหลายหมู่ ให้หลังเข้านำเจ้าพะอง เลยลวงเท้าเถิงท่าชะพาหลวง ลาซาพะชะเต็ด
ชีชะพามิซ่า เขาก็แฉวแฉวพ้อมเสียงนันดาสนัน เสบเจ้าได้ลู่มฟ้าดั่ง
- 66/1/3 ท่าทัวเมืองหันแล้ว แต่นั้นเสนเสนย้ายชะพาทองเลยแล่นไปแล้ว ลมถิบฟิ่งพองน้ำ
ทอพู แต่นั้นโยโยย้ายกายเขตทุมมาแลย้อย หลายวันคินบ่เขา
- 66/1/4 มียั้ง ก็จึงไปเถิงห้องมิดถิลาเมืองไหญ่ เจ้าก็พักจอดยั้งเขาหันท่าเมืองแท้แล้ว แต่นั้น
แฉวแฉวเบื่องกำฝ่ายมิดถิลา เขาก็แฉวแฉวเสียงแล่นมาทั้งคาย บัดนี้
- 66/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 506)
จักกล่าวเถิงลาซาเจามิดถิลาเมืองไหญ่ก่อนแล้ว เจ้าก็ตกแต่งห่างดาพ้อมชุนหันทอน
พะก็ตำนานกล่าวถ้อยบอกหมู่เสนา สูงเดาตากแต่งตีดาห่าง

- 66/2/2 กูจักไปฮับเจ้าทุมมาเมืองไฮ่ สูอย่าซำดาหังเทียวพลันหันท้อน สูงไปเลาะกะสัดตีตน ลูกหันท้อน อันว่าพะบาดเจ้ามาแล้ว
- 66/2/3 ฮอดเมืองว่าเน้อ แต่่นั้นเขาบซำเฮวฮีบ ไปเลิงทูลลาซาพะยอตชายบุนกว้าง แต่่นั้นพะ กะสัดเจ้าโพதியานตนลูก เลยผั่งฟ้าวไปด้อน
- 66/2/4 พ้อตนหันแล้ว กับทั้งสี่แจ่มเจ้านางขนาดทั้ง 2 นำบาคานบ่วงไปพ้อม เลยเลิงห้องชะ เพาทองทางท่า อันว่า 3 แจ่มเจ้าไปพ้อมฮอดชะเพา
- 67/1/1 แท้แล้ว แต่่นั้นแซวแซว เบื้องชาวเทตทุมมา เขาก็เห็นบาคานดั่งอินแปงปิ่น กับทั้งเทวี น้อยทั้ง 2 เสมอปากกันแล้ว ลางคนอ้าปากไว้ค้ำอยู่บมี
- 67/1/2 ดิงหลัง บาคานก็บดิงได้ อันว่าแมงวันเขียวซี้โคขางยองไว้ เจ้าก็ยอมมือไหว้ทั้ง 2 พ้อมแม่ แปะแผ่นพื้นดิน
- 67/1/3 เจ้าใส่หัวหันแล้ว แต่่นั้นลาซาเจ้าคิงใจมีมาก คิดว่าบแม่่นสี่แจ่มเจ้าบาท้าวลูกตนหัน แล้ว คองว่าอินพมเจ้า
- 67/1/4 พายสวันลงโลกมานั้น พะก็เห็นฮูปท้าวงามแยมดั่งอินแท้แล้ว พ้อก็ตกคะมะฟ้าวลง จากบันทม พ้อก็ยอมบไหว้บ่าไท่ท้าว แต่่นั้นบ่าไท่ท้าวยอ
- 67/2/1 (เลขหน้าที่ม่มซ่าย 507)
มือนบพ้อ ซ้อยนี้ตั้งหากแม่่นลูกเจ้าบุนกว้างพ้อพยาแท้แล้ว แต่่นั้นลาซาเจ้ายินดีชม ซื่น เจ้าก็อุ้มแจ่มเจ้าบาท้าวจูบชมหันแล้ว กับทั้งมาดา
- 67/2/2 เจ้าเทวีตนแม่ ก็จึงอุ้มแจ่มเจ้าทั้งฮ้อยหลัง คิดเมื่อนั้นลาซาเจ้าปิดตาตนพ้อ บอกให้ เสเน็ดพ้อมเอาเจ้าใส่แพ้นั้นนา เหลือที่แม่่นี่
- 67/2/3 ใจวอนไหว้อินพมซุซ้อยจึงแล้ว แม่ก็ฮ้อยฮ้ำไห้หน้าเจ้าฮ้ำไฮ่แม่่นา กับทั้งชาวเมือง พ้อมกัวย้ายันสัน เขาก็มาพ้อพ้อมเอา
- 67/2/4 เจ้าล่องไหลแม่แล้ว ก็บเสียแองแม่สั่งเจ้าบาคานตนลูกจึงน้อ บัดนี้หายโสกได้เห็นหน้า อยู่เย็นแม่ท้อน อันว่าไฟผู้มานำเจ้าทั้ง 2 นางนาค
- 68/1/1 นั่งพ่างข้างบาท้าวแม่่นไผแม่เด่ เมื่อนั้นท้าวตบถ้อยขานแม่มาดา นางหากเป็นเทวี แห่งอวนจิงแท้ นางหากเป็นลูกไฟพ้อมแม่ทั้ง 2 แท้แล้ว ซ้อยหากเอามาंना
- 68/1/2 แต่่งจิงพุ่น อันว่าลาซาเจ้าปิดตาตนพ้อ ไหลล่องซ้อยไปค้ำอยู่ดอนแท้แล้ว ซ้อยก็ไป อยู่ค้ำ 3 ปีตดเที่ยงแท้แล้ว ซ้อยก็ขอลอบเข้าชะเพาค้าออก
- 68/1/3 ทนินแท้แล้ว ก็จึงไปฮอดห้องเมืองไฮ่ก่งจิงที่พุ่น ขอนางคานลูกพยาเมืองนั้นแท้แล้ว มาเป็นเหง้าเทวีเทียมแทบ แฝงพ่างข้างเป็นไฟพ้อมพยานี้
- 68/1/4 แล้ว อันว่าลาซาเจ้าเมืองก่งจิงตนพ้อ บังเบียดซ้อยหลายคั้งชมเหงแท้แล้ว ก็เพื่อตน เดียวซ้อยหัวเดียวแกมเพื่อนจิงแล้ว เขาก็มิซำซ้อยหลายคั้งก็บตายพ้อเฮย

- 68/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 508)
 ข้อยก็ผายโผดให้เขาเกิดเป็นสัตว์หิ้นแล้ว เขาก็วางเมืองเสียหม่นหมองสุนเส้า ข้อยก็เอา
 แจ่มเจ้านางนาคทำมา ว่าจีเอาไปเถิงพ่อตนเป็นเจ้า ก็จึงเลยมายังมิดถิลา
- 68/2/2 ค้างอยู่ ก็จึงไปจอดยั้งโองเจ้าพ่อพยาหิ้นแล้ว อันว่ายกโคบได้เมืองใหญ่มิดถิลา มันก็
 กินเสนาไฟเมืองทั้งข้า กับทั้งลาซาเจ้ามิดถิลา
- 68/2/3 เมืองใหญ่ ยกบไว้กินเสียงบ่หลอพ่อเฮย ข้อยก็พานางตั้งเวหาอากาศ มาจวบพ่อเมือง
 นี้รุ่นวายพ่อเฮย ข้อยก็ได้แจ่มเจ้าคำอหยาดในเสา
- 68/2/4 ข้อยก็เห็นหนังสือห้อยเสาโองไว้ ข้อยก็เอาแจ่มเจ้าคำอหยาดเป็นเมีย เป็นเทวีคู่ทำมา
 น้อย ข้อยก็ผายโผดให้พยาใหญ่มิดถิลา ทั้งเสนาไฟเมืองคืนพ้อม
- 69/1/1 ข้อยก็จึงมาอยู่ค้างมิดถิลาเมืองใหญ่ มาอยู่ค่างนานได้ขวบปีนี้แล้ว ข้อยจึงใช้ตั้งตั้งเถิง
 ใต้พ่อตนแท้แล้ว แม่นว่าบิดดาเจ้าทั้ง 2 พ่อแม่ก็ตี ก็บ่ใช้ตั้งตั้งเถิงข้อยแต่
- 69/1/2 ไก่พ่อเฮย คืดว่าจอมหัวเจ้าบมีทันมาฮอดจึงแล้ว เขาก็ตบแต่งตั้งดาหังกับทันพ่อเฮย
 บัดนี้จักกล่าวเถิงพะบาดเจ้าเมืองใหญ่มิดถิลา ก่อนแล้ว
- 69/1/3 พะก็ทันหมู่เสเน็ดท้าวไปพ้อมชูคนหิ้นแล้ว เจ้าก็จัดเอาให้หอกง้าวฝูงหมู่ปืนไฟ ทั้ง
 ลาซาแท้ไปชั่วซ้าย กับกองคองชะบัน
- 69/1/4 ไชเคงคิน เขาก็ไปแห่เจ้าพะเมืองขึ้นสุโองหิ้นแล้ว ทั้งเสบน้อยเสบไหวก็ไปทั้งชฎบพิน
 ไปพ้อม ทั้งเกอผู้ฝูงหมู่สี่วิกาย ทั้งคานหาม
- 69/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 509)
 ย้วยานไปพ้อม เขาก็ตีกองคองชะบันไชเคงคิน แหนแห่เจ้าบุนกวางสุโอง เขาก็ตีพิน
 พ้อมสวนไลถวนคู่ คิน 2 เค้าเมืองบ้านสนั่น
- 69/2/2 เนือง แชวแฉวพ้อมชาวเมืองดาสนั่น เขาก็บป่วงฟ้ามาเยี่ยมล่ำแยง กับทั้งสาวล่ำ
 น้อยกำฝ่ายมิดถิลา เขาก็ชวนกันมาล่ำแยง
- 69/2/3 ทั้งคาย ฝูงบ่าวเบื่องกำฝ่ายปัดทุมมา เขาก็แฉวแฉวเสียงสวกสาวโยหิ้น โอ้น้อสาวล่ำ
 น้อยเมืองเทศมิดถิลาพี่เฮย เฮียมอยากมาเวน
- 69/2/4 ดนถวยป่าลือฮองพินนั้นได้ สังฆามามะดัดเต้แสนแวน ข้อยอยากอุ้มเจ้าแล่นเอาได้
 ให้พี่เจ้านี้เอาใส่เหมียงอมไว้ก็จึงสมอุ้นเฮย ให้พี่
- 70/1/1 หาเอาไฟผู้พี่เหมือนฮูปเจ้าซีไปได้นี้ได้ แต่นั้นฝูงสาวเบื่องมิดถิลาขานตอบ ไยกว่าหิ้น
 นำอ้ายปะเทศโกหิ้นแล้ว ตูข้อยนี้คนชั่วฮ้ายบ่สมบ่าวเมืองโกพี่เฮย
- 70/1/2 แม่นว่าคูผิวผางก็บ่เหวินเมียอ้าย น้องนี้คนทุกไฮ้เขินขาดอาพอนไฟห่อนเอา ตัวเทียม
 เสตถิบุนกว้างได้ได้ อ้ายนั้นตั้งหากแม่นทำโองแก้ว

- 70/1/3 หัวแหวนมะนิโชดจิงแล้ว ข้อยนี้เป็นตั้งนี้แฮฮ้ายเทียมอ้ายก็บสมพีเฮย แต่นั้นพะบาดเจ้าเซาจอตหอไซ เสนาไหลแก่นำหลังเจ้า
- 70/1/4 แต่นั้นลาซาเจ้ามิดถิลาเมืองไหย่ ทั้งแจ่มเจ้าบุนกวางอยู่ดีแต่ลือ ยังคอยสุกกะเสมส้างสมพานยีนยั้งแต่ลือ ยังคอยหอมไฟน้อยทั้งข้าอยู่ดีแต่ลือ แต่นั้นลา
- 70/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 60 ทัด)
ซาเจ้าทุมมาขานตอบ ยังคอยสุกอยู่ส้างบุนเจ้าเหลื่อมงำพะเฮย แต่นั้นลาซาเจ้าทุมมาด้านตอบ อันว่าพะบาดเจ้าพายพีสำลานแต่ลือ ยังคอยทั้งสินส้าง
- 70/2/2 สมพานหยดยั้ง จิงสืบยังคอยหอมไฟน้อยทั้งข้าอยู่ดีแต่ลือ แต่นั้นลาซาเจ้ามิดถิลาด้านตอบ ยังคอยสุกอยู่ส้างเมืองบ้านเพื่อบุนเจ้าเฮย ยังคอย
- 70/2/3 ทงอยู่ส้างหอมไฟน้อยทั้งข้าอยู่ดีเจ้าเฮย โลกมาถึงวุ่นวายเมืองบ้านทั้งเมือง พ้อมมอละนามุดมอดจิงแล้ว ยกโคบได้กินเสียงบ่หลอเจ้าเฮย ความว่าพะ
- 70/2/4 กะสัดเจ้าจอมขุนมาฮอตมาโผด ให้เมืองนี้ก็จิงหายเจ้าเฮย ก็จิงหายโหยฮ้อนอันตายบังเปียด ก็เพื่อบุนแจ่มเจ้ามาค้าช้อยชูแท้แล้ว ความว่าแล้วเลยค้ำออละซอน
- 71/1/1 เขาก็หาพาแลงชุกันกินพ้อม แต่นั้นพะบาดเจ้าสววยโผดอาหาน ผุงหมูไทะเลบ่าเขาเสบแลงเลยแล้ว เมื่อนั้นลาซาเจ้ามิดถิลาถอยเล็ก เถิงแห่งห้องหอแก้ว
- 71/1/2 แห่งตน กับทั้งกะสัดเจ้าบาบุนตนลูก เถิงแห่งห้องโงะกวางอยู่กะเสมแท้แล้ว เจ้าก็ติยวะเย้าคำหยาดเทวีสายคอเฮย อยู่ตืออย่าเส้าพีจีเมือหน
- 71/1/3 ห้องเมืองหลวงบ้านเก้าววนพุ้น เจ้าจงอยู่สืบส้างคอมไฟพ้อตนพีท้อน บัดนี้หายโหยฮ้อนอันตายบังเปียดจิงแล้ว ผุงไฟน้อยคินพ้อมชูคน
- 71/1/4 พีแล้ว อันว่าปิตตาไฟทั้ง 2 พ้อมแม่ ข้อยก็ผายโผดให้คินพ้อมชูคนพีแล้ว ข้อยชีลาจากเจ้าไปสู่มืองหลังก่อนแล้ว สายคอเฮยอยู่ตืออย่าเส้า แต่นั้นกันละยาน้อยตี
- 71/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 60101)
ทวงกึ่งเกื่อนชนละเนดย้อยฮำหน้าหลังไหล อันว่าพะกะสัดเจ้าไลเฮียมปะป่อยจิงลือเจ้าก็ทุกหมื่นชั้นนำช้อยแต่ไตแท้แล้ว คำมักมาบ่ตั้งตั้งแขงว่าจี้ไถนี้แล
- 71/2/2 น้อเจ้า จีไล้อวนเสียดงเขาไล่ฝายแลน้อ สังขิตึงให้กากินตายดอกเสียนั้น หงคำจิบอยู่แล้งสั่งเจ้าบ่ท้อมนั้นเด้ แม่นว่าตัวท้าวลัมเสยทีไน
- 71/2/3 ไพกัตี จักคอยไปตามตีนีบ่วางพะองเจ้า พะกะสัดเจ้าแก้วแก่นมะหาคุนแท้แล้ว ยามเมื่อโหยไฟเถิงแต่พะองเอาพัน ยามเมื่อโหยไฟต้อง
- 71/2/4 จอมกะสัดผายโผดจิงแล้ว ความที่ทุกหมื่นชั้นนำเจ้าก็บ่แหงงแท้หนา เมื่อนั้นพะกะสัดเจ้าโลมนางน้อยขนาด ลือจักปะเผ่าผู้บุนกวางพ้อมแม่ตนได้ได้

- 72/1/1 เจ้าหากเป็นมิ่งเหง้ามีลูกยิ่งเดียวเท่านั้น สัจใจไล่ปิดตาพ่อตนไปได้นี้ได้ อันว่าปิดตาเจ้า เหลือหัวหายากจึงแล้ว อันว่าผิวซี้ฮ้ายหาได้งายตายดอกนา เมื่อนั้นนางตอบ
- 72/1/2 ถ้อยฮับพากบาคาน ข้อยบ่เป็นสามานดังยิงปางนั้น ข้อยบ่ไล่จอมเจ้ากะสัดตีด้วยงาย เป็นแล้ว เจ้าหากทุกหมื่นขึ้นนำข้อยแต่หลังเจ้าเฮย แต่นั้นท้าวตอบ
- 72/1/3 ถ้อยฮับพากนางคาน เจ้าจงไปถามไ้ปิดตาทั้งมาตาแม่ตนเป็นเจ้า หลอนว่าปิดตาเจ้า ยังขึ้นนางขนาดบู้ เฮาบ่เอาจอมเจ้านางน้อยตัวนไป
- 72/1/4 แท้แล้ว ความว่าแล้วพะบาดเลยหลับ เมื่อนั้นสุริโยผายลวงมาเลยแจ้ง บัดนี้จักกล่าว ถึงพะบาดเจ้าเมืองใหญ่ทุมมาก่อนแล้ว พะก็เนาอยู่ห้องมิดถิลาท้า
- 72/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 602)
 นานจึงแท้ พะก็ได้ยอดแก้วนามมะหนอบุดตี เหมือนดั่งเมืองสวันสุขเกิงสวันเมืองฟ้า แต่นั้นพะก็ไปสั่งเจ้าเมืองใหญ่มิดถิลาทั้นแล้ว เจ้าก็ทงนะคอน
- 72/2/2 หลวงนั่งปองเป็นเจ้า บัดนี้ข้อยจักลาจากเจ้าคืนสู่เมืองหลังก่อนแล้ว ขอย่ามิโพบไฟ เบียดเบียนตนเจ้า คอยอยู่ตีเยื่อปิดตาเจ้ามิดถิลาเมืองใหญ่ ให้เจ้า
- 72/2/3 สอมไฟน้อยทั้งคายอยู่ตีแต่ทอน แต่นั้นมายมายหน้าพยาใหญ่มิดถิลา ควงควงเสียง ปากนำพยาเจ้าคอยเมื่อตีเยื่อ พะกะสัดเจ้าทุมมาตนปะเสียดข้อยเฮย
- 72/2/4 ใ้ค้อยสอมไฟน้อยทั้งเข้าไฟเมืองแต่เนื้อ คีต้อยากได้แจ่มเจ้าบาบุนบุดตะลาดแทน ส้างสืบเมืองแท้ตาย เฮาบ่มีบุดตีลูกหลานแทนส้างเฮา ก็ถ้ำแก่แล้ว
- 73/1/1 สาลากานไ้ฝงเสียแล้ว คินว่าสีแจ่มเจ้าไปแล้วหมื่นมาพ่อนื้อ ขอให้เป็นเมืองพี่น้อง กับกายอวะโทแต่ทอน ขอให้เป็นลำแนนแก่นดองดองกำพูน
- 73/1/2 พี่เมืองบ้านดิงเดียวเจ้าเฮย เมื่อนั้นพะกะสัดเจ้าทั้งนางน้อยขนาด ไปขาบไหว้จอมไ้พ้อ ตนหั้นแล้ว บัดนี้ข้อยจักลาจากเจ้าทั้ง 2
- 73/1/3 พ้อแม่ก่อนแล้ว อันว่าโพบพาดฮ้ายอย่าได้เบียดเบียนแต่ทอน อัน 1 ข้างจักเอาขนาด น้อยคำหยาดเมื่อนำแต่ทอน ขอเมื่อเป็นคู่ทำมา
- 73/1/4 นางน้อย แต่นั้นลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ้อ ต้านกล่าวถ้อยจอมเจ้าลูกตนพ้อ ก็หวังเพ็ง เจ้าบุดตะลาดกุ่มมานแท้แล้ว บัดนี้บาคานหนีจาก
- 73/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 603)
 เมืองสุนเส้าแลนื้อ หลอนว่ามีโพบไฟก็อย่าไล้ นางน้อยแต่เนื้อ อัน 1 หลอนว่าเจ้าหากทง อยู่ส้างเสวยลาดทุมมาก็ดี อย่าได้ไล้ นางเสียหม่นหมอง
- 73/2/2 สุนเส้าแต่เนื้อ อัน 1 หลอนว่านักสนมลันเต็มโหงสับส่อก็ดี ขอให้สีแจ่มเจ้าบาท้าวอย่า พังแต่เนื้อ ความว่าพ้อสั่งแล้วทั้ง 3 ก็มาขาบ

- 73/2/3 นบนิ้วตีนเจ้าใส่หัวหั้นแล้ว คอยอยู่ตีเนื้อปิดตาเจ้าทั้ง 2 พ่อแม่ข้อยเฮย ข้อยจักลาเมื่อ สิบสำเนาเจ้าพะยอตนก่อนแล้ว
- 73/2/4 แต่นั้นพ่อก็เอาสาวไซ้ไปนำฮ้อย 1 ไปอยู่ใช้นางน้อยปีนปัวหั้นแล้ว กับทั้งทาสาข้าง ชายฮ้อย 1 ให้ไปชวงใช้นางน้อยปีนปัวหั้นแล้ว เจ้าก็สอนสั่งเจ้าน้อย
- 74/1/1 อ่อนทั้ง 2 ให้คอยแพงบาคานเกิงตาถนอมไว้พื่อเนื้อ กับทั้ง 2 แจ่มเจ้านางขนาดแพงกัน พ่อเนื้อ อย่าได้ฟังความสับส่อเขาฝูงนั้น อันว่า 2 แจ่มเจ้าเสมอเพียงแม่
- 74/1/2 เดียวพ่อแล้ว อัน 1 ท้าวโกศให้หย่าตอบชินควมพ่อเนื้อ ให้เจ้ามีใจต่อบาบุญกว้าง พ่อเนื้อ ความว่าพ่อสั่งแล้วทั้ง 3 ลาเลิก แปะแผ่นพื้น
- 74/1/3 ตีนเจ้าใส่หัว เจ้าก็ลุกย้ายลงสู่หอไซ้ เกิงปิดตาพ่อตนปะนมไหว้ อันว่าปิดตาเจ้า มาดาพ่อแม่ ชมชื่นพอมนำเจ้าชูคนแท้แล้ว
- 74/1/4 แต่นั้นลาซาเจ้ามิดถิลาณะคอนลาด พะก็ไปส่งเจ้าบุญกว้างสู่ชะเพาหั้นแล้ว กับทั้งนาง สนมหนุ่มหน้าเสนาฝูงไฟ เขาก็ลงส่งเจ้าบาท้าว
- 74/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 604)
สู่ชะเพาหั้นแล้ว เขาก็แซวแซวให้นำบาบุญดะลาด ชนละเนดข้อยฮำหน้าเนดพะนอง แท้แล้ว กับทั้งปิดตาเจ้ามาดาพ่อแม่ ชนละเนดข้อยฮำหน้าหลัง
- 74/2/2 ไหลแท้แล้ว เมื่อนั้นพะกล่าวตั้นเตือนป่าวชาวเมือง ทั้งหลายเฮยอยู่ตืออย่าเส้าคอย เยอ เจ้าพี่น้องฝูงหมูชาวเมืองข้อยเฮย อันว่าคองบูลาน
- 74/2/3 อย่าชวนกันม้าง ให้คอยพากันสั่งสมพานอย่าได้ขาดอ่อนเฮย อย่าได้เบียดไพน้อยคน ไฮ้ข่มเหงแต่นื้อ คอยอยู่ตือเยอให้สังคะเจ้าในทำบุญ
- 74/2/4 มากเจ้าเฮย เจ้าพี่น้องปะสงสั่งสุดเฮียนแต่เทิน ทั้งเมืองพ้อมมาแลหลังล่า ก็บมีไผ เป็น พยาดฮ้ายสังแท้เบียดเบียนหั้นแล้ว ก็บมีไผเป็นกาก
- 75/1/1 เชื้อนคนง่อยชาติดแท้แล้ว ก็บมีไผเป็นผีหิตตุ่มพองมะเฮงโม ก็บมีไผเป็นข้าหักห้าน คะยือมั่งข้อ ตาบอดเบื่องสังแท้บมีเจ้าเฮย ก็หากลือทั่วเพ้าขง
- 75/1/2 เขตจักกะวานแท้แล้ว อันแต่ฝูงชาวเมืองก็หากลือจิงแท้ ก็เพื่อเตชะเต้าคั้นที่อันปะเส็ด หตุกล้างเขานันเกิดมาแท้แล้ว แต่นั้น
- 75/1/3 พะบาดเจ้าเลยลั่นชะบุหลวง คือคู่เพนิลลั่นลงทั้งกาย แต่นั้นพะก็ยัวละยาดย้ายชะ เพาออกกางบังพุ้นเยอ ดีแก้วไยผันถิบไป
- 75/1/4 มียั้ง พายข้าวไว้เมืองแสนอวนก่อน เบื่องปีกซ้ายจันเจ้าออกตามหลัง เห็นผ่านผ่าน เหลี่ยมตุงแดงไปก่อน เคื่องนุ่งพ้อมแดงเข็มชูคนแท้แล้ว

- 75/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 605)
เบื่องปึกซ้ายพญาไทยเมืองจัน ถือทุงดำแท้ไปหัวหน้าเคื่องนุ่งพ้อมมีแต่ของดำ เขาก็พากันโฮแท้ไปหัวหน้า ทั้งปึกองพญาไทยเมืองแพน ถือทุงขาว
- 75/2/2 แท้ไปหัวหน้า ทั้งเมืองพ้อมเขาคอยหลังล่า เขาก็คิดฮอดเจ้าเลยให้ฮุงหาแท้แล้ว อันว่าคุณากเจ้านางนาตอละนี้ก็ดี แนนนำ
- 75/2/3 บาบว่างพะองเจ้า เขาก็ตียังกองชะบันไซเคงคิน ตีเสบเจ้าบุนกวางที่เซ็งหั้นแล้ว แต่นั้นเสินเสินย้ายชะเพาทองเลยแล่น ดีแก่ลม
- 75/2/4 ถีบอุ้มชะเพาย้ายบ่เซา เลยเล่าไปฮอดห้องเกาะไทยดอมหลวงหั้นแล้ว แต่นั้นลาซาเตือนพักกายเฮายัง ตอนนั้นลวงขวางได้พันวาเป็นเขต ถ้ำกล่าว
- 76/1/1 ให้สูจัดด้านมาแท้แต่ปะถมแท้แล้ว ความว่าเสวยงายแล้วลาซาเตือนป่าว ไฟเฝายชะเพาแล่นเสินเสินพันเย้อ ดีแก่ว่าโยบตมิตมัวมิแจ่ง ก็เพื่อ
- 76/1/2 โสมพานเจ้าบาบุนตนปะเส็ด แดคบใหม่เขานั่นอยู่เย็นแท้แล้ว เลยลวงเท่าโขงเขตพุงสูงพะก็เซาชะเพาพักจอดถันนั้น แต่นั้นแชนแชน
- 76/1/3 พ้อมขาวชะเพาพักจอด เขาก็ตักแต่งตั้งแสงแล้วเล่านอนหั้นแล้ว ยามเมื่อลาตีขึ้นถึงยามแล้วฮุง พะก็ตโยงโยงคองยงย้ายออกละ
- 76/1/4 วังแท้แล้ว แต่นั้นเสินเสินย้ายไปไว้เฮวฮีบ เลยลวงเท่าถึงเขตพุงชั้น คาวพลันผันไปให้ฮอด เขาจอดยังเกาะไทยดอนพิมานหั้นแล้ว เจ้าก็เสวยงายก็เล่า
- 76/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 70 อย)
กายไปหน้า เลยลวงเขาเกาะไทยนางลอย เจ้าก็เซาชะเพาพักจอดนอนถันนั้น ผุงหมู่ชาวชะเพาพ้อมพากันพักจอด ทั้ง 5 ฮ้อยเซาพ้อมซูล่าหั้นแล้ว
- 76/2/2 แต่นั้นชาวชะเพาพ้อมกินแลง แล้วอย่าอันว่าพะบาดเจ้าเสวยแล้วเลิกราหั้นแล้ว ความว่าปละบานแล้วเลยนอนนิต
- 76/2/3 ทะเนง เดิกซักไซพอล่าเที่ยงคินแท้แล้ว แต่นั้นคำหยาดน้อยคินถึงต่นพ่อ นางก็ตั้งตั้ง ตั้งคินให้ฮุงหาแท้แล้ว ปานนี้ปิดตาเจ้าเหวย
- 76/2/4 แลงแล้วบ่ จาน้อลือว่าคืดคั้งแคนนำช้อยปลิมนั้นเด้ ปานนี้ปิดตาเจ้าทั้ง 2 พ่อแม่ภูพันจักว่าหลับตื่นแล้วหิวให้ฮุงหาหั้นเด้ อันว่าท่ามา
- 77/1/1 น้อยโลมขวันคำหยาด อันว่าเฮาเจ้าช้อยเสมอเพียงดั่งกันนั้นแล้ว ช้อยก็พัดพากเจ้าปิดตาพ่อแม่มาแล้ว มาพ้ำพ้อมบาท้าวก่อนนางแท้แล้ว อันว่าสีแจ่ม
- 77/1/2 เจ้าพัดพาก 3 วันลอกบาช้อยก็มาน่าเหิงก่อนนางนาล่าแท้แล้ว แต่นั้นคำหยาดน้อยเลยฟังคำพี่ อันว่า 2 แจ่มเจ้าเสมอเพียงแม่เดียวแท้แล้ว

- 77/1/3 อันว่า 2 แจ่มเจ้าเหมือนฮ่วมอุตทอนแท้แล้ว อันว่า 2 แพงฮักฮ่วมกันหมายหมั้น ก็จាកันแล้วเลยนอนนิตพะเนง
- 77/1/4 เถิงเมื่อวันฟุ้งขึ้นสวายแจ่งส่องใสแท้แล้ว เมื่อนั้นลาซาเจ้าพยาหลวงตนพ่อ ทั้นหมู่เสเนดพ้อมมาเฝ้าชูคนหันแล้ว พะก็มีอาดให้ท้าวกิ่ง
- 77/1/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 607)
ขุนฟอง สูงงเฮวพลันเมื่อก่อนกุกอย่าซ่า สูงงตกแต่งห้างหลังไหย่ หอไซในกาบเมืองแต่งดืออย่าซ่า อัน 1 ให้สูปุกก้วยอ้อยฝุงหมู่ทุงไซ ยายยังสุดฮอดโองพะองพุ้น
- 77/2/2 อัน 1 ให้สูบอกไฟน้อยฝุงหมู่ชาวเมือง แแบงหนทางฮาบเพียงเถิงพุ้น อัน 1 ให้สูปุกหอไว้ลีนคำหลังไหย่ ในควงคุ่มดาห้างแต่งดี
- 77/2/3 เทียวเทิน อัน 1 ให้ชนเอาหมอนเกล้าฮู้ฮาไปเสียบเสียบทอน อย่าได้ไว้เมื่อหน้าบตีแท้แล้ว หมอนี้ตัดเบียงถ้อยลวงลายกุกพะองแท้ตาย
- 77/2/4 มั้นหากมาฟ่างตัวะลายกุกพะองแท้ ผิว่าหมอนหากบ่ก่าวถ้อยลวงลายกุกพะองดั่งนั้น บาคานจักอยู่เสวยเมืองบ้าน สูอย่าซ่าเฮวฮีบไปเปื่อง เขียววันคินฮีบ
- 78/1/1 ไปอย่าซ่า แต่นั้นบาคานท้าวเลยฟังแจ่งเจ้า กีนบอบไหว้ทูนไท้พอดนหันแล้ว ทานโหดทอนหมอนหาก่าวผิดกิดี ขอให้บรรเทาเสียโหดโพงยฝุงนั้น
- 78/1/2 ข้อยก็ขอนำเจ้าปิดตาตนพ่อ ผายโผดเขาทอนอย่ากะท่าแต่ทอน อันว่าเป็นกะสัดเชื้อพยาหลวงยดไหย่สินนี้ คั้นว่าโหดหากพ้อข้าแท้พ้อให้แต่
- 78/1/3 ดีชอบแล้ว ผิว่าเลี้ยงข้อยไว้หนแห่งในเมืองดั่งนั้น ก็บ่หายโลคาแห่งตนตัวข้า บัดนี้หมดเวนแล้วเวียนคินมาฮอดจิงแล้ว ข้อยก็
- 78/1/4 ขอโหดทอนอย่าข้าบควนพ้อเฮย เมื่อนั้นลาซาเจ้าปิดตาตนพ่อ พะก็ยกโหดให้บ่าท้าวลูกตนหันแล้ว ความว่าแล้วลูกเล็กลาไป
- 78/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 608)
เถิงเฮือพายถิบไปมียั้ง ขุนก็เขียวคินตันโดยพลันเฮวฮีบ เลยเล่าเถิงแห่งห้องเมืองกว้างที่เซ็งหันแล้ว ขุนก็เมื่อทูนไหว้เสนาผู้ไหย่ กัมซาบไหว้
- 78/2/2 ขุนพ้าวก่าวก่อนหันแล้ว บัดนี้ลาซาเจ้าพยาหลวงไซ้ดวนจิงแล้ว ว่าให้ตกแต่งห้างหอไซหลังไหย่ให้ฮีบ ตกแต่งห้างดาพ้อม
- 78/2/3 อย่างานานว่า อันว่าให้ไปปุกไว้กาบเมืองหลังไหย่ ทั้งก้วยอ้อยมีพ้อมช่อทุงว่าอัน แล้วจุงปุกหอไว้ลีนคำหลัง 1 ให้ฮีบตกแต่งไว้ดาห้าง
- 78/2/4 พีบพลันหันทอน พะก็ผัดหมายให้ 3 วันจักมาฮอดจิงแล้ว คั้นบ่แล้วพยาเจ้าโหดเค็มแท้แล้ว แต่นั้นขุนบ่ซ่าเฮวฮีบพลันเปื่อง โดยคำพะอาดยาเป็นเจ้า

- 79/1/1 ขุนก็เลยฝังฟ้าหวเอฮิบโดยพลัน เขาก็พากันบุกแต่งแบงเลยแล้ว บัดนี้จักกล่าวเจ้าเมืองใหญ่ทุมมาก่อนแล้ว เจ้าก็ตกแต่งห้างชะเพาแล้วออกมาหั้นแล้ว
- 79/1/2 แต่นั้นเสินเสินย้ายชะเพาทองเลยแล่นไปนั้น ก็จึงฮอดแห่งห้องเมืองบ้านแห่งตนหั้นแล้ว แต่นั้นแซวแซวพ้อมโฮนันเสียงสนั่นจึงแล้ว
- 79/1/3 เสียงเสบเจ้าลุ่มฟ้าดั่งก้องมีนนั้นหั้นแล้ว แต่นั้นแซวแซวพ้อมชาวเมืองหลังล่า เขาก็บปแล่นฟ้าหาเจ้าพะยอตเมืองหั้นแล้ว
- 79/1/4 แต่นั้นชะเพาล่วงเข้าถึงท่าทางเมืองหั้นแล้ว เขาก็เซาชะเพายุคจอตเซาดาเมี้ยน แต่นั้นพะบาดเจ้าชะเตดขึ้นเมื่อสู่ออไซ เสนาไหลแห่นำตนเจ้า ผุ่งซ้อยข้า
- 79/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 609 เกา)
ชาวเมืองสาวบ่าว เห็นที่พะบาดเจ้ามาแล้วขึ้นชมแท้แล้ว ผุ่งหมู่สาวสำน่อยพลันมาเฮวฮิบ เห็นว่าซู้มาฮอดแล้วปะสงเอมายกันหั้นแล้ว ความว่าถึงชะถานห้องออไซเนานังแต่นั้น
- 79/2/2 เสนดพ้อมมาเฝ้าอยู่ชะลอนหั้นแล้ว กับทั้งพะกะสัดเจ้าทั้งนางน้อยขนาด ขึ้นสู่ห้องดอมไต้พ้อตนหั้นแล้ว แต่นั้นพะก็มีอาดไต้ผุ่งหมู่เสนา ให้สุพากันมาจัดคาคมะหิงสา
- 79/2/3 ซ้างใหญ่ ให้สุจัดเอาได้หลายตัวหั้นห้าว หาให้ได้ 3 ฮ้อยฮิบโฮมเทียวทอน ตัว 1 ชื่อว่าไอยะลาดซ้างกุดชะโลขาวเผือก ให้แจ่มเจ้าบาท้าวซิวทงตัว 1 ชื่อว่ากุนชะโลซ้างมะหาไซจะตุโลก
- 79/2/4 อวนก่อนหน้าบาท้าวลูกกุดตัว 1 ชื่อวามะหาเมกซ้างตัวใหญ่กุดชะโล คั้นว่าเห็นเงากาแล่นซุนทางพื้น กับทั้งมะหิงสาม้าอาชะไนตัวปะเส็ด ไปก่อนหน้าบาท้าวก่อนพน
- 81/1/1 เอาได้อาชะไนหลายหมู่ จัดให้ได้ 6 ฮ้อยซู้ตัวหั้นทอน แต่นั้นขุนก็จัดเอาได้กุนชะโลตัวอาสจัดได้แล้ว 3 ฮ้อยฮิบโฮมแท้แล้ว ขุนก็จัดฟ้าพ้อมผุ่งหอกทั้ง
- 81/1/2 ปืน กับทั้งหมู่ซู่ไซเสดกะสัดกางกั้ง ขุนก็จัดแต่งแล้วเฮวฮิบ เมื่อทูนยอมมือนี้ว้าบากอนถอยไหว เมื่อนั้นพะก็มีอาสให้ลาชะโกดชาวเมือง ให้สุเทเงิน
- 81/1/3 คำออกมาอย่าช้า สู้ก็ตกแต่งห้างตนไทยกาละพิก ยายยังสุดท้าวทางเลิงคุ่ม กับทั้งเสื้อผ้าพ้อมเทอกไปทานเทียวทอน ให้แก่ผุ่งหมู่คนทุกขมอดจน
- 81/1/4 คนไเฮ้ ความว่าพะสั่งแล้วเสเน็ดโดยพลัน เขาก็เดาดตกแต่งดีดาพ้อม ความว่าพะกล่าวแล้วมัวมืดเสียงแสงแลเย้อ จันโทใสส่องมาเงาซ่าย เมื่อนั้นสุสียไค้อยกองควักเค้า
- 81/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 70 ทัด)
อันมาแล้ว พะก็ยั้งสั้นกองชะบูแก้วคั้นเคงแท้แล้ว เมื่อนั้นผุ่งไพน้อยเฮวฮิบเดาดา ยายยังสุดขอกทางซิวซ่าย ความสูงแล้วเตือนป่าวเสนา เดาดตกแต่งดีดาห้างแต่นั้นพะบาส

- เจ้าชะ
- 81/2/2 เด็ดขึ้นคุ่มเมือง เสนาเมืองแห่นำดินช้าง กับทั้งปิดตาเจ้าทงพายจัดตุโลก ไปก่อนหน้า
บาท้าวลูกตน เขาก็ตีกองค้องชะบันไซเคงคั้น ทวนทวนก้อง
- 81/2/3 เมืองท้าวชูแดนแท้แล้ว ชาวเมืองพ้อมโชนันเสียงสนั่น เขาก็ชมขึ้นได้บาท้าวพะยอด
คุณแท้แล้ว เลยล่องเท้าไปฮอดในเวียง พะก็เซาพายสานจอตเกยเฮียงฮ้าน
- 81/2/4 แต่นั้นพะบาสเจ้าลงจากพายสาน เสนาไหลหลังนำพะองเจ้า เขาก็เมื่อเงินแจ่มเจ้าขึ้น
สู่ลินคำ ลาซาพะพอดตงสงเจ้า กับทั้งสังคะเจ้าทงทำในสุด กับทั้งเสนตพ้อมสง
- 82/1/1 เจ้าชูคนแท้แล้ว เขาก็เงินแจ่มเจ้าขึ้นสู่หอไซ เสนาหลายอะเนกนองมาเฝ้า พะก็อุบพิ
เสกเจ้าเสวยลาสมมานั่งปองเป็นเจ้า แต่นั้นพามมะนาเข้าถวายพอนพูระนาส แปะ
แผ่นพื้นดิน
- 82/1/2 เจ้าใส่หัว สีสีล้ำไซโยแข็งขม ขอให้เจ้าได้ผ่านด้าวเมืองกว้างอยู่เย็นแต่ทอน ให้เจ้า
ฮักซ้างม้าฝูงหมุ่บัวนาง นำมาถวายส่วยไฮลือไฮ้อัน 1 ฝิปู่คำเมืองเทศทุมมา
- 82/1/3 ก็ดี ให้มาคุนบาคานนั่งปองเป็นเจ้า ความพามถวายแล้วยอมมอบกับทั้งเสนต
พ้อมมาเฝ้าชูคน เขาก็หานามเจ้าบายูนบุตรตะลาส ชื่อว่าบายูนที่นั่งปองเป็นเจ้า
- 82/1/4 เมื่อนั้นลาซาเจ้าพายาหลวงตงพ้อ เตือนปาวให้เขาหลิ่นแสวงงั้นแท้แล้ว กับทั้งฝูงสิงโชน
พ้อมมะโนลาพ้อนแอ่น เขาก็มาพำพ้อมกันหลิ่นชูวัน กับทั้งยิงชายพ้อมแซวแซมมาเบ็ง
(เลขหน้าที่หมุ่ซ่าย 9101)
- 82/2/1 ฝั่งฟ้าวมาเยี่ยมล้ำแยง ลางคนตาบอดเบื่องบ่เห็นฮุ่งงมจ้วก็มี ดินดำตอท้าวลงเลยลัม
เขาก็แซวแซวทวงเลยหัวชีชัว ตาบอดมาเบ็งซ้างจำซ้างก็ว่าไกแท้น้อ ลางคนฟ้าวตน
เฮือน
- 82/2/2 ฮีบแล่นก็มี ลางคนฮุ่มลูกน้อยทั้งฟ้าวแล่นไปเปื่องก็มี ลางคนฟ้าวไชถงเคี้ยวหมากก็มี
เลยฝั่งฟ้าวปุนแต่มีฝ่ามือหั้นแล้ว ลางคนฟ้าวกินเข้าจำแจ้วตำดั่งก็มี
- 82/2/3 มั่นก็เคงคางบปแล่นไปหานำ ลางคนเคงคางเต้นลงเฮือนตดเฮียไปแล้ว มั่นก็บปฝั่ง
ฟ้าวไปหน้าก่อนเขาหั้นแล้ว เขาก็แซวแซวปอยเสื่อกินตายท่ามึงเฮย
- 82/2/4 ตั้งหากเหม็นโผกพันปาล้าบอ้มเกือแท้น้อ ส้งมาพางานฟ้าวบปไปก่อนเพิ่น สันนี้มึง
หากปวตท้อฮ้าย ส้งบ่ไปบอกบ้านเสียแล้วจึงมานั้นได้ ลางคนต้อง 8 ฝ่าฝืนเดียว
- 83/1/1 9 ขอดฝูงหมุ่สาวสำน่อยโยหลิ่นเล่าหัว อันว่าสายคออ้ายอาพอนหลายขอดมานั้น
ฮอยทีเจ้าขอดซู้มาเยี่ยมเบ็งนำบ่ออย่าแล้ว แต่นั้นมันกล่าวด้านจาดอบสาวฮาม สายคอ
เฮยอย่าจา

- 83/1/2 คำนั้น เขียมนี้ต้อง 8 ผ่าผืนเดียว 9 ขอดจึงแล้ว พี่ได้ขอดขูมาเขียมเบ็งนำดอกนา
ควมว่าแล้วเลยหัวซีซัว เขาก็ให้หลังเข้าเต็มคุ่มพะยอด
- 83/1/3 เมืองแท้แล้ว พอเมื่อตวันค้อยเมื่อแลงแดดอ่อนมาแล้ว พะก็เตือนป่าวให้ขุนท้าวชูคน
สุอย่าซ้าเฮวฮีบปล้นเปื่อง สูงเอาเงินคำหว่านหาคนฝูง
- 83/1/4 ไฮ้ แต่นั้นเขาก็โดยอาจเจ้าเฮวฮีบไปเปื่อง บายขันเงินหว่านลงมีซ้า แต่นั้นเขาก็แหว
แหวพ้อมซิงกันเสียงสนั่น ลางคนสิ้นซี้แล้วแปนเนือยาดซิงก็เพื่อคืดอยาก
- 83/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 702)
ลางมัวฟางคั้นนมสาวกวนบิบกี้มี ทั้งหลายเพิ่นยาสผ้าฝูงหมู่เงินคำ มันก็กุมยาสทิม
กวนคั้นแต่นมหันแล้ว
- 83/2/2 แต่นั้นสาวด่าบ้อยเสือกินฟ้าผ่ามิงเฮย สั้งมาผอกพันทำหน้าบ๋ายนี้ได้ มาว่าหลอนกำ
บายดั่งของบมิเจ้าแท่น้อ ลางคนฟ้าวซุนกันหัวแตกก็มี
- 83/2/3 ผ่าซี้แล้วเปื่อยเนือบค้อยแท้แล้ว สาวยับเข้าโบายเบ็งของชาย จุงโคบปล่นหนีทั้ง
ฟ้าว เขาก็หาบ่อนบึงหมือบเตงเลยแล้ว ลางคนผ่าซี้แล้วปะเปื่อย
- 83/2/4 ปีนอยู่ก็มี สาวก็แหวแหวทวงหัวขวันซีซัว อันว่าปาคอกั้งโขงออกมำหันนา ควมว่าบ
ละบวนแล้ว 7 วันตัดเทียง เขาก็เหนแท้เจ้าบ่าท้าวสุโฮง อันว่าเทวีเจ้า
- 84/1/1 ทั้ง 2 นางนาค เขียงแหวข้างบ่าท้าวอยู่กะเสม เจ้าก็อยู่ชอบแท้ทตชะสาตามทำ อยู่
ชะบายสุกไฟไทยย้อง เจ้าก็บ่บอกเวียกบ้านฝูงไฟชาวเมือง อยู่ทงทำกานไฮ่นา
- 84/1/2 ตาก้า เขาก็ทำบุนสั่งปาละมีผายเผื่อ ก็บมิเตือดฮ้อนอยู่สั่งแต่ทาน ก็บมิไผเป็นพยาด
ไซโลคัจกเทือ เพื่อว่าโสมพานพะเหลื่อมงำทั้งคาย เจ้าก็ทงอยู่
- 84/1/3 ส้างเสวยลาดทุมมา พอปะหมาน 3 ขวบปีมาเต้า เจ้าก็คืดเถิงไท้ไอยะโกตดย่า เจ้า
ก็คืดบ่แล้วนำแก้วยาดนหันแล้ว อันว่าบุนคุณเจ้าจ่า
- 84/1/4 สวมมีมากจึงแล้ว ยามเมื่อทุกยากไฮ้มีแต่ไอยะโกหันแล้ว ไผบ่เห็นในนาก็เล่ายงว่าฮ้าย
ดอกนา อัน 1 ปิตตาเจ้านายชะเพาต่นพอกี้ดี แล้วเจ้าหากทุกหมื่นซัน
- 84/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 703)
นำข้อยแต่หลังแท้แล้ว บัดนี้กูจักไซ้ดุงตันขอย่าไอยะโก เอามาเป็นมาดาอยู่หน้าเพียน
เลี้ยง กับทั้งปิตตาเจ้านายชะเพาต่นพอ ให้เอามาพำพ้อมเพียนเลี้ยงพำกันหันแล้ว
- 84/2/2 แต่นั้นพะก็มีอาดให้ลาชะทุดซุนसान สูงแบ่งसानคำแต่งตีดาห่าง สูงนำเมื่อไหว
จ่าปาเมืองไหญ่พวยพูน ขอแจ่มเจ้านายเกล้าย่าง
- 84/2/3 แต่เนื้อ กับทั้งนายชะเพาผู้ปิตตาพอกูนั้น ก็ให้มาพำพ้อมกันแท้ซุนนนั้นเนื้อ ควมว่า
พะสั่งแล้วเฮวฮีบโดยปล้น ขุนก็เดาตาตก

- 84/2/4 แต่งสานเลยแล้ว เมื่อนั้นพระก็มีอาตโหขุนอ่านฟังดู แต่นั้นขุนก็ยอมมอบอ่านถวายพญา
เจ้า อันนี้ชื่อว่าสานช้อยพญาขุนมาฮอด ถามข่าวเจ้าเมืองนี้หมื่น
- 85/1/1 ที่แต่ท่อน ข้าก็อยู่แห่งห้องเมืองใหญ่ทุมมาที่พุ้น นำบันนะกานมาเถิงขาบถวาย พญา
เจ้าเคื่องใจด้วยไอยะโกตยาพายัพี่ มาอยู่ค้ำเมืองนี้
- 85/1/2 พ่านานเจ้าเฮย กับทั้งนายพ่อค้ำมาหาคุณตนพ่อ ขอพ่าพ้อมเมื่อเลี้ยงพ่ากันแต่ท่อน
ควมว่าขุนอ่านแล้วบนอบยอมมือ พยาขุน
- 85/1/3 ฟังก็ว่าจึงแท้ แต่นั้นพะให้ท้าวกิ่งขุนฟอง ทั้งขุนสานพ่ากันไปพ้อม แต่นั้นขุนก็โดยอาต
เจ้าลูกเล็กกราลง เถิงเค
- 85/1/4 หังแต่งตีดาห้าง ขุนก็หายมได้วันตีมือปอด ก็จึงลงสู่ห้องชะเพากว้างแต่งตี ผุงหมู่บ่าว
สำน่อยเฮวฮีบปล้นเป็อง เคาดาตคแต่งตีมิช้า ควมว่าเขา
- 85/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 704)
แต่งแล้วชะเพาเบิกเส้นเส้นพุ้นย้อย ตีแก้ลมพานพัดป็นปะโดงไปหน้า หลายวันได้
หลายคืนคั่วถิว ยองยองผายหลายมือบ่เขาแท้แล้ว ก็จึงกายแดน
- 85/2/2 ด้าวเมืองใหญ่ทุมมา หลายวันคืนคอยไปมิยั้งเลยเล่า เถิงแห่งห้องเมืองใหญ่จำปา เขา
จึงเขาชะเพาพักจอดตีดาเมี้ยน เมื่อนั้นขุน
- 85/2/3 ก็เมื่อขาบไหว้พญาไทยจำปา ขุนก็ยอมมอบขาบกอนก้อยไหว้ แต่นั้นเสนากำ้าจำปาถาม
ที่ สุเจ้าอยู่แห่งห้องเมืองบ้านปะ
- 85/2/4 เหตุได้นั้นแต่ เคื่องใจด้วยปะกานใดเดินฮอดเฮาพี่ ยังคอยหว้าย่านน้ำมาพี่ฮอดตีแต่
ลือ แต่นั้นขุนก็ยอมมือไหว้วันทากัมขาบ ยังคอยหว้าย่าน
- 86/1/1 น้ำมาพี่ฮอดตีเจ้าเฮย ผุงข้าอยู่แห่งห้องเมืองใหญ่ทุมมาที่พุ้น ท่อว่ามีค้ำเคื่องยานาย
พายัพี่ กับทั้งปิตตาเจ้านายชะเพาตนพ่อ มาอยู่ค้ำเมืองนี้พ่านาน
- 86/1/2 นี้แล้ว อันว่าพะบาดเจ้าเมืองใหญ่ทุมมาที่พุ้น ให้เพื่อนำบันนะกานมาขาบถวายพญา
เจ้า พะก็ขอแจ่มเจ้าตยาไอยะโก
- 86/1/3 กับทั้งนายชะเพาขอพ่ากันเมื่อเลี้ยง แต่นั้นลาซาเจ้าจำปาขานตอบ เขาบ่ฮู้ว่าอย่าแจ่ม
เจ้ามาอยู่ค้ำเมืองนี้พ่านานแท้ๆ คั้นว่ามาอยู่ค้ำใน
- 86/1/4 เขาตั้งนั้น เขาบ่มีชินขัดแห่งพยาขุนกว้าง แม่นว่าผุงไฟน้อยทั้งหมู่ชาวเมืองก็ตี คั้นว่า
เขาอยากไปทุมมาก็บ่ชินจึงแท้ อันว่าจำ
- 86/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 705)
ปานี้ทุมมาเสมพากันแล้ว เหมือนตั้งเป็นพี่น้องสายไส้แฮเดียนั้นแล้ว แม่นว่าผุงไฟ
ข้าเมืองใหญ่ทุมมาก็ดี คั้นว่าเขาอยากมาอยู่พื่ออย่าห้ามแห่งเขานั้นเนื้อ

- 86/2/2 แต่นั่นพะบาสด้านนำหมู่เสนา สูงพากันไปสืบบถามหาเถ้า กับทั้งนายชะเพาผู้แสงไป
เที่ยว เอาย่าเจ้าบาท้าวควนมานั้นเน้อ
- 86/2/3 ความว่าแล้วขุนเล็กราลง เถิงหอชุมก่าวปุนจาต่าน สูงงไปป่าวค้องเตือนไฟชาวเมือง
ให้สุไปถามหาย่านายเพียนเลี้ยง กับทั้งนายชะ
- 86/2/4 เพาค้า ไผยังเคยไปฮอดปะเทศเมืองโกนั้นเต้ ถามโจนสุดชุนคนเลยถ้วน ไผผู้เอาย่าเถ้า
มาเลี้ยงอยู่นั้นเต้ ความว่าแล้วเตือนป่าวชาวเมือง
- 87/1/1 เขาก็เลยไปเถิงแห่งห้องนายชะเพาถามที่ บัดนี้คำซ่าเท้าเถิงพ่อนายชะเพา นายก็ยินดี
ชมชื่นดอมบาท้าว พะก็ฮู้ข่าวเจ้าบาคานมาฮอดจิงแล้ว นายก็เมื่อ
- 87/1/2 ขาบไหว้พยาเจ้าขาบหุน แต่นั้นนายชะเพาก็มวันทาหุนบาส นบนอบไหว้พยาเจ้าเล่า
ก่อนแท้แล้ว ซ้ำก็เดินไปค้าเมืองโกปาง
- 87/1/3 ก่อนจิงแล้ว ซ้ำก็ได้ย่าเถ้ามาเลี้ยงอยู่นั้นแท้แล้ว แต่นั้นลาซาเจ้าพยาหลวงก้อยกล่าว
พะก็ใช้ดั่งตั้งมาพ้อฮอดเฮาแท้แล้ว พะก็ขอแจ่ม
- 87/1/4 เจ้าตนย่าไอยะโก กับทั้งนายชะเพาก็เล่าขอเมื่อพ้อม บัดนี้ตามใจเจ้านายชะเพาคิดฮ้ำ
ดูท่อน พุ่นแลที่เสมอเพียงตั้งเดียนั้นแล้ว เฮาบ่ชินแจ่ม
- 87/2/1 (เลขหน้าที่ม่มซ้าย 706)
เจ้าตนท่านนายชะเพา คันจี่ไปอยู่เมืองหุมมากีบชิน 2 เถ้า แต่นั้นนายชะเพาได้ยินคำ
ชมชื่น นบนอบไหว้พยาเจ้าขาบหุน ทานโหดท่อนพะเพิง
- 87/2/2 ชีวิต ขอกุณาโผดผายตัวซ้า คันว่าพะโผดให้ไปอยู่หุมมาที่พุ่น ก็จักโดยลาซ้าบ่ชินพะอง
เจ้า แต่นั้นนายก็มขาบไหว้พยาเจ้า
- 87/2/3 เล็กรามีเถิงห้องเฮือนตนเฮวฮีบ ตานกล่าวถ้อยดอมให้ย่าตน อันว่าหลานแจ่มเจ้าน่า
สานมาฮอดจิงแล้ว ว่าให้ข่อยเจ้า
- 87/2/4 ทั้งข้อยควนเมื่อว่าตาย อันว่าพะบาสเจ้ามาฮอดหุมมาว่าตาย บากี้ทงเมืองแทนพ้อตน
เป็นเจ้า แต่นั้นย่าตอบถ้อยขานท่านนายชะเพา ฮอยที่มาฟางตัวะ
- 88/1/1 ลายฟางแท้ ท้าว นั้นเนาอยู่ห้องเมืองไทย่งจิงที่พุ่น สั้งว่าบามาเถิงแห่งห้องเมืองไทย
หุมมาพายพี ยามเมื่อข้อยมาจากห้องเมืองไทย่งจิง
- 88/1/2 นั้นนา บากี้ยังเป็นสัดอยู่ในเมืองพุ่น ฮอยว่าเขามากกล่าวด้านลวงเฮาตัวะลายจิงแล้ว ก็
บ่มีเชื่อแท้คำเว้าแห่งเขาตอกนา
- 88/1/3 ฮอยที่เขามาค้าขายของตายดอกจิงแล้ว ฮอยที่มายัวะเข้าเมืองพุ่นจ่ายขายบ่อย่าแล้ว
แต่นั้นนายชะเพาด้านจาละจาดอมย่า เจ้าอย่าเว้าคำ
- 88/1/4 นี้บ่ควนย่าเฮย หากแมนพะบาสไซ้มาฮอดเถิงเฮาแท้แล้ว เขาบ่มีมาตัวะลายฟางนาเจ้า
แต่นั้นย่าแจ่มเจ้าบ่มีเชื่อคำเขา จงให้เอามาดูหมู่ นาย

- 88/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 707)
 คนไฉ้ แต่นั้นนายชะเพาฟ้าไปเป็องเฮวฮีบ เถิงแห่งห้องชะเพากว้างทางเมืองหันแล้ว
 นายก็เข้าสู่ห้องชะเพาไหย่เพตา มีวาจาดอเขาคนไฉ้ อันว่าไอยะ
- 88/2/2 โกอเกล้าจ่าสวนตนะยา ว่าให้พันแจ่มเจ้าขุนไฉ้ฮีบเมื่อว่าตาย แต่นั้นขุนฟองพ้อมขุนพวง
 ท้าวกิง เขาก็เอ้อไอยะย่องประสงห้างแต่งตัว
- 88/2/3 ขุนก็ไปพ้อมตนะท่านนายชะเพา เถิงในเมืองค้อยลีลาย้าย ขุนก็ขึ้นสู่ห้องเฮือนท่าน
 นายชะเพา แต่นั้นไอยะโกฟ้าถามขุนคนไฉ้เชื่อนี้
- 88/2/4 เนาแห่งห้องเมืองไหย่ทุมมาที่พุ้น นำบันนะกานมาเนียวขอเอาเกล้าว่าลือ เฮาบมีแนว
 เชื้อหลานเหลนค้ำอยู่เมืองนั้น มาจาขอผู้เกล้าเมื่อเลี้ยงสิ่งใดนี้ได้
- 89/1/1 แต่นั้นขุนกล่าวต่านจาต่อไอยะโก อันว่าลาซาพะอยู่คองคอยเจ้าจิงแล้ว พะก็จ่าเผื่อให้
 มาขอเอาอย่าจิงแล้ว กับทั้งพะบาสเจ้านายชะเพาตนะพ้อมพะองนั้น
- 89/1/2 จงให้เมื่อพ้อมพ้อมผู้ช้อย่านานเทียวทอน พะจักเอาเมื่อเลี้ยงแทนคุณเจ้าอย่าจิงแล้ว ยา
 หากทุกหมื่นชั้นดอมเจ้าแต่หลังว่าตาย แต่นั้นไอยะโก
- 89/1/3 เล้าชานขุนค้ำม่วน เฮาบมีลูกเต้าแทนสร้างสืบเมืองดอกนา ฮอยที่ขุนกล่าวต่านจาลาย
 พ่างเฮาดอกนา เฮาบมีแนวนาม
- 89/1/4 นั้งปองเป็นเจ้า แต่นั้นขุนตอบถ้อยจาต่อไอยะโก อันว่าลาซาพะแมนหลานนายเจ้า
 แต่นั้นอย่ากล่าวต่านจาตอบผู้ช้อย ให้สุจาคำหลังแต่โกมา
- 89/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 708)
 ทอน ให้สุเว้าแต่เค้ามาฮอดเถิงบายหันทอน อันว่าบาคานเป็นสิงโตได้เจ้า เมื่อนั้นขุน
 ตอบถ้อยฮีบพากไอยะโก อันว่าบาคานมาแต่
- 89/2/2 กงจิ้นพุ้น ยามแต่กั้ท้าวเกิดเป็นสัต พะก็เอาบาคานใส่แพไหลน้ำ ก็จิงไหลไปค้ำงดอน
 โขงเกาะไหย่ เจ้าก็ไปอยู่ค้ำง
- 89/2/3 เนาหันพำนานแท้แล้ว ก็จิงเห็นชะเพาค้ำจ่าปาไปฮอดทั้ง 5 ฮ้อย เขาหันจอตดีแท้แล้ว
 เจ้าจิงขอลอบเข้าชะเพาค้ำคั่งเดินนี้
- 89/2/4 แท้แล้ว ก็จิงเถิงกงจิ้นอยู่เนานานล้ำ บาจิงมาแต่ห้องกงจิ้นเมืองไหย่ บาจิงมาอยู่ค้ำง
 มิดิลากกว้างพำนานยาเฮย แล้วจิงตกแต่งใช้ลาชะทูต
- 90/1/1 ขุนसान นำบันนะกานเมื่อขาบถวยพยาเจ้า พะก็ฮู้ข่าวเจ้าบาขุนตนะลูก พะก็ตกแต่ง
 ห้างชะเพากว้างฮีบปลัน มาฮีบเจ้าบาขุนตนะลูก ทั้ง 5 ฮ้อยชะเพาพ้อมพ้อม
- 90/1/2 มาแท้แล้ว กับทั้งผู้ไฟพ้อมมาดาตนะแม่ ทั้งพ้อมเจ้ามาพ้อมพ้อมกันแท้แล้ว ก็จิงเอาแจ่ม
 เจ้าเมื่อสู่ทุมมา เถิงหอคำอยู่เย็นมิฮ้อน พะจิงหด

- 90/1/3 แจ่มเจ้าเสวยลาสแทนเมือง บาก็มีใจคิดอ่าวเถิงนายเถ่า กับทั้งนายชะเพาเจ้าปิดตา
ตนพ้อ ว่าให้เอาแจ่มเจ้าเจ้าเถ่าฮีบเมื่อว่าตาย
- 90/1/4 แต่นั้นยาก็ฮู้ข่าวเจ้าเสวยลาสทงเมือง ก็หากจึงคำเขาชูอันดาถ้วน แต่นั้นยาก็ตั้งตงแต่ง
ห้างเดาดาเฮวฮีบ ทั้งเฝ้าผู้ขายค้าแต่งของ ขุนก็ลาลงห้อง
- 90/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 709)
ไอยะโกตดย่า เถิงแห่งห้องโองกว้างขาบทุน บัดนี้ข้าก็เห็นแจ่มเจ้าตดย่าไอยะโกแลนา
กับทั้งนายชะเพาท่ากัน 2 เถ่า เมื่อนั้นลาซาเจ้ามีคำชมชื่น
- 90/2/2 ตามแต่ 2 แจ่มเจ้าไปท้อนบ่ว่าสังคอกนา ความว่าแล้วขุนเล็กกราลง เถิงชะเพาทองแต่ง
ดีดาห่าง แต่นั้นพะกล่าวต้อนจาต่อเสนา
- 90/2/3 เสาจกวางนายไปบ่ควนจึงแท้ ความที่เฮาแต่งห้างลาชะทูตไปนำชอบตาย นำไปเถิงแห่ง
เมืองพวยพูน กับทั้งบันนะกานพ้อมของควนทุกสิ่ง
- 90/2/4 ไปขาบไหว้พะเมืองพูนก็จึงควนแท้แล้ว อันว่า 2 เมืองกำ้าเป็นของเกาะกายกันแล้ว คั้น
ว่าเขาบ่มักอยู่พิจไปพูนก็ซางเขาเห็นท้อน แม่นว่าชาว
- 91/1/1 เมืองพ้อมเสนาฝูงไฟก็ดีแล้ว คั้นว่าเขาบ่มักอยู่พูนจิม่าพี้ก็ซางเขาเจ้าเฮย แต่นั้นพะก็มี
อาสให้ขุนแต่งแปงสาน นำบันนะกานเมื่อถวยาขาบทุนพะเมือง
- 91/1/2 พวยพูน อันนี้ลาชะสานข้อยจำปามาฮอด ถามข่าวเจ้าเมืองนี้แต่ไถแต่ท้อน ความว่า
ขุนกำแล้วยมือลาเล็ก พะก็มีอาสให้ขุนท้าวชุน พะก็มี
- 91/1/3 อาสให้ขุนไหยเมืองแสน ทั้งเซียงเหลือท่ากันไปพ้อม ขุนก็โดยอาสเจ้าลูกเล็กกราลง เถิง
เคหังแต่งดีดาห่าง ขุนก็หายามไต่วันตี
- 91/1/4 มือปอด ขุนก็ล่งสู่หองชะเพากว้างออกไป กับทั้งนายชะเพาพ้อมไอยะโกตดย่า ลงสู่
หองชะเพาพ้อมท่ากันหันแล้ว แต่นั้นขุนสานพ้อมขุนฟองท้าวกิ่ง
- 91/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 80)
เตือนแต่งห้างชะเพาย้ายออกไปแท้แล้ว ไยไยย้ายชะเพาเบิกตามลมพูนเยื่อ หลายวัน
คั้นบ่เขาหลายมือ เขาก็แยงหนห้องทุมมาเมืองไหย่ ฟองพาสฟังละดูด้าม
- 91/2/2 ท่อเฮือนแท้แล้ว ก็จึงไปเถิงห้องทุมมาเมืองไหย่ ก็จึงไปจอดยั้งหันท่าหลวงแท้แล้ว แต่
นั้นเมืองแสนเจ้าเซียงเหลือท้าวกิ่ง เขาก็เมื่อขาบไหว้
- 91/2/3 ทุนท้าวเล่าสาน ขุนก็ยอมมือไหว้ลาซากัมขาบ พะก็ทงอยู่สร้างเมืองบ้านสำลานแต่ลือ
แต่นั้นลาซาเจ้าทงเมืองขานตอบ ยังคอยห้อม
- 91/2/4 ไพน้อยเมืองบ้านอยู่ดีดอกนา สู้ก็มาแต่ห้องลูกปะเทศทางไตมานั้น ยังคอยเทียบละคา
คงอยู่ดีลือเจ้า แต่นั้นขุนก็ยอมมือไหว้ถวยาสานถามข่าว อันนี้พะบาสเจ้า

- 92/1/1 เมืองพูนฝากมาแท้แล้ว กับทั้งนายชะเพาเจ้าไอยะโกตยา ข้าก็นำมาเถิงแห่งเมือง
พายัพี่ แต่นั้นพระก็มีอาสให้อามาตไขดู ไชसानมาอ่านฟังจึงแจ้ง ชุนก็ยอ
- 92/1/2 มีไหววันทาไชอ่าน พระบาทเจ้าฟังแจ้งชื่นชม ก็เพื่อผู้ข่าวเจ้าตยาไอยะโก มาเถิงทั้ง
ปิดตาพ่อชะเพามาพ้อม พระก็มีอาตให้ฝูงหมู่เสนา
- 92/1/3 จงให้เตาดตกแต่งโองหลังกว้าง หอหลวงพ้อมหอเกยเกาะกาย ปุกชอกคุ่มกุน้อย่าให้
โกหันทอน สูงไปฮับเจ้าตยามาเลวเที่ยวทอน
- 92/1/4 กับทั้งปิดตาพ่อนายชะเพา มาพ้อมอย่าให้ 2 แจ่มเจ้าลงยงทั้งดินนั้นเนื้อ ให้สูเอายาน
หามขึ้นมาเถิงพี่ ความวาพะสังแลเฮวฮีบโดยพลัน เขาก็เตาดตกแต่ง
- 92/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 8101)
ดีไป พ้อมชุนก็แยงหนองชะเพาทองทางท่า แล้วจึงเงินแจ่มเจ้านายเถ้าออกมา เงิน
ทั้งพระบาทเจ้าตยาพ่อนายชะเพาเฮวฮีบ พลันมาขึ้นยานอย่าช้า แต่นั้น 2
- 92/2/2 แจ่มเจ้าขึ้นชี่ยานคำ ฝูงชาวเมืองแท้ไปมียัง เลยเถ่าไปเถิงห้องหอคำพวระนาต ขึ้นสู่
ห้องโองท้าวขาบทุน แต่นั้น 2 ข้าเถ่าเหลียวเห็นท้าว
- 92/2/3 บาบุนบุตรตะลาด คือคู่อินอยู่ฟ้าลงสั่งสืบแทนแท้แล้ว 2 เถ่าก็ยอมมือไหว้بابุนบุตรตะ
ลาด คีตว่าบ่แม่นแจ่มเจ้าบาท้าวแต่หลังแท้แล้ว
- 92/2/4 แต่นั้นบาคานด้านตอมนายตยาพ้อเจ้า อย่าก้มขาบไหว้ตนช้อยบ่ควนพ้อเฮย ช้อยนี้
แม่นลูกเจ้าตยาพ้อเอาไปนั้นแล้ว อย่าได้วันทาอวบ่ควนจึงแท้ แต่นั้น
- 93/1/1 ย่าก็เหลียวเห็นน้อยนางนาต ก็จึงเพิ่งเชื่อแท้เห็นเจ้าพะยอนนางหันแล้ว แต่นั้นบา
จึงเงินแจ่มเจ้าตยาพ่อนายชะเพา ทั้งมาดาอย่านายไปพ้อม
- 93/1/2 เจ้าก็บอกสำข้าฝูงหมู่ทาสา ไปบ่ปิดยานายอยู่นำพ้อฮอย กับทั้งข้ายังพ้อมข้าชาย
หลายหมู่ มาอยู่เฝ้า 2 เจ้าปีนปีนนั้น ความว่าแล้วเลยคำออละซอน
- 93/1/3 ลาตีผองเที่ยงคินคาค่าย เถิงยามแล้วลาตีควมสูงมาแล้ว ไสส่องแจ้งเมืองบ้านชูแดนแล
นา พระจึงอุบพิเสกเจ้าตยาไอยะโก กับทั้งปิดตา
- 93/1/4 พ่อนายชะเพาค้า เมื่อนั้นพะก่าวด้านจามหมู่เสนา สูงเตาดตกแต่งหอสูงกว้าง พระก็
ตกแต่งพ้อมลินคามากาย มีทั้งน้ำดอกไม้จันทะคูฮวงหอม
- 93/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ่าย 802)
แล้วจึงยอมมือไหว้ปาละมีทุกที่ ก็จึงยอยกเต้าคั้นที่แก้วหตสงแท้แล้ว ย่าก็บุนมิได้เป็น
สาวสองเพื่อจึงแล้ว ทั้งพ้อเจ้าเสมอเพียงดั่งเดียวหันแล้ว
- 93/2/2 ความว่าปละบวณแล้วทั้งหลายลาเล็ก แล้วจึงเงินเอา 2 แจ่มเจ้ามาเข้าสู่ขวันหันแล้ว
ก็จึงให้แจ่มเจ้าเป็นคู่ฝัวเมียกันแล้ว ข้าก็

- 93/2/3 เนากะเสิมสุกเพ็งบุบนาท้าว ให้เจ้าอยู่สืบสร้างเสวยลาดทุมมา อย่าได้มีโลคา เบียดเบียนนาท้าว ให้เจ้าอยู่ชอบแท้ทชชะลาดตามทำ อยู่ชะ
- 93/2/4 บายสุกไฟให้ยอ้อยง เป็นแต่บุบนาสร้างพายหลังชาดก่อนจึงแล้ว นำส่งให้บาท้าวก็จึง ถึงอุ่น ชาดก่อนได้เป็นเทบพะบุตร พ่อก็เอาชกมาให้ทำน
- 94/1/1 พุดโทเจ้า เจ้าก็ตั้งไฟต้มยงชกหม้อใหญ่ ก็เพื่อได้ย้อมผ้าพุดโทเจ้าแต่หลังแท้แล้ว คั้นว่า ทำบุบให้มีใจอันชื่อจิงเทิน อย่าได้ข่มเคียดค้อยทานแล้วก็เล่า
- 94/1/2 เสียเจ้าเฮย บัดนี้จักกล่าวนับชาดท้าวพายหลังปางก่อนจึงแล้ว เป็นแวนแก้วเมื่อหน้า ล้าแยง อันว่าลาซาเจ้าทุมมาตนพ่อพะองนั้น
- 94/1/3 ก็หากแม่นพยาสิสุตโทพ่อพะองเป็นเจ้าทั้งกายโลกถือเจ้าเฮย อันว่ามาดาเจ้าเทวีตน แม่พะองนั้น ก็หากแม่นนางสีมะหามะยา
- 94/1/4 แม่พะองเป็นเจ้า อันว่านายชะเพาผู้เอาบาไปส่งปางนั้น มัมจากห้องปางนั้นบ่แม่นไผ เจ้าเฮย คือว่าพ่อพะเจ้าองอาดสับพะยู เป็นปิดตาถ้วนถ้วนปางนั้น
- 94/2/1 (เลขหน้าที่มุ่มซ้าย 803)
อันว่าไอยะโกเถ้าจำสวนต่นย่า ปางนั้นก็หากแม่นแม่พะเจ้าปางนี้ถ้วนถ้วนเจ้าเฮย อัน ว่าลาซาเจ้ากจิงตนพ่อปางนั้น ก็หากแม่นทเวะทัตผู้กะทำฮ้ายแก่พะ
- 94/2/2 องเจ้าเฮย ตายไปไหม้อะปีจิมลุ่มจุมอยู่พื้นในหม้อแผ่นแดงหันแล้ว อันว่า 6 สาว เอ้อยเป็นนยกยงขาวเผือก ปางนั้นก็หากแม่นนางกิมจิมานะวิกา
- 94/2/3 ปางนั้นเบียดพะองเป็นเจ้า ก็หากตายไปไหม้อับบายทั้ง 4 หนามหมากจิวคัมกำหนิบ หัวหันแล้ว อันว่าเทวีเจ้าทั้ง 2 นางนาด เทียมแทบข้าง
- 94/2/4 บาท้าวอยู่แฝง ปางนั้นก็หากแม่นแจ่มเจ้านางนาสยะสนทะลา แนนนำพาแห่งองพุด โทเป็นเจ้า อันว่ากันดานฮ้ายยกโขทั้ง 4 ตัว นั้นก็หากแม่นปะลิวานแห่งอง
- 95/1/1 พุดโทเจ้า ตายไปได้เกิดกำหนดแห่งเมืองสวัน เนาวิมานคำอยู่สวันเมืองฟ้า อันว่ายก ไหยฮ้ายตัวชอกกินคนปางนั้นนา มันก็ฟังคำสอนแห่งองพุดโทเจ้า
- 95/1/2 แต่ก่อนปางนั้นมันบ่ฮู้ยังแห่งสินทาน มันก็ฟังคำสอนแห่งพุดโทเจ้ามัน มันก็ตายไปได้ เกิดกำหนดแห่งเมืองสวัน เนาวิมาน
- 95/1/3 คำอยู่กะเสิมสุกสร้าง อันว่าฮู้ฮาเถ้าหมอหนตตทงเปียง ปางนั้นบาบแบ่งให้ตาข้าบอด เสียหันแล้ว พะก็แจะจุ่ม
- 95/1/4 น้ำคั้นที่อันปะเสิต ตาบอดเบื่องใสแจ่งฮุ่งเฮือง พะก็อะนุญาตให้หนแห่งกำเวณ ก็จึง หายปาปังบาบเวนเสียเสี้ยง อันว่าบาคานท้าวเป็น

- 95/2/1 (เลขหน้าที่มุมซ้าย 804)
สัปดาห์ก่อน เป็นฮุบแป้นทองออกมา ปางนั้นก็หากแม่นองสัปดาห์เจ้าตนบุญสอนสั่ง
ปางนั้นจึงได้นั่งแทนแก้วปางนี้เทศนาเจ้าเฮย ก็หากผกตเท่า
- 95/2/2 ลือชาทั้งโลก ตั้งแต่งไว้ปางนี้สืบมาเจ้าเฮย นัทธิเสียงขุยชะโกสุดยอเสียแล้ว ฟันหาก
หมดท่อนหาได้กับคือเจ้าเฮย

อภิธานศัพท์

คำศัพท์	ความหมาย
	หมวด ก
ก้อม (น. 42)	ว. สิ้น
กั้นดาน (น. 91,143)	น. ยักษ์
ก้านกุ่ม (น. 5)	ว. เจริญรุ่งเรือง
การละเล่นแมงต๊อบเต่า (น. 34)	น. การละเล่นพื้นเมืองของชาวไทหล่ม ที่มีผู้เล่นจำนวน 5-10 คน ในอดีตผู้เล่นจะใช้ผู้ชายล้วน แต่ปัจจุบันมีผู้หญิงเข้ามาร่วมเป็นผู้เล่นด้วย การละเล่นแมงต๊อบเต่าเป็นการแสดงเพื่อความบันเทิง ผู้เล่นจะแต่งกายคล้ายลิเก บทร้องและบทเจรจาใช้ภาษาถิ่นกลุ่มภาษาหล่มซึ่งมีสำเนียงลาว ดังนั้นการละเล่นแมงต๊อบเต่าบางครั้งจึงเรียกว่า ลิเกลาว
การเส็งกลอง (น. 34)	น. การแข่งขันหรือการประกวดตีกลอง
กาละพีก (น. 56,57)	ก. โปรยทาน
ก้า (น. 91, 93, 143, 144)	น. เป็อง, ช้าง, ทิศ
กำฮาบ (น. 137)	ก. กำราบ, ปราบ
	หมวด ข
ขง (น. 56, 118, 124)	น. กรุง
ขมอด (น. 55, 57, 118)	ว. ลำบาก, ยากไร้
ชะล้า (น. 2, 8, 13)	น. ข้อห้ามปฏิบัติ
ซัก (น. 90, 130)	น. แก่นขนุนที่ใช้ย้อมผ้า
ซัว (น. 38, 67, 73, 137)	น. สะพาน
خاب (น. 70, 117, 122, 126, 137)	ก. กราบ
ข้ามะลาด (น. 56, 118)	น. ข้าราชการของกษัตริย์
ชีน (น. 54, 86, 87, 118, 119, 124, 134, 155, 158)	ก. ชีน, ชัดชืน
ชีฮ้าย (น. 77, 159)	ว. ไม่ดี
เซ็ดขวง (น. 8)	น. สิ่งที่น่าความไม่เจริญมาให้กับชีวิต

หมวด ค

คนไ้ (น. 57, 61, 62, 131, 154)	น. คนยากไร้
คณิง (น. 67, 78, 147)	ก. คัดถึง
คองเจ้าคองขุน (น. 51)	น. ข้อปฏิบัติของพระเจ้าแผ่นดินที่ต้อองปฏิบัติต่อ ประชาชน
คองบ้านคองเมือง (น. 62)	น. ข้อปฏิบัติตามธรรมเนียมและปฏิบัติตามบ้านเมืองแต่ ละท้องถิ่น
คองฟัวคองเมีย (น. 85)	น. ข้อปฏิบัติที่สามีและภรรยาพึงมีต่อกัน
คองพ่อคองแม่ (น. 104)	น. ข้อปฏิบัติที่พ่อแม่พึงปฏิบัติต่อลูก
คองไพรคองนาย (น. 52)	น. ข้อปฏิบัติที่เจ้านายกับบ่าวไพร่ รวมไปถึงกษัตริย์กับ ประชาชนพึงปฏิบัติต่อกัน
คองลูกคองหลาน (น. 76, 78)	น. ข้อปฏิบัติที่ลูกหลานพึงปฏิบัติต่อพ่อแม่และญาติผู้ใหญ่
คะย้อ (น. 55)	น. โรคหืด โรคมีเสลขมติดในลำคอ หายใจไม่สะดวก
คันที (น. 102, 116)	น. น้ำเต้า
ค้าน (น. 106, 127)	ก. เกียจคร้าน
คำ (น. 55, 56, 67, 73)	น. ทอง
คำแจ้ง (น. 105, 154)	ก. อธิบายอย่างกระจ่าง
คำม่วน (น. 69, 122)	ว. ถ้อยคำที่ไพเราะ
เคียด (น. 90, 130)	ก. โกรธ
แคม (น. 98, 144)	บ. ริม

หมวด จ

จำจื่อ (น. 95, 99, 105, 106, 127, 128, 145)	ก. จดจำ
จุ่ม (น. 100, 102, 140)	ก. จมตกลงไป

หมวด ช

ชอก (น. 93, 98, 105, 127, 144, 145, 154)	ก. ค้นหา
แซว (น. 98, 145)	ว. อีกรีก

หมวด ด

ดั่งไฟ (น. 90, 130)

ก. ก่อไฟ

ด้าว (น. 53, 54)

น. เขต, แดน, แว่นแคว้น

หมวด ต

ตั่วะ (น. 111)

ก. โทหก

ต๋าน (น. 61, 69, 70, 73, 74, 78,
116, 119, 122, 131, 134,
147, 153, 154)

ก. พุด

ตีม (น. 124)

ว. เพิ่ม, เต็ม

ไต่ (น. 4, 98, 107, 144)

ก. คลานไป, วิ่งไป

หมวด ททตชะลาด (น. 50, 108, 120, 137,
152)

น. คุณธรรม 10 ประการ ของผู้ปกครอง

ทอละนี (น. 76, 156)

น. แผ่นดิน

ทังคาย (น. 4, 52, 59, 137, 140)

ว. ทั้งหมด

เทียม (น. 55, 118, 132, 137)

น. คู่

เทื่อเดียว (น. 117)

ว. ครึ่งเดียว

ไท้ (น. 64, 69, 73, 78, 79, 112,
118, 132, 147)

น. ผู้เป็นใหญ่

ไท้หล่ม (น. 4)

น. กลุ่มชนที่อาศัยอยู่อำเภอหล่มสักและหล่มเก่า
เป็นกลุ่มชนที่สืบทอดวัฒนธรรมมาจากประเทศลาว**หมวด น**นั๊กสนม (น. 82, 83, 98, 117, 137,
145)

น. นางสนม

นางกินจิมานะวิกา (น. 96)

น. นางจัญจมาณวิกา

แนว (น. 105)

น. ผู้สืบเชื้อสาย

หมวด บ

บ่หลอ (น. 127)	ก. ไม่เหลือ, หมด
บัวนาง (น. 53)	น. นางสนม
บัวละบัด (น. 85, 130, 152)	ก. พรณนินบัติ
บาคาน (น. 70, 71, 78, 82, 83, 90, 95, 108, 119, 124, 125, 128, 129, 132, 134, 147, 152, 155, 157)	น. ชายหนุ่ม
บาท้าว (น. 70, 70, 77, 85, 86, 88, 93, 106, 117, 122, 123, 127, 128, 131, 133, 145)	น. ผู้ชาย
บุลาน (น. 61, 62, 73, 131, 154)	จ. โบราณ
เบื่อง (น. 105, 121)	น. ข้าง, ฝ่าย

หมวด ป

ปบ (น. 98, 145)	ก. วึ่ง
ปานา (น. 105, 154)	ก. ปาณาติปาตาเวรมณี, เว้นจากการฆ่าสัตว์
ปาป้ง (น. 102)	น. บาบ
ปิตตา (น. 52, 71, 77, 79, 112, 116, 126, 159)	น. บิดา
แปกกัน (น. 94, 128)	ก. ต่างกัน
แปง (น. 50, 137)	ก. ปรับปรุง, พัฒนา

หมวด ผ

ผากด (น. 140)	ก. ปรากฏ, แสดงออกมาให้เห็น
ผ้าย (น. 98, 145)	ก. ผ่านไป
ผายโผด (น. 112)	ก. โปรต

หมวด พ

พ้อมพ้า (น. 98, 125, 145)	ก. มาพร้อมกัน
พายพุ้น (น. 74, 153)	น. ข้างหน้า

พุทโท (น. 64, 90, 93, 99, 106, 130, 137, 144, 145, 147)	น. พระพุทธเจ้า
เพียง (น. 87, 88, 155, 156, 157, 158)	ว. เหมือน
แพ้ว (น. 137)	ก. ชน
แพง (น. 86, 87, 88, 121, 155)	ก. หวง, ทะนุถนอม
โพธิยาน (น. 106)	น. พระปัญญาที่ทำให้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า
โพธิสัต (น. 55, 99, 118, 132, 145)	น. พระโพธิสัตว์

หมวด ม

มังซ้อ (น. 55, 118)	น. คนที่มีท่าทางแข็งแรง
ม้าง (น. 61, 62, 131, 154)	ก. ทำลาย
มาดา (น. 4, 60, 71, 79, 107, 116, 140, 153)	น. มารดา
เมกเวียง (น. 98, 144)	น. ขอบกำแพงเมือง
เมียงกล้วยดิบ (น. 34)	น. อาหารว่างพื้นบ้านของชาวไทหล่มที่นิยมรับประทานกัน อย่างแพร่หลาย โดยนำเอาพริก ข่า ตะไคร้ มาโขลกให้ ละเอียด แล้วใส่เครื่องปรุงประกอบด้วย มะขามเปียก น้ำปลา น้ำปลาร้า และน้ำตาล โขลกให้เข้ากัน จากนั้นนำ ใบขนุนอ่อนหอกกล้วย มะเฟือง ขนาดพอดีคำมาราด น้ำเมียงที่เตรียมไว้
เมียงหัวทูน (น. 34)	น. อาหารพื้นบ้านของชาวไทหล่มที่นิยมรับประทานกัน อย่างแพร่หลาย โดยนำเอาหัวทูนมาขูดออกเป็นเส้น ๆ แล้วยำใส่เครื่องปรุงที่เตรียมไว้ ประกอบด้วย มะเขือเทศ ถั่วลิสงคั่ว น้ำปลา น้ำตาล มะนาว และมะขามเปียก
เมียบ่าย (น. 94, 128)	น. ภรรยาน้อย
เมือ (น. 84)	ก. กลับ
เมือแลง (น. 57)	น. เวลาเย็น

หมวด ย

ยกขึ้นมอลำ (น. 1)	ก. เลือกมาแสดงผ่านกลอนลำ
-------------------	--------------------------

ยอย้อย (น. 4, 59, 69, 108, 110, 120, 122, 137, 152)	ก. ยกย่อง
ยาย (น. 56)	ก. ทำให้กระจายออกไป
ย่าแยง (น. 76, 156)	ก. ย่ำเกรง, เคารพ
ยี้γγγγ (น. 94, 128)	ว. มากมาย

หมวด ร

รำแซบลาน (น. 34)	น. การฟ้อนรำที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบันของชาวไทหล่มในเขตอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งเป็นการฟ้อนรำประกอบการขับกาศยั้งเพื่อประกอบในพิธีการทำบุญหลวงหรือบุญบังไฟ เพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ในพิธีกรรมนี้จะมีการจุดบังไฟถวายเจ้าพ่อผาแดงซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ ณ ผาแดงเพื่อให้เจ้าพ่อ ตลบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล การรำแซบลานนี้จะกระทำในช่วงเดือนห้าหรือเดือนหกของทุกปี
------------------	---

หมวด ล

ลาชะโกด (น. 56)	น. ขุนนางผู้ดูแลท้องพระคลัง
ไล่ (น. 77, 82, 116, 158)	ก. ละทิ้ง

หมวด ว

เวียก (น. 110)	น. การงาน, ภารกิจที่ต้องทำทุกอย่าง
----------------	------------------------------------

หมวด ส

สมพาน (น. 61, 62, 120, 131, 137, 154)	น. บุญที่เคยสะสมไว้
สวัน (น. 91, 93, 143)	น. สวรรค์
สังกะเจ้า (น. 62, 94, 127, 128)	น. พระสงฆ์
สับส้อ (น. 82, 83, 87, 126, 155, 157)	ก. ยุแหย้ให้แตกแยก

ส้าแดง (น. 34)	น. อาหารพื้นบ้านของชาวไทหล่มที่นิยมรับประทานกันอย่างแพร่หลาย โดยนำเอาแดงกวางหรือแดงร้านมาผัดครึ่งแล้วใช้ซ้ช้อนชูดเนื้อแดง จากนั้นก็ปรุงรสด้วยน้ำปลา น้ำปลาร้า พริกชี้หนูแห้ง หอมแดงแห้ง และใบแมงลัก
สิน (น. 93, 144)	น. ศील
สิม (น. 39)	น. โบสถ์
สืบส้าง (น. 60, 108, 152, 153)	ก. ทำต่อไป
เสเน็ด (น. 57, 71)	ก. เสด็จ, ไป
เสี้ยง (น. 102, 127, 140)	ว. หมดไป
แสวสน (น. 94, 128)	ก. จับชายผ้า
หมวด ท	
หน่วย (น. 69, 122)	น. ผล, ลูก
หนุ่มเหน้า (น. 95, 128)	น. ้วยกำลังหนุ่มสาว
หมอหน (น. 102)	น. หมอดู
หลอนว่า (น. 4, 59, 82, 83)	ส. หากว่า, แม้ว่า
หลิง (น. 64)	ก. เล็ง, แลดู
ห้าง (น. 56, 74, 153)	ก. เตรียม
ห้าน (น. 55, 118)	ว. อาคารที่เดินหรือวิ่งด้วยปลายเท้าอย่างคนเท้าเจ็บ
เหง้า (น. 77, 84, 130, 151, 158)	น. ต้นตระกูล, ว. ทั้งหมด
แหงง (น. 133, 134)	ก. ระอา, เปื้อ, รังเกียจ

หมวด อ

อะปี้จี้ (น. 100, 140)	น. นรกอเวจี เป็นนรกขุมที่ต่ำที่สุดที่ผู้กระทำอนันตริยกรรม ได้แก่ มาตุฆาต ปิตุฆาต อรหันตฆาต โลหิตุปบาท และสังฆเภท จะได้ไปเกิดในนรกขุมนี้ ซึ่งในวรรณกรรมเรื่องท้าวแปผู้แต่งอาจมีการรับรู้ที่คลาดเคลื่อนไปจากเรื่องไตรภูมิพระร่วง จึงได้นำเอาลักษณะของโลห-กุมภินรกมาอธิบายลักษณะนรกอเวจี ว่ามีลักษณะเป็นหม้อเหล็กขนาดใหญ่ที่ร้อนระอุอยู่ตลอดเวลา
------------------------	---

อะวีจี (น. 99, 145)	น. นรกอเวจี เป็นนรกขุมที่ต่ำที่สุดที่ผู้กระทำอนันตริยกรรม ได้แก่ มาตฆาต ปิตุฆาต อรหันตฆาต โลหิตุปบาท และสังฆเภท จะได้ไปเกิดในนรกขุมนี้ ซึ่งในวรรณกรรมเรื่องท้าวแก้วผู้แต่งอาจมีการรับรู้ที่คลาดเคลื่อนไปจากเรื่องไตรภูมิพระร่วง จึงได้นำเอาลักษณะของโลหกุมภินรกมาอธิบายลักษณะนรกอเวจี ว่ามีลักษณะเป็นหม้อเหล็กขนาดใหญ่ที่ร้อนระอุอยู่ตลอดเวลา
อัททินา (น. 104)	ก. อัททินาทานาเวรมณี, ห้ามลักทรัพย์
อับบาย (น. 96)	น. อบาย, ความฉิบหาย
อุตทอน (น. 88, 157)	น. ท้อง
เอื้อย (น. 96, 125, 133, 147)	น. พิศาจ
โอม (น. 134)	ก. สู่ขอ
หมวด ฮ	
ฮ่วม (น. 88, 94, 95, 128, 157)	ว. ร่วม
ฮอด (น. 55, 67, 73, 112, 118, 124, 133, 147)	ส. ถึง
ฮอม (น. 52)	ก. ดูแล, ปกป้อง
ฮั่ว (น. 98, 144, 145)	น. รั้ว
ฮู่่ง (น. 71, 102)	ว. สว่าง, รุ่ง
ฮุน (น. 125)	ก. โกรธ
ฮูฮฺยา (น. 102)	น. หมอดู
เฮ็ด (น. 99, 145)	ก. ทำ
เฮื้อ (น. 134)	ว. รัก, ร้าง, วางเปล่า
เฮื่อง (น. 76, 102, 156)	ว. รุ่งเรือง

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ธีรพงศ์ มีโชค
สถานที่เกิด	เพชรบูรณ์
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2558 สำเร็จการศึกษาปริญญาครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2562 สำเร็จการศึกษาปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี พ.ศ. 2560 ศึกษาต่อระดับปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม 57 หมู่ 5 ตำบลน้ำเฒ่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ 67110
ที่อยู่ปัจจุบัน	ธีรพงศ์ มีโชค และสิริชญา คอนกรีต. (2563). "ท้าวแบ้ ฉบับวัดท่ากกแก จังหวัดเพชรบูรณ์ : การศึกษาในฐานะวรรณกรรมคำสอน." วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน).
ผลงานตีพิมพ์	

